

Ֆինանսավորվում է
Եվրոպական միության կողմից

ՀԸԳՀ

ՀԱՄԱՊԱՐՓԱԿ ԵՎ ԸՆԴԱՅՆՎԱԾ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑԻ ԶԵԿՈՒՅՑ

2025 թվական

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության այս զեկույցը կազմվել է ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի մշտադիտարկմանը, իրագործմանը և հաղորդակցությանը» ծրագրի տեխնիկական օժանդակությամբ և պարտադիր չէ, որ արտացոլի Եվրոպական միության տեսակետները:

Ֆինանսավորվում է
Եվրոպական միության կողմից

ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑԻ ԶԵԿՈՒՅՑ

2025 թվական

ՈՂՋՈՒՅՆԻ ԽՈՍՔ

Հարգելի՛ ընթերցող,

Ձեզ եմ ներկայացնում Հայաստանի և Եվրոպական միության միջև Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (ՀԸԳՀ) իրագործման առաջընթացի հերթական տարեկան զեկույցը: Այն նպատակ ունի բարձրացնելու մեր հանրության, մասնագիտական համայնքի և գործընկերների՝ բարեփոխումների ընթացքի մասին իրազեկվածությունը և բարելավելու աշխատանքի ընդհանուր համակարգումը:

ԵՄ-ի տեխնիկական աջակցությամբ կազմված այս զեկույցում ներկայացվում են ՀՀ պետական մարմինների՝ 2025 թվականին կատարած աշխատանքը, ինչպես նաև համաձայնագրի իրագործման համար ներդրված գործիքակազմերը, որոնք կոչված են առավել սահուն ու արդյունավետ դարձնելու ոլորտային մոտարկումների ընթացքը:

Ձեկույցում անդրադարձ է կատարվում տարեվերջին ընդունված Հայաստան-ԵՄ գործընկերության ռազմավարական օրակարգին, որը հիմնված է ՀԸԳՀ-ի վրա և կոչված է դրան աջակցելու՝ սահմանելով հավակնոտ կարճաժամկետ և

միջնաժամկետ առաջնահերթություններ՝ առավել կենտրոնանալով երկկողմ համագործակցության շրջանակում համատեղ որոշված մոտեցումների վրա:

Հաշվետու շրջանում ԵՄ-ի կողմից Հայաստանին տրամադրված ֆինանսական աջակցության վերաբերյալ առանձին բաժնում ներկայացվում են Դիմակայունության և աճի պլանի ներքո Եվրոպացի գործընկերների հետ բանակցված համաձայնագրի արդյունքները, որով սահմանվում են ՀԸԳՀ-ում ամրագրված Հայաստանի՝ ԵՄ-ին առավել մերձեցման, վիզաների ազատականացման, հանրային ֆինանսների կառավարման, արտահանման բազմազանեցման և սոցիալական ներառականության ոլորտներին վերաբերող գործողություններ:

Ձեկույցում տեղ է գտել նաև ՀԸԳՀ-ի իրագործման ընթացքը մշտադիտարկելու նպատակով քաղհասարակության և ՀՀ օրենսդիր մարմնի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ արդեն իսկ ավանդույթի վերածված մեր երկխոսությունը, որը 2025 թվականին կատարված աշխատանքի արդյունքները հանրությանը հաղորդակցելու ու դրանց շուրջ հաշվետվողականություն իրականացնելու յուրահատուկ առիթ էր:

Կանխավ շնորհակալ եմ հաշվետու շրջանում ՀԸԳՀ-ի իրագործման ուղղությամբ գրանցված առաջընթացը, առկա մարտահրավերներն ու դրանց լուծումները բնութագրող այս զեկույցի հանդեպ Ձեր հետաքրքրության, հնարավոր դիտարկումների և առաջարկությունների համար:

Մեր Գրիգորյան

ՀՀ փոխվարչապետ

1. 2025 թվականի ընթացքում ՀՀ-ԵՄ

հարաբերությունների զարգացմանն ուղղված քայլերը

1.1 Գործընկերության ընդլայնումը և համագործակցության նոր ոլորտները

Վերջին տարիներին Հայաստանը և Եվրամիությունն արձանագրել են էական առաջընթաց հարաբերությունների խորացման և գործընկերության ընդլայնման ուղղությամբ: Բրյուսելի հետ քաղաքական երկխոսության ակտիվացմանը զուգահեռ ՀՀ կառավարությունը շարունակաբար ձեռնարկել է թիրախավորված քայլեր՝ ապահովելու երկկողմ հանձնառությունների արդյունավետ իրականացումը: Այս համատեքստում, ՀՀ-ԵՄ Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը (ՀՀԳՀ) 2025 թվականին շարունակել է ծառայել որպես երկրում ընթացող բարեփոխումների կարևոր ուղենիշ՝ նպաստելով դատաիրավական ոլորտի, հակակոռուպցիոն քաղաքականության, հանրային կառավարման արդիականացման, ինչպես նաև ոլորտային համագործակցության մի շարք այլ ուղղություններով առաջընթացին:

Հաշվետու շրջանում նոր փուլ թևակոխեցին Եվրամիության ու նրա անդամ պետությունների հետ ՀՀ միջպետական կապերը: Դրական ընթացք նկատվեց նաև միջանձնային շփումներում՝ Հայաստանից Եվրոպա ու հակառակ ուղղությամբ զբոսաշրջության, օդային հաղորդակցության, գործարար և ուսանողական փոխանակումների աճի շնորհիվ:

Այս շփումներին նոր թափ հաղորդեց ՀՀ-ԵՄ մուտքի արտոնագրերի ազատականացման շուրջ երկխոսության ակտիվացումը և գործընթացի նոր փուլ տեղափոխումը: Մասնավորապես, 2025 թվականի նոյեմբերի 5-ին Հայաստանին ներկայացվեց Վիզաների ազատականացման գործողությունների ծրագիրը¹, որը նախանշում է ԵՄ անդամ շենգենյան պետություններ առանց վիզայի կարճաժամկետ այցերի ռեժիմին հասնելու համար անհրաժեշտ քայլերը: Այս առաջընթացը մեծապես պայմանավորված էր Հայաստանում ԵՄ աջակցությամբ իրականացվող լայնածավալ բարեփոխումների շարունակականությամբ և կողմերի միջև փոխվստահության խորացմամբ:

¹ <https://mia.gov.am/2025/11/05/em-31/>

Ավելի ուշ, դեկտեմբերի 2-ին Հայաստան-Եվրամիություն Գործընկերության խորհրդի 6-րդ նիստի շրջանակներում ստորագրվեց «ՀՀ-ԵՄ գործընկերության ռազմավարական օրակարգ» փաստաթուղթը², որը փոխարինում է նախորդ շրջանի գործընկերության առաջնահերթություններին և, հիմնվելով ՀՀԳՀ-ի վրա, սահմանում է երկկողմ քաղաքական, տնտեսական և ոլորտային համագործակցության առավել հավակնոտ ու համապարփակ շրջանակ:

1.2 Ստորագրված կամ հաստատված նոր համաձայնագրերը

Տարեսկզբին մեկնարկեցին ու ավարտին հասցվեցին ՀՀ կառավարության և Եվրահանձնաժողովի միջև բանակցությունները՝ 2025-2027 ֆինանսական տարիների համար նախատեսված ԵՄ ֆինանսական աջակցության բազմամյա գործողությունների ծրագրի և ապագա ֆինանսավորման համաձայնագրի շուրջ: Ծրագիրը ներառում է հանրային ֆինանսների կառավարման և ներքին վերահսկողության, արտահանման դիվերսիֆիկացիայի, վիզաների ազատականացման երկխոսություն և իրավունքի գերակայության, զբաղվածություն, հմտություններ և սոցիալական ներառականության ոլորտները: Այն մաս է կազմում Բրյուսելում 2024 թվականին կայացած ՀՀ-ԱՄՆ-ԵՄ բարձր մակարդակի եռակողմ հանդիպման ընթացքում վերջինիս կողմից Հայաստանի համար հայտարարված Դիմակայունության և աճի պլանի (ԴԱՊ)³, որի ընդհանուր ֆինանսական փաթեթը 270 մլն եվրո է: Այս բյուջետային աջակցության իրականացումը մշտադիտարկելու նպատակով կողմերի միջև Երևանում հոկտեմբեր ամսին մեկնարկեց նաև Բարձր մակարդակի քաղաքականության երկխոսությունը:

² https://www.mfa.am/hy/press-releases/2025/12/03/Armenia_EU_StrategicAgenda/13649

³ https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2024/04/str_eu-am-growth-plan-v3_arm-4.pdf

1.3 Երկկողմ բարձր մակարդակի այցերը

Հաշվետու տարում Բրյուսելի և Երևանի միջև տեղի ունեցան բարձր մակարդակի ինտենսիվ շփումներ և հանդիպումներ՝ ներառելով ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնյաների, այդ թվում՝ ՀՀ վարչապետի և փոխվարչապետի աշխատանքային այցերը Բրյուսել և ԵՄ անդամ պետությունների մայրաքաղաքներ, ինչպես նաև ԵՄ բարձրաստիճան ներկայացուցիչների այցերը Երևան:

Մասնավորապես, հուլիսին տեղի ունեցան ՀՀ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի և փոխվարչապետ Մհեր Գրիգորյանի հանդիպումները Եվրոպական խորհրդի նախագահ Անտոնիու Կոշտայի, Եվրոպական հանձնաժողովի նախագահ Ուրսուլա Ֆոն դեր Լայենի, ԵՄ ընդլայնման հարցերով հանձնակատար Մարթա Կոսի⁴, Եվրոպական հանձնաժողովի գործադիր փոխնախագահ Ռաֆայել Ֆիտոյի⁵, ինչպես նաև Եվրոպական հանձնաժողովի հարևանության և ընդլայնման բանակցությունների հարցերով գլխավոր տնօրեն Խերտ Յան Կոպմանի հետ⁶: ՀՀ վարչապետը մասնակցություն ունեցավ «Եվրոպական քաղաքական համայնք»-ի 6-րդ և 7-րդ գագաթնաժողովներին, «Համաշխարհային դարպաս» 2-րդ համաժողովին: Փոխվարչապետը Լյուքսեմբուրգում, ԵՆԲ գլխամասային գրասենյակում նաև հանդիպումներ ունեցավ Եվրոպական ներդրումային բանկի նախագահ Նադիա Կալվինյոյի և փոխնախագահ Թերեզա Չերվինսկայի հետ:

Առանձնահատուկ նշանակություն ունեցավ ԵՄ արտաքին գործերի և անվտանգության քաղաքականության հարցերով բարձր ներկայացուցիչ, Եվրոպական հանձնաժողովի փոխնախագահ Կայա Կալասի պաշտոնական այցը Հայաստան, որի շրջանակում ստորագրվեց ԵՄ ճգնաժամային կառավարման գործողություններին Հայաստանի մասնակցությունը կարգավորող շրջանակային համաձայնագիրը, ինչպես նաև մեկնարկեցին ՀՀ-ԵՄ անվտանգության և պաշտպանության ոլորտներում խորհրդակցությունները:

ՀՀ-ԵՄ գործընկերության օրակարգի խորացման տեսանկյունից կարևոր էր նաև ԵՄ ընդլայնման հարցերով հանձնակատար Մարթա Կոսի առաջին այցը Հայաստան 2025 թվականի սեպտեմբերին: Փոխվարչապետ Գրիգորյանի հետ համատեղ հայտարարության ընթացքում նա նաև հայտարարեց ԴԱՊ-ի ներքո երկրորդ մասնաբաժնի՝ 202,5 մլն եվրոյի հաստատման մասին⁷:

Վերը նշված այցերի և հանդիպումների ընթացքում քննարկվեցին գործընկերության առաջնահերթությունները, տնտեսական համագործակցության ընդլայնման հնարավորությունները, տարածաշրջանային փոխկապակցվածությանը վերաբերող հարցերը, ՀՀ-ԵՄ մուտքի արտոնագրերի ազատականացման շուրջ երկխոսությունը, ինչպես նաև Բրյուսելում կայանալիք «Համաշխարհային դարպաս» համաժողովին ՀՀ վարչապետի մասնակցությունը:

Հոկտեմբերին Հայաստան այցելեց ԵՄ արտաքին գործողությունների եվրոպական ծառայության (ԱԳԵԾ) Արևելյան Եվրոպայի և Կենտրոնական Ասիայի հարցերով կառավարող տնօրենի տեղակալ Օդրոնե Պերկաուսկիենեի և Եվրոպական հանձնաժողովի ընդլայնման և Արևելյան հարևանության գլխավոր տնօրինության Արևելյան հարևանության և Թուրքիայի հարցերով տնօրեն Ադրիեն Կիրալիի գլխավորած պատվիրակությունը: Այցի շրջանակում կայացավ ներդրումային ծրագրերի համակարգման հարթակի 4-րդ⁸ և ԴԱՊ-ի ներքո նախատեսվող բազմոլորտ բազմամյա բյուջետային աջակցությանը վերաբերող Քաղաքականության բարձր մակարդակի երկխոսության առաջին նիստը:

4 <https://www.primeminister.am/hy/foreign-visits/item/2025/07/14/Nikol-Pashinyan-visiting-Brussels/5n5eve85akety>

5 <https://www.gov.am/am/news/item/16143/>

6 <https://www.gov.am/am/news/item/16144/>

7 <https://www.gov.am/am/news/item/16181/>, <https://euneighbourseast.eu/hy/news/latest-news/hanjnakatar-kosy-haytararel-e-dimakayunutyun-ew-ach-cragri-shrjanakum-hayastanin-aveli-qan-200-million-evro-ajakcutyan-hastatman-masin/>

8 <https://www.gov.am/am/news/item/16215/>

2025 թվականի նոյեմբերին Երևան այցելեց Եվրոպական հանձնաժողովի միգրացիայի և ներքին գործերի գլխավոր տնօրենի տեղակալ Յոհաննես Լուխների գլխավորած պատվիրակությունը: Այցի ընթացքում Վիզաների ազատականացման գործողությունների ծրագիրը պաշտոնապես փոխանցվեց ՀՀ ներքին գործերի նախարար Արփինե Սարգսյանին՝ որպես ԵՄ հետ մուտքի արտոնագրերի ազատականացման երկխոսության գործընթացում հայկական կողմի գլխավոր բանակցողի:

Տարածաշրջանային զարգացումների, Հայաստան–Ադրբեջան խաղաղության գործընթացի, սահմանազատման և տարածաշրջանային հաղորդակցությունների ապաշրջափակման հարցերի շուրջ ՀՀ–ԵՄ քաղաքական երկխոսության ինտենսիվացման համատեքստում հարկ է առանձնացնել նաև ԵՄ հատուկ ներկայացուցիչ Մագդալենա Գրոնոյի շարունակական հանդիպումները փոխվարչապետ Գրիգորյանի հետ⁹: Հաշվետու տարում ՀՀ արտաքին գործերի նախարարի գլխավորած բարձրաստիճան պատվիրակությունը մասնակցեց Բրյուսելում կայացած ՀՀ–ԵՄ Գործընկերության խորհրդի 6-րդ նիստին:

Այս շփումներին զուգահեռ շարունակվեցին նաև քննարկումները Եվրոպական ֆինանսական հաստատությունների, այդ թվում՝ Վերակառուցման և զարգացման Եվրոպական բանկի (ՎԶԵԲ) և Եվրոպական ներդրումային բանկի (ԵՆԲ) հետ: Քննարկվեցին երկկողմ բազմաշերտ հարաբերությունների օրակարգը, համագործակցության ոլորտային ուղղությունները և գործընկերության առավել հավակնոտ հեռանկարները:

9 <https://www.gov.am/am/news/item/16021/>

2. ՀՀԳՀ-ի իրագործման հիմնասյուները. մոտարկում, մշտադիտարկում և հաղորդակցություն

2.1 Իրագործման առաջընթացի զեկույցը

Հաշվետու տարում Կառավարությունն առաջին անգամ մեկնարկեց ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի տարեկան զեկույցներ կազմելու գործընթացը՝ կարևորելով թափանցիկության, հաշվետվողականության և հանրային իրազեկման սկզբունքները: Մասնավորապես, ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի մշտադիտարկմանը, իրականացմանը և հաղորդակցությանը» ծրագրի աջակցությամբ լույս տեսավ ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի զեկույցը, որում անդրադարձ կատարվեց Համաձայնագրից բխող 2018-2024 թվականներին արձանագրված հիմնական բարեփոխումներին և առաջընթացին, ինչպես նաև ազգային օրենսդրության մոտարկման, համաձայնագրի և դրա իրագործման ճանապարհային քարտեզի մշտադիտարկման գործընթացներում առկա խնդիրներին և դրանց լուծման ուղղությամբ ձեռնարկվող քայլերին: Այս գործընթացը մաս է կազմում նաև ՀՀԳՀ-ի հաղորդակցության բաղադրիչին, որի նպատակն է՝ ինչպես հայաստանյան հանրությանը, այնպես էլ Համաձայնագրի կողմ հանդիսացող ԵՄ ու նրա անդամ պետություններին և միջազգային գործընկերներին ներկայացնել Հայաստանում տեղի ունեցող բարեփոխումների ընթացքը և դրա արդյունքները:

2.2 ՀՀ-ԵՄ հարաբերությունների ինստիտուցիոնալ շրջանակի քննարկման, մշտադիտարկման և միջգերատեսչական համակարգման աշխատանքները

Հաշվետու տարում շարունակվել է ՀՀԳՀ-ով նախատեսված ՀՀ-ԵՄ ինստիտուցիոնալ ոլորտային երկխոսության հարթակների աշխատանքը: 2025 թվականին կայացան Գործընկերության կոմիտեի¹⁰ և խորհրդի 6-րդ¹¹ նիստերը համապատասխանաբար՝ հուլիսի 8-ին և դեկտեմբերի 2-ին, որոնց շրջանակում կողմերը քննարկեցին ՀՀԳՀ-ի իրագործման ընթացքը, համատեղ առաջնահերթությունները, ՀՀ-ում բարեփոխումների օրակարգը, ոլորտային համագործակցությունը, ինչպես նաև տարածաշրջանային ու անվտանգության հարցերը:

2025 թվականի հունիսի 17-18-ին տեղի ունեցավ Առևտրի հարցերով գործընկերության կոմիտեի 7-րդ նիստը, որի արդյունքում ամփոփվեցին ՀՀԳՀ-ի Մաս VI-ի՝ առևտրի և առևտրին առնչվող բոլոր ուղղություններով իրականացվող, այդ թվում՝ ԵՄ աջակցության ծրագրերի, «Հայկական բրենդիի» աշխարհագրական նշման և աշխարհագրական նշումների իրավակիրարկման գործընթացները, ենթակոմիտեների արդյունքները, ինչպես նաև երկկողմ առևտրատնտեսական համագործակցության հետագա պայմանավորվածությունները:

¹⁰ https://www.mfa.am/hy/press-releases/2025/07/08/Armenia_EU/13365

¹¹ https://www.mfa.am/hy/press-releases/2025/12/03/Arm_EUjs/13654

Նույն տարում տեղի ունեցան նաև մի շարք թեմատիկ ենթակոմիտեների նիստեր, այդ թվում՝ աշխարհագրական նշումների 6-րդ, մաքսային հարցերի 5-րդ, ինչպես նաև «Մարդկանց միջև շփումներ» ձևաչափով զբաղվածության, սոցիալական հարցերի, առողջապահության, կրթության, գիտության, մշակույթի և երիտասարդության ոլորտների 11-րդ ենթակոմիտեների նիստերը: Քննարկումները ներառեցին օրենսդրական և քաղաքական զարգացումները, ԵՄ իրավական ակտերին մոտարկման ընթացքը և ոլորտային բարեփոխումները:

Երկկողմ համագործակցության շրջանակներում 2025 թվականին կայացավ նաև ՀՀ-ԵՄ հետընդունման (ռեադմիսիայի) 10-րդ և մուտքի արտոնագրերի դյուրացման հարցերով 8-րդ համատեղ կոմիտեների նիստերը, որոնց ընթացքում քննարկվեցին միգրացիոն քաղաքականության զարգացումները, վիզաների ազատականացման գործընթացը, հետընդունման համաձայնագրի կիրարկումը, վերաինտեգրման ծրագրերը և անօրինական միգրացիայի կանխարգելմանն ուղղված միջոցառումները:

Բացի այդ, տեղի ունեցան ՀՀ-ԵՄ արդարադատության, ազատության և անվտանգության, ինչպես նաև մարդու իրավունքների շուրջ երկխոսության 14-րդ նիստերը, արդարադատության ոլորտի ռազմավարական քաղաքականության երկխոսության 5-րդ հանդիպումը, ինչպես նաև «Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրի շրջանակում հետազոտությունների և նորարարության հարցերով Հայաստան-ԵՄ համատեղ կոմիտեի 4-րդ նիստը:

Միաժամանակ, 2025 թվականի փետրվարի 25-ին՝ Երևանում կայացավ Հայաստան-ԵՄ խորհրդարանական գործընկերության կոմիտեի 4-րդ նիստը, որի արդյունքում ընդունված եզրափակիչ հայտարարությամբ վերահաստատվեց ՀՀ-ԵՄ հարաբերությունների խորացման դրական դինամիկան, ողջունվեց ԱԺ կողմից առաջին ընթերցմամբ ԵՄ-ին ՀՀ-ի անդամակցության գործընթացի մեկնարկի օրինագծի ընդունումը, բանակցությունները նոր, առավել հավակնոտ գործընկերության շուրջ, ՀԸԳՀ-ի կենտրոնական դերը բարեփոխումների օրակարգում, ինչպես նաև ընդգծվեց վիզաների ազատականացման, անվտանգության, դիմակայունության, ժողովրդավարական բարեփոխումների և տարածաշրջանային խաղաղության գործընթացներում համագործակցության ընդլայնման առաջնահերթությունները¹²:

Հարկ է նշել, որ 2025 թվականի մարտի 21-ին, կառավարության, Ազգային ժողովի, ՀՀ-ում ԵՄ պատվիրակության և հավատարմագրված անդամ պետությունների դիվանագիտական ներկայացուցչությունների մասնակցությամբ տեղի ունեցավ ՀԸԳՀ-ի իրագործմանը նվիրված արտագնա երկրորդ հանդիպումը¹³: Միջոցառման շրջանակում վերահաստատվեց համաձայնագրի առանցքային դերը՝ որպես երկկողմ հարաբերությունների և բարեփոխումների հիմնական շրջանակ, ներկայացվեց համաձայնագրի մշտադիտարկման, մոտարկման և հաղորդակցության ուղղություններով արձանագրված առաջընթացը, մասնակիցների կողմից կարևորվեցին բարեփոխումների խորացումը, պետական կառավարման կարողությունների ամրապնդումը և ԵՄ աջակցության առավել նպաստակալին օգտագործումը՝ ՀՀ քաղաքացիների համար շոշափելի արդյունքներ ապահովելու նպատակով: Այս ձևաչափով ամենամյա քննարկումները նպաստում են ՀՀ-ԵՄ քաղաքական, ոլորտային և փորձագիտական համագործակցության շարունակական խորացմանը և ՀԸԳՀ-ի իրագործման համակարգված դիտանցմանը:

12 https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/293361/Final-Statement-and-Recommendations_4th-EU-Armenia-PPC_20250225.pdf

13 <https://www.gov.am/am/news/item/16057/>

Հաշվետու շրջանում կանոնավոր կերպով նիստեր անցկացրեց ՀՀ վարչապետի որոշմամբ դեռևս 2018 թվականին ստեղծված, ՀՀԳՀ-ի և դրա իրագործման ճանապարհային քարտեզի կիրարկումն ապահովող և համապատասխան միջոցառումները համակարգող միջգերատեսչական հանձնաժողովը: Փոխվարչապետի նախագահությամբ այն քննության առավ գերատեսչությունների կողմից համաձայնագրում նշված ԵՄ իրավական ակտերին ՀՀ օրենսդրությունը մոտարկելու ընթացքը, համակարգեց նրանց աշխատանքը՝ վեր հանելով համաձայնագրից բխող ոլորտային համագործակցության հարցերն ու դրանք համադրելով կառավարության առաջնությունների ու ծրագրերի հետ: Միջգերատեսչական հանձնաժողովի նիստերին քննարկվեցին նաև ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի նորացման ուղղությամբ աշխատանքները, դրանց արդյունքում ի հայտ եկած մարտահրավերները և առաջարկվող լուծումները:

Հանձնաժողովի նիստերին իրենց մասնակցությունը բերեցին ԱԺ եվրաինտեգրման և արտաքին հարաբերությունների մշտական հանձնաժողովների, ինչպես նաև որպես հրավիրյալներ ներկա են գտնվել ՀՀԳՀ-ի 366-րդ հոդվածով ստեղծված Հայաստան-ԵՄ քաղաքացիական հասարակության հարթակի և Արևելյան գործընկերության (ԱԳ) ազգային հարթակի ներկայացուցիչները, որոնց դերը կարևոր է բարեփոխումների իրականացման գործընթացների թափանցիկության և հաշվետվողականության ապահովման տեսանկյունից:

3. Համաձայնագրի իրագործման մարտահրավերներն ու դրանց լուծումները

3.1 Հիմնական մարտահրավերները

ՀՀԳՀ-ի իրագործման հարցում շարունակել են արդիական մնալ մի շարք կառուցվածքային և կարողունակության առնչվող մարտահրավերներ, այդ թվում՝ անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների բացակայությունը, պետական մարմինների վարչական և մասնագիտական կարողությունների շարունակական հզորացման անհրաժեշտությունը, ԵՄ իրավական ակտերին դինամիկ մոտարկման պայմաններում ճանապարհային քարտեզի պարբերական արդիականացման պահանջը, ինչպես նաև մշտադիտարկման, կատարողականի գնահատման և հաշվետվողականության մեխանիզմների հետագա կատարելագործման անհրաժեշտությունը: Նշված մարտահրավերների արդյունավետ հասցեագրումը պահանջում է ԵՄ աջակցության շարունակականություն, պետական հատվածի ակտիվ ներգրավվածություն և ՀՀԳՀ-ի իրագործման նկատմամբ սեփականության զգացման ամրապնդում:

Համաձայն Եվրոպական հանձնաժողովի ու Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության համատեղ «Աջակցություն ղեկավարման և կառավարման բարելավմանը» (ՍԻԳՄԱ) նախաձեռնության 2025 թվականի գնահատման՝ Հայաստանն առաջընթաց է արձանագրել ՀՀԳՀ-ի իրագործման և Եվրոպական ինտեգրացիոն գործընթացների համակարգման ամրապնդման ուղղությամբ, մասնավորապես՝ փոխվարչապետի նախագահությամբ գործող միջգերատեսչական հանձնաժողովի միջոցով¹⁴: Միաժամանակ, գնահատմամբ ընդգծվում է Եվրոպական ինտեգրման քաղաքականության պլանավորման, հաշվետվողականության և ազգային օրենսդրությունը ԵՄ իրավական ակտերին մոտարկման կարողությունների զարգացման և եվրաինտեգրման համատեքստում ինստիտուցիոնալ պատասխանատվության և դերերի հետագա հստակեցման անհրաժեշտությունը: Իր հերթին, վարչական մակարդակում համակարգման ամրապնդումը, ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի պարբերական մշտադիտարկումն ու հաշվետվողականությունը, ինչպես նաև համապատասխանության աղյուսակների, ստուգումների և գնահատման կառուցակարգերի, մոտարկման ուղեցույցների և պաշտոնական թարգմանությունների համակարգված և կանոնավոր կիրառումը լիարժեք ինստիտուցիոնալիզացման, կանոնակարգման և վերանայման կարիք ունեն¹⁵:

¹⁴ https://www.sigmaweb.org/en/publications/public-administration-in-armenia-2025_f996600c-en.html

¹⁵ Նույն հղմամբ, էջ 12-13, էջ 30, էջ 36-37:

Նշված գնահատականներն ակնհայտ են դարձնում ՀՀԳՀ-ի իրագործման հաջորդ փուլում առավել ամուր ինստիտուցիոնալ համախմբման, մշտադիտարկման և հաշվետվողականության մեխանիզմների հետագա կատարելագործման, ինչպես նաև վարչական կարողությունների շարունակական զարգացման անհրաժեշտությունը՝ ԵՄ չափանիշներին արդյունավետ և փաստահենք մոտարկում ապահովելու նպատակով:

3.2 Ճանապարհային քարտեզի վերանայման գործընթացը

Դեռևս 2019 թվականին հաստատված և 2021 թվականին լրացված ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի երկու հավելվածներում առկա չէին կատարողականի ցուցանիշներ, որոշ գործողություններ կրկնվող կամ ոչ լիարժեք ձևակերպումներ ունեին, որոշների պարագայում առկա էր կատարող և համակատարող մարմինների ինստիտուցիոնալ շրջանակի հստակեցման և վերանայման կարիք: Այս ամենն իր հերթին բարդացնում էր իրավական մոտարկման առաջընթացի չափումը, գնահատումը և համակարգված ներկայացումը:

Հաշվետու շրջանում ՀՀ փոխվարչապետի գրասենյակը՝ ՀՀԳՀ-ի իրագործման մեջ ներգրավված պետական մարմինների մասնակցությամբ և ԵՄ աջակցությամբ, շարունակեց հանդես գալ նախաձեռնություններով ու ծրագրերով՝ ուղղված ՀՀԳՀ-ի իրագործման արդյունավետության ու մասնավորապես մոտարկման կարողությունների բարձրացմանը: Փոխվարչապետի կողմից խնդիր դրվեց մշակել մեկ միասնական ճանապարհային քարտեզ, որը լավագույնս կներկայացներ ՀՀԳՀ-ի շրջանակում Հայաստանի ստանձնած իրավական մոտարկման պարտավորությունների, ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների և քաղաքական հանձնառությունների կատարողականը:

Այս համատեքստում, առանցքային դարձավ Համաձայնագրի համապատասխան դրույթների իրականացման ճանապարհային քարտեզի նորացման գործընթացը, որի նպատակն էր միասնական կառուցվածքի միջոցով իրագործման գործընթացը ներկայացնել չափելի, համակարգված և տրամաբանորեն հաջորդական ձևաչափով՝ հիմք ընդունելով ՀՀԳՀ-ի գլուխների և բաժինների տրամաբանությունը, սահմանել միջոցառման և դրանից բխող գործողությունների նկարագրությունը, կատարման ժամկետը, պատասխանատու մարմինը, ինչպես նաև անհրաժեշտության դեպքում ԵՄ աջակցության ձևաչափը, յուրաքանչյուր գործողության համար կատարողական ցուցանիշներ, որոնք հնարավորություն կտան չափել առաջընթացը, գնահատել կատարողականը, ապահովել հաշվետվողականությունը և մշտադիտարկումն ինչպես ներպետական կառույցների, քաղաքացիական հասարակության, այնպես էլ Եվրոպական միության կողմից:

2025 թվականին ավարտին հասցվեցին ճանապարհային քարտեզի նորացման աշխատանքները, որոնց ընթացքում հաշվի առնվեցին նաև Հայաստան-ԵՄ քաղաքացիական հասարակության պլատֆորմի 2024 թվականի ամփոփիչ զեկույցում արված դիտարկումները: Ճանապարհային քարտեզի նորացված տարբերակը Վարչապետի որոշմամբ հաստատվեց 2026 թվականի սկզբին:

3.3 Կարողությունների զարգացում և մշտադիտարկման մեխանիզմները

Համաձայնագրի իրագործմանը նոր թափ հաղորդելու նպատակով հաշվետու շրջանում իրականացվել են մի շարք փոխկապակցված նախաձեռնություններ.

- ԵՄ օրենսդրությանն առավել հաղորդակից դարձնելու նպատակով ներգրավված պետական մարմինների համար անցկացվել են վերապատրաստման հատուկ դասընթացներ ու սեմինարներ:
- Մոտարկման ուղղությամբ կատարված աշխատանքի ամբողջական գնահատման նպատակով իրականացվել է վերապատրաստման ծրագիր՝ ուղղված Արդարադատության նախարարությանը կից իրավական ակտերի փորձաքննության գործակալության կարողությունների ամրապնդմանը:
- Արդարադատության նախարարության և ոլորտային գերատեսչությունների հետ միասին գործարկվել է համաձայնագրի մշտադիտարկման մեխանիզմի մեթոդաբանությունը և արդյունքում, նորացված ճանապարհային քարտեզում ներդրվել են միջոցառումների կատարողական ցուցանիշները, բարելավվել է մարմինների հաշվետվողականության եղանակը և գործարկվել են մեթոդաբանությունը և կատարողականի գնահատման մոտեցումները: Նշյալ լավարկումների հիման վրա հնարավոր կլինի հանրությանը և գործընկերներին ներկայացնել Համաձայնագրի ճանապարհային քարտեզի իրագործումը՝ տրամադրելով թվային չափելի ցուցանիշներ: Ի դեպ, հարկ է նշել նաև, որ ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի սույն զեկույցը կազմվել է մշտադիտարկման և գնահատման նոր մեթոդաբանության կիրառման հիման վրա:
- ԵՄ կողմի հետ մեկնարկել է ՀՀԳՀ-ի իրագործման, մոտարկման գործընթացների, բարեփոխումների և դրանց արդյունքների մշտադիտարկման ու հանրային իրազեկման նպատակով թվային հարթակի ստեղծման գործընթացը:

Վերը նշված նախաձեռնությունների իրականացման նպատակով լայնորեն կիրառվել է ԵՄ տեխնիկական աջակցությունը, մասնավորապես, «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի մշտադիտարկմանը, իրականացմանը և հաղորդակցությանը» ծրագրի միջոցով: Շարունակվել է փոխվարչապետի գրասենյակի և շահագրգիռ գերատեսչությունների միջև մշտական աշխատանքային կապը՝ ՀՀԳՀ իրագործման ընթացքի լավարկման, ինչպես նաև վերը թվարկված մեխանիզմների արդյունավետության բարձրացման հարցերի շուրջ քննարկումների նպատակով: Միաժամանակ, ուսումնասիրվել է ԵՄ ինտեգրման նմանօրինակ փուլերով անցած և անցնող երկրների փորձը՝ այն ազգային մակարդակում տեղայնացնելու նպատակով:

4. Եվրամիության աջակցության շրջանակը

4.1 ԵՄ և եվրոպական ֆինանսական կառույցների հետ համագործակցությունը

Եվրամիության աջակցությամբ շարունակվել են ՀՀ կառավարության բարեփոխումների, դիմակայունության ամրապնդման և տնտեսության արդիականացմանն ուղղված աշխատանքները՝ հիմնվելով նախորդ շրջանում արձանագրված առաջընթացի վրա: Հաշվետու շրջանում ԵՄ կողմի հետ տեղի են ունեցել քննարկումներ և բանակցություններ ֆինանսական կարևոր փաստաթղթերի նախագծերի շուրջ, որոնց նպատակն է եղել սպասարկել Երևանի և Բրյուսելի միջև ընդլայնվող և հավակնոտ գործընկերությունից բխող երկուստեք հանձնառությունները:

Այս համատեքստում առանցքային նշանակություն է ունեցել ԴԱՊ-ի ներքո «Բազմոլորտ բյուջետային աջակցության պայմանագիր» ֆինանսավորման համաձայնագրի շուրջ բանակցությունների մեկնարկը և ամփոփումը: Համաձայնագրով նախատեսվող բացառապես դրամաշնորհային աջակցություն ենթադրող գործողության ընդհանուր ծավալը կազմում է 143 մլն եվրո, որից 90 մլն եվրոն նախատեսված է որպես ուղիղ բյուջետային աջակցություն 2026-2028 թվականների համար, իսկ 53 մլն եվրոն՝ որպես տեխնիկական աջակցություն՝ ինստիտուցիոնալ կարողությունների զարգացման նպատակով: Աջակցությունն ուղղվելու է հանրային ֆինանսների կառավարման և ներքին վերահսկողության, արտահանման դիվերսիֆիկացիայի, վիզաների ազատականացման երկխոսության և իրավունքի գերակայության, ինչպես նաև զբաղվածության, հմտությունների և սոցիալական ներառման ոլորտներին:

2025 թվականին Հայաստանը ԵՄ-ից ստացել է 5.5 մլն եվրո բյուջետային աջակցություն՝ ուղղված արդարադատության ոլորտի բարեփոխումներին¹⁶: Միաժամանակ, կրթության բարեփոխումների ամրապնդման, ինչպես նաև Լեռնային Ղարաբաղից բռնի տեղահանված հայերի կարիքների, այդ թվում՝ բնակարանային կարիքների հասցեագրման ուղղությամբ հաշվետու տարվել են աշխատանքներ 2025 թվականի արդյունքների ամփոփման և ԵՄ-ից ակնկալվող շուրջ 34 մլն եվրո աջակցությունը ստանալու ուղղությամբ:

Հաշվետու տարում շարունակվել է համագործակցությունը եվրոպական ֆինանսական կառույցների հետ: Մասնավորապես, ԵՆԲ-ի, ՎՋԵԲ-ի և ՀՀ համապատասխան գործընկեր կառույցների հետ կնքված կամ նախապատրաստված ֆինանսական համաձայնագրերը

նպատակաուղղված են եղել ՓՄՁ-ների և կանաչ ներդրումների խթանմանը, մաքսային և լոգիստիկ ենթակառուցվածքների զարգացմանը, ինչպես նաև Սյունիքի մարզի դիմակայունության ամրապնդմանը: Այս գործընթացները փոխկապակցված են Հայաստանի համար ԵՄ տնտեսական և ներդրումային պլանի իրականացման հետ, որի մեկնարկից ի վեր՝ 2025 թվականի տվյալներով հանրային հատվածի հետ իրականացվող, ստորագրված, հաստատված և առաջիկայում մեկնարկող մրցունակ տնտեսության, Հյուսիս-հարավ միջանցքի, թվային փոխակերպման, հարավային մարզերի դիմակայունության և Երևանում կանաչ ներդրումների խթանմանն ուղղված ծրագրերի ընդհանուր ծավալը կազմել է շուրջ 900 մլն եվրո, իսկ ՀՀ ֆինանսական կազմակերպությունների հետ կնքված վարկային համաձայնագրերի ծավալը գերազանցել է 1 մլրդ եվրոն:

4.2 ԵՄ տեխնիկական աջակցությունը

Հաշվետու տարում ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի մշտադիտարկմանը, իրականացմանը և հաղորդակցությանը» ծրագրի աջակցությամբ Կառավարության աշխատանքները հիմնականում ուղղվել են ՀՀԳՀ իրականացման, իրավական մոտարկման, ինստիտուցիոնալ կարողությունների զարգացման և մշտադիտարկման մեխանիզմների ամրապնդմանը: Շարունակվել է աջակցությունը իրավական մոտարկման ութ առաջնահերթ ոլորտներում՝ ներառելով ոլորտային բացերի գնահատումը, համապատասխանության ստուգման կարողությունների զարգացումը և Արդարադատության նախարարությանը տրամադրվող մեթոդաբանական խորհրդատվությունը, այդ թվում՝ դինամիկ մոտարկման, ԵՄ իրավական ակտերի փոփոխվող բնույթի և ՀՀԳՀ-ով սահմանված ժամկետների հստակեցման վերաբերյալ: Միաժամանակ, Ծրագրի աջակցությամբ լրամշակվել է Կառավարության 2024 թվականի ՀՀԳՀ իրականացման առաջին տարեկան զեկույցը, իսկ ՀՀԳՀ իրականացման մշտադիտարկման մեթոդաբանությունն ու հիմնական արդյունքները ներկայացվել են 2025 թվականի մարտի 21-ին կայացած ՀՀԳՀ երկրորդ արտագնա քննարկման ընթացքում: Ծրագրի աջակցությամբ իրականացվել կամ առաջ են տարվել տեղեկատվական հասարակության, աշխատանքային և սոցիալական հարցերի, շրջակա միջավայրի և կլիմայի, տրանսպորտի ու էներգետիկայի ոլորտային գնահատումները, ինչպես նաև շարունակվել կամ մեկնարկվել են գործողություններ քաղաքացիական ավիացիայի, էլեկտրոնային առևտրի, սննդամթերքի անվտանգության, սպառողների իրավունքների և սպառողների բողոքների հարթակի օպտիմալացման ուղղություններով: Կարևոր առաջընթաց է արձանագրվել նաև ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի թարմացման գործընթացում: Միաժամանակ, Ծրագրի շրջանակներում ապահովվել է փորձագիտական աջակցություն ԴԱՊ-ի ներքո 2025–2027 թվականների ֆինանսական տարիների համար նախատեսվող բազմօլորտ բազմամյա ֆինանսական (բյուջետային և տեխնիկական) աջակցության տրամադրման համար գործողությունների ծրագրի մշակմանը:

Հաշվետու տարում իր գործունեությունն է ամփոփել ԵՄ կողմից ներգրավված բարձր մակարդակի խորհրդատուն, որը 2024 թվականի հունիսից Կառավարությանը տրամադրել է աջակցություն ՀՀԳՀ-ի տնտեսական բաղադրիչների իրականացման, ինչպես նաև առևտրի, տնտեսական զարգացման, արդյունաբերության, էներգետիկայի և հարակից ոլորտներում ԵՄ լավագույն փորձի կիրառմանն ուղղությամբ: Խորհրդատուի աշխատանքները հիմնականում կենտրոնացել են առևտրի դիվերսիֆիկացման, արտահանման խթանման, առևտրատնտեսական դիվանագիտության, ՓՄՁ և կանաչ տնտեսության քաղաքականությունների, սննդամթերքի անվտանգության, սպառողների պաշտպանության, մաքսային համագործակցության, թվայնացման և բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտների վրա: Գործունեության ընթացքում պատրաստվել է 29 խորհրդատվական վերլուծություն՝ ներառելով քաղաքականության գնահատումներ և գործնական առաջարկություններ ՀՀԳՀ պարտավորությունների կատարման, կարողությունների զարգացման և ԵՄ համապատասխան ծրագրերին ու գործիքներին Հայաստանի ներգրավման վերաբերյալ: Աջակցություն է տրամադրվել արտահանման խթանման ռազմավարության իրագործման

հետագա քայլերի հստակեցմանը, ՓՄՁ և կանաչ տնտեսության ռազմավարությունների գնահատմանը, «Digital Europe» և «Horizon Europe» ծրագրերի հետ կապերի ամրապնդման հնարավորությունների դիտարկմանը, ինչպես նաև սննդամթերքի անվտանգության, շուկայի վերահսկողության, մաքսային և տրանսպորտային ոլորտներում կարողությունների զարգացման առաջնահերթությունների նախանշմանը: Բարձր մակարդակի խորհրդատվությունը նպաստել է ՀՀԳՀ տնտեսական ուղղություններով քաղաքականության, ինստիտուցիոնալ և տեխնիկական աջակցության կարիքների հստակեցմանը:

Ինչ վերաբերում է ԵՄ տեխնիկական աջակցության և տեղեկատվության փոխանակման ԹԱՅԵՔՍ գործիքին, ապա 2025 թվականին իրականացվել է ընդհանուր 17 միջոցառում: Միջոցառումները հիմնականում ուղղված են եղել ԵՄ օրենսդրության և ոլորտային քաղաքականությունների մոտարկմանը, ինչպես նաև հանրային հատվածի ինստիտուցիոնալ կարողությունների զարգացմանը: Դրանք ընդգրկել են մուտքի արտոնագրերի ազատականացման և միգրացիոն կառավարման, արդարադատության և օրենքի գերակայության, շրջակա միջավայրի, կլիմայի և քաղաքացիական պաշտպանության, սննդամթերքի անվտանգության, կենդանիների բարեկեցության և բույսերի սերտիֆիկացման, առողջապահության որակի ապահովման և լաբորատորիաների հավատարմագրման, երիտասարդության և ստեղծարար ոլորտների, թվային կարգավորման և բաց ինտերնետի, գենդերային հավասարության և սոցիալական ներառման ուղղությունները:

Ընդհանուր առմամբ, 2025 թվականին իրականացված միջոցառումները վկայում են ԵՄ տեխնիկական օժանդակության լայն ոլորտային ընդգրկման և ՀՀԳՀ-ի իրագործման և ԴԱԴ-ի առաջնայնությունների օրակարգից բխող բարեփոխումների գործնական առաջնության մասին:

Հաշվետու տարում Թվինինգ գործիքի ներքո լրամշակվել է Հայաստանում առողջության համընդհանուր ապահովագրության համակարգի կայացմանն ուղղված գործողության հատկորոշման փաստաթուղթ՝ ֆիշը, որը ներկայացվել է ԵՄ անդամ պետություններին՝ պատասխան հայտերի ներկայացման նպատակով: Միաժամանակ, Հայաստանի քաղաքացիական ավիացիային թռիչքային անվտանգության ստանդարտների աջակցությանն ուղղված ծրագրի շրջանակում ընտրվել է կարողությունների և ինստիտուցիոնալ զարգացման նպատակով գործընկեր պետությունը:

Այսպիսով, 2025 թվականը Հայաստանի և Եվրամիության համար առանձնացավ գործընկերության խորացման, քաղաքական երկխոսության ակտիվացման և ՀՀԳՀ իրագործման ինստիտուցիոնալ հիմքերի ամրապնդման տեսանկյունից: Բարձր մակարդակի փոխայցերը, ՀՀ-ԵՄ ռազմավարական օրակարգի ստորագրումը, վիզաների ազատականացման գործընթացի առաջընթացը, անվտանգության և պաշտպանության ոլորտում խորհրդակցությունների մեկնարկը, ինչպես նաև ֆինանսական աջակցության նոր փաթեթների շուրջ պայմանավորվածությունները վկայում են երկկողմ օրակարգի ընդլայնման և համագործակցության նոր որակի մասին:

ՀՀԳՀ-ն շարունակել է մնալ Հայաստանի բարեփոխումների հիմնական շրջանակը՝ ուղղորդելով իրավական մոտարկման, ինստիտուցիոնալ զարգացման, ոլորտային համագործակցության, մշտադիտարկման և հաղորդակցության գործընթացները: 2025 թվականին առանձնապես կարևորվեցին ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի զեկույցների կազմման մեկնարկը, ինստիտուցիոնալ և ոլորտային երկխոսության ձևաչափերի շարունակական աշխատանքը, քաղաքացիական հասարակության ներգրավվածությունը, ինչպես նաև ճանապարհային քարտեզի նորացման գործընթացը: Նորացված ճանապարհային քարտեզը էական քայլ կհանդիսանա հաջորդող շրջանում ՀՀԳՀ-ի իրագործումն առավել համակարգված, չափելի և հաշվետվողական դարձնելու ուղղությամբ՝ ապահովելով գործողությունների հստակեցում, կատարողական ցուցանիշների ներդրում և պետական մարմինների միջև փոխգործակցության արդյունավետության բարձրացում:

Ընդհանուր առմամբ, 2025 թվականը դարձավ ՀՀ-ԵՄ գործընկերության խորացման կարևոր հանգրվան՝ նպաստելով քաղաքական, տնտեսական և ոլորտային երկխոսության ակտիվացմանը, համագործակցության օրակարգի ընդլայնմանը և Հայաստանի՝ Եվրամիության ու Եվրոպական համայնքի հետ առավել մերձեցմանը, ինչպես նաև ՀՀԳՀ-ի արդյունավետ իրագործման և Հայաստանի եվրոպական բարեփոխումների օրակարգի առաջնության տեսանկյունից:

ՀՀ ԳԼԽԱՎԱՐ ՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ՝ ՄԻՆՉԵՎ 2025 ԹՎԱԿԱՆԸ ՆԵՐԱՌՅԱԼ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԳԼԽԱՎԱՐ ՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ԵՐԿՐՈՒ ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐՈՎ ՄԻՆՉ 2025 ԹՎԱԿԱՆԸ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 31-Ը ՆԵՐԱՌՅԱԼ ՎԵՐՋՆԱԺԱՄԼԵՏ ՈՒՆԵՑՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆԸ ԳՐԱԿԱՆ ԵՄ ԵՄԱՐԻՍ, ՈՐ ՀԱՄԱՃԱՅՆԱԳՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՂՈՒԹՅԱՄԲ ԱՐԺԱՆԱԳՐՎԵԼ Է ԷՎԿԱՆ ԱՌԱՋՆԹՅԱՆ:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-ՈՎ ԱՐԺԱՆԱԳՐՎԱԾ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

ՀՀ ԳԼԽԱՎԱՐ ՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի շրջանակում առավել բարձր կատարողական է աճանագրվել այն ոլորտներում, որտեղ միջոցառումները կամ ամբողջությամբ կատարվել են, կամ ունեն շարունակական, մշտապես կամ պարբերաբար իրականացվող բնույթ: Մասնավորապես, **քաղաքական երկխոսության, արտաքին և անվտանգության քաղաքականության ոլորտում համագործակցության, հարկման, միգրացիայի, ապաստանի, սահմանների կառավարման, ինչպես նաև գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների զարգացման** ուղղություններով աճանագրվել է ամբողջական կամ ըստ էության շարունակական կատարում:

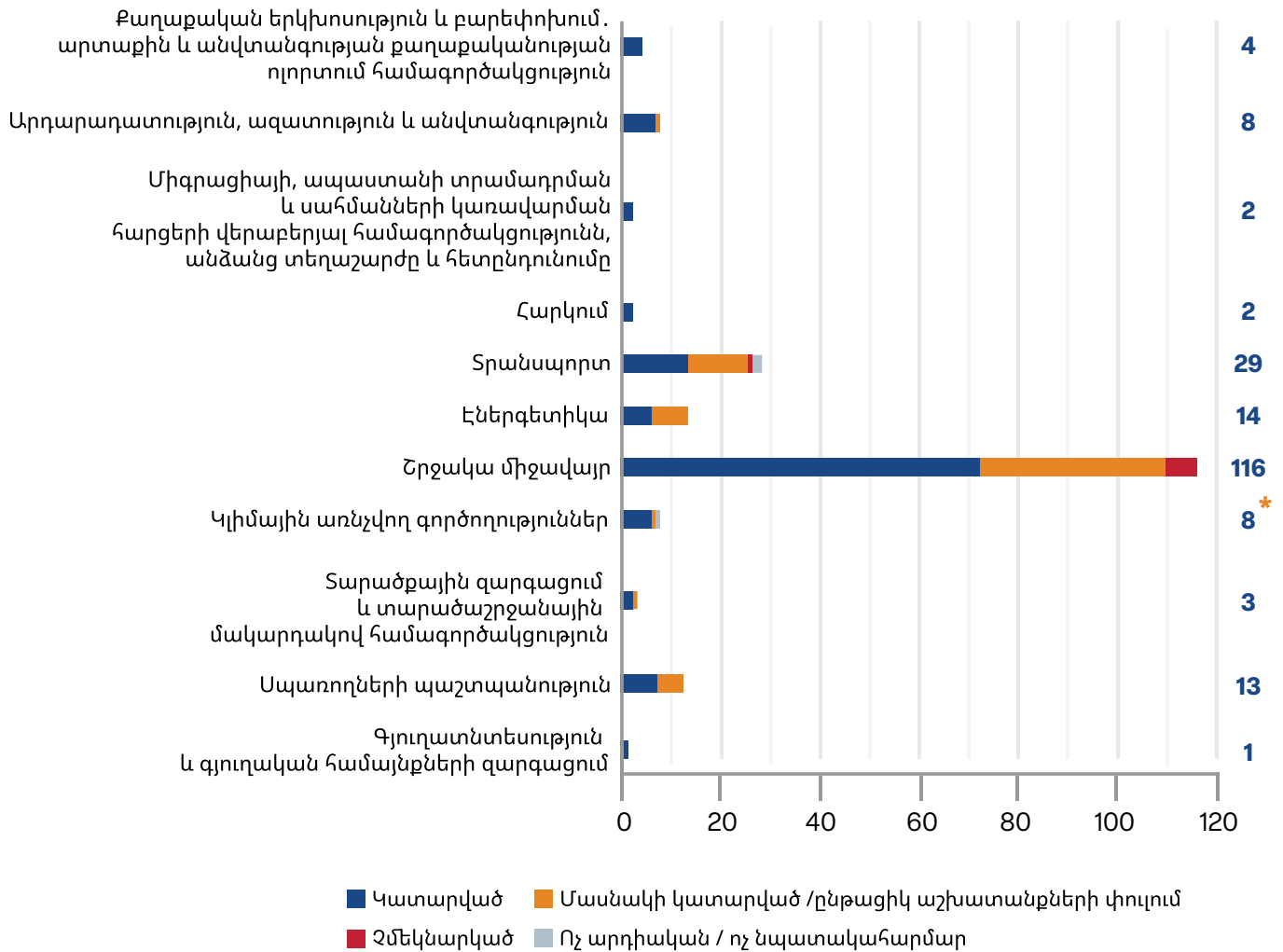
Արդարադատության, ազատության և անվտանգության ոլորտում 8 միջոցառումներից 7-ը գնահատվել է որպես կատարված, իսկ 1-ը՝ մասնակի կատարված: Մասնակի կատարված գործողության առնչությամբ 2025 թվականին արդարադատության ոլորտում շարունակվել է 2022 թվականին մեկնարկած մեդիա օրենսդրական բարեփոխումների գործընթացը: Առաջընթացը հիմնականում վերաբերում է ԶԼՄ-ների ինքնակարգավորման համակարգի ներդրմանը և «Ջանգվածային լրատվության մասին» օրենքում հասկացությունների սահմանմանը՝ համապատասխանեցնելով դրանք միջազգային չափանիշներին:

Շրջակա միջավայրի ոլորտը շարունակում է մնալ ամենաթափառանքալից մեկը: 116 միջոցառումներից 72-ը կատարվել է, 38-ը գնահատվել է որպես մասնակի կատարված կամ ընթացիկ, իսկ 6-ը՝ չմեկնարկած: Այս պատկերը ցույց է տալիս մի կողմից՝ զգալի առաջընթաց, մյուս կողմից՝ ոլորտում դեռևս առկա օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ աշխատանքների և զարգացման կարիք, որոնք պահանջում են լրացուցիչ համակարգում և տեխնիկական աջակցություն: **Կլիմային առնչվող գործողությունների** մասով նախորդ զեկույցում ներառված 8 միջոցառումներից մեկը վերագնահատվել է որպես ոչ արդիական: Մնացած 7 գործողություններից 6-ը գնահատվել է որպես կատարված, իսկ 1-ը՝ մասնակի կատարված, որը թույլ է տալիս աճանագրել կլիմայի ոլորտում բարձր կատարողական:

Էներգետիկայի ոլորտում համագործակցության առնչվող 14 միջոցառումներից 6-ը գնահատվել է որպես կատարված, իսկ 8-ը՝ ընթացիկ: **Տրանսպորտի ոլորտում** ՀՀ ԳԼԽԱՎԱՐ ՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ նախատեսված 29 միջոցառումներից 14-ը գնահատվել է որպես կատարված, իսկ 12-ը՝ որպես ընթացիկ կամ իրականացման փուլում գտնվող: Միևնույն ժամանակ, 1 միջոցառում դեռևս չի մեկնարկել, իսկ 2 միջոցառումների կատարումը կամ իրավական մոտարկումը գնահատվել են ոչ նպատակահարմար՝ հաշվի առնելով Հայաստանի աշխարհագրական դիրքի և տրանսպորտային ենթակառուցվածքների առանձնահատկությունները:

Արդյունքում, ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1-ով մինչև 2025 թվականը ներառյալ վերջնաժամկետ ունեցող գործողությունների շրջանակում արձանագրվել է հետևյալ պատկերը. **199 գործողություններից 124-ը կամ 62%-ը գնահատվել է որպես կատարված, 66-ը կամ 33%-ը՝ մասնակի կատարված կամ ընթացիկ աշխատանքների փուլում գտնվող, իսկ 9-ը կամ շուրջ 5% գործողություն՝ դեռևս չմեկնարկած՝:**

ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1-ի միջոցառումների իրականացման վիճակագրությունը

* Մեկ միջոցառում վերագնահատվել է որպես ոչ արդիական:

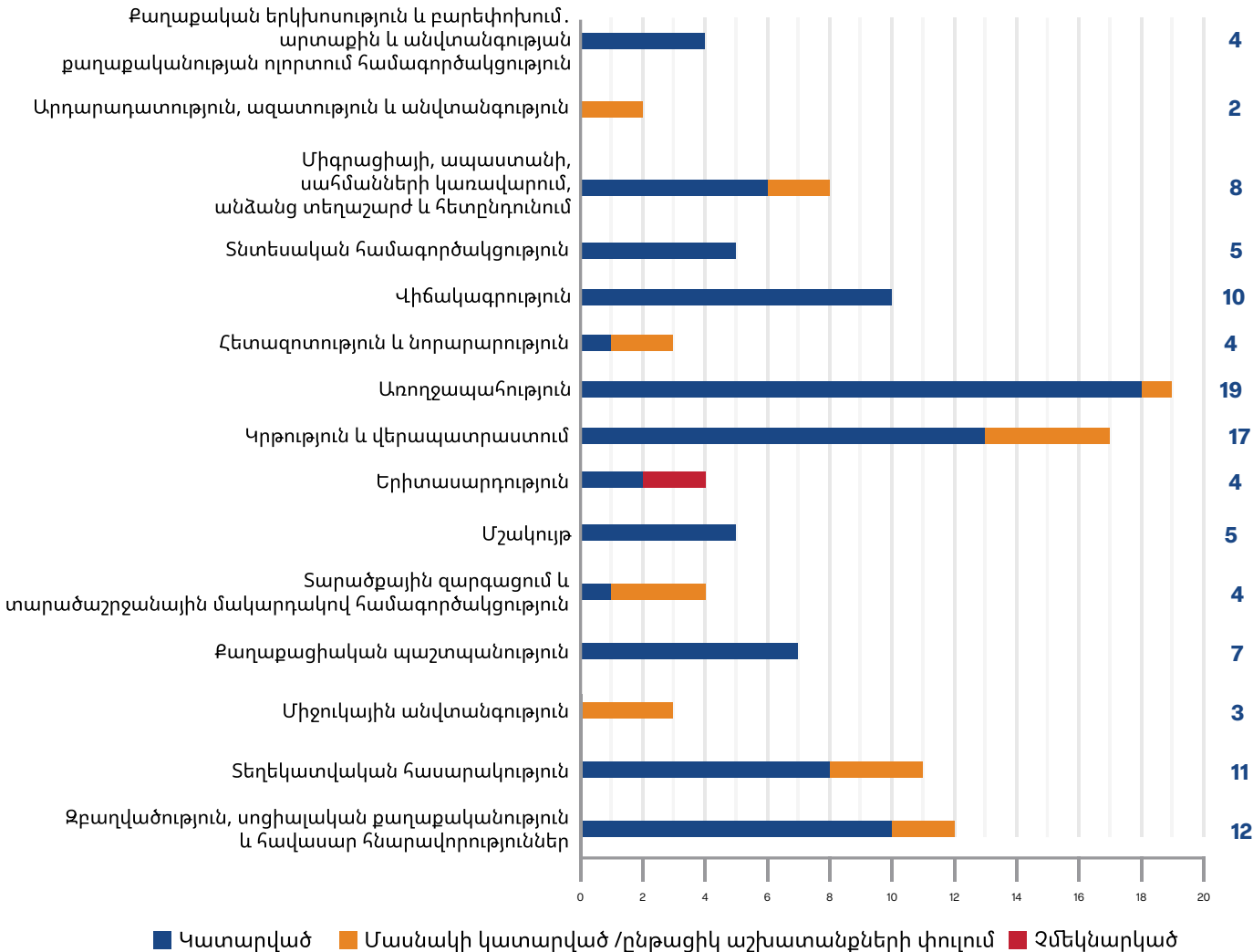
1 Չմեկնարկած ինը միջոցառումների թվում ներառված են նաև 2025 թվականի դրությամբ գործող ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1-ով պաշտոնապես սահմանված, սակայն ոչ նպատակահարմար գնահատված 34-րդ և 37-րդ միջոցառումները:

Հավելված 2-ով արձանագրված արդյունքները

Հավելված 2-ի շրջանակում կատարման բարձր ցուցանիշներ են արձանագրվել հատկապես **տնտեսական համագործակցության**, մշակույթի և քաղաքացիական պաշտպանության ոլորտներում: Վիճակագրության և առողջապահության ոլորտում առաջընթացը պահպանվել է: Տնտեսական համագործակցության բաժնի բոլոր 5 գործողությունները 2025 թվականի մշտադիտարկման արդյունքում գնահատվել են որպես իրականացված:

Կրթության և վերապատրաստման ոլորտում մինչև 2025 թվականը ներառյալ վերջնաժամկետ ունեցող 17 միջոցառումներից 13-ը գնահատվել է որպես իրականացված, իսկ 4-ը՝ ընթացիկ կամ մասնակի կատարված: **Երիտասարդության ոլորտում** 4 գործողություններից 2-ը կատարվել է, իսկ 2-ը դեռևս չեն մեկնարկել:

ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2-ի միջոցառումների իրականացման վիճակագրությունը

78

ԿԱՏԱՐՎԱԾ

35

ՄԱՍՆԱԿԻ

ԿԱՏԱՐՎԱԾ/ԸՆԹԱՑԻԿ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ
ՓՈԽՈՒՄ

2

ՉՄԵԿՆԱՐԿԱԾ

Զբաղվածության, սոցիալական քաղաքականության և հավասար հնարավորությունների ոլորտում 12 միջոցառումներից 2-ը գնահատվել է որպես կատարված, իսկ 10-ը՝ ընթացիկ աշխատանքների փուլում գտնվող: Սա ցույց է տալիս, որ ոլորտը դեռևս ունի շարունակական իրականացման և արդյունքների ամրապնդման կարիք:

Միջուկային անվտանգության ոլորտում վերջնաժամկետ ունեցող 3 միջոցառումները գնահատվել են որպես ընթացիկ: Սա պայմանավորված է տվյալ ոլորտի բարձր տեխնիկական և կարգավորիչ բնույթով, ինչպես նաև երկարաժամկետ մոտարկման և կարողությունների զարգացման անհրաժեշտությամբ:

Արդյունքում, ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2-ով մինչև 2025 թվականը ներառյալ վերջնաժամկետ ունեցող գործողությունների շրջանակում արձանագրվել է հետևյալ պատկերը. **115 գործողություններից 78-ը կամ 68%-ը գնահատվել է որպես կատարված, 35-ը կամ 30%-ը՝ մասնակի կատարված կամ ընթացիկ աշխատանքների փուլում գտնվող, իսկ 2 գործողություն կամ 2%-ը՝ դեռևս չմեկնարկված:**

Չմեկնարկված միջոցառումների հիմնական պատճառները

Չմեկնարկված միջոցառումները հիմնականում վերաբերում են տրանսպորտի, շրջակա միջավայրի պաշտպանության և երիտասարդության ոլորտներին: Դրանց չիրականացման պատճառները տարբեր են և չեն կարող դիտարկվել միայն վարչարարական կամ կատարողական ուշացման տեսանկյունից:

Շրջակա միջավայրի ոլորտում միջոցառումները, ընդհանուր առմամբ, գնահատվում են որպես իրագործելի և դրանց իրականացման ժամկետներից արձանագրված շեղումները հիմնականում պայմանավորված են հարևան երկրների հետ համապատասխան դիվանագիտական հարաբերությունների բացակայությամբ, ինչպես նաև անհրաժեշտ ուսումնասիրությունների, օրենսդրական դաշտի համակողմանի վերլուծության և համապատասխան գնահատումների իրականացման մեծածավալ աշխատանքներով, որոնց պատշաճ իրականացումը պահանջում է լրացուցիչ ժամանակ:

Տրանսպորտի ոլորտում 2 գործողությունների կատարումը գնահատվել է ոչ նպատակահարմար. **34-րդ կետի մասով** մոտարկումը նպատակահարմար չի գնահատվել՝ հաշվի առնելով Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը և առկա տրանսպորտային կապերի առանձնահատկությունները: Մասնավորապես, տվյալ կարգավորումը ենթադրում է այնպիսի երկաթուղային/տրանսպորտային միջանցքի առկայություն, որը կապում է ԵՄ առնվազն երկու անդամ պետություն կամ ապահովում է համապատասխան միջպետական տրանզիտ պայմաններ: Հայաստանը չունի ընդհանուր սահման ԵՄ անդամ պետությունների հետ, ուստի գործնականում չի կարող ապահովել նշված չափորոշիչներին համապատասխանող տրանսպորտային միջանցքի ձևավորումը: 37-րդ կետի մասով մոտարկումը նույնպես համարվել է ոչ նպատակահարմար՝ հաշվի առնելով ՀՀ երկաթուղային համակարգի տեխնիկական և ենթակառուցվածքային առանձնահատկությունները: Մասնավորապես, Հայաստանի երկաթուղային ցանցը չի համապատասխանում տվյալ կարգավորման հիմքում դրված տեխնիկական չափորոշիչներին, այդ թվում՝ երկաթուղային ենթակառուցվածքների կառուցվածքի, շահագործման պայմանների, ինչպես նաև ռելսամիջյան լայնության տարբերությունների առումով: Այս պայմաններում նշված պահանջների ուղղակի կիրառումը Հայաստանի երկաթուղային համակարգում գործնական և իրավական տեսանկյունից հիմնավորված չէ:

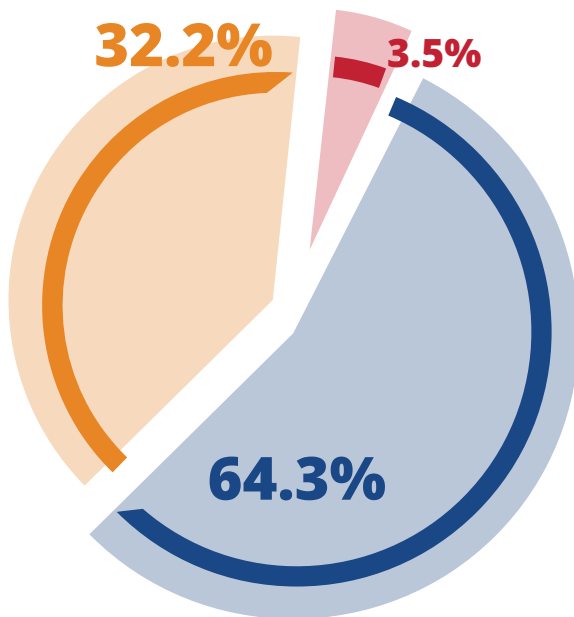
Երիտասարդության ոլորտում չմեկնարկված 2 գործողությունները կապված են ԵՄ-ի հետ համատեղ դրամաշնորհային մեխանիզմների բացակայության հետ, ինչը ենթադրում է, որ տվյալ ուղղությամբ առաջընթացի համար անհրաժեշտ է նախ ապահովել համապատասխան ֆինանսական և ինստիտուցիոնալ գործիքների ձևավորում:

Ընդհանուր գնահատականը

Ընդհանուր առմամբ, մինչև 2025 թվականը ներառյալ վերջնաժամկետ ունեցող **314 գործողություններից 202-ը գնահատվել է որպես կատարված**, այդ թվում՝ շարունակական բնույթ ունեցող և փաստացի կատարման փուլում գտնվող գործողությունները: Սա կազմում է ընդհանուր միջոցառումների շուրջ **64.3%: 101 գործողություն**, կամ շուրջ **32.2%**, գնահատվել է որպես մասնակի կատարված կամ ընթացիկ աշխատանքների փուլում գտնվող: **11 գործողություն**, կամ շուրջ **3.5%**, դեռևս չի մեկնարկել:

ՀՀԳՀ վերանայված և նորացված ճանապարհային քարտեզը հնարավորություն կտա հաջորդ հաշվետու շրջանից անցնել առավել արդիականացված, համախմբված և իրատեսական մշտադիտարկման շրջանակի: 2026 թվականի տարեկան զեկույցի համար հիմք կծառայեն նորացված ճանապարհային քարտեզի մշտադիտարկման արդյունքները՝ ապահովելով առավել համադրելի, չափելի և քաղաքականության տեսանկյունից կիրառելի վիճակագրություն:

ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի միջոցառումների իրականացման ընդհանուր վիճակագրությունը

202

ԿԱՏԱՐՎԱԾ

101

ՄԱՍՆԱԿԻ

ԿԱՏԱՐՎԱԾ/ԸՆԹԱՑԻԿ

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ

ՓՈՒՈՒՄ

11

ՉՄԵԿՆԱՐԿԱԾ

ՀՀԳՀ-Ի ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ 2025 ԹՎԱԿԱՆԻՆ ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԿԱՐԵՎՈՐ ՁԵՌՔԲԵՐՈՒՄՆԵՐԸ¹

Քաղաքական երկխոսություն և բարեփոխումներ

ՀՀ-ԵՄ հարաբերությունները թևակոխել են ռազմավարական փուլ՝ Գործընկերության ռազմավարական օրակարգի ընդունման, անվտանգության և պաշտպանության շուրջ խորհրդակցությունների մեկնարկի, Հայաստանում ԵՄ քաղաքացիական առաքելության մանդատի երկարաձգման և ճգնաժամային կառավարման գործողություններին Հայաստանի մասնակցության շրջանակը սահմանող համաձայնագրի վավերացման արդյունքում: Առաջընթաց է արձանագրվել նաև իրավունքի գերակայության, կիբեռանվտանգության, ընտրական, ոստիկանության և ներքին գործերի բարեփոխումների, ժողովրդավարական կառավարման և ՀՀԳՀ հանձնառությունների իրագործման ուղղությամբ:

Արդարադատություն, ազատություն և անվտանգություն

Առաջընթաց է գրանցվել դատաիրավական, հակակոռուպցիոն և բարեվարքության բարեփոխումների, անձնական տվյալների պաշտպանության, գենդերային հավասարության և ընտանեկան ու կենցաղային բռնության կանխարգելման, ինչպես նաև միգրացիայի, ապաստանի, կենսաչափական փաստաթղթերի ուղղություններով: Մուտքի արտոնագրերի ազատականացման գործընթացը անցում է կատարել հենանիշների իրականացման գործնական փուլ՝ ԵՄ կողմից Գործողությունների ծրագրի փոխանցմամբ և ԵՄ առաջին գնահատման առաքելության իրականացմամբ:

Տնտեսական համագործակցություն

Հայաստանը ամրապնդել է կանաչ, թափանցիկ և փաստահենք տնտեսության քաղաքական հիմքերը՝ կանաչ տնտեսության շրջանակային գործողությունների ծրագրի և կանաչ տաքսոնոմիայի ընդունմամբ, ֆինանսական հաշիվների վերաբերյալ տեղեկությունների առաջին ավտոմատ փոխանակմամբ և պաշտոնական վիճակագրության շարունակական արդիականացմամբ:

Տրանսպորտ

Տրանսպորտի ոլորտում ԵՄ չափանիշներին մոտարկումն առաջընթաց է գրանցել միջազգային ավտոմոբիլային փոխադրումների կարգավորման, փոխադրումների մենեջերների և վարորդների մասնագիտական վերապատրաստման ու որակավորման համակարգերի ներդրման, թվային տախոգրաֆների կիրառման, ճանապարհների և թունելների անվտանգության, ավիացիոն անվտանգության և քաղաքացիական տրանսպորտային ծառայությունների թվայնացման ուղղություններով:

¹ Ձեռքբերումների ամբողջական ցանկը ներկայացված է զեկույցի գլուխներում:

Էներգետիկ համագործակցություն՝ ներառյալ միջուկային անվտանգություն

Էներգետիկ ոլորտի բարեփոխումները շարունակվել են Էլեկտրաէներգիայի շուկայի ազատականացման, արևային էներգիայի ընդլայնման, վերականգնվող էներգետիկայի և էներգաարդյունավետության օրենսդրական փաթեթների նախապատրաստման, EU4Energy ծրագրի աջակցության, ինչպես նաև միջուկային և ճառագայթային անվտանգության ԵՄ չափանիշներին համակարգային մոտարկման ուղղություններով:

Շրջակա միջավայր

Ոլորտային միջոցառումների իրականացման արդյունքում անցում է կատարվել գործնական համակարգերի ներդրման փուլ՝ օդի որակի՝ ԵՄ պահանջներին համահունչ կարգավորումների, ջրային ռեսուրսների և Սևանա լճի մշտադիտարկման արդիականացված համակարգերի, ինչպես նաև սանիտարական աղբավայրերի, թափոնների ինտեգրված հավաքման, աղբի սկզբնաղբյուրում տեսակավորման և արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության փորձնական լուծումների ներդրմամբ:

Կլիմային առնչվող գործողություններ

Ընդունվել է «Կլիմայի մասին» օրենքը և 2026-2035 թվականների ազգային մակարդակով սահմանված հանձնառությունները, ձևավորվել են չափման, հաշվետվողականության և հավաստագրման, ինչպես նաև կլիմայական ֆինանսավորման մոնիթորինգի հիմքերը, իրականացվել է կլիմայական ծախսերի բյուջետային նշագրումը և ներկայացվել առաջին երկամյա թափանցիկության զեկույցը:

Արդյունաբերական և ձեռնարկատիրական քաղաքականություն

Արդյունաբերական քաղաքականության շրջանակում առաջընթաց է գրանցվել մրցունակության, արտահանման դիվերսիֆիկացման և ԵՄ շուկա մուտքի ընդլայնման ուղղությամբ՝ դեղագործության ԵՄ «Պատշաճ արտադրական գործելակերպի» (GMP) պահանջներին համապատասխանեցման, Կրիտիկական դեղերի դաշինքի հետ ներգրավման, տեքստիլ ոլորտի աջակցության ,ՓՄՁ ոլորտում մրցակցության և արտահանման խթանման ուղղություններով:

Ընկերությունների գործունեությունը կարգավորող օրենսդրություն, հաշվապահական հաշվառում և աուդիտ, կորպորատիվ կառավարում

Կորպորատիվ բարեփոխումների շրջանակում առաջընթաց է գրանցվել միասնական օրենսդրական հայեցակարգի մշակման, կորպորատիվ կառավարման գործիքների ներդրման, հաշվապահական հաշվառման և աուդիտի հանրային վերահսկողության շարունակական զարգացման, ինչպես նաև ֆինանսական հաշվետվությունների հրապարակման պատասխանատվության ամրապնդման ուղղություններով:

Համագործակցություն բանկային, ապահովագրական և ֆինանսական այլ ծառայությունների ոլորտներում

Ընդունվել է «Կրիպտոակտիվների մասին» օրենքը, որը մեծապես հիմնված է ԵՄ MiCA կանոնակարգի սկզբունքների վրա և ձևավորում է կրիպտոակտիվների շուկայի լիցենզավորման, վերահսկողության և սպառողների պաշտպանության երաշխիքներ՝ թափանցիկ ու կարգավորվող շուկայի զարգացման համար:

Համագործակցություն տեղեկատվական հասարակության ոլորտում

Թվային ոլորտում առաջընթաց է գրանցվել էլեկտրոնային առևտրի, eIDAS-ին համահունչ էլեկտրոնային նույնականացման և վստահության ծառայությունների, NIS2-ին համահունչ կիբեռանվտանգության, ինչպես նաև էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտում բաժանորդների իրավունքների, ծառայությունների որակի և թափանցիկության կարգավորումների ուղղություններով:

Զբոսաշրջություն

«Զբոսաշրջության մասին» օրենքից բխող ենթաօրենսդրական ակտերի փաթեթով հստակեցվել են զբոսաշրջային ծառայությունների, հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների որակավորման, զբոսաշրջային ավտոբուսների, զբոսաշրջային գյուղերի և կենտրոնների չափանիշները՝ նպաստելով ծառայությունների որակի, սպառողների պաշտպանության և ոլորտային կառավարման բարելավմանը:

Գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների զարգացում

ԵՄ աջակցությամբ արձանագրվել են գործնական արդյունքներ՝ EU-GAIA ծրագրի երկրորդ փուլի, LEAD տեղական ակտիվ խմբերի և ոռոգվող գյուղատնտեսության աջակցության միջոցով՝ խթանելով կայուն գյուղատնտեսությունը, տեղական նախաձեռնությունները և գյուղական բնակչության կենսապայմանների բարելավումը:

Ձկնարդյունաբերության և ծովագնացության կառավարում

Ակվակուլտուրայի կառավարումն ամրապնդվել է Արարատյան դաշտավայրի ձկնաբուծական տնտեսությունների համար ջրօգտագործման և ձկնարտադրության նվազագույն տարեկան չափաքանակների սահմանմամբ՝ ոլորտի արտադրողականությունը կապակցելով սակավ ջրային ռեսուրսների առավել կայուն կառավարման հետ:

Հանքարդյունաբերություն

Հանքարդյունաբերության ոլորտի կառավարումը համապատասխանեցվել է միջազգային չափանիշներին՝ ԱՃԹՆ հաշվետվողականության և վավերացման, CRIRSCO-ին անդամակցության նախապատրաստական աշխատանքների, ոլորտի թվային փոխակերպման և ՀՀ-ԵՄ ռազմավարական օրակարգում կրիտիկական հումքի ներառման միջոցով:

Հետազոտություն, տեխնոլոգիական զարգացում և նորարարություն

Գիտության ոլորտի բարեփոխումներն առաջ են մղվել «Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքի ընդունման, գիտության ֆինանսավորման կարգերի վերանայման, «Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրին Հայաստանի մասնակցության ընդլայնման և COST հետազոտական ցանցերում հայաստանյան լայն ներգրավվածության միջոցով:

Սպառողների պաշտպանություն

Սպառողների պաշտպանությունն ամրապնդվել է ԵՄ իրավական ակտերին համահունչ օրենսդրական բարեփոխումների իրականացման, Մրցակցության և սպառողների շահերի պաշտպանության հանձնաժողովի կենտրոնական դերի հստակեցման, ինչպես նաև «Սպառողի օգնական» թվային հարթակի գործարկման միջոցով՝ բարելավելով համակարգի հասանելիությունը, թափանցիկությունը և սպառողական վեճերի լուծման գործընթացը:

Ջրաղվածություն, սոցիալական քաղաքականություն և հավասար հնարավորություններ

Աշխատանքի և հավասարության ոլորտներում առաջընթաց է գրանցվել աշխատանքային պայմանագրերի աստիճանական թվայնացման, զինված ուժերի, իրավապահ, ազգային անվտանգության և դատական համակարգերի ծառայողներ և պաշտոնատար անձանց՝ արհեստակցական կազմակերպություններին անդամակցելու բացարձակ արգելքի վերացման, վերանայման, աշխատաշուկայի ակտիվ ծրագրերի և խտրականության դեմ օրենսդրական շարունակական բարեփոխումների ուղղություններով:

Առողջապահություն

«Առողջության համընդհանուր ապահովագրության մասին» օրենքի ընդունմամբ և ապահովագրության հիմնադրամի ստեղծմամբ մեկնարկել է ոլորտի առանցքային համակարգային բարեփոխումը: Բարեփոխումները համալրվել են նաև հանրային առողջապահության պատրաստվածության ծրագրերով, ջրծաղիկի դեմ պատվաստման ներդրմանը և մանկական պալիատիվ բժշկական օգնության ընդլայնմանն ուղղված աշխատանքներով:

Կրթություն, վերապատրաստում և երիտասարդություն

Կրթության ոլորտում առաջընթաց է գրանցվել դպրոցական և նախադպրոցական ենթակառուցվածքների արդիականացման, կրթական նոր չափորոշիչների ներդրման, ՄԿՈՒ և բարձրագույն կրթության օրենսդրական բարեփոխումների, ոչ ֆորմալ կրթության գործիքների զարգացման, Երիտասարդական քաղաքականության մասին օրենքի և Գնահատման ընդհանուր շրջանակի (CAF) որակի կառավարման գործիքի կիրառմանն ուղղված աշխատանքներով:

Մշակույթ

Մշակութային համագործակցության շրջանակում շեշտադրվել է մշակույթի միջազգայնացման և ստեղծարար կարողությունների զարգացման վրա՝ ռազմավարության շարունակական իրականացմամբ, «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի աջակցությամբ, «Մեդիա» բաղադրիչին միանալու նախապատրաստմամբ, Artbox ձեռնարկատիրական աջակցության տրամադրմամբ և արվեստագետների ու մշակութային գործիչների շարժունակության ընդլայնմամբ:

Տեսալսողական և մեդիա ոլորտներ

Մեդիա ոլորտում առաջընթաց է գրանցվել ԵՄ տեսալսողական օրենսդրությանը մոտարկման, տեսալսողական մեդիայի կարգավորումների վերանայման և Մեդիա խորհրդի ու ճանաչված ինքնակարգավորման մարմինների վրա հիմնված ինքնակարգավորման մոդելի ձևավորմանն ուղղված աշխատանքներով:

Սպորտ և ֆիզիկական ակտիվություն

Սպորտի ոլորտում տեսանելի արդյունքներ են արձանագրվել 2024-2030 թվականների ռազմավարության իրականացման, հակադոպինգային գործունեության ամրապնդման, խոշոր միջազգային միջոցառումների հյուրընկալման, մասսայական մասնակցության ընդլայնման և հայ մարզիկների կողմից 357 մեդալի նվաճման շնորհիվ:

Քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցություն

Քաղաքացիական հասարակության ներգրավվածությունը շարունակել է ամրապնդել ՀՀԳՀ-ի իրագործման թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունը՝ ՀՀ-ԵՄ գործընկերության ռազմավարական օրակարգի շուրջ խորհրդակցությունների, Հայաստան-ԵՄ քաղաքացիական հասարակության հարթակի և ԱԳ քաղաքացիական հասարակության ֆորումի աշխատանքի միջոցով:

Տարածքային զարգացում և տարածաշրջանային մակարդակով համագործակցություն

Տարածքային համաչափ զարգացման ուղղությամբ առաջընթաց է գրանցվել 2026–2030 թվականների տարածքային զարգացման ռազմավարության նախագծի մշակման, ԵՄ աջակցությամբ LEAD դրամաշնորհային սխեմաների շարունակական իրականացման և Տեղական ակտիվ խմբերի կայուն ֆինանսավորման մեխանիզմների ձևավորման ուղղություններով:

Քաղաքացիական պաշտպանություն

«Աղետների ռիսկի կառավարման և բնակչության պաշտպանության մասին» նոր օրենքով սահմանվել է աղետների ռիսկերի նվազեցման, արտակարգ իրավիճակներին արագ արձագանքման, վաղ վերականգնման և հետադեպային վերականգնման ուղղությունների իրավական շրջանակը, որի կիրարկման նպատակով մշակվում են ենթաօրենսդրական ակտեր և ԵՄ աջակցությամբ իրականացվում է կարողությունների զարգացում:

Առևտուր և առևտրին առնչվող հարցեր

Առևտրի ոլորտում առաջընթաց է գրանցվել Համաձայնագրի Մաս VI-ի ճանապարհային քարտեզների թարմացմամբ, ինստիտուցիոնալ երկխոսության խորացման, մաքսային համակարգի թվայնացման և ենթակառուցվածքների արդիականացման, որակի ենթակառուցվածքի զարգացման, ակվակուլտուրայի արտադրանքի համար ԵՄ շուկա մուտքի հնարավորության ստեղծման, աշխարհագրական նշումների և մտավոր սեփականության իրավունքների պաշտպանության ամրապնդման, ինչպես նաև պետական գնումների և մրցակցության ոլորտներում իրականացվող բարեփոխումների ուղղությամբ:

ԵՄ ֆինանսական աջակցություն

ԵՄ ֆինանսական աջակցությունն ընդլայնվել է 143 մլն եվրո արժողությամբ բազմոլորտ աջակցության փաթեթի շուրջ բանակցությունների, արդարադատության, կրթության և միջուկային անվտանգության ոլորտներում աջակցության շարունակման, ԵՆԲ-ի և ՎՋԵԲ-ի կողմից տրամադրված նշանակալի ֆինանսավորման, «Դիմակայուն Սյունիք» շրջանակային վարկային համաձայնագրի ստորագրման և տեղահանված անձանց աջակցության ծրագրերի իրականացման շնորհիվ:

Քաղաքական երկխոսություն և բարեփոխում. արտաքին և անվտանգության քաղաքականության ոլորտում համագործակցություն	31
Արդարադատություն, ազատություն և անվտանգություն	39
Տնտեսական համագործակցություն	50
Տրանսպորտ	55
Էներգետիկ համագործակցություն՝ ներառյալ միջուկային անվտանգությունը	60
Շրջակա միջավայր	64
Կլիմային առնչվող գործողություններ	71
Արդյունաբերական և ձեռնարկատիրական քաղաքականություն	74
Ընկերությունների գործունեությունը կարգավորող օրենսդրություն, հաշվապահական հաշվառում և աուդիտ, կորպորատիվ կառավարում	78
Համագործակցություն բանկային, ապահովագրական և ֆինանսական այլ ծառայությունների ոլորտներում	81
Տեղեկատվական հասարակություն	83
Զբոսաշրջություն	86
Գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների զարգացում	88
Ձկնարդյունաբերության և ծովագնացության կառավարում	91
Հանքարդյունաբերություն	93
Հետազոտություն, տեխնոլոգիական զարգացում և նորարարություն	95
Սպառողների պաշտպանություն	98
Զբաղվածություն, սոցիալական քաղաքականություն և հավասար հնարավորություններ	102
Համագործակցություն առողջապահության ոլորտում	106
Կրթության, վերապատրաստման և երիտասարդությանն առնչվող հարցերը	109
Մշակույթ	114
Տեսալսողական և մեդիա ոլորտներ	118
Համագործակցություն սպորտի և ֆիզիկական ակտիվության ոլորտում	121
Քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցություն	124
Տարածքային զարգացում և տարածաշրջանային մակարդակով համագործակցություն	126
Քաղաքացիական պաշտպանություն	128
Առևտուր և առևտրին առնչվող հարցեր	130
ԵՄ ֆինանսական աջակցություն	138

Հայերեն հապավումներ

ԱԱԾ - Ազգային
անվտանգության
ծառայություն

ԱԳԱՔ - Արտաքին գործերի
և անվտանգության
քաղաքականություն

ԱԳՆ - Արտաքին գործերի
նախարարություն

ԱԶԲ - Ասիական զարգացման
բանկ

ԱԷՄԳ - Ատոմային էներգիայի
միջազգային գործակալություն

ԱԸՊ - Արտադրողի
ընդլայնված
պատասխանատվություն

ԱԺ - Ազգային ժողով

ԱԼԳ - Արևելյան
գործընկերություն

ԱՀԿ - Առողջապահության
համաշխարհային
կազմակերպություն

ԱՃԹՆ - Արդյունահանող
ճյուղերի թափանցիկության
նախաձեռնություն

ԱՄՀ - Արժույթի միջազգային
հիմնադրամ

ԱՄՆ - Ամերիկայի Միացյալ
Նահանգներ

ԱՄՆ ՄԶԳ - ԱՄՆ միջազգային
զարգացման գործակալություն

ԱՄՍ - Աուդիտի միջազգային
ստանդարտներ

ԱՆ - Առողջապահության
նախարարություն

ԱՍՀՆ - Աշխատանքի և
սոցիալական հարցերի
նախարարություն

ԱՎՀ - Ազգային
վիճակագրական համակարգ

ԱՏԳ - Ազատ տնտեսական
գոտի

ԲՊՄՄ - Բնության
պահպանության միջազգային
միություն

ԲՏԱՆ - Բարձր
տեխնոլոգիական
արդյունաբերության
նախարարություն

ԳՐԵԿՈ - Եվրոպայի խորհրդի
կոռուպցիայի դեմ պայքարի
պետությունների խումբ

ԳՖ - Գլոբալ ֆորում

ԵԱՀԿ - Եվրոպայում
անվտանգության և
համագործակցության
կազմակերպություն

ԵԽ - Եվրոպայի խորհուրդ

ԵԽԳ - Եվրոպական
խաղաղության գործիք

ԵՀ - Եվրոպական
հանձնաժողով

ԵՄ - Եվրոպական միություն

ԵՏՀ - Եվրոպական
տնտեսական համայնք

ԶԼՄ - զանգվածային
լրատվության միջոցներ

ԶՖԳ - Զարգացման
ֆրանսիական
գործակալություն

ԷԱ -
Էներգաարդյունավետություն

ԷՆ - Էկոնոմիկայի
նախարարություն

ԹԱՅԵՔՍ - ԵՄ տեխնիկական
աջակցություն և
տեղեկատվության
փոխանակում

ԿԱԳ - կարգավորման
ազդեցության գնահատում

ԿԲ - Կենտրոնական բանկ

ԿԳՄՍՆ - Կրթության,
գիտության, մշակույթի և
սպորտի նախարարություն

ԿԶՆ - Կայուն զարգացման
նպատակներ

ԿԸՀ - Կոռուպցիայի ընկալման
համաթիվ

ԿԿՀ - Կոռուպցիայի
կանխարգելման
հանձնաժողով

ՀԸԳՀ - Համապարփակ և
ընդլայնված գործընկերության
համաձայնագիր

ՀԺՕՀ - Հայաստանի
ժամանակի օգտագործման
հետազոտություն

ԿՓՇԿ - ՄԱԿ-ի «Կլիմայի
փոփոխության մասին»
շրջանակային կոնվենցիա

ՀԺՕՀ - Ազգային
անվտանգության
ծառայություն

ՀԿ - հասարակական
կազմակերպություն

ՀՀ - Հայաստանի
Հանրապետություն

ՀՆԱ - համախառն ներքին
արդյունք

ՄԱԲՀ - ՄԱԿ-ի բնակչության
հիմնադրամ

ՄԱԶԾ - ՄԱԿ-ի զարգացման
ծրագիր

ՄԱԿ - Միավորված ազգերի
կազմակերպություն

ՄԱԿ ԱՀԳ - ՄԱԿ-ի
ահաբեկչության դեմ պայքարի
գրասենյակ

ՄԿՈՒ - մասնագիտական
կրթություն և ուսուցում

ՄՄԿ - Միգրացիայի
միջազգային
կազմակերպություն

ՄՔԴ - Միջազգային քրեական
դատարան

ՅՈՒՆԻՍԵՖ - ՄԱԿ-ի
մանկական հիմնադրամ

ՆԳՆ - Ներքին գործերի նախարարություն

ՇՄՆ - Շրջակա միջավայրի նախարարություն

ՈՒԱԳ - ուղևորների անունների գրանցում

ՈՒՆՏ - ուղևորների մասին նախնական տեղեկատվություն

ՊՈԱԿ - պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն

ՍԳԻ - սպառողական գների ինդեքս

ՍՊԸ - սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերություն

ՎԶԵԲ - Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկ

ՎԷԱ - վերականգնվող էներգիայի աղբյուրներ

ՏԿԵՆ - Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն

ՏՀԶԿ - Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպություն

ՏՀՏ - տեղեկատվական և հաղորդակցության տեխնոլոգիաներ

ՓԲԸ - փակ բաժնետիրական ընկերություն

ՓՄՁ - փոքր և միջին ձեռնարկատիրություն

ՔՀԿ - քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություն

ՖՀՄՍ - Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտներ

Օտարալեզու և միջազգային հապավումներ

AEOI - ֆինանսական հաշիվների վերաբերյալ տեղեկությունների ավտոմատ փոխանակում

AEOI MCAA - ֆինանսական հաշիվների վերաբերյալ տեղեկությունների ավտոմատ փոխանակման մասին իրավասու մարմինների բազմակողմ համաձայնագիր

ASA - «Արվեստի ջատագովների համայնք» նախաձեռնողական խումբ

BEREC - Էլեկտրոնային հաղորդակցության եվրոպական կարգավորողների մարմին

BMZ - Գերմանիայի տնտեսական համագործակցության և զարգացման դաշնային նախարարություն

CAF - գնահատման ընդհանուր շրջանակ

CAPI - համակարգչային աջակցությամբ անձնական հարցազրույցի մեթոդ

CEP - շրջակա միջավայրի նպատակների դասակարգում

CIPE - Միջազգային մասնավոր ձեռնարկատիրության կենտրոն

CMA - Կրիտիկական դեղերի դաշինք

COAF - «Հայաստանի մանուկներ» բարեգործական հիմնադրամ

COST - Եվրոպական համագործակցություն գիտության և տեխնոլոգիաների ոլորտում

CRI - Դրամաշրջության դեմ պայքարի նախաձեռնություն

CRIRSCO - օգտակար հանածոների պաշարների միջազգային հաշվետվական ստանդարտների կոմիտե

CT Travel Programme - ՄԱԿ-ի ահաբեկչական ճանապարհորդությունների դեմ պայքարի ծրագիր

DG JUST - Եվրոպական հանձնաժողովի արդարադատության և սպառողների հարցերով գլխավոր տնօրինություն

DVV International - Գերմանիայի ժողովրդական բարձրագույն դպրոցների միության միջազգային համագործակցության ինստիտուտ

ESP - Արևելյան Եվրոպայի էներգաարդյունավետության և շրջակա միջավայրի գործընկերություն

EFRA - «Տնտեսական հիմքեր՝ հանուն դիմակայուն Հայաստանի» ծրագիր

eIDAS - Էլեկտրոնային նույնականացման և վստահության ծառայությունների ԵՄ կանոնակարգ

EIPA - Հանրային կառավարման եվրոպական ինստիտուտ

ESMS - Եվրոպական վիճակագրական մետատվյալների կառուցվածք

ESQRS - Եվրոպական վիճակագրական որակի զեկույցների կառուցվածք

EU4Business - ԵՄ բիզնեսի աջակցման ծրագիր

EU4Energy - ԵՄ էներգետիկ աջակցության ծրագիր

EU4Green Recovery East - ԵՄ կանաչ վերականգնման արևելյան ծրագիր

EU-GAIA - Հայաստանում ԵՄ կանաչ գյուղատնտեսության նախաձեռնություն

EUMA - Հայաստանում
ԵՄ քաղաքացիական
առաքելություն

FCTC - ԱՀԿ ծխախոտի դեմ
պայքարի շրջանակային
կոնվենցիա

GAMSO - վիճակագրական
կազմակերպությունների
գործունեության ընդհանուր
մոդել

GBV - գենդերային հիմքով
բռնություն

GDPR - Տվյալների
պաշտպանության ընդհանուր
կանոնակարգ

GIZ - Գերմանական
միջազգային
համագործակցության
ընկերություն

GMP - պատշաճ
արտադրական գործելակերպ

GSBPM - վիճակագրական
բիզնես գործընթացների
ընդհանուր մոդել

GSIM - վիճակագրական
տեղեկատվության ընդհանուր
մոդել

GTG - գենդերային թեմատիկ
խումբ

HAYPASS - անձր հաստատող
փաստաթղթերի թողարկման
և տրամադրման համակարգի
պետություն-մասնավոր
գործընկերության շրջանակում
գործող ընկերություն

IADAAM - «Հայաստան.
ռոռզվող գյուղատնտեսության
զարգացումը Արարատի
և Արմավիրի մարզերում»
ծրագիր

ICAO - Քաղաքացիական
ավիացիայի միջազգային
կազմակերպություն

IEA - Միջազգային էներգետիկ
գործակալություն

INSC - ԵՄ միջուկային
անվտանգության
համագործակցության գործիք

INTPA - Եվրոպական
հանձնաժողովի միջազգային
գործընկերությունների
գլխավոր տնօրինություն

ITC - Առևտրի միջազգային
կենտրոն

LAG - տեղական ակտիվ խումբ

LEAD - «Տեղական
դերակատարների հզորացում
հանուն զարգացման» ծրագիր

LFS-ARM - Աշխատուժի
հետազոտություն

MAVETA - Մասնագիտական
կրթության և ուսուցման
արդիականացմանն ուղղված
ծրագիր

MCAA - Իրավասու
մարմինների բազմակողմ
համաձայնագիր

MICS - Բազմացուցանիշ
կյաստերային
հետազոտություն

MiCA - Կրիպտոակտիվների
շուկաների մասին ԵՄ
կանոնակարգ

MRV - Չափման,
հաշվետվայնության և
հավաստագրման համակարգ

NIS2 - Ցանցային և
տեղեկատվական
համակարգերի
անվտանգության ԵՄ երկրորդ
հրահանգ

ONA - պաշտոնական
վիճակագրության համար
պատասխանատու այլ
ազգային մարմիններ

PAR - հանրային
կառավարման
բարեփոխումներ

SDMX - վիճակագրական
տվյալների և մետատվյալների
փոխանակման ստանդարտ

SF-MST - զբոսաշրջության
կայունության չափման
վիճակագրական շրջանակ

SIDA - Շվեդիայի միջազգային
զարգացման գործակալություն

SIGMA - Կառավարման և
կառավարման համակարգի
բարելավման աջակցման
նախաձեռնություն

SIMS - միասնական
ինտեգրված մետատվյալների
կառուցվածք

SNA-2008 - Ազգային
հաշիվների համակարգ,
2008թ. տարբերակ

UHIF - Առողջության
համընդհանուր
ապահովագրության
հիմնադրամ

UNFC - ՄԱԿ-ի Ռեսուրսների
շրջանակային դասակարգում

VNR - Կամավոր ազգային
ակնարկ

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԸՆԴԳՐԿՎԱԾ ՈԼՈՐՏՆԵՐԸ

**ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԵՐԿԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ
ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ. ԱՐՏԱՔԻՆ
ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՈԼՈՐՏՈՒՄ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ**

Ավելի ապահով Հայաստան՝ ԵՄ-ի հետ

Իրագործման առաջընթաց

2025 թվականին Հայաստանը շարունակել է հետևողականորեն խորացնել ԵՄ-ի հետ բազմաոլորտ գործընկերությունը՝ ապահովելով ՀՀԳՀ ներքո ստանձնած հանձնառությունների արդյունավետ իրագործումը, ինչպես նաև ժողովրդավարական կառավարման և իրավունքի գերակայության ամրապնդումը, ինչի արդյունքում արձանագրվել են գործընկերության օրակարգի ընդլայնում, ոլորտային երկխոսության խորացում և անցում բարեփոխումների գործնական փուլ: Այս համատեքստում առանձնահատուկ կարևորություն ունի ՀՀ-ԵՄ բարձր մակարդակի քաղաքական երկխոսության՝ որպես վերոնշյալ հարցերի համակարգման արդյունավետ հարթակի ստեղծումը:

Քաղաքական երկխոսությունը, անվտանգությունը և երկկողմ գործընկերության խորացումը

Հաշվետու տարում շարունակվել է ՀՀ-ԵՄ քաղաքական և ոլորտային ակտիվ երկխոսությունը, ինչը համապարփակ կերպով քննարկվել է դեկտեմբերի 2-ին՝ ԱԳ նախարար Արարատ Միրզոյանի նախագահությամբ, ԵՄ արտաքին գործերի և անվտանգության քաղաքականության (ԱԳԱՔ) հարցերով բարձր ներկայացուցիչ Կայա Կալասի և ընդլայնման հարցերով Եվրոպական հանձնակատար Մարթա Կոսի ներկայությամբ կայացած ՀՀ-ԵՄ գործընկերության խորհրդի նիստի շրջանակներում¹: Նույն օրն ընդունվել է նաև ՀՀ-ԵՄ գործընկերության ռազմավարական օրակարգ փաստաթուղթը², փոխարինելով նախորդ շրջանի Գործընկերության առաջնահերթությունները և վերաուղղորդելով դրանք՝ հիմք ընդունելով ՀՀԳՀ-ը:

Հունվարի 30-ին Հայաստանում ԵՄ քաղաքացիական առաքելության (EU Mission in Armenia - EUMA) մանդատը երկարաձգվել է ևս 2 տարով՝ մինչև 2027 թվականի փետրվար³:

Հունիսի 30-ին Երևանում նախարար Արարատ Միրզոյանի և Կայա Կալասի կողմից տրվել է ՀՀ-ԵՄ անվտանգության և պաշտպանության վերաբերյալ խորհրդակցությունների մեկնարկը⁴: Նույն օրը Եվրամիության հետ ստորագրվել է ԵՄ ճգնաժամային կառավարման գործողություններում Հայաստանի մասնակցության շրջանակը սահմանող համաձայնագիրը⁵, որը վավերացվել է 2025 թվականի նոյեմբերի 28-ին: Այն հնարավորություն է ընձեռելու Հայաստանին ամրապնդելու սեփական անվտանգությունը՝ ձեռք բերելով փորձ տարբեր ճգնաժամների, այդ թվում՝ հումանիտար արտակարգ իրավիճակների, հակամարտությունների կարգավորման և հետևողական փոխադարձ վերականգնման ուղղություններով:

2025 թվականի մարտին Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է ԵՄ-ին Հայաստանի անդամակցելու գործընթացի մեկնարկի մասին օրենքը⁶, որն ուժի մեջ է մտել ապրիլին:

1 <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-ministerial-meetings/2025/12/02/>

2 https://www.mfa.am/en/press-releases/2025/12/03/Armenia_EU_StrategicAgenda/13649

3 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/01/30/armenia-council-extends-the-mandate-of-the-eu-civilian-mission-for-two-years/>

4 https://www.mfa.am/en/speeches/2025/06/30/Armenia_EU_CSDP/13344

5 <https://www.consilium.europa.eu/en/documents/treaties-agreements/agreement/?docLanguage=en&id=2025004>

6 <https://www.arlis.am/hy/acts/205203>

Միջազգային իրավական համագործակցությունը

2025 թվականին Հայաստանը շարունակել է ակտիվ ներգրավվածությունը միջազգային բազմակողմ հարթակներում: Մասնավորապես, Հայաստանը վավերացրել է 1899 և 1907 թվականներին Հաագայում կնքված Միջազգային վեճերի խաղաղ կարգավորման մասին կոնվենցիաները⁷ դառնալով Մշտական արբիտրաժային դատարանի անդամ: Այս քայլը վերահաստատում է երկրի հանձնառությունը միջազգային իրավունքի, իրավունքի գերակայության և վեճերի խաղաղ կարգավորման սկզբունքների վրա հիմնված միջազգային իրավակարգի ամրապնդման ուղղությամբ՝ միաժամանակ ապահովելով լրացուցիչ իրավական երաշխիքներ ներդրումային բարենպաստ միջավայրի ձևավորման համար:

Հանցագործությունների դեմ պայքարի համատեքստում քրեական գործերով եվրոպական իրավապահ մարմինների հետ իրավական համագործակցության ուղղությամբ շարունակվել է ԵՄ քրեական արդարադատության ոլորտում համագործակցության գործակալության՝ Եվրաջասթի հետ համագործակցության ինստիտուցիոնալացումը: 2024 թվականին վավերացված ՀՀ քրեական վարույթներով իրավական համագործակցության ոլորտում իրավասու մարմինների և Եվրաջասթի միջև համագործակցության մասին համաձայնագրի և վերջինիս իրականացման վերաբերյալ

աշխատանքային պայմանավորվածության⁸ հիման վրա ՀՀ կառավարության՝ 2025 թվականի սեպտեմբերի 25-ի N 1353-Ա որոշմամբ նախատեսվել է, որ Նիդերլանդների Թագավորությունում ՀՀ դեսպանությանը կից գործելու է Եվրաջասթում համագործակցության հարցերով դատախազ (ներկայացուցիչ): 2026 թվականին նախատեսվում է ավարտին հասցնել ներկայացուցչի նշանակման և գործուղման գործընթացը:

Շարունակելով համագործակցությունը Միջազգային քրեական դատարանի (ՄԲԴ) հետ՝ Հայաստանը, որպես Հռոմի կանոնադրության մասնակից պետություն, 2025 թվականի հուլիսին մասնակցել է Միավորված ազգերի կազմակերպության (ՄԱԿ) կենտրոնակայանում կայացած, ՄԲԴ Հռոմի կանոնադրության մասնակից պետությունների վեհաժողովի հատուկ նստաշրջանին, իսկ դեկտեմբերին՝ Հաագայում կայացած ՄԲԴ Հռոմի կանոնադրության մասնակից պետությունների ասամբլեայի 24-րդ նստաշրջանին:

Ձուգահեռաբար, գլխավոր դատախազության, արդարադատության նախարարության և այլ շահագրգիռ գերատեսչությունների ներկայացուցիչների համատեղ աշխատանքի արդյունքում մշակվել և շրջանառվել է «Քրեական վարույթներով իրավական օգնության մասին» ՀՀ օրենքում և հարակից օրենքներում փոփոխությունների փաթեթ, որով նախատեսվում են ՄԲԴ-ի հետ համագործակցությունը կանոնակարգող դրույթներ:

7 Համաձայնագրերն ուժի մեջ են մտել համապատասխանաբար 2025 թվականի ապրիլի 23-ին և հունիսի 22-ին:

8 Քրեական գործերով իրավական համագործակցության առնչությամբ 2024 թվականի ապրիլի 5-ին ստորագրվել է ՀՀ քրեական վարույթներով իրավական համագործակցության ոլորտում իրավասու մարմինների և Եվրաջասթի միջև համագործակցության մասին համաձայնագիրը, որը վավերացվել է 2024 թվականի սեպտեմբերի 10-ին ընդունված ՀՕ-320-Ն օրենքով: Նշված համաձայնագրի հիման վրա նույն թվականի սեպտեմբերի 3-ին ստորագրվել է ՀՀ դատախազության, արդարադատության նախարարության և Եվրաջասթի միջև ՀՀ քրեական վարույթներով իրավական համագործակցության ոլորտում իրավասու մարմինների (Եվրաջասթի միջև համագործակցության մասին համաձայնագրի իրականացման վերաբերյալ աշխատանքային պայմանավորվածությունը, որը հաստատվել է ՀՀ նախագահի 2024 թվականի նոյեմբերի 29-ի ՆՀ-380-Ն հրամանագրով:

Կիբեռանվտանգություն, ահաբեկչության և կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարը

2025 թվականին Հայաստանը շարունակել է համագործակցությունը «CyberEast+» ծրագրի շրջանակներում կիբեռհանցագործությունների դեմ պայքարում ազգային կարողությունների զարգացման նպատակով: Իրականացվել են շուրջ 14 վերապատրաստման դասընթացներ ինչպես Հայաստանում՝ բացառապես ազգային իրավապահ համակարգի կիբեռհանցագործությունների դեմ պայքարում կարողությունների զարգացման նպատակով, այնպես էլ տարածաշրջանային ձևաչափով: Դրանցից երկուսը տարեկան ծրագրում ներառվել են ԱԳՆ-ի նախաձեռնությամբ և վերաբերում են փրկագին պահանջող կիբեռհարձակումների հետաքննությանը (Specialised course on Ransomware Investigations), ինչպես նաև կիբեռհանցագործությունների և էլեկտրոնային ապացույցների գործիքների միջոցով հանցավոր ապատեղեկատվության դեմ պայքարին (Training/Tabletop Exercise on combating criminal disinformation through cybercrime and e-evidence tools): Հայաստանը մասնակցել է նաև Դրամաշորթության դեմ պայքարի նախաձեռնության՝ «Counter Ransomware Initiative/CRI-ի» աշխատանքներին՝ արձագանքելով կիբեռսպառնալիքների նկատմամբ միջազգային աճող մտահոգություններին:

Հաշվետու տարում նաև ընդունվել է «Կիբեռանվտանգության մասին» օրենքը և հարակից օրինագծերի փաթեթը, որոնց շրջանակներում աշխատանքներ են տարվում կիբեռապաշտպանության ազգային կենտրոնի ստեղծման ուղղությամբ: Այս ուղղությամբ ուսումնասիրվել են միջազգային փորձը, ոլորտային մատակարարների կողմից առաջարկվող ծրագրատեխնիկական լուծումները, ապահովվել է մասնակցություն տեղեկատվական անվտանգության ոլորտում գիտելիքների բարձրացման նպատակով իրականացվող վերապատրաստման դասընթացներին:

Ահաբեկչության դեմ պայքարի համատեքստում Ազգային անվտանգության ծառայության (ԱԱԾ) կողմից իրականացվել է Հայաստանում ահաբեկչության և ծայրահեղականության դեմ պայքարի ոլորտին առնչվող գործունեության շրջանակներում միջոցառումների համակարգումը, անցկացվել են հակաահաբեկչական զորավարություններ, որոնց ընթացքում կատարելագործվել են երկրում կրիտիկական կարևոր օբյեկտների և ենթակառուցվածքների նկատմամբ ահաբեկչական նկրտումների հայտնաբերման և չեզոքացման ուղղությամբ ազգային իրավասու մարմինների համատեղ և համաձայնեցված գործողությունների ալգորիթմները:

2025 թվականին ԱԱԾ համակարգմամբ իրականացվել է ՄԱԿ «Ալ-Կաիդա» և «Իսլամական պետության» ու կապակցված միավորների հարցերով պատժամիջոցների կոմիտեի Վերլուծական աջակցության և պատժամիջոցների մոնիտորինգի խմբի այցը Հայաստան, ինչպես նաև այցի շրջանակներում ազգային մարմինների համատեղ աշխատանքը:

Ահաբեկչության և անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարի շրջանակում շարունակվել են աշխատանքները՝ ուղևորների մասին նախնական տեղեկատվության (ՈւՆՏ) և ուղևորների անունների գրանցման (ՈւԱԳ) համակարգերի ներդրման ուղղությամբ: Հայաստանն ընդգրկված է Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպության (ԵԱՀԿ)՝ ուղևորների մասին նախնական տեղեկատվության փոխանակման հարցերով արևելաեվրոպական ոչ պաշտոնական աշխատանքային խմբում և սերտ համագործակցում է ԵԱՀԿ-ի, ՄԱԿ-ի ահաբեկչության դեմ պայքարի գրասենյակի (ՄԱԿ ԱՀԳ) և Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (ՄՄԿ) հետ: Այս առնչությամբ Հայաստանը պաշտոնապես միացել է ՄԱԿ ահաբեկչական ճանապարհորդությունների դեմ պայքարի ծրագրին (CT Travel Programme), ներկայացրել է կարիքների գնահատման տեխնիկական հարցաթերթիկը և սկսել է գործնական քննարկումներ՝ երկրում ՈՒՆՏ և ՈՒԱԳ համակարգերի կիրարկման ուղղությամբ:

ԱԳՆ նախաձեռնությամբ մեկնարկել է «ՀՀ կառավարության և ՄԱԿ-ի միջև «goTravel» ծրագրային լուծման արտոնագրի և դրա հետ կապված օժանդակ ծառայությունների մատուցման մասին» համաձայնագրի նախագծի ներպետական համաձայնեցման գործընթացը, որն առանցքային նշանակություն ունի վերոնշյալ համակարգերի հաջող ներդրման համար:

Ընտրական օրենսդրության բարեփոխումներ և ժողովրդավարական կառավարման ամրապնդումը

Հաշվետու տարվա ընթացքում արձանագրվել է զգալի առաջընթաց ընտրական օրենսդրության կատարելագործման ուղղությամբ: Ապրիլից ուժի մեջ է մտել ՀՀ ընտրական օրենսգրքում և հարակից օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ նախատեսող նախագծերի փաթեթը, որում տեղ գտած նոր կարգավորումները միտված են ընտրական գործընթացների առավել արդյունավետ կազմակերպմանը, ընտրական իրավունքի իրացման երաշխիքների ամրապնդմանը, քարոզչության կարգավորմանը և ընտրական ֆինանսավորման վերահսկողության կատարելագործմանը:

Հիմնական բարեփոխումները վերաբերում են, ի թիվս այլնի, հաշմանդամություն և տեղաշարժման դժվարություններ ունեցող անձանց ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրացման ապահովմանը, ընտրական քարոզչության կանոնների հստակեցմանը և քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի գործընթացի կատարելագործմանը, ինչպես նաև նախընտրական հիմնադրամների կառավարման և ֆինանսական վերահսկողության նոր մեխանիզմների ներդրմանը՝ տարանջատելով կուսակցությունների ընթացիկ ֆինանսական գործունեության և նախընտրական քարոզչության ֆինանսավորման նկատմամբ վերահսկողության գործառույթները: Ինստիտուցիոնալ մակարդակում սահմանվել են նաև ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների անդամների ամենամյա ատեստավորման պահանջներ, ինչպես նաև դիտորդական առաքելություններ իրականացման համար հիմնադրամների հավատարմագրման հնարավորություն:

Նշյալ օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում ներդրվել են մեխանիզմներ, որոնք նպաստում են ընտրություններում ընտրողների ավելի լայն մասնակցությանը: Մասնավորապես, տեղաշարժման դժվարություններ ունեցող ընտրողներին հնարավորություն է տրվել քվեարկել իրենց համար մատչելի ընտրատեղամասում՝ ներկայացնելով այն փոփոխելու համար էլեկտրոնային դիմում, իսկ տեսողության խնդիրներ ունեցող ընտրողների համար նախատեսվել են լրացուցիչ միջոցներ:

Ընտրական օրենսդրության կատարելագործումը նպաստում է ժողովրդավարական կառավարման և ընտրական գործընթացների թափանցիկության բարձրացմանը, ինչը կարևոր է եվրոպական չափանիշներին մոտարկման տեսանկյունից: Ներդրված կարգավորումները ուղղված են ընտրական գործընթացների հաշվետվողականության և արդյունավետության ամրապնդմանը: Դրանք նպաստում են հանրային կառավարման համակարգի կայունության և քաղաքացիների վստահության բարձրացմանը:

Ներքին գործերի ոլորտում բարեփոխումներ և ոստիկանության ինստիտուցիոնալ զարգացումը

2025 թվականին իրականացվել են ծավալուն աշխատանքներ Ներքին գործերի նախարարության (ՆԳՆ) ինստիտուցիոնալ կայացման, ոստիկանության կառուցվածքային և ֆունկցիոնալ համակարգի վերջնական ձևավորման, նոր նկարագրի ամրապնդման և հանրության վստահության բարձրացման, մատուցվող ծառայությունների բարելավման ուղղություններով:

Շարունակվել է Համայնքային ոստիկանության ինստիտուցիոնալ կայացումը՝ շեշտադրելով ոչ միայն հանցագործությունների բացահայտումը, այլև կանխարգելումը, համայնքային խնդիրների հասցեագրումը և բնակիչների հետ ակտիվ հաղորդակցությունը: Մշակվում են նաև թվային և հաղորդակցական լուծումներ՝ բնակիչների և համայնքային ոստիկանների միջև կապը սերտացնելու նպատակով: Քաղաքացիների ահազանգերի սպասարկման համար ծառայությունը հագեցվել է տրանսպորտային և այլ տեխնիկական միջոցներով:

Ձերբակալվածների իրավունքների երաշխավորման նպատակով ներդրվել է խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի այլ ձևերի արձանագրման հստակ մեխանիզմ՝ համաձայն միջազգային ստանդարտի:

Պարեկային ծառայությունը շարունակել է ապահովել արտաքին ծառայությունը՝ գործելով նոր մոդելով և նպաստելով ինչպես վարչական իրավախախտումների, այնպես էլ հասարակական վայրերում կատարվող հանցագործությունների կանխարգելմանը և բացահայտմանը: 2025 թվականին ծառայության համար ապահովվել են նոր ենթակառուցվածքներ. Պարեկային ծառայության վարչակազմը, Երևանի գունդը և Օպերատիվ կառավարման կենտրոնը տեղափոխվել են նոր վարչական համալիր, ներդրվել են նոր տեխնիկական միջոցներ, էլեկտրոնոբիլներ, տեսահսկման համակարգեր, ինչպես նաև վերապատրաստման և մենթորության մեխանիզմներ⁹:

2025 թվականի նոյեմբերի 1-ին գործարկվել է ոստիկանության վերջին՝ չորրորդ հենասյունային ուղղությունը՝ ոստիկանության գվարդիան, որը հասարակական կարգի պահպանության մասնագիտացված ծառայություն է, և կարևոր է խաղաղ հավաքներ իրականացնելու քաղաքացիների իրավունքի արդյունավետ իրացման տեսանկյունից:

⁹ Պարեկային ծառայողների համար վերապատրաստումները պարտադիր են դարձել արդեն տարեկան կտրվածքով: Միաժամանակ, նոր ծառայողների մուտքը ծառայություն ուղեկցելու համար պիլոտավորվել է նոր ծրագիր, որով առավել փորձառու ծառայողները տեղում մենթորությամբ առաջնորդում են նրանց աշխատանքը:

Կիբեռհանցագործությունների կանխարգելման ուղղությամբ իրականացվել են իրազեկման միջոցառումներ, գործարկվել է «Կիբեռոստիկանություն» տեղեկրամյան ալիքը, թեժ գծի միջոցով քաղաքացիներին տրամադրվել է մասնագիտական խորհրդատվություն, իսկ կրթական հաստատություններում անցկացվել են կիբեռանվտանգության և մեդիագրագիտության դասաժամեր:

Միաժամանակ, ՆԳՆ կազմում մեկնարկել են մեկ միասնական օպերատիվ կառավարման «112» կենտրոնի, ինչպես նաև Հանցավորության վիճակագրության և հետազոտական կենտրոնի ձևավորման աշխատանքները՝ փաստահեն քաղաքականության մշակման, տվյալների վերլուծության և հանցավորության կանխարգելման նպատակով:

Մեկ միասնական օպերատիվ կառավարման «112» կենտրոնի ձևավորման գործընթացի շրջանակում՝ ոստիկանության օպերատիվ կառավարման կենտրոնի և Փրկարար ծառայության Ճգնաժամային կառավարման ազգային կենտրոնի գործառույթները տեղափոխվելու են նախարարություն՝ ձևավորելով ահազանգերի ընդունման միասնական հարթակ:

Հանցավորության վիճակագրության և հետազոտական կենտրոնը զբաղվելու է հանցավորության վերաբերյալ տվյալների հավաքագրմամբ և վարմամբ, համապարփակ վիճակագրության ձևավորմամբ, ինչպես նաև արհեստական բանականության և այլ վերլուծական գործիքների կիրառմամբ քրեաբանական հետազոտությունների իրականացմամբ: Այդ աշխատանքները հնարավորություն կտան բացահայտել հանցավորության օրինաչափությունները, կանխատեսել հնարավոր ռիսկային գոտիները և դրանց հիման վրա մշակել հանցավորության կանխարգելմանն ուղղված առաջարկություններ և վերլուծական ուղեցույցներ:

Կրթական միջավայրի բարելավման համատեքստում ավարտվել են նախարարության ենթակայությամբ մեկ միասնական ուսումնական հաստատության՝ ՀՀ ՆԳՆ կրթահամալիրի ձևավորմանն ուղղված աշխատանքները:

Ոստիկանության համակարգում շարունակվել են քայլերը՝ ուղղված այն առավել բանիմաց կադրերով համալրմանը, ներառյալ կանանց ներգրավվածության խթանման ծրագրերը, իրազեկման արշավները և ծառայության ընդունման պայմանների բարելավումը: Միաժամանակ, հանրային վստահության և հաշվետվողականության բարձրացման նպատակով խորացվել է համագործակցությունը մեդիայի և քաղաքացիական հասարակության հետ՝ ապահովելով արդյունավետ հետադարձ կապ:

Հաշվետու տարում շարունակվել են աշխատանքները օրենսդրական դաշտի կատարելագործման և իրավակիրառ պրակտիկայի բարելավման ուղղությամբ: Ընդունվել է «Ոստիկանության բարեփառության և կարգապահական կանոնագիրք» օրենքը¹⁰, ինչպես նաև Թմրամիջոցների և հոգեմետ (հոգեներգործուն) նյութերի ոչ բժշկական նպատակներով գործածման և ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի ռազմավարությունը և դրանից բխող 2025-2027 թվականների գործողությունների ծրագիրը¹¹: Միաժամանակ, փոփոխություններ են կատարվել ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու վերաբերյալ օրենսդրությունում՝ ամրապնդելով նրանց իրավունքների պաշտպանությունը¹²: Բացի այդ, հաստատվել է ոստիկանության բոլոր ծառայողների կողմից ուժային միջոցների գործադրման ստանդարտացված գործելակարգը՝ ուղղված ծառայողական գործունեության միասնական չափանիշների ապահովմանը:

2025 թվականին մեկնարկել է ԵՄ ֆինանսավորմամբ, ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի (ՄԱԶԾ) և ԵԱՀԿ-ի կողմից իրականացվող՝ «Հաշվետու, արդյունավետ և գենդեր պատասխանատու Ոստիկանության և Փրկարար ծառայության ինստիտուցիոնալ համակարգերը Հայաստանում» ծրագիրը: Այն ուղղված է ՆԳՆ ոստիկանության բարեփոխումների ոլորտում ռազմավարական պլանավորման և իրականացման ընդլայնված հնարավորությունների ամրապնդմանը, ինչպես նաև ոստիկանության աշխատակիցների հմտությունները գենդերային ուղղվածություն ունեցող և ոչ խտրական ոստիկանական գործունեության ոլորտում աշխատանքների բարելավմանը:

10 <https://www.arlis.am/hy/acts/215495>

11 <https://www.arlis.am/hy/acts/207984>

12 <https://www.arlis.am/hy/acts/206618>

Շարունակվել է նաև ԵՄ ֆինանսավորմամբ՝ Լիտվայի աջակցությունը «Աջակցություն ՀՀ իրավապահ մարմինների և անվտանգության ոլորտի բարեփոխումներին» ծրագրի շրջանակում, ինչպես նաև 2024–2027 թվականներին իրականացվող «Մարդու իրավունքների պաշտպանության խթանում և ազգային հաստատությունների հզորացում» ծրագիրը: Այս նախաձեռնությունները նպաստել և նպաստում են ինչպես ՆԳՆ կայացմանը և ենթակա մարմիններում իրականացվող բարեփոխումներին, այնպես էլ մարդու իրավունքների, իրավունքի գերակայության, հաշվետու ծառայությունների և քաղաքացիակենտրոն հանրային կառավարման ամրապնդմանը:

Պաշտպանության ոլորտում ՀՀ-ԵՄ համագործակցությունը

2025 թվականին ԵՄ գործընկերների հետ քննարկումները շարունակվել են երեք հիմնական ուղղություններով՝ ԵՄ Եվրոպական խաղաղության գործիքակազմի (ԵԽԳ) շրջանակում պաշտպանական կարողությունների զարգացում, կրթություն և գիտություն, ինչպես նաև ԵՄ առաքելություններին և վարժանքներին մասնակցություն:

Հաշվետու տարվա ընթացքում նախանշվել են ԵԽԳ ներքո 2024 թվականին հաստատված բյուջեով դաշտային ճամբարի տեղակայման, կիրառման և անձնակազմի պատրաստության հարցերը, ինչպես նաև 2025–2026 թվականներին նախատեսվող հատկացումների շրջանակը:

Բացի այդ, ՀՀ-ԵՄ գործընկերության ռազմավարական օրակարգի ստորագրման համատեքստում՝ 2025 թվականի դեկտեմբերի 2-ին, ԵՄ-ն հայտարարել է Հայաստանին 15 մլն եվրոյի չափով աջակցություն տրամադրելու մասին՝ խաղաղության, անվտանգության և դիմակայունության ամրապնդման նպատակով: Աջակցության շրջանակում նախատեսվում է իրականացնել ականագերծման ոլորտի մասնագետների վերապատրաստում և տրամադրել համապատասխան սարքավորումներ: ԵՄ ֆինանսավորումը կուղղվի նաև արտաքին միջամտության դեպքերի հայտնաբերմանը, վերլուծությանը եւ հակազդմանը¹³:

Կրթության ոլորտում դիտարկվել են Պաշտպանության նախարարության պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարանի համագործակցության հնարավորությունները Անվտանգության ուսումնասիրման եվրոպական ինստիտուտի ու Եվրոպական անվտանգության և պաշտպանության քոլեջի հետ:

Հայաստանն իր պատրաստակամությունն է հայտնել ԵՄ գործընկերներին՝ 2025 թվականի հունիսի 30-ին ստորագրված ՀՀ և ԵՄ միջև ԵՄ ճգնաժամային կառավարման գործողություններում ՀՀ մասնակցության շրջանակը սահմանելու մասին համաձայնագրի ներքո ԵՄ ղեկավարած առաքելություններին և վարժանքներին մասնակցության վերաբերյալ:

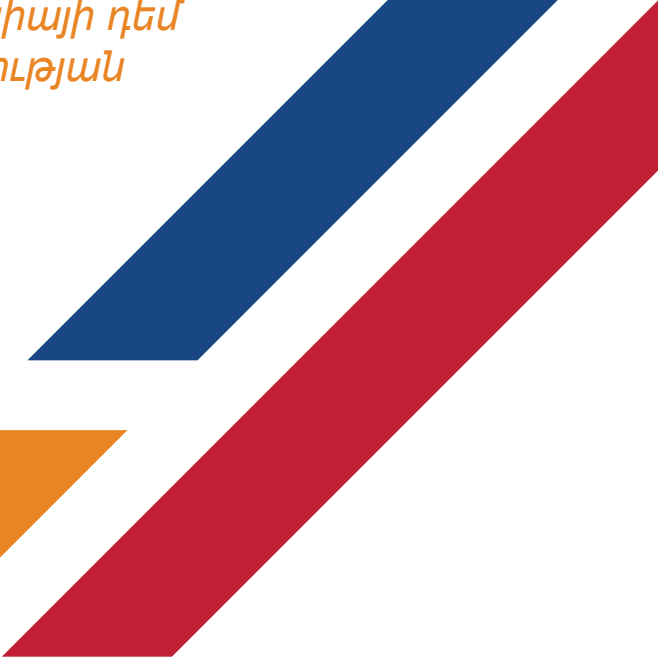
Ընդհանուր առմամբ 2025 թվականին ՀՀ-ԵՄ համագործակցությունը շարունակել է զարգանալ քաղաքական, անվտանգության, իրավունքի գերակայության, արդարադատության, ներքին գործերի, մարդու իրավունքների, կիբեռանվտանգության և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների ուղղություններով՝ աստիճանաբար անցնելով առավել արդյունքահեն և գործնական փուլ: Թեպետ որոշ մարտահրավերներ շարունակում են պահպանվել՝ կապված օրենսդրության կիրարկման նպատակով ընդունված լուծումների և մշակված մեխանիզմների արդյունավետ կիրառման, հանրային հատվածի կարողությունների զարգացման, տվյալահեն կառավարման ամրապնդման և բարեփոխումների հանրային ընկալման բարձրացման հետ, ընդհանուր առմամբ, 2025թ զարգացումները կարևոր հիմք են ստեղծում ՀՀԳՀ-ի շրջանակում հանձնառությունների հետագա՝ ավելի համակարգված իրականացման և ՀՀ-ԵՄ գործընկերության խորացման համար:

¹³ https://www.mfa.am/hy/press-releases/2025/12/03/Armenia_EU_StrategicAgenda/13649 , <https://armenpress.am/en/article/123659> , <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/eu-allocates-e15-million-for-more-resilient-armenia/>

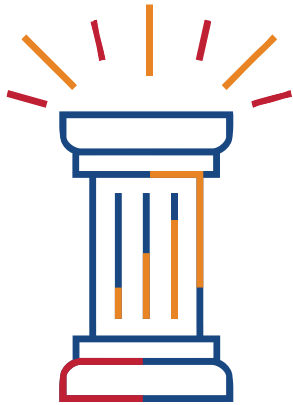

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ, ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

*Արդարության հաստատում ու կոռուպցիայի դեմ
պայքար՝ հանուն անվտանգ հասարակության*

Իրագործման առաջընթաց

ՀՀԳՀ-ն իր 12-21 հոդվածները նվիրել է իրավունքի գերակայության, մարդու իրավունքների ու հիմնարար ազատությունների հարգման երկուստեք հանձնառությանը: Այս ուղղությամբ: 2025 թվականին «Արդարադատություն, ազատություն և անվտանգություն» ուղղությամբ համաձայնագրի իրագործման շրջանակում շարունակվել են միգրացիայի և ապաստանի կառավարման, սահմանային և փաստաթղթային անվտանգության, դատաիրավական բարեփոխումների, անձնական տվյալների պաշտպանության, գենդերային հավասարության, ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման, ինչպես նաև բարեվարքության և կոռուպցիայի կանխարգելման համակարգերի ամրապնդմանն ուղղված միջոցառումները:

Միգրացիայի և ապաստանի կառավարումը, փաստաթղթային անվտանգությունը և շարունակությունը

2025 թվականին ՆԳՆ-ի կողմից շարունակվել են միգրացիայի, ապաստանի և սահմանների կառավարման ոլորտներում բարեփոխումները՝ ուղղված վարչարարության թվայնացմանը, ընթացակարգերի պարզեցմանը և միջազգային չափանիշներին համապատասխանեցմանը: Մասնավորապես, Քաղաքացիության գործերի էլեկտրոնային կառավարման համակարգը 2025 թվականի հոկտեմբերից սկսեց աշխատել փորձնական ձևով¹:

Հայաստանում իրականացվել են օտարերկրյա քաղաքացիներին աշխատանքի և բնակության թույլտվությունների տրամադրման համակարգի թվայնացմանը և պարզեցմանն ուղղված աշխատանքներ: ԱԺ-ի հաստատմանն է ներկայացվել «Օտարերկրացիների մասին օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը և հարակից օրենքներում փոփոխությունների փաթեթը: Նախագծի հիմնական նպատակն է աշխատանքային գործունեության հիմքով ժամանակավոր կացության կարգավիճակ տալու վարույթների օրինակով թվայնացնել նաև մյուս հիմքերով օտարերկրացիներին ՀՀ-ում կացության կարգավիճակների տրամադրման գործընթացները:

Օտարերկրացիներին կացության կարգավիճակների տրամադրման էլեկտրոնային միասնական հաշվառման համակարգի ներդրումը կապահովի ոլորտում պետական լիազորությունների առավել արդյունավետ իրականացում, կբարելավվի կառավարման և վերահսկողության մեխանիզմները, ինչպես նաև կբարձրացնի քաղաքացիների սպասարկման որակը:

Ապաստանի համակարգի բարեփոխումներ և ենթակառուցվածքների զարգացումը

2025 թվականին շարունակվել է ՀՀ-ում ապաստան հայցող օտարերկրացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց ընդունելության համար սահմանված մեխանիզմների կատարելագործումը: Կառավարության հաստատմանն է ներկայացվել «Փախստականների և ապաստանի մասին օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի և հարակից օրենքների նախագիծերը, որոնց ընդունմամբ, ի թիվս այլնի, նախատեսվում է ունենալ միջազգային պաշտպանության հստակ ձևեր, որոնք ներառում են ոչ միայն փախստականներին ապաստան տրամադրելը, այլև չվերադարձելիության սկզբունքից օգտվող օտարերկրացիների պաշտպանությունը, «փախստական» հասկացության առավել հստակ բնորոշում, ապաստանի մերժման հստակ և կանխատեսելի հիմքեր, ապաստան հայցողների սոցիալական աջակցության

¹ Սկսած 2026 թվականի հունվարի 1-ից քաղաքացիության դիմումների ընդունումն ու հերթագրումը իրականացվում է բացառապես տվյալ էլեկտրոնային համակարգով (<https://mcs-citizenship.am/am/guest>):

արդարացի ընթացակարգեր, իրավաբանական օգնություն ստանալու ապաստան հայցողների իրավունքի ապահովման երաշխիքներ, առավել թափանցիկ, դյուրացված և կանխատեսելի ընթացակարգեր և պատճառաբանված որոշումներ, անձնական տվյալների օգտագործման հստակ կանոններ, սահմանին ապաստան հայցողների, քրեական հետապնդման ենթարկվող և հանձման ենթակա օտարերկրացիների, երեխաների իրավունքների երաշխիքներ:

Զուգահեռաբար, Աբովյան քաղաքում ապաստան հայցողների ընդունման և ժամանակավոր կացության նոր կենտրոնի շինարարական հիմնական աշխատանքներն ավարտվել են և իրականացվում են ենթակառուցվածքների՝ գազամատակարարման, ջրամատակարարման և էլեկտրամատակարարման միացման աշխատանքներ: Գործընթացը համակարգում և իրականացնում է ՆԳՆ միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայությունը:

Ապաստանի էլեկտրոնային կառավարման համակարգի ներդնելուց հետո զգալիորեն կբարելավվի ապաստանի դիմումների մշակման արդյունավետությունը՝ կրճատելով ձեռքով կատարվող աշխատանքային ծանրաբեռնվածությունը, նվազագույնի հասցնելով սխալները և հնարավորություն տալով իրական ժամանակում հետևել գործերին:

Ինտեգրման և վերաինտեգրման քաղաքականությունը

2025 թվականին շարունակվել են ՀՀ-ում ապաստան ստացած և փախստական ճանաչված անձանց, տեղահանվածների, երկարաժամկետ միգրանտների և հարկադիր վերադարձող ՀՀ քաղաքացիների ինտեգրման ու վերաինտեգրման քաղաքականության համակարգման աշխատանքները: Փախստական ճանաչված և ապաստան ստացած անձանց ինտեգրման կարևոր պայմաններից մեկը շարունակում է մնալ բնակարանային ապահովումը, որը նախորդիվ իրականացվել է բնակարանների վարձակալության փոխհատուցման ընթացակարգերի հիման վրա: 2024 թվականի մարտից նշված շահառու խմբերի ինտեգրման կամ վերաինտեգրման ոլորտներում ՀՀ կառավարության քաղաքականության մշակումն ու իրականացումը վերապահվել է աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը, ինչի շրջանակում շարունակվել են նոր ընթացակարգերի մշակման և հաստատման աշխատանքները՝ միասնական և համակարգված մոտեցում ապահովելու նպատակով:

Շարունակվել են նաև գործող աջակցության ծրագրերը. փախստական ճանաչված անձանց բնակարանային ապահովման ծրագրով նախատեսվում է 6 ամիս ժամկետով ամսական 60,000 ՀՀ դրամ վարձի փոխհատուցում, իսկ Հայաստան վերադարձող, այդ թվում՝ հարկադիր վերադարձող քաղաքացիների առաջնային վերաինտեգրման պետական ծրագրով՝ 60,000 ՀՀ դրամ դրամական աջակցություն:

2025 թվականին մշակված ՀՀ միգրացիոն քաղաքականության՝ ինտեգրման և վերաինտեգրման խնդիրների կարգավորման 2025–2029 թվականների ռազմավարության գործողությունների պլանի նախագիծը կազմվել է Գերմանիայի տնտեսական համագործակցության և զարգացման նախարարության (BMZ) պատվիրակմամբ՝ Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերության (GIZ) փորձագիտական խմբի հետ համագործակցությամբ և նախատեսվում է դիտարկել ՆԳՆ միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայության կողմից մշակվող համապարփակ ռազմավարության համատեքստում և որպես առանձին ռազմավարություն չի նախատեսվում դիտարկել՝ նպատակ ունենալով ապահովել քաղաքականության շարունակականությունն ու փոխկապակցվածությունը: Դռնոր աջակցությունը նպաստել է ինտեգրման և վերաինտեգրման քաղաքականության պլանավորման հստակեցմանը և դրա համադրմանը միգրացիոն ոլորտի ավելի լայն ռազմավարական շրջանակի հետ:

2025 թվականի մշակված փախստական ճանաչված անձանց բնակարանային ապահովման ծրագրով փոխհատուցում է ստացել 24 շահառու, իսկ վերադարձող քաղաքացիների առաջնային վերաինտեգրման աջակցության ծրագրով՝ 8 շահառու: Այս միջոցառումները նպաստել են խոցելի խմբերի բնակարանային, առաջնային սոցիալական և վերաինտեգրման կարիքների հասցեագրմանը՝ աջակցելով նրանց սոցիալական ներառմանը և կայունացմանը:

ՀՀ-ԵՄ մուտքի արտոնագրերի ազատականացման գործընթացը

2024 թվականի սեպտեմբերի 9-ին Երևանում պաշտոնապես մեկնարկել է ԵՄ-ի և Հայաստանի միջև մուտքի արտոնագրերի ազատականացման շուրջ երկխոսությունը: 2025 թվականին շարունակվել է մուտքի արտոնագրերի ազատականացման շուրջ ԵՄ հետ երկխոսությունը: Մուտքի արտոնագրերի ազատականացման գործողությունների ծրագրի մշակման նպատակով տեղի են ունեցել ԵՄ 3 փորձագիտական առաքելություններ: Նույն թվականի նոյեմբերի 5-ին Եվրոպական հանձնաժողովի (ԵՀ) Միգրացիայի և ներքին գործերի գլխավոր տնօրենի տեղակալ Յոհաննես Լուխների Հայաստան այցի շրջանակում՝ հայկական կողմին է փոխանցվել գործողությունների ծրագիրը, որը ներառում է 74 հենանիշներ (benchmarks):

Հաջորդիվ, ԵՄ հետ մուտքի արտոնագրերի ազատականացման գործընթացի շրջանակում դեկտեմբերին Հայաստանում է եղել ԵՄ գնահատման առաջին առաքելությունը, որի ընթացքում ՀՀ պատկան մարմինների հետ քննարկվել են գործողությունների ծրագրի բոլոր չորս ուղղություններով՝ բացառապես առաջին փուլի՝ օրենսդրական և քաղաքական շրջանակի հենանիշների կատարման առաջընթացը: Այցի արդյունքներով կձևավորվի Եվրահանձնաժողովի՝ Հայաստանի վերաբերյալ առաջին գնահատման զեկույցը, որի հրապարակումը նախատեսվում է 2026 թվականի մայիսին՝ Եվրոպական քաղաքական համայնքի և ՀՀ-ԵՄ անդրանիկ գագաթնաժողովների շրջանակում:

Այս գործընթացը կարևոր նշանակություն ունի Հայաստանի և ԵՄ անդամ պետությունների քաղաքացիների միջև շփումների ընդլայնման, շարժունակության և միջմշակութային կապերի խթանման, ինչպես նաև փաստաթղթային անվտանգության, սահմանային կառավարման, միգրացիայի և իրավապահ համագործակցության ոլորտներում բարեփոխումների խորացման տեսանկյունից: Գործընթացի դրական վերջնարդյունքում՝ ՀՀ քաղաքացիներին տրամադրվելու է ԵՄ անդամ պետություններ առանց վիզայի ճամփորդելու հնարավորություն, որի համաձայն՝ կենսաչափական անձնագրով ՀՀ քաղաքացիները կկարողանան առանց մուտքի արտոնագրի մուտք գործել Շենգենյան տարածք: Իրավակարգավորումը վերաբերելու է միայն C տեսակի կարճաժամկետ շենգեն վիզային՝ յուրաքանչյուր տարվա մեջ 180 օրվա ընթացքում 90 օր գտնվելու իրավունքով:

Բնակչության ռեգիստր և կենսաչափական փաստաթղթերը

Միաժամանակ, շարունակվել են անձը նույնականացման և բնակչության հաշվառման համակարգերի արդիականացմանն ուղղված բարեփոխումները՝ նպատակ ունենալով բարձրացնել տվյալների կառավարման արդյունավետությունն ու անվտանգությունը:

2025թ. հուլիսին ընդունվել է «Բնակչության պետական ռեգիստրի մասին» նոր օրենքը, որի նպատակն է արդիականացնել ռեգիստրի համակարգը, բարձրացնել տվյալների որակը և անվտանգությունը: Այն ուժի մեջ կմտնի բնակչության պետական ռեգիստրի տվյալների շտեմարանի գործարկմանը հաջորդող օրվանից, բայց ոչ ուշ, քան 2027թ. հունվարի 1-ը²:

2025թ.-ին ընթացել են նաև «Անձը հաստատող փաստաթղթերի մասին» օրենքի նախագծի մշակման աշխատանքները:

Միաժամանակ, ՆԳՆ-ն «HAYPASS» ՓԲԸ-ի հետ ստորագրել է Անձը հաստատող փաստաթղթերի թողարկման և տրամադրման, անձը հաստատող փաստաթղթեր տրամադրելու համար օգտագործվող միջոցների շահագործման ու սպասարկման վերաբերյալ պետություն-մասնավոր գործընկերության պայմանագիրը: Ընթացքի

² Օրենքի կատարումն ապահովելու համար մշակվել և շրջանառության մեջ են դրվել ենթաօրենսդրական ակտեր, այդ թվում նաև տեխնիկական կարգավորումների մասով (<https://www.arlis.am/hy/acts/209651>):

մեջ են անձը հաստատող փաստաթղթերի համակարգի արդիականացման աշխատանքներն՝ ուղղված դրանց համապատասխանեցմանը Քաղաքացիական ավիացիայի միջազգային կազմակերպության (ICAO) չափանիշներին: Նոր համակարգով նախատեսվում է բոլոր նույնականացման փաստաթղթերի՝ ներառյալ անձնագրերի, նույնականացման և կացության քարտերի, կենսաչափական տվյալների ներառում:

Համակարգի տեխնիկական ներդրմանը զուգահեռ՝ Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայությունը մշակում է նաև անհրաժեշտ իրավական ակտեր, որոնք կսահմանեն նոր համակարգի գործարկման իրավական հիմքերը, ինչպես նաև ոչ կենսաչափական անձնագրերի փոփոխյին դադարեցման հստակ ժամկետները:

Կենսաչափական անձնագրերի ներդրման ուղղությամբ աշխատանքների ավարտին ՀՀ կողմից տրամադրվող անձը հաստատող փաստաթղթերը կհամապատասխանեն ICAO չափանիշներին և կպարունակեն կենսաչափական տվյալներ, ինչը, իր հերթին, կնպաստի ճամփորդությունների անվտանգության բարձրացմանը և անձի նույնականացման գործընթացի արդյունավետությանը:

Համագործակցությունը ԵՄ և այլ գործընկերների հետ

2025 թվականի մարտահրավերները պայմանավորված էին ոլորտային բարեփոխումների իրականացման և մարդկային ռեսուրսների կարողությունների համաժամանակյա զարգացման անհրաժեշտությամբ, ուստի ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող ծրագրերի շրջանակում շարունակվել են կարողությունների զարգացման միջոցառումները:

Ընթացքի մեջ է ԵՄ ֆինանսավորմամբ՝ Միգրացիայի միջազգային կազմակերպությունը և ՄԱԿ փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատարի գրասենյակի կողմից իրականացվող «Հայաստանում միգրացիայի և ապաստանի արդյունավետ կառավարման հայեցակարգերի և կարողությունների ամրապնդում» ծրագիրը, որի նպատակն է ապահովել առավել արդյունավետ և հաշվետու ծառայությունների մատուցում՝ հիմնված ապաստանի, միգրացիայի և մարդու իրավունքների ոլորտներում լավ կառավարման և օրենքի գերակայության սկզբունքների վրա:

Նույն տարում ամփոփվել է ԵՄ ֆինանսավորմամբ չեխական «Մարդը կարիքի մեջ» կազմակերպության կողմից 2023 թվականից Հայաստանում իրականացվող միգրացիայի կառավարման համակարգի ամրապնդմանը միտված ծրագիրը, որի նպատակն էր դեպի ԵՄ անդամ երկրներ անկանոն միգրացիայի հակազդմանը՝ ապահովելով վերադարձողների և օտարերկրյա քաղաքացիների արդյունավետ ինտեգրումը ՀՀ-ում:

Միաժամանակ, Միգրացիոն քաղաքականության մշակման միջազգային կենտրոնի հայաստանյան գրասենյակի կողմից իրականացվող «Միգրանտների կարողությունների հզորացում» Հայաստանի զարգացմանը նպաստելու համար» ծրագիրը նպաստել է՝ աշխատանքային միգրանտների, վերադարձողների և նրանց ընտանիքների անդամների կարողությունների հզորացմանը:

Դատաիրավական բարեփոխումները

Քաղաքական օրակարգ համարվող անկախ, կոռուպցիայից և հովանավորչությունից զերծ դատական իշխանություն ունենալու բացարձակ առաջնահերթությունը, ինչպես նաև ինստիտուցիոնալ ժողովրդավարության գործիքների, մարդու իրավունքների պաշտպանության կառուցակարգերի ներդրման և գործող գործիքների կատարելագործման, իրավական ինստիտուտների բարեփոխման անհրաժեշտությունը հիմք հանդիսացան Կառավարության 2019-2023 թվականների, ապա 2022-2026 թվականների ՀՀ դատական և իրավական բարեփոխումների ռազմավարությունների և դրանցից բխող գործողությունների ծրագրերի մշակման և հաստատման համար:

Դատաիրավական բարեփոխումների շրջանակում ԱԺ են ներկայացվել և առաջին ընթերցմամբ ընդունվել են փաթեթներ, որոնցով նախատեսվում են քաղաքացիական և վարչական գործերի և բողոքների քննության հստակ ժամկետներ՝ գրավոր ընթացակարգերով, դատավորի

փոփոխության դեպքում գործերի քննությունն ընդհատման պահից շարունակելու ընդհանուր կանոն, ինչպես նաև նոր դատավորի կողմից ապացույցների հետազոտման առավել ճկուն ընթացակարգեր: Բացի այդ, սահմանափակվել է վարչական մարմինների կողմից մինչև 300 000 ՀՀ դրամ հանրային իրավական դրամական պահանջներով կայացված դատական ակտերը Վերաքննիչ դատարանում բողոքարկելու իրավունք այլևս չեն ունենա, ինչը 20-30%-ով կթեթևացնի Վերաքննիչ վարչական դատարանի ծանրաբեռնվածությունը:

2025 թվականի հուլիսի 1-ից գործարկվել է նաև ընտանեկան որոշ գործերով պարտադիր հաշտարարությունը, և գործարկվել է հաշտարարության էլեկտրոնային e-mediation.am համակարգը, որի արդյունքում համապատասխան գործերով դատարան մուտք եղած գործերի թիվը միայն մեկ կիսամյակի տվյալներով պակասել է շուրջ 57%-ով: Վեճերի այլընտրանքային լուծման եղանակների զարգացման համատեքստում Արբիտրաժի և հաշտարարության հայաստանյան կենտրոնը 2025 թվականին ևս գրանցել է հաջողություններ արբիտրաժային գործերի քննության և հաշտարարության ոլորտներում՝ ապահովելով ինչպես միջազգային, այնպես էլ տեղական արբիտրաժային և հաշտարարության գործերի վարումը: 2025 թվականի վերջի դրությամբ՝ Արբիտրաժի և հաշտարարության հայաստանյան կենտրոնը վարել է շուրջ 300 արբիտրաժային գործ, որոնցից 1-ը միջազգային, և ավելի քան 160 հաշտարարության գործ, որոնցից 15-ը միջազգային:

Հարկ է նշել նաև, որ 2025 թվականի օգոստոսի 25-ից գործարկվել է Վարչական դատավարության էլեկտրոնային համակարգը, որից հետո ներդրվել է թե՛ գիծ՝ խնդիրների ամենօրյա գույքագրման և լուծման համար: Արդյունքում գործերի ավելի քան 70%-ը ներկայացվում է էլեկտրոնային եղանակով:

Դատական համակարգի կարգավորման շրջանակում, Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է փաթեթ, որով Դատավորների ընդհանուր ժողովի էթիկայի և կարգապահական հարցերի հանձնաժողովում ոչ դատավոր անդամների թիվն ավելացվել է 3-ով՝ արդյունքում ունենալով 6 դատավոր և 5 ոչ դատավոր անդամից կազմված հանձնաժողով: Իր հերթին, վերանայվել են Հանձնաժողովի կողմից որոշումներ կայացնելու համար անհրաժեշտ կարգավորումները, իսկ ոչ դատավոր անդամների թեկնածուների համար սահմանվել են բարեվարքության վերաբերյալ հարցաթերթիկ և հայտարարագիր ներկայացնելու պահանջներ:

Համագործակցությունը ԵՄ-ի հետ

ԵՄ ֆինանսավորմամբ «Աջակցություն Հայաստանում արդարադատության ոլորտի բարեփոխումներին. Փուլ II» ծրագրի շրջանակներում՝ դատաիրավական և հակակոռուպցիոն ոլորտի բարեփոխումների և թիրախների ամբողջական կատարման արդյունքում ԵՄ-ն 2025թ.-ին Հայաստանին է հատկացրել 5,5 մլն եվրո բյուջետային աջակցություն: Ծրագիրն ուղեկցվել է նաև տեխնիկական աջակցությամբ՝ միտված դատական և իրավական բարեփոխումների և հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացմանը:

ԵՄ-ի և ԵԽ-ի՝ «Գործընկերություն հանուն լավ կառավարման» համատեղ ծրագրի 3-րդ փուլի շրջանակում իրականացվող «Աջակցություն դատաիրավական բարեփոխումների իրականացմանը Հայաստանում» ծրագրի ներքո 2025 թվականին 12 հաշտարար անցել է ինտենսիվ վերապատրաստում՝ «Դասընթաց դասընթացավարների համար»:

Անձնական տվյալների պաշտպանությունը

Արդարադատության, ազատության և անվտանգության նպատակի ներքո կարևոր նշանակություն ունի անձնական տվյալների պաշտպանության կառուցակարգերի ամրապնդումը և դրանց մոտարկումը ԵՄ չափանիշներին:

Ներկայումս ոլորտի քաղաքականությունը ձևավորվում և իրականացվում է Արդարադատության նախարարության կողմից, իսկ լիազոր մարմինը՝ Նախարարության կազմում որպես առանձնացված ստորաբաժանում գործող Անձնական տվյալների պաշտպանության գործակալությունն է, ինչը, սակայն, համահունչ չէ ՀՀ ստանձնած միջազգային և ԵՄ պարտավորություններին:

Նշվածի հաշվառմամբ՝ 2025 թվականին մշակվել և Վարչապետի կողմից հաստատվել է անձնական տվյալների պաշտպանության նոր լիազոր մարմնի ստեղծման հայեցակարգը, որի շրջանակում նախատեսվում է լիազոր մարմնի ինստիտուցիոնալ և գործառնության անկախության ամրապնդում՝ Եվրոպայի խորհրդի 108+ կոնվենցիայի և ԵՄ՝ տվյալների պաշտպանության ընդհանուր կանոնակարգի (GDPR) պահանջներին համապատասխան: Հայեցակարգով նախատեսվում է նաև ներդնել կոլեգիալ կառավարման մոդել՝ Հանձնաժողովի ձևաչափով՝ ապահովելով ՀՀ-ում ինքնավար մարմինների ձևավորման միասնական մոտեցում:

Անձնական տվյալների պաշտպանության ոլորտի բարեփոխումները ՀՀ-ԵՄ մուտքի արտոնագրերի ազատականացման գործընթացի կարևոր բաղադրիչ են: Օրենսդրության արդիականացումը և անկախ վերահսկող մարմնի ձևավորումը կնպաստեն ԵՄ չափանիշներին համապատասխանությանը, քաղաքացիների իրավունքների արդյունավետ պաշտպանությանը և ԵՄ անդամ երկրների հետ շարժունակության ու համագործակցության խորացմանը:

Համագործակցությունը ԵՄ-ի հետ

Եվրոպական հանձնաժողովի արդարադատության և սպառողների հարցերով գլխավոր տնօրինության (DG JUST) հետ իրականացվող «Տվյալների պաշտպանության և տվյալների հոսքերի բարելավում» ծրագրի շրջանակներում գնահատվել է ազգային իրավական շրջանակի համապատասխանությունը ԵՄ չափանիշներին և մեկնարկել է «Աջակցություն Հայաստանում տվյալների պաշտպանությանը» ծրագիրը, որն ուղղված է օրենսդրական բարեփոխումներին և ոլորտային կարողությունների զարգացմանը:

Կանանց հիմնահարցերի ոլորտում արձանագրված առաջընթացը

Կանանց հիմնահարցերի ոլորտում ՀՀ քաղաքականությունը շարունակել է իրականացվել ազգային օրենսդրության³, միջազգային պարտավորությունների և ՄԱԿ-ի 2030 թվականի Կայուն զարգացման նպատակների օրակարգին համահունչ՝ նպատակ ունենալով ապահովել կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքներ ու հնարավորություններ, խթանել կանանց մասնակցությունը հանրային կյանքում և կանխարգելել գենդերային խտրականությունն ու բռնությունը:

2025 թվականի ապրիլին ընդունված Գենդերային ռազմավարությամբ⁴ սահմանվել են ոլորտի 6 հիմնական գերակայությունները՝ կառավարման, սոցիալ-տնտեսական, կրթության, առողջապահության, գենդերային բռնության կանխարգելման և կլիմայի փոփոխության գենդերազգային մոտեցումների ուղղությունները⁵: Ռազմավարությամբ նաև նախատեսվում են գործողություններ՝ ուղղված Ստամբուլյան կոնվենցիայի նկատմամբ հասարակության մեջ առկա տարրնկալումների հաղթահարմանն ու իրազեկվածության բարձրացմանը:

³ <https://www.arlis.am/hy/acts/83841>

⁴ <https://www.arlis.am/hy/acts/206364>

⁵ Ռազմավարության շրջանակում 2025–2028 թվականներին նախատեսվել է 71 միջոցառում՝ ուղղված օրենսդրության կատարելագործմանը, իրազեկման բարձրացմանը և կարողությունների զարգացմանը:

Ինստիտուցիոնալ զարգացման տեսանկյունից շարունակել է գործել Կանանց հարցերով խորհուրդը՝ փոխվարչապետի գլխավորությամբ, ինչպես նաև ոլորտային աշխատանքային խմբերը՝ ապահովելով միջգերատեսչական և բազմաշահառու համագործակցություն: 2025 թվականին տեղի են ունեցել թեմատիկ և ընդլայնված նիստեր, ինչպես նաև քննարկումներ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ՝ ուղղված քաղաքականության իրականացման արդյունավետության բարձրացմանը:

ԱՍՀՆ-ը, համագործակցելով շահագրգիռ պետական մարմինների, հասարակական և միջազգային կազմակերպությունների հետ, ակտիվորեն ներգրավված է գենդերային հիմնահարցերով զբաղվող հիմնական աշխատանքային հարթակներում (Գենդերային թեմատիկ խումբ (GTG), Գենդերային հիմքով բռնության դեմ պայքարի ենթաաշխատանքային խումբ (GBV) ենթախումբ, Հայաստան-ՄԱԿ կայուն զարգացման համագործակցության շրջանակում գենդերային հավասարության աշխատանքային խումբ)՝ նպաստելով գենդերային հիմնահարցի ներառմանը Հայաստանի զարգացման օրակարգում և ինչպես նաև միջազգային գործընկերների և հասարակական սեկտորի հետ կանանց հիմնահարցերի ոլորտում առկա խնդիրների, մարտահրավերների, ինչպես նաև ծրագրերի և նախաձեռնությունների քննարկմանը: 2025 թվականի ընթացքում տեղի է ունեցել Կանանց հարցերով խորհրդին կից աշխատանքային խմբի մեկ ընդլայնված նիստ և Գենդերային թեմատիկ խմբի մեկ ընդլայնված նիստ: Տեղի են ունեցել նաև բազմաթիվ հանդիպում-քննարկումներ՝ կազմակերպված հասարակական կազմակերպությունների հետ՝ ՀՀ-ում գենդերային քաղաքականության իրականացման ռազմավարության:

Համագործակցությունը ԵՄ-ի հետ

Ոլորտում ԵՄ շարունակական աջակցությունը կարևոր է բարեփոխումների առաջնորդման գործում: «ԵՄ-ն հանուն գենդերային հավասարության բարեփոխումների օգնության պատուհան» ծրագրի շրջանակում տրամադրվել է փորձագիտական աջակցություն՝ հանրային ծառայողների համար գենդերային թեմատիկ վերապատրաստման մոդուլի մշակման ուղղությամբ, իրականացվել են նաև վերապատրաստումներ Միասնական սոցիալական ծառայության աշխատակիցների համար՝ գենդերային քաղաքականության և բռնության կանխարգելման թեմաներով:

Ընտանեկան և կենցաղային բռնության դեմ պայքարը

2024 թվականի հուլիսի 1-ից ուժի մեջ մտած «Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ նախատեսող ՀՕ-169-Ն օրենքով⁶ էական փոփոխություններ են կատարվել ընտանեկան բռնության կանխարգելման և ընտանեկան բռնության ենթարկված անձանց աջակցության և պաշտպանության իրավական շրջանակում՝ գործող օրենքի 23 հոդվածներից 11-ի վերանայմամբ և դրանց համապատասխանեցմամբ ՀՀ քրեական օրենսգրքին: Մասնավորապես, վերանայվել է օրենքի վերնագիրը հետևյալ խմբագրությամբ՝ «Ընտանեկան և կենցաղային բռնության կանխարգելման և ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության մասին», հստակեցվել են հիմնական հասկացությունները՝ համաձայն ՀՀ քրեական օրենսգրքի սահմանումների, ներդրվել է «զուգընկեր» սահմանումը, ընդլայնվել է տուժած անձանց շրջանակը՝ ներառելով նաև բռնությանը ակնատես կամ բռնության բացասական հետևանքներն իրենց վրա կրող երեխաներին, վերանայվել են անհետաձգելի միջամտության և պաշտպանական մեխանիզմների կիրառման ընթացակարգերը և ժամկետները, վերացվել է հաշտեցման ընթացակարգը, ինչպես նաև սահմանվել են ընտանեկան բռնության ենթարկված անձանց համար անվճար և արտոնյալ պայմաններով բժշկական օգնության և ապաստարանների մատչելիության պահանջներ: Կատարված փոփոխությունները միտված են ընտանեկան բռնության ենթարկվածներին տրամադրվող ծառայությունների որակի բարձրացմանը, դեպքերի արդյունավետ հայտնաբերմանը, ուղղորդման և կրկնման ռիսկի գնահատման մեխանիզմների կատարելագործմանը:

Ինստիտուցիոնալ մակարդակում շարունակել է գործել Ընտանեկան բռնության կանխարգելման խորհուրդը՝ որպես խորհրդակցական հարթակ, որի կազմում ընդլայնվել է քաղաքացիական հասարակության ներգրավվածությունը:

Միաժամանակ, պետության կողմից շարունակվել է ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց աջակցության ծառայությունների տրամադրումը ՀՀ ողջ տարածքում՝ պետական բյուջեի միջոցներով: Գործում են աջակցության կենտրոններ ՀՀ բոլոր մարզերում և Երևանում՝ ապահովելով սոցիալ-հոգեբանական և իրավական աջակցություն, ապաստարաններ՝ անվտանգ կեցության պայմաններով, ինչպես նաև տրամադրվում է միանվագ դրամական աջակցություն՝ կենսաապահովման նվազագույն կարիքները հոգալու նպատակով: ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով իրականացվել է ընտանեկան բռնության ենթարկված անձանց տնտեսական հզորացման ծրագիրը՝ միտված բռնության ենթարկված կանանց ֆինանսական անկախացման խթանմանը, ինքնուրույն կյանքի կազմակերպմանն ու սոցիալ-տնտեսական ակտիվացմանը:

⁶ <https://www.arlis.am/hy/acts/192526> , <https://www.arlis.am/hy/acts/224827>

Հակակոռուպցիոն քաղաքականության իրականացում և ինստիտուցիոնալ կարողությունների զարգացումը

«Թրանսփարենսի Ինթերնեյշնլ» միջազգային հեղինակավոր կազմակերպության հրապարակած⁷ Կոռուպցիայի ընկալման համաթվի (ԿԸՀ) 2025 թվականի վարկանիշի համաձայն՝ Հայաստանը զբաղեցրել է 65-րդ հորիզոնականը 46 միավորով, որն ավելի բարձր է ԿԸՀ համաշխարհային միջին ցուցանիշից:

Հայաստանում հակակոռուպցիոն բարեփոխումների վերաբերյալ ՏՀԶԿ Ստամբուլյան գործողությունների ծրագրի մոնիթորինգի 5-րդ փուլի առաջընթացի զեկույցով ներկայացված կատարողական 9 դաշտերից 6-ում գրանցվել է էական առաջընթաց⁷:

2025 թվականի ընթացքում իրականացվել են մեծածավալ աշխատանքներ ԵԽ-ի կոռուպցիայի դեմ պայքարի պետությունների խմբի (ԳԲԵԿՈ) կողմից Հայաստանի գնահատման 5-րդ փուլի զեկույցով ներկայացված 22 հանձնարարականների կատարման ուղղությամբ: Հանձնարարականների կատարման ընթացքի վերաբերյալ ԳԲԵԿՈ-ի քարտուղարությանն է ներկայացվել իրավիճակային զեկույց:

Հունիսին Հայաստանը ստորագրել է ՄԱԿ Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի ՔՀԿ կոալիցիայի կողմից ներկայացված Թափանցիկության հանձնառությունը՝ դառնալով Կոնվենցիայի 42-րդ մասնակից պետությունը⁸:

Հստակեցվել են պետական սեփականություն դարձող նվերների տնօրինման հետ կապված կարգավորումները, նվերների ընդունումից մինչև պետությանը փոխանցված նվերների տնօրինման գործընթացը: Ներդրվել է կոռուպցիոն ռիսկերի գնահատման համակարգ հանրային իշխանության մարմիններում, որոշակի ոլորտներում գործունեություն իրականացնող կամ պետական բյուջեից սուբսիդիաներ կամ դրամաշնորհներ ստացած պետական և համայնքային կազմակերպություններում:

Արդարադատության նախարարությունը ԱԺ է ներկայացրել օրենսդրական փոփոխությունների նախագծեր, որոնցով նախատեսվում է իրականացնել բարեվարքության վերաբերյալ ուսումնասիրություն կառավարության անդամների, վերջիններիս տեղակալների և խորհրդականների համար:

Ան իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրի գործակալություն է ներկայացվել շուրջ 53 200 իրական շահառուի հայտարարագիր:

Ազդարարման համակարգում (azdarar.am) 2025 թվականի ընթացքում գրանցվել է 600 ազդարարում, իսկ ապրիլին գրանցվել է ազդարարումների ամսական ամենաբարձր ցուցանիշը՝ 75 ազդարարում: Մշակվել և ԱԺ ընդունման են ներկայացվել «Ազդարարման համակարգի մասին» և հարակից օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենքների նախագծերը:

2025 թվականի ընթացքում իրականացվել է Հակակոռուպցիոն քաղաքականության խորհրդի 4 նիստ: Գործարկվել է Հակակոռուպցիոն մոնիթորինգի հարթակը: Հանրային իրազեկվածության բարձրացմանն ուղղված՝ կազմակերպել է «Կոռուպցիան իմ աչքերով» թեմայով տեսահոլովակների մրցույթ 10-ից 12-րդ դասարանի աշակերտների շրջանում: Ներկայացված 200 տեսահոլովակներից հաղթող են ճանաչվել 4-ը:

Հաշվետու շրջանում Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը (ԿԿՀ) շարունակել է իրականացնել միջոցառումներ՝ ուղղված բարեվարքության համակարգի ամրապնդմանը, հաշվետվողականության բարձրացմանը և կոռուպցիայի կանխարգելման գործիքակազմի զարգացմանը: Բարեվարքության համակարգի վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացման և հակակոռուպցիոն կրթության խթանման նկատառումներով ԿԿՀ-ը գործարկել է էլեկտրոնային ուսուցման հարթակ⁹ առաջարկելով 5 թիրախային դասընթաց հանրային պաշտոն զբաղեցնող

7 https://www.oecd.org/en/publications/armenia-fifth-round-of-anti-corruption-monitoring-follow-up-report_3d273009-en.html

8 <https://uncaccoalition.org/armenia-signs-the-uncac-review-transparency-pledge/>

9 <https://elearning.cpcarmenia.am/course/index.php>

անձանց և ծառայողների համար: 2025 թվականի դեկտեմբերին հարթակում գրանցվել և դասընթացների է մասնակցել 9578 հանրային ծառայության պաշտոն զբաղեցնող անձ: Բացի այդ, իրականացվել են առկա վերապատրաստումներ ՆԳՆ համակարգի (ոստիկանություն, փրկարար ծառայություն, միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայություն) 260 ծառայողների համար:

2025 թվականին հանրային ծառայողների շրջանում հաշվետվողականության բարձրացման և թափանցիկության խթանման նպատակով շարունակվել է պաշտոնեական պարտականությունների հետ կապված թույլատրելի նվերների հաշվառման գործընթացը¹⁰:

Հիմք ընդունելով ԳՐԵԿՈՒ-ի՝ Հայաստանի գնահատման 5-րդ փուլի զեկույցի հանձնարարականները և սուբյեկտային կազմը՝ ԿԿՀ-ն 2025 թվականին իրականացրել է գործադիրի պաշտոնատար անձանց՝ (PTEFs) ՀՀ վարչապետի, փոխվարչապետերի, նախարարների և վերջիններիս տեղակալների, ինչպես նաև ՀՀ վարչապետի, փոխվարչապետերի, նախարարների խորհրդականների պաշտոնները զբաղեցնող 114 անձանց շրջանում անհամատեղելիության պահանջների պահպանման մշտադիտարկում¹¹:

ԵՄ «Բարեվարքության խթանում և կոռուպցիայի կանխարգելում Հայաստանի պետական հատվածում» թվինինգ ծրագրի արդյունքների հիման վրա, շարունակվել են աշխատանքները հանրային իշխանության մարմիններում և պետական մասնակցությամբ ընկերություններում կոռուպցիոն ռիսկերի գնահատման համակարգերի ներդրման ուղղությամբ:

2025 թվականի դեկտեմբերին ԱԺ-ն առաջին ընթերցմամբ ընդունվեց «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» օրենքում լրացումների նախագիծը: Փոփոխություններով նախատեսվում է կոռուպցիոն ռիսկերի գնահատման համակարգ ներդնել հանրային իշխանության մարմիններում, մի շարք ոլորտներում գործող պետական և համայնքային կազմակերպություններում, պետական հիմնադրամներում, ինչպես նաև պետական կամ համայնքային նշանակալի մասնակցությամբ առևտրային կազմակերպություններում:

ԿԿՀ նաև պիլոտային ձևաչափով սկսեց կոռուպցիոն ռիսկերի գնահատումներ իրականացնել հինգ խոշոր պետական մասնակցությամբ ընկերություններում:

Հաշվետու տարում շարունակվեց բարեվարքության ընթացիկ ուսումնասիրության գործընթացը: Միաժամանակ, նախաձեռնված օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում ԿԿՀ-ի կողմից բարեվարքության վերաբերյալ խորհրդատվական եզրակացությունների եզրափակիչ մասի հրապարակայնացումը կնպաստի մարմնի հաշվետվողականության բարձրացմանը:

2025 թվականի դեկտեմբերի 9-ին գործարկվեց Հակակոռուպցիոն մոնիթորինգի և գնահատման էլեկտրոնային հարթակը¹²:

10 https://drive.google.com/drive/folders/1RQ_xV5zGNxT7cH5Yi0rtC9aw21IQcLFa

11 Մշտադիտարկման ամփոփիչ զեկույցը հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://cpcarmenia.am/wp-content/uploads/2025/12/%D5%A1%D5%B4%D6%83%D5%B8%D6%83%D5%AB%D5%B9-%D5%A6%D5%A5%D5%AF%D5%B8%D6%82%D5%B5%D6%81.pdf>

12 <https://anti-corruption.gov.am/>

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

*Ավելի ամուր տնտեսություն,
թափանցիկ կառավարում*

Իրագործման առաջընթաց

Տնտեսական երկխոսությունը

ՀՀԳՀ-ը կանոնավոր տնտեսական երկխոսության ուղղություններն է համարում մակրոտնտեսական միտումների և քաղաքականությունների, ինչպես նաև՝ կառուցվածքային բարեփոխումների, այդ թվում՝ տնտեսական զարգացման ռազմավարությունների վերաբերյալ տեղեկությունների և լավագույն գործելակերպի փոխանակումը:

Կանաչ և կայուն տնտեսության զարգացման նպատակով 2025 թվականի նոյեմբերի 12-ին ընդունվել է ՀՀ վարչապետի «Կանաչ, կայուն և շրջանաձև տնտեսության զարգացման շրջանակային գործողությունների ծրագիրը (մինչև 2030 թվականը) հաստատելու մասին» N 1028-Լ որոշումը¹, որի նպատակն է կանաչ տնտեսության խթանման ճանապարհով նպաստել ցածր ածխածնային հետազոծվ տնտեսական զարգացմանը:

Միևնույն ժամանակ, կանաչ և կայուն տնտեսական զարգացման շրջանակում 2025 թվականի հունիսի 26-ին ընդունվել է ՀՀ կառավարության «Հայաստանի Հանրապետությունում կանաչ, անցումային և նպաստող ծրագրերի և միջոցառումների տեսակների դասակարգման համակարգը (տաքսոնոմիան) հաստատելու մասին» N 852-Լ որոշումը, որի հիմնական գործիքակազմն ընդգրկում է կանաչ ենթակառուցվածքներում ներդրումների խրախուսումը:

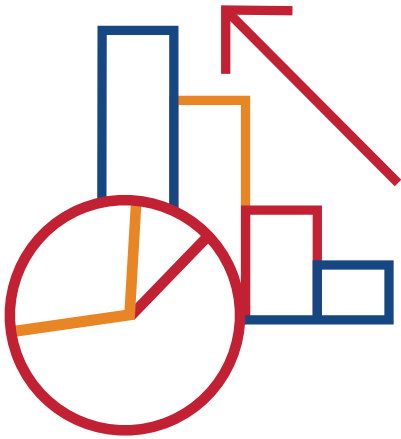
Հարկումը

Հայաստանը 2023 թվականից մեկնարկել է Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) հարկման նպատակով թափանցիկության և տեղեկությունների փոխանակման Գլոբալ ֆորումի (այսուհետ՝ ՏՀԶԿ ԳՖ) «Ֆինանսական հաշիվների մասին տեղեկությունների ավտոմատ փոխանակման ստանդարտի ներդրման աշխատանքները: Արդյունքում՝ 2025 թվականի սեպտեմբերին Հայաստանը ՏՀԶԿ ԳՖ միասնական փոխանցման համակարգի (Common Transmission System) միջոցով առաջին անգամ իրականացրել է ոչ ռեզիդենտների ֆինանսական հաշիվների վերաբերյալ տեղեկությունների ավտոմատ փոխանակում ավելի քան 40 գործընկեր պետությունների հետ:

Նշված ստանդարտի կիրառումն ապահովելու ուղղությամբ իրականացվել են օրենսդրական փոփոխություններ, ինչպես նաև ամբողջությամբ գործարկվել են ֆինանսական հաստատություններ հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային հարթակը և **ՏՀԶԿ միասնական փոխանցման համակարգը**, որոնց միջոցով 2025 թվականին իրականացվել է ֆինանսական հաշիվների վերաբերյալ տվյալների ստացում և փոխանակում գործընկեր երկրների հետ: Մեկնարկել է «Ֆինանսական հաշիվների վերաբերյալ տեղեկությունների ավտոմատ փոխանակման մասին» իրավասու մարմինների բազմակողմ համաձայնագրի (AEOI MCAA) փոփոխությունների վավերացումը:

Միաժամանակ, Ասիական զարգացման բանկի (ԱԶԲ) և ՏՀԶԿ ԳՖ աջակցությամբ կազմակերպվել են աշխատաժողովներ և քննարկվել են Ստանդարտի ներդրման ընթացքում առաջացած խնդիրներն ու դրանց լուծումները, ներկայացվել են նաև օրենսդրության լավարկման վերաբերյալ փորձագետների առաջարկություններ:

¹ <https://www.arlis.am/hy/acts/216418>

Վիճակագրությունը

Հաշվետու տարվա հունիսին Եվրոստատի կողմից՝ ՄԱԿ-ի Եվրոպայի տնտեսական հանձնաժողովի մասնակցությամբ, իրականացվել է **Հայաստանի ազգային վիճակագրական համակարգի (ԱՎՀ) երկրորդ փորձագիտական գնահատումը** (Peer Review), որի նպատակն էր գնահատել համապատասխանությունը Եվրոպական վիճակագրության գործելակերպի կանոնագրքին (CoP) և սահմանել Հայաստանի ԱՎՀ հետագա բարելավման ուղղությունները: Գնահատումն ընդգրկել է Արմստատը և պաշտոնական վիճակագրության համար պատասխանատու այլ ազգային մարմիններ (ONAs), ինչպիսիք են Ֆինանսների, Շրջակա միջավայրի, Առողջապահության և Ներքին գործերի նախարարությունները: Գնահատման արդյունքները վերահաստատել են Արմստատի պրոֆեսիոնալ անկախությունը, բարձր ինստիտուցիոնալ

հեղինակությունը, որակի կառավարման արդյունավետ համակարգը, նորարարական գործիքների ներդրումը² և տվյալների հավաքագրման ու մշակման էլեկտրոնային հարթակի զարգացումը ինչպես նաև ընդգծվել է ակտիվ համագործակցությունը ԵՄ-ի, Արժույթի միջազգային հիմնադրամի (ԱՄՀ), Համաշխարհային բանկի և միջազգային այլ կառույցների հետ:

Գնահատման արդյունքում այլ ազգային մարմինների ներգրավվածությունը նպաստել է ինտեգրված ԱՎՀ-ի զարգացմանը, սակայն պահպանվում են մարտահրավերներ՝ կապված առավել համակարգված և ինտեգրված ԱՎՀ-ի անհրաժեշտության, վիճակագրության այլ արտադրողների մոտիվացիայի պակասի և վարչական տվյալների կիրառման ընդլայնման հետ, որոնց հաղթահարման համար իրականացվել են շարունակական քայլեր³:

2025 թվականին հրապարակվել են 2022 թվականի **մարդահամարի հիմնական արդյունքները**⁴, և վերանայվել են 2012–2022 թվականների ժողովրդագրական ցուցանիշները՝ ապահովելով դրանց ամբողջականությունը և համադրելիությունը⁵:

ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի (UNICEF) հետ համատեղ մեկնարկել են Բազմացուցանիշ կլաստերային հետազոտության իրականացման գործիքակազմի (MICS) մշակման աշխատանքները: Այն կապահովի միջազգայնորեն համադրելի և դեագրեգացված տվյալներ երեխաների և ընտանիքների վերաբերելի ոլորտներում՝ տվյալներ տրամադրելով ԿԶՆ-ի ցուցանիշների համար և աջակցելով Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիայով ստանձնած պարտավորությունների մոնիթորինգին, որի իրականացման նպատակով Արմստատը և UNICEF-ը 2025թ.դեկտեմբերին ստորագրել են փոխըմբռնման հուշագիր:

CAPI մեթոդով թվայնացվել են նաև Աշխատուժի հետազոտության (LFS-ARM) դաշտային աշխատանքներն ու տվյալների առաջնային մշակումը, ընդլայնվել է Արմստատի վիճակագրական ցուցանիշների շրջանակը⁶ բարելավելով տվյալների մատչելիությունը:

Առաջին անգամ **զբոսաշրջության ոլորտում զբաղվածությունը** գնահատվել է Զբոսաշրջության կայունության չափման վիճակագրական շրջանակով (SF-MST)⁷ կայուն զբոսաշրջության զբաղվածության գնահատման և ԿԶՆ 8.9.2 ցուցանիշի կազմման համար՝ լուծելով ոլորտում նախկինում հայտնաբերված տվյալների բացը:

² CoP-ին համապատասխան ինքնագնահատում, հետադարձ կապի մեխանիզմներ, վարչական տվյալների որակի գնահատում:

³ Գնահատման զեկույցն առկա է Արմստատի (<https://www.armstat.am/file/doc/99566803.pdf>) և Եվրոստատի (<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/12944781/18537264/armenia-peer-review-report-2025.pdf/dbce0ec2-c926-5df7-0a0e-3f4fe4c853a4?t=1773045979837>) կայքերում

⁴ ArmStatBank, <https://statbank.armstat.am/pxweb/en/ArmStatBank/?rxid=9ba7b0d1-2ff8-40fa-a309-fae01ea885bb>, պատկերազարդվել են կայքում «ՀՀ 2022թ. մարդահամարի արդյունքները» (<https://www.armstat.am/en/?nid=944>) և պատրաստվել են «Ինֆոգրաֆիկաներ» (<https://www.armstat.am/en/?nid=905&q=Census&month=0&year=2025>)

⁵ <https://www.armstat.am/en/?nid=82&id=2786>

⁶ <https://armstat.am/am/?nid=82&id=2787>

Սոցիալական վիճակագրության առնչությամբ Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության (ԱՍՀՆ) հետ համատեղ ներդրվել է սոցիալական պաշտպանության հաստատությունների գործունեության վերաբերյալ համապարփակ համախմբված վիճակագրական տարեկան հաշվետվական ձևը և կարգը:

Հաշվետու տարում իրականացվել են **գյուղատնտեսական համատարած հաշվառման** (անցկացված 2024 թվականին) տվյալների ամբողջականության և որակի ստուգման, ելքային աղյուսակների ձևավորման աշխատանքները, արդյունքները կհրապարակվեն 2026 թվականի չորրորդ եռամսյակում:

2025 թվականին առաջին անգամ հրապարակվել է **կառուցվածքային բիզնես վիճակագրության** տեղեկագիրը՝ ներկայացնելով համապարփակ ցուցանիշների համակարգը⁷ համաձայն ԵՄ կանոնակարգի մեթոդաբանության՝ հաշվի առնելով նաև վիճակագրական հաշվառման ազգային առանձնահատկությունները:

Միջազգային համագործակցության շրջանակում, 2025 թվականին Գերմանիայի տնտեսական համագործակցության և զարգացման դաշնային նախարարության (BMZ) ֆինանսավորմամբ և Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերության (GIZ) կողմից իրականացվող ծրագրի շրջանակում, լեհ փորձագետներն անցկացրել են աշխատաժողով⁸, որի ընթացքում ներկայացվել են Տեղեկատվական և հաղորդակցության տեխնոլոգիաների (ՏՀՏ) վիճակագրության ԵՄ ստանդարտներն ու լեհական փորձը, տվյալների հավաքման նորարար մեթոդները, ինչպես նաև՝ ՏՀՏ վիճակագրության զարգացման հնարավորությունները և քննարկվել արդյունքների հրապարակման ձևաչափը:

Հաշվետու տարում **մակրոտնտեսական վիճակագրության** զարգացման համատեքստում շարունակվել են ազգային հաշիվների և ինստիտուցիոնալ հատվածների հաշիվների կազմումը, որոնց հիման վրա հրապարակվել է համախառն ավելացված արժեքի տվյալները և ազգային հաշիվների ամբողջական հավաքածուն⁹: Միաժամանակ, SNA-2008 մեթոդաբանությամբ, կիրառելով «Ումից ում» մոտեցումը, կազմվել և հրապարակվել են ֆինանսական հաշիվներն ու պարտավորությունների հաշվեկշիռները¹⁰, բարելավվել է հատկապես ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների հատվածի վիճակագրությունը:

Գների վիճակագրության ոլորտում շարունակվել են Սպառողական գների ինդեքսի (ՍԳԻ) սեզոնային ճշգրտումների ներդրման նպատակով համապատասխան աշխատանքներ, որի արդյունքում 2025թ. հուլիսից առաջին անգամ հրապարակվել են ՍԳԻ-ի սեզոնային ճշգրտված ամսական շարքերն՝ ուղեկցված մեթատվյալներով և համեմատական վերլուծություններով:

2025 թվականին շարունակվել են **շրջակա միջավայրի վիճակագրության** զարգացման և եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցման աշխատանքները՝ ԱԶԲ-ի աջակցությամբ¹¹:

Մեկնարկել է EU4Green Recovery East ծրագիրը՝ ուղղված թափոնների, ջրային և օդի հաշիվների զարգացմանը, ինչպես նաև՝ շրջակա միջավայրի տվյալների կառավարման և փոխանակման կատարելագործմանը¹²: Տարեվերջին մեկնարկել են կարողությունների զարգացման աշխատանքներ՝ ուղղված շրջակա միջավայրի նպատակների դասակարգման (CEP) կիրառմանը՝ միտված հաշվետվությունների որակի, հետևողականության և համադրելիության բարձրացմանը:

Արմստատը շարունակել է զարգացնել **հորիզոնական գործունեությունները**՝ ներդնելով

7 <https://www.armstat.am/am/?nid=82&id=2785> , <https://www.armstat.am/am/?nid=82&id=2765>

8 «Փոքր և միջին ձեռնարկությունների թվային փոխակերպումն Արևելյան գործընկերության երկրներում» ծրագիր (DT4SME), <https://www.edrc.am/digital-transformation-of-small-and-medium-sized-enterprises-in-eastern-partnership-countries-dt4sme-giz-institut-fur-mittelstandsforschung-der-universitat-mannheim-march-2024-present/>

9 <https://www.armstat.am/en/?nid=82&id=2773>

10 Տվյալները հրապարակվել են «Հայաստանի ֆինանսների վիճակագրություն, 2025» վիճակագրական ձեռնարկում (https://armstat.am/file/article/finansner_2025_6.pdf) և «Այլ տվյալների բազաներում» (<https://armstat.am/en/?nid=%2014>)

11 <https://www.armstat.am/file/doc/99535193.pdf>

12 <https://euneighbourseast.eu/projects/eu-project-page/?id=2684>

ԵՄ չափանիշներին համապատասխան (SIMS, ESMS, ESQRS) մեթատվյալների համակարգը¹³, SDMX ստանդարտը, ինչպես նաև Ընդհանուր վիճակագրական բիզնես գործընթացների (GSBPM)¹⁴ և Վիճակագրական կազմակերպությունների համար ընդհանուր գործունեության (GAMSO)¹⁵ մոդելներն՝ ապահովելով գործընթացների ստանդարտացում և որակի կառավարման ամրապնդում: Միաժամանակ մեկնարկել են Ընդհանուր վիճակագրական տեղեկատվական մոդելի (GSIM) ներդրման աշխատանքները:

2019թ. Հայաստանը կիրառում է **ԿԶՆ բաց տվյալների հարթակը**¹⁶ որպես առանցքային գործիք ազգային վիճակագրության տարածման և հաշվետվողականության համար, որի շրջանակում էականորեն աճել է ցուցանիշների մատչելիությունը (մինչև 76%) և գործարկվել է ԿԶՆ ցուցանիշների միտումների գնահատման վահանակն¹⁷՝ աջակցելով ապացուցահեն քաղաքականության մշակմանը և Կամավոր ազգային ակնարկների (VNR) նախապատրաստմանը:

«ՄԱԿ Կանայք»-ի հետ համագործակցությամբ իրականացվել են Ազգային (Հայաստանյան) ժամանակի օգտագործման հետազոտության (ՀժՕՀ) տվյալների վերլուծության աշխատանքներ և ընդլայնվել է գենդերային վիճակագրության հրապարակումների շրջանակը¹⁸:

Գենդերային վիճակագրության ոլորտում GIZ/BMZ-ի աջակցությամբ իրականացվող ծրագրի¹⁹ շրջանակում մեկնարկել է Գենդերային վիճակագրության տվյալների քարտեզագրումը և վահանակի մշակումը՝ ապահովելով միջազգային չափանիշներին համապատասխան տվյալների կառուցվածք: Միաժամանակ ՄԱԿ Կանայք-ի, ԵՄ և GIZ-ի հետ համագործակցությամբ կազմակերպվել են իրազեկման միջոցառումներ՝ նպաստելով տվյալների տարածմանն ու կիրառմանը:

ԵՄ աջակցություն և համագործակցություն

2025թ. Արմստատն ակտիվ մասնակցություն է ունեցել ԵՄ ծրագրերին («ԵՄ-ն հանուն կանաչ վերականգնման»՝ EU4Green Recovery, «ԵՄ-ն հանուն գենդերային հավասարության. բարեփոխումների օգնության ծառայություն»՝ EU4GenderEquality: Reform Helpdesk, «ԵՄ-ն հանուն թվայնացման»՝ EU4Digital) և Եվրոստատի միջոցառումներին՝ նպաստելով կարողությունների զարգացմանը և եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցմանը:

Ամփոփելու համար հարկ է նշել, որ պաշտոնական վիճակագրությունը հանդիսանում է հանրային քաղաքականությունների մշակման, որոշումների կայացման և հանրային հաշվետվողականության հիմնարար փաստահենք հենասյունը: Արմստատը գործում է որպես անկախ հաստատություն՝ առաջնորդվելով ՄԱԿ-ի պաշտոնական վիճակագրության հիմնարար սկզբունքներով և Եվրոպական վիճակագրության գործելակերպի կանոնագրքի (CoP) 16 սկզբունքներով²⁰՝ ապահովելով բարձր որակի, համադրելի և ժամանակին վիճակագրություն: Արմստատի որակի կառավարման համակարգը լիովին հիմնված է CoP-ի սկզբունքների վրա՝ երաշխավորելով վիճակագրական արտադրանքի բարձր հուսալիությունն ու կիրառելիությունը:

13 <https://www.armstat.am/en/?nid=836>

14 <https://armstat.am/am/?nid=373>

15 <https://www.armstat.am/en/?nid=909>

16 <https://sdg.armstat.am/>

17 <https://sdg.armstat.am/dashboard/>

18 <https://armstat.am/am/?nid=82&id=2780>

19 «Ֆեմինիզմը գործողության մեջ՝ կառուցվածքային վերափոխման համար» (FAST) գլոբալ ծրագիր է, որն ուղղված է կանանց իրավունքների պաշտպանությանը, գենդերային հավասարության խթանմանը և համակարգային խոչընդոտների վերացմանը:

20 <https://armstat.am/file/doc/99558543.pdf>

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ

*Անվտանգության բարելավում և
տրանսպորտի արդիականացում*

Իրագործման առաջընթաց

Ավտոմոբիլային տրանսպորտը

Կայուն տրանսպորտային համակարգերի զարգացման նպատակով ՀՀ և ԵՄ կողմերը ՀԸԳՀ-ով ստանձնել են հանձնառություն՝ ընդլայնելու և ամրապնդելու տրանսպորտի ոլորտում իրենց համագործակցությունը: Այդ առումով ՀԸԳՀ ճանապարհային քարտեզով նախատեսված միջոցառումները հաշվետու տարում ուղղված էին ճանապարհային անվտանգության բարձրացմանը, միջպետական փոխադրումների ոլորտի զարգացմանը և ազգային օրենսդրության՝ ԵՄ պահանջներին մոտարկմանը, ինչի արդյունքում բարելավվել են ավտոմոբիլային տրանսպորտով փոխադրումների կազմակերպումը և գործող իրավակարգավորումների վերանայման արդյունքում դրանցում ներառվել են անվտանգության առավել լավ ապահովման բաղադրիչներ:

2025 թվականին ավտոմոբիլային տրանսպորտի ոլորտում ընդունվել են օրենսդրական փոփոխություններ՝ ուղղված ԵՄ պահանջներին մոտարկմանը: Արդյունքում ձևավորվել է միջազգային փոխադրումներ իրականացնող օպերատորների գործունեությունը կարգավորող իրավական դաշտ և ներդրվել են փոխադրումների մենեջերների և վարորդների մասնագիտական վերապատրաստման ու որակավորման համակարգեր: Ստեղծվել են պայմաններ՝ ավտոմոբիլային տրանսպորտով միջպետական փոխադրումներ իրականացնող կազմակերպությունների համար՝ ստանալու միջազգայնորեն ընդունված որակավորման վկայականներ և անխոչընդոտ իրականացնելու փոխադրումներ դեպի եվրոպական երկրներ՝ ստեղծելով անհրաժեշտ ինստիտուցիոնալ և տեխնիկական պայմաններ, այդ թվում՝ քննությունների կազմակերպման մեխանիզմներ: Արդյունքում, բարձրանում է ճանապարհային անվտանգության մակարդակը, ծառայությունների որակը և ավտոճանապարհային փոխադրումների տնտեսական արդյունավետությունը, ընդլայնվում են հայկական փոխադրողների մուտքի հնարավորությունները միջազգային և եվրոպական շուկաներ՝ ամրապնդելով նրանց մրցունակությունը: Ամբողջովին ներդրվել է թվային տախտկառաֆի կիրառման համակարգը՝ վարորդների աշխատանքի և հանգստի ռեժիմների վերահսկման նպատակով:

2025 թվականին վտանգավոր բեռների փոխադրումների և ուղևորափոխադրումներ/բեռնափոխադրումներ իրականացնող ճանապարհներին ընդհանուր օգտագործման տրանսպորտային միջոցների ճանապարհային գննության գործընթացների իրավական կարգավորումներն ամբողջությամբ չեն ավարտվել՝ պայմանավորված վերահսկողության արդյունավետ մեխանիզմների ձևավորման, իրավասու մարմինների լիազորությունների վերանայման և տեխնիկական հագեցվածության ապահովման անհրաժեշտությամբ:

Հաշվետու տարում ԵՄ աջակցությամբ կազմակերպված սեմինարները նպաստել են ՀԸԳՀ-ի իրագործման գործընթացի արդյունավետության բարձրացմանը և իրավական ներդաշնակեցման չափանիշների հստակեցմանը:

Ճանապարհային ոլորտը

Ճանապարհային ոլորտում աշխատանքներ են ընթացել ազգային օրենսդրության՝ ԵՄ Անդրեվրոպական ճանապարհային ցանցի թունելներին ներկայացվող նվազագույն անվտանգության պահանջների¹ և Ճանապարհային ենթակառուցվածքի անվտանգության կառավարման² վերաբերյալ հրահանգներին մոտարկելու նպատակով: Արդյունքում, 2025 թվականի «Ավտոմոբիլային ճանապարհների մասին» օրենքում կատարված փոփոխություններով վերանայվել են ոլորտային լիազորությունները՝ ամրապնդելով ՏԿԵՆ-ի լիազորությունները ճանապարհային ենթակառուցվածքների և թունելների անվտանգության կառավարման ոլորտում: Կառավարության որոշմամբ³ հաստատվել է միջազգային ճանապարհային ցանցի մաս հանդիսացող ՀՀ ընդհանուր օգտագործման պետական ավտոմոբիլային ճանապարհների և դրանց մաս հանդիսացող թունելների ցանկը: Մշակվել են նաև ճանապարհային անվտանգության աուդիտի իրականացման կարգը և աուդիտորների որակավորման պահանջները, ներառյալ վկայականների տրամադրման կամ մերժման հիմքերը, ժամկետներն ու վերապատրաստման կարգը, որոնք գտնվում են քննարկման փուլում:

Թեև ԵՄ անվտանգության հրահանգների ամբողջական մոտարկումը դեռ ընթացքի մեջ է, Հյուսիս-հարավ ճանապարհային միջանցքի ներդրումային ծրագրի ճանապարհաշինական աշխատանքներն արդեն ենթարկվում են ճանապարհային անվտանգության աուդիտի, իսկ թունելների նախագծերը համապատասխանեցվում են ԵՄ պահանջներին՝ նպաստելով ճանապարհային ցանցի անվտանգության և արդյունավետության բարձրացմանը:

Ավիացիա

2021 թվականին ստորագրված ՀՀ-ԵՄ «Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին» համաձայնագրի դրույթների կատարման շրջանակում Հայաստանը շարունակել է քաղաքացիական ավիացիայի ոլորտի օրենսդրության համապատասխանեցումը ԵՄ կանոնակարգերին և չափանիշներին: Ընդհանուր առմամբ մոտարկման համար նախատեսված 68 իրավական ակտերից հաշվետու տարում ՏԿԵՆ քաղաքացիական ավիացիայի կոմիտեի կողմից ամբողջությամբ ներդաշնակեցվել է 8 իրավական ակտ, 4-ը՝ մասնակիորեն՝ պայմանավորված ԵՄ կանոնակարգերի թարմացմամբ, իսկ 2 իրավական ակտերի նախագծեր գտնվում են ներպետական քննարկման փուլում:

ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի՝ «Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին» համաձայնագրի իրականացմանն առնչվող միջոցառման շրջանակում, ներդրվել է քաղաքացիական ավիացիայի բնագավառում պատահարների և միջադեպերի քննության և կանխարգելման վերաբերյալ ԵՄ կանոնակարգը⁴ 2025 թվականի հուլիսի 10-ին ընդունված Կառավարության N 933-Ն որոշմամբ⁵:

Հաշվետու տարում մշակվել է «Օդային փոխադրումներ իրականացնողների և օդանավ շահագործողների համար ուղևորների, թռիչքային և սպասարկող անձնակազմի, ուղեբեռի, բեռի և երրորդ անձանց նկատմամբ պատասխանատվության ապահովագրության նվազագույն պահանջների սահմանման մասին» օրենքի նախագիծը: Ինչ վերաբերում է Հայաստանում օդանավակայանային վճարների կանոնների մասին կարգին, ապա այն սահմանված կարգով շրջանառվել է և ստացված կարծիքների հիման վրա լրամշակվում է: Ոլորտում հիմնական մարտահրավերը շարունակում է մնալ «Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին» համաձայնագրից բխող իրավական ակտերի ներդրման համար լիազորող նորմերի բացակայությունը:

1 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32004L0054>

2 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0096&qid=1777953847346>

3 <https://www.arlis.am/hy/acts/210927>

4 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32010R0996>

5 <https://www.arlis.am/hy/acts/209344>

Երկաթուղային տրանսպորտը

2025 թվականին շարունակվել են տրանսպորտի ոլորտում օրենսդրական բարեփոխումները՝ ուղղված ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի միջոցառումների իրականացմանը և ԵՄ պահանջներին մոտարկմանը: Մշակվել է «Երկաթուղային տրանսպորտի մասին» օրենքի փոփոխությունների փաթեթը, որի նպատակն է սահմանել երկաթուղային տրանսպորտով միջազգային փոխադրումների որակի չափորոշիչները, ուղևորների ձեռքի ծանրոցի, ուղեբեռի և կենդանիների փոխադրման պայմանները, ինչպես նաև միջազգային փոխադրումների ընթացքում վնասի կամ մահվան դեպքում պատասխանատվության հիմքերը: Կկարգավորվեն նաև մեքենավարների և նրանց օգնականների ուսուցման ու վերապատրաստման, երկաթուղային շարժակազմ վարելու իրավունքի տրամադրման, կասեցման, դադարեցման և վերականգնման ընթացակարգերը, վկայականների տրամադրման պայմանները և պետական վերահսկողության մեխանիզմները:

ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզով նախկինում նախատեսված երկու միջոցառումների իրականացումը դիտարկվել է ոչ նպատակահարմար: Մասնավորապես, ԵՄ երկաթուղային համակարգի փոխգործելիության պահանջներին և մրցունակ բեռնափոխադրումների համար եվրոպական երկաթուղային միջանցքների ձևավորման, կառավարման, կարողությունների բաշխման ու համակարգված զարգացման վերաբերյալ 913/2010 կանոնակարգի⁶ և 2008/57/ԵՀ հրահանգի⁷ մոտարկումը գնահատվել է ոչ նպատակահարմար՝ պայմանավորված այն հանգամանքով, որ ՀՀ-ն չունի ընդհանուր սահման ԵՄ առնվազն երկու անդամ պետության հետ և չի կարող ապահովել պահանջվող տրանսպորտային միջանցքային պայմանները, ինչպես նաև երկաթուղային համակարգի տեխնիկական անհամապատասխանություններով (մասնավորապես՝ ռելսամիջյան լայնության տարբերություն), ինչը սահմանափակում է ԵՄ համապատասխան չափորոշիչների կիրառելիությունը: Վրաստանում ևս տվյալ հրահանգների մոտարկումը դիտարկվել է ոչ նպատակահարմար:

Ծովային տրանսպորտը

Ծովային տրանսպորտի ոլորտի շրջանակում հաշվետու տարում մշակվել է «Առևտրային ծովագնացության օրենսգրքի» նախագիծը, որը նպատակ ունի ձևավորել ոլորտը Հայաստանում՝ դիվերսիֆիկացնելով միջազգային փոխադրումները, խթանելով արտահանում-ներմուծումը և ապահովելով ՀՀ դրոշի ներքո նավարկելու հնարավորություն: Նախագիծը ստացել է Կառավարության նախնական դրական դիրքորոշումը և անցել է ԵՄ օրենսդրությանը համապատասխանության գնահատում ԵՄ փորձագետների կողմից: Նախագծի լրամշակման համար կարևորվում է ԵՄ շարունակական փորձագիտական աջակցությունը ոլորտի կայացմանը:

6 <http://data.europa.eu/eli/reg/2010/913/oj>

7 <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/57/oj>

Տրանսպորտային ծառայությունների թվայնացում և մատուցման արդյունավետության բարձրացումը

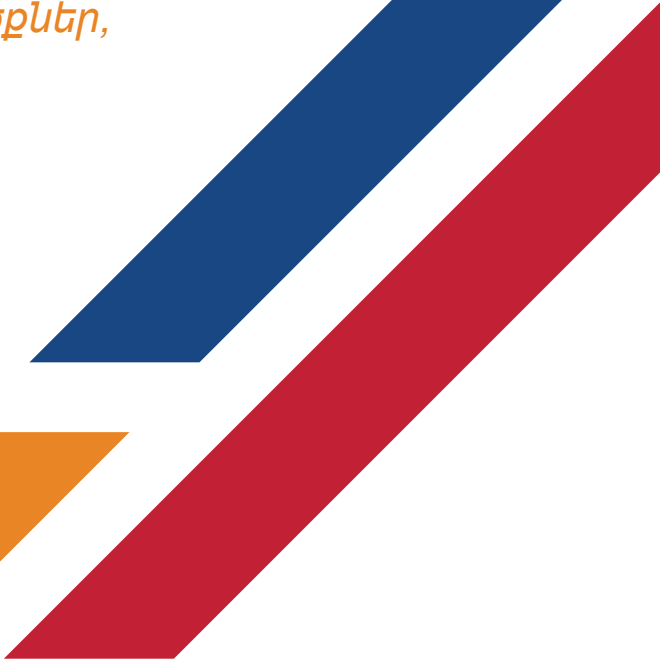
2025 թվականի սեպտեմբերի 1-ից ներդրված օրենսդրական փոփոխություններով պարզեցվել և թվայնացվել են տրանսպորտային ծառայությունները՝ թույլատրելով երթևեկել ՀՀ տարածքում առանց հաշվառման վկայագրի և վարորդական վկայականի ֆիզիկական առկայության, եթե դրանք հատկացվել են ՀՀ իրավասու մարմինների կողմից: 2025թ. սեպտեմբերի 1-ից ներդրվել է տուրքի դիմաց նաև վարորդական իրավունքի վկայական ստանալու տեսական և գործնական քննություններին պետական արտահերթ մասնակցության հնարավորություն, ինչպես նաև տրանսպորտային միջոցների պետական գրանցման և կամ հաշվառման արդյունքում տպագրված փաստաթղթերն ու հաշվառման համարանիշները փոստային առաքմամբ ստանալու ծառայություն: Իրականացված բարեփոխումները զգալիորեն նվազեցրել են քաղաքացիների վարչարարական բեռը, արագացրել ծառայությունների մատուցումը, կրճատել հերթերը և բարձրացրել ընդհանուր արդյունավետությունը՝ դրական ազդեցություն ունենալով ինչպես հանրության, այնպես էլ տնտեսության վրա:

ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ՝ ՆԵՐԱՌՅԱԼ ՄԻՋՈՒԿԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆԸ

*Վստահելի ու անկախ էներգետիկական ծրագրեր,
մատչելի վերականգնվող էներգիա*

Իրագործման առաջընթաց

Էներգետիկ անվտանգության, վերականգնվող էներգետիկայի և էներգաարդյունավետության ոլորտներում օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումները

Էներգետիկայի ոլորտում ԵՄ հետ համագործակցությունը 2025 թվականին շարունակվել է էներգետիկ անվտանգության բարձրացման, տարածաշրջանային համագործակցության խորացման և շուկաների ինտեգրման, վերականգնվող էներգիայի, էներգաարդյունավետության և էներգախնայողության զարգացման ուղղություններով:

ՀՀԳՀ-ով նախատեսված ԵՄ իրավական ակտերի մոտարկման շրջանակում ՏԿԵՆ-ը շարունակել է էներգետիկ օրենսդրության բարեփոխումները: Մշակվել են «Էլեկտրաէներգետիկայի մասին» և «Վերականգնվող էներգետիկայի և էներգաարդյունավետության մասին» ՀՀ օրենքների նախագծերը, որոնց ընդունումը նախատեսվում է 2026 թվականին, իսկ կիրարկումը՝ 2029 թվականին: Նախապատրաստվել է նաև «Վերականգնվող էներգետիկայի և էներգախնայողության 2022-2030 թվականների ազգային ծրագրի» երկրորդ փուլի՝ 2026-2030 թվականների ծրագրի-ժամանակացույցը: Զուգահեռ քննարկման փուլում է «2026-2030 թվականների Հայաստանի Հանրապետության էներգախնայողության գործողությունների ծրագրի չորրորդ փուլ» փաստաթուղթը, որի ընդունումը նախատեսվում է մինչև 2026 թվականի ավարտը:

Հաշվետու շրջանում պետական քաղաքականության հիմնական ուղղություններն են էներգետիկ անկախության մեծացումը, տեղական էներգառեսուրսների առավելագույն օգտագործումը, էներգիայի աղբյուրների դիվերսիֆիկացումը, շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը, ինչպես նաև Վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների և էներգետիկ արդյունավետության (ՎԷԱ և ԷԱ) ոլորտներում հետազոտությունների և նորարարության խթանումը: Նոր կարգավորումներով նախատեսվում է հաստատել էներգետիկայի և կլիմայի ծրագիրը, շենքերի էներգաարդյունավետության երկարաժամկետ ռազմավարությունը, էներգետիկ աուդիտի կարգը, պետական գնումներում էներգաարդյունավետության նվազագույն պահանջները, ինչպես նաև ՎԷԱ և ԷԱ սարքավորումներ տեղադրողներին ներկայացվող պահանջները:

ԵՄ-ի հետ համագործակցությունը

ԵՄ աջակցությունը էներգետիկայի ոլորտում իրականացվել է EU4Energy ծրագրի շրջանակներում, որը 2016 թվականից աջակցում է ԱլԳ երկրներին, այդ թվում՝ Հայաստանին: Ծրագրի առաջին փուլում, էներգետիկ խարտիայի քարտուղարության և Միջազգային էներգետիկ գործակալության (IEA) մասնակցությամբ, Հայաստանին տրամադրվել է տեխնիկական և փորձագիտական աջակցություն՝ օրենսդրական դաշտի կատարելագործման, ենթաօրենսդրական ակտերի մշակման, տեխնիկական կանոնակարգերի, տարածաշրջանային շուկայի ձևավորման և էլեկտրաէներգետիկական շուկայի ազատականացման ուղղություններով:

EU4Energy ծրագրի երկրորդ փուլում գործընկերներ են եղել Միջազգային էներգետիկ գործակալությունը և ԵՄ էներգետիկ կարգավորողների խորհուրդը: Իրականացվել են միջոցառումներ միջհամակարգային կապերի, տարածաշրջանային շուկաների, վերականգնվող և կանաչ էներգետիկ ռեսուրսների, նորագույն տեխնոլոգիաների, էներգիայի պահեստավորման, ջերմային պոմպերի, մարտկոցների, ցանցի ինտեգրման և պետություն-մասնավոր համագործակցության վերաբերյալ: Կարգավորող մարմինների ուղղությամբ ներկայացվել են էներգետիկ համայնքի և Արևելյան Եվրոպայի երկրների փորձը՝ հաճախորդների իրազեկման, պաշտպանության, բողոքների քննության, թափանցիկության և կարգավորման մեխանիզմների մասով: EU4Energy երկրորդ փուլի ամփոփիչ հանդիպումը տեղի է ունեցել 2025 թվականի հունիսին Բրյուսելում:

Տարածաշրջանային համագործակցության տեսանկյունից երկկողմ օրակարգում շարունակել է մնալ «Կովկասյան հաղորդման ցանցի» շրջանակում միջսահմանային էլեկտրաէներգետիկական առևտրի խթանումը, այդ թվում՝ Հայաստան-Վրաստան 400 կՎ էլեկտրահաղորդման գծի և ենթակայանների կառուցման ծրագրի ավարտը: ՀՀԳՀ շրջանակում էներգետիկ ոլորտի ԵՄ իրավական ակտերի մոտարկումը միտված է եղել Հայաստանի էներգետիկ համակարգի անվտանգության, մատչելիության, հուսալիության և մրցունակության բարձրացմանը: Բարեփոխումները նպաստում են ներդրումային միջավայրի բարելավմանը, բիզնես հնարավորությունների ընդլայնմանը, վերականգնվող էներգիայի զարգացմանը, սպառողների պաշտպանության ամրապնդմանը և տարածաշրջանային էներգետիկ ինտեգրմանը:

2025 թվականի մայիսին շահագործման է հանձնվել «Մասրիկ-1» արդյունաբերական մասշտաբի արևային էլեկտրակայանը՝ 55 ՄՎտ հզորությամբ: 2025 թվականի դեկտեմբերի 31 -ի դրությամբ շահագործվող արևային կայանների ընդհանուր հզորությունը կազմել է 1100 ՄՎտ: Էլեկտրաէներգիա են արտադրել 50,059 ինքնավար էներգաարտադրողներ՝ 640.14 ՄՎտ ընդհանուր հզորությամբ: 2019 թվականի համեմատ ինքնավար արտադրողների թիվն աճել է շուրջ 60 անգամ, իսկ հզորությունը՝ շուրջ 52 %-ով:

Էլեկտրաէներգետիկական շուկայի ազատականացումը

Էլեկտրաէներգետիկ շուկայում առևտուրն ամբողջությամբ թվայնացված է և իրականացվում է միասնական էլեկտրոնային հարթակի միջոցով, որը կառավարվում և շահագործվում է պետական բաժնետիրական ընկերություն հանդիսացող շուկայի օպերատորի կողմից: Շուկայի ազատականացումը Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկական համակարգում 2004 թվականից ի վեր իրականացված խոշորագույն բարեփոխումներից է, որի նպատակն է մենաշնորհային մոդելը փոխարինել մրցակցային միջավայրով և շուկայի մասնակիցներին, առաջնահերթ սպառողներին ընձեռել ընտրության հնարավորություն: Այն արդեն իսկ հանգեցրել է նոր ներդրումների ներգրավման, հնարավորություններ է բացել էլեկտրաէներգիայի առևտրի համար և թույլ է տալիս լիարժեք օգտագործել Հայաստանի էներգետիկ ներուժը:

Էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկան գործարկվել է 2022 թվականին: Շուկայի գործունեության առաջին տարում, չնայած մասնակցության կամավոր լինելուն, արտադրված էլեկտրական էներգիայի 5.3% վաճառվել է մրցակցային շուկայում, 2023 թվականին այս ցուցանիշը կազմել է 20.1%, 2024 թվականին՝ 27,8%, իսկ արդեն 2025 թվականին՝ 33,2%, ինչը նշանակալի ձեռքբերում է: Շուկայի մասնակիցների թիվը նույնպես զգալիորեն աճել է: Եթե 2022 թվականի մրցակցային հատված մուտք է գործել 70 մասնակից, ապա 2023 թվականին նրանց թիվը հասել է 118-ի, 2024 թվականին՝ 186-ի, իսկ 2025 թվականին՝ 302-ի: Վերջիններիս թվում են 32 մատակարար, 9 մեծածախ առևտրի լիցենզիա ունեցող անձ, 45 որակավորված սպառող և 216 մրցակցային էլեկտրակայան:

Միջուկային անվտանգության ոլորտում համագործակցությունը

Միջուկային անվտանգության ոլորտում շարունակվել են ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզում նշված ԵՄ հինգ դիրեկտիվների մոտարկման աշխատանքները: Յուրաքանչյուր դիրեկտիվ վերլուծվել և համեմատվել է ՀՀ օրենսդրության հետ, ինչի արդյունքում իրականացվել է բացերի վերլուծություն, մշակվել է միջոցառումների ծրագիր՝ պահանջները ՀՀ օրենսդրության մեջ արտացոլելու նպատակով, ինչպես նաև կազմվել է մշակման ենթակա նոր փաստաթղթերի ցանկը: Կազմվել, ԱԷՄԳ-ին է ներկայացվել ու ԱՄՆ/ԵՄ միջազգային փորձագետների հետ քննարկվել է «Ատոմային էներգիայի մասին» նոր օրինագիծը, որի ընդունումը նախատեսվում է 2028 թվականին:

Շարունակվում են նաև ճառագայթային անվտանգության հիմնարար պահանջների մշակման աշխատանքները՝ ՀՀ նորմատիվ իրավական կարգավորումները 2013/59/Euratom¹ հրահանգին մոտարկելու նպատակով: Մշակվել է «Ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման կարգի» նոր նախագիծը, ինչպես նաև շարունակվում է ռադիոակտիվ թափոնների և օգտագործված միջուկային վառելիքի փոխադրումների հսկողության և վերահսկման կարգավորման փոփոխությունների նախագծի կազմումը: Նշված փաստաթղթերի ընդունումը նախատեսվում է 2028 թվականին:

Միաժամանակ աշխատանքներ են իրականացվում միջուկային վառելիքի և ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման անվտանգության, հաշվառման, գրանցման և վերահսկման համակարգերի ներդրման նախադրյալների ստեղծման ուղղությամբ:

ԵՄ-ի հետ համագործակցությունը

2024 թվականին մեկնարկել է INTPA INSC/2024/436-156 «ՀՀ միջուկային անվտանգության կարգավորման կոմիտեի հետ համագործակցություն» ծրագիրը, որի ավարտը նախատեսվում է 2026 թվականի երկրորդ եռամսյակում: Բացի այդ, ԵՄ միջուկային անվտանգության համագործակցության գործիքի (INSC) 2021-2027 թվականների բազմամյա ինդիկատիվ ծրագրի շրջանակում նախատեսվում է իրականացնել «Հայաստանում միջուկային անվտանգության, ճառագայթային պաշտպանության և ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման ենթակառուցվածքների ամրապնդում» ծրագիրը:

Միջուկային անվտանգության ոլորտում մոտարկման աշխատանքները² դեռևս ընթացքի մեջ են: Դրանք ուղղված են միջուկային և ճառագայթային անվտանգության, ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման և վերահսկողության ազգային համակարգերի ամրապնդմանը՝ ԵՄ չափանիշներին համահունչ:

¹ <http://data.europa.eu/eli/dir/2013/59/oj>

² ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի՝ ատոմային էներգիայի ոլորտին վերաբերող միջոցառումները իրականացվում են ՀՀ վարչապետի 2019 թվականի N 666-Լ որոշման հավելված 3-ի 81-85-րդ կետերի համաձայն: Դրանց ավարտը նախատեսվում է 2028 թվականին:

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐ

Մաքուր օդ և ջուր, պաշտպանված բնություն

Իրագործման առաջընթաց

2025 թվականին շրջակա միջավայրի ոլորտում ՀՀԳՀ-ի իրագործման շրջանակում առաջընթացը հիմնականում կենտրոնացել է ԵՄ բնապահպանական պահանջներին մոտարկվող իրավական կարգավորումների ընդունման, մոնիթորինգի համակարգերի արդիականացման և թափոնների ու ջրային ռեսուրսների կառավարման գործնական բարելավումների վրա:

Մթնոլորտային օդի որակը

Մթնոլորտային օդի որակի կառավարման ոլորտում ամբողջապես վերանայվել են օդի որակի գնահատման չափանիշները, աղտոտվածության չափման մեթոդները, ստանդարտացված չափման մոտեցումները, ինչպես նաև չափման կայանների տեղադիրքերի ու քանակների միասնական չափանիշները՝ դրանք համապատասխանեցնելով ԱՀԿ առաջարկություններին և ԵՄ համապատասխան հրահանգներին¹: Կառավարության որոշմամբ հաշվետու տարում հաստատվել է գոտիների և ագլոմերացիաների դասակարգման կարգը, որով Հայաստանի տարածքը օդի որակի մոնիթորինգի և արտանետումների վերահսկման կառավարման նպատակով բաժանվել է Երևանի ագլոմերացիայի և առանձին գոտիների: Սա նախադրյալ է յուրաքանչյուր գոտու կամ ագլոմերացիայի համար օդի որակի պահպանության պլանների մշակման համար²:

Հաստատվել է մթնոլորտային օդի պետական մոնիթորինգի իրականացման, տվյալների հավաքման, վերլուծության, գնահատման և տեղեկատվության տրամադրման կարգը: Նոր կարգավորումները նախատեսում են օդի որակի ինդեքսի սահմանում, հանրության, զգայուն բնակչության և խոցելի խմբերի համար տեղեկատվության հասանելիության բարելավում, ինչպես նաև մարդու առողջության վրա աղտոտվածության հնարավոր ազդեցության, նախանշանների և կանխարգելիչ միջոցառումների վերաբերյալ իրազեկման դրույթներ³: Գործընթացի շարունակականության շրջանակում հաստատվել են նաև մթնոլորտային օդի աղտոտվածության կրիտիկական մակարդակները և կրիտիկական բեռնվածության շեմի սահմանման սկզբունքները⁴:

Ջրի որակ և ջրային պաշարների կառավարումը

Ջրային ռեսուրսների կառավարման ոլորտում հաստատվել է Հարավային ջրավազանային կառավարման տարածքի 2025-2030 թվականների կառավարման պլանը⁵: Միաժամանակ, 2019-2025 թվականներին ՀՀ կառավարության, «ԵՄ ջրային նախաձեռնություն+», «ԵՄ շրջակա միջավայրի համար. ջրային ռեսուրսներ և շրջակա միջավայրի տվյալներ» և «ԵՄ Սևանա լճի համար» նախագծերի աջակցությամբ արդիականացվել է «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի լաբորատորիան:

Մոնիթորինգի ենթակառուցվածքների մասով արդիականացվել է 9 հիդրոլոգիական դիտակետ՝ ջրի մակարդակի ռադարային ավտոմատ դիտարկման կայաններով, իսկ հիդրոմետրիական

1 <https://www.arlis.am/hy/acts/220790/latest>

2 <https://www.arlis.am/hy/acts/210664/latest>

3 <https://www.arlis.am/hy/acts/218805/latest>

4 <https://www.arlis.am/hy/acts/220790/latest>

5 <https://arlis.am/hy/acts/216770>

աշխատանքների համար համակարգը համալրվել է 5 նոր ջրաչափական պտուտակներով: Սևանա լճի առափնյա գոտում հիմնվել է ավտոմատ հիդրոօդերևութաբանական կայան՝ ջրային մակերևույթից գոլորշացման դիտարկման տվիչով (սենսոր) : Ներդրվել է մակերևութային ջրերի հիդրոկենսաբանական մոնիթորինգի պետական համակարգը, իսկ լճի ջրի որակի մոնիթորինգը բարելավվել է՝ ամսական հիմունքով ապահովելով հիդրոկենսաբանական և ֆիզիկաքիմիական համալիր դիտարկումներ:

Միաժամանակ, ջրերի մոնիթորինգի համակարգում շարունակում են առկա մնալ մոնիթորինգային ցանցի ոչ լիարժեք ծածկույթի, լաբորատոր կարողությունների հետագա զարգացման, հիդրոկենսաբանական և հիդրոմորֆոլոգիական մոնիթորինգի ինտեգրման խնդիրները: 2000/60/ԵՀ Ջրային շրջանակային հրահանգի⁶ պահանջներին առավել լիարժեք համապատասխանության նպատակով նախատեսվում է մակերևութային և ստորերկրյա ջրերի մոնիթորինգի ցանցի ընդլայնում, ինչպես նաև Հայհիդրոմետի լաբորատոր կարողությունների ամրապնդում՝ հատկապես օրգանական նյութերի և առաջնահերթ աղտոտիչների վերլուծության ուղղությամբ:

Վերոնշյալ նախաձեռնությունների շարունակականությունն ապահովելու նպատակով՝ 2025 թվականի դեկտեմբերին մեկնարկել է 2025–2028 թվականների համար նախատեսված «EU4Sevan+»՝ «Ջրային ռեսուրսների կայուն կառավարում» հանուն Հայաստանում համայնքների դիմակայուն զարգացման» ծրագիրը: ԵՄ-ի և Գերմանիայի տնտեսական համագործակցության և զարգացման դաշնային նախարարության համատեղ ֆինանսավորմամբ և GIZ-ի իրականացմամբ՝ ծրագիրը նպատակ ունի բարելավել Սևանա լճի և հարակից գետավազանների ջրային ռեսուրսների ու կեղտաջրերի կառավարումը, ինչպես նաև նպաստել Հայաստանի համայնքներում ջրային ռեսուրսների և կեղտաջրերի կայուն ու բնապահպանական պահանջներին համապատասխան կառավարման գործելակերպերի ներդրմանը՝ աջակցելով նաև ոլորտային քաղաքականության կատարելագործմանը և տեղական կարողությունների զարգացմանը՝ ԵՄ ջրային և կլիմայական հանձնառություններին համահունչ:

Բնության պաշտպանությունը

Հատուկ պահպանվող տարածքներում կենսաբազմազանության պահպանության և կայուն օգտագործման բացերը լրացնելու նպատակով մշակվել և կառավարության քննարկմանն է ներկայացվել «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին», «Տեղական ինքնակառավարման մասին» և «Բնապահպանական վերահսկողության մասին» օրենքներում, ինչպես նաև ՀՀ հողային օրենսգրքում փոփոխությունների փաթեթը: Առաջարկվող բարեփոխումները նպատակ ունեն ներդնել բնության հատուկ պահպանվող տարածքների կառավարման ճկուն մեխանիզմ, ստեղծել Բնության պահպանության միջազգային միության (ԲՊՄՄ/IUCN) կողմից սահմանված հինգերորդ կատեգորիայի հատուկ պահպանվող բնության տարածքներ (պահպանվող լանդշաֆտ), ապահովել տեղական ինքնակառավարման մարմինների ներգրավումը կառավարման գործընթացում, ինչպես նաև հստակեցնել վճարների, տերմինների և սահմանումների համակարգը:

Վերանայված թեկնածու «Էմերալդ» տարածքները գտնվում են գնահատման փուլում: Վերանայման նպատակը Բեռնի կոնվենցիայի⁸ հավելվածներով սահմանված կենդանատեսակների և բուսատեսակների ապրելավայրերի ու աճելավայրերի փաստացի սահմանների գույքագրումն է և առավել իրատեսական սահմանների ձևավորումը: «Էմերալդ» ցանցի ստեղծման ու կառավարման բաղադրիչն իրականացվել է EU4Environment ծրագրի շրջանակում, իսկ Հայաստանում «Էմերալդ» ցանցի ստեղծմանը նպաստող 2023-2030 թվականների գործողությունների ազգային ծրագրի վերաբերյալ ներկայացվել են փոփոխությունների առաջարկներ, այդ թվում՝ ֆինանսական գնահատման և ֆինանսավորման մեխանիզմների մասով: Հաջորդ փուլում նախատեսվում է վերանայված փաթեթը կրկին քննարկել շահագրգիռ կողմերի հետ և փուլային եղանակով ներկայացնել Կոնվենցիայի քարտուղարության քննարկմանը:

6 <http://data.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj>

7 <https://www.giz.de/en/projects/sustainable-water-management-resilient-community-development-armenia>

8 <https://www.arlis.am/hy/acts/75409>

Արդյունաբերական աղտոտում և քիմիական նյութերի կառավարումը

Հաշվետու տարում արդյունաբերական աղտոտման կառավարման շրջանակում սահմանվել են արտադրական կեղտաջրերի նախնական մաքրման պահանջներ այն դեպքերի համար, երբ արտադրական կեղտաջրերի որակը չի համապատասխանում ջրահեռացման համակարգ արտանետման պահանջներին⁹: Կարգավորումները հիմնվում են ԵՄ 91/271/ԵՏՀ¹⁰ քաղաքային կեղտաջրերի մաքրման և 2010/75/ԵՄ արդյունաբերական արտանետումների վերաբերյալ հրահանգների պահանջները:

Քիմիական նյութերի կառավարման մասով 2025 թվականի հուլիսից մեկնարկել և ընթացքի մեջ են ոլորտը կարգավորող օրենսդրության մշակման աշխատանքները:

Թափոնների՝ ներառյալ կոշտ թափոնների կառավարումը

Թափոնների էկոլոգիապես անվտանգ կառավարման բարեփոխումների շրջանակում, հիմք ընդունելով նաև 2008/98/ԵՀ¹¹ թափոնների մասին շրջանակային հրահանգի սկզբունքները, 2025 թվականի նոյեմբերի 13-ին ընդունվել են «Թափոնների մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին ՀՕ-372-ն օրենքը¹² և Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում լրացում կատարելու մասին ՀՕ-394-ն օրենքը¹³:

Կոշտ թափոնների կառավարման ոլորտում 2025 թվականին շահագործման է հանձնվել հանրապետությունում բնապահպանական և քաղաքաշինական նորմերին համապատասխան առաջին սանիտարական աղբավայրը՝ Հրազդան համայնքում՝ 24.28 հա տարածքով, ինչպես նաև կառուցվել են Մարտունի և Ակունք բնակավայրերի աղբի փոխաբեռնման կայանները: Երկու մարզերում ԵՄ չափանիշներին համապատասխան աղբահանության ինտեգրված համակարգի ներդրման նպատակով մշակվել են աղբահանության սխեմաներ, ձեռք են բերվել 28 Renault աղբատար մեքենա, 7000 աղբաման և աղբավայրի շահագործման համար անհրաժեշտ հատուկ մեքենամեխանիզացիա: Ծրագրի պաշտոնական մեկնարկը տրվել է 2025 թվականի հուլիսի 8-ին, իսկ դեկտեմբերի 30-ի դրությամբ ինտեգրված աղբահանության ծառայություններ են մատուցվել երկու մարզի 10 համայնքի 71 բնակավայրում:

Կառավարության 2025 թվականի փետրվարի 13-ի N 143-Լ որոշմամբ հաստատվել է «Աղբահանության ռազմավարության կիրարկումն ապահովող 2025-2032 թվականների միջոցառումների ծրագիրը»¹⁴: Ծրագիրը նախատեսում է հյուսիսային, կենտրոնական և հարավային գոտիներում տեխնիկատնտեսական ուսումնասիրությունների իրականացում, աղբավայրերի, փոխաբեռնման կայանների և վերամշակման գործարանների նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի մշակում, շինարարության մրցութային գործընթացների կազմակերպում և ինտեգրված համակարգի համար անհրաժեշտ մեքենասարքավորումների ձեռքբերում: Հաշվի առնելով կենտրոնական գոտում թափոնների կառավարման ենթակառուցվածքների հրատապ բարեփոխման անհրաժեշտությունը՝ առաջարկվել է գործընթացում ներառել նաև Երևանի աղբահանության համակարգի բարելավումը՝ ծրագիրը դիտարկելով հանրապետության ողջ տարածքի համար:

ՎԶԵԲ-ի հետ համատեղ մշակված տեխնիկական առաջադրանքների հիման վրա 2025 թվականի դեկտեմբերին հայտարարվել են կենտրոնական գոտու, այդ թվում՝ Երևանի, ինչպես նաև հանրապետության մնացած գոտիների մասով կոշտ թափոնների կառավարման տեխնիկատնտեսական ուսումնասիրությունների

9 <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=130959>

10 <http://data.europa.eu/eli/dir/1991/271/oj>

11 <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/98/oj>

12 <https://www.arlis.am/hy/acts/217363>

13 <https://www.arlis.am/hy/acts/217648>

14 <https://www.arlis.am/hy/acts/203165>

խորհրդատուների ընտրության միջազգային մրցույթները: Տեխնիկական առաջադրանքներով նախատեսվում է հստակեցնել սանիտարական աղբավայրերի և փոխաբեռնման կայանների թիվն ու տեղադիրքերը, մշակել արդյունավետ լոգիստիկ և աղբահանության սխեմաներ, առաջարկել տեսակավորման համակարգի ներդրման մոտեցումներ, ներկայացնել վերամշակման գործարանների տեխնիկատնտեսական հիմնավորումներ, մշակել սակագնային քաղաքականություն և գործող աղբավայրերի փակման առաջարկներ:

Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության (ՏԿԵՆ) և Շրջակա միջավայրի նախարարության (ՇՄՆ), Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի և Շվեդիայի միջազգային զարգացման գործակալության (SIDA) աջակցությամբ իրականացվող համագործակցությամբ շարունակվել է «Հայաստանում թափոնների կառավարման քաղաքականություն» քառամյա ծրագիրը: Ծրագրի շրջանակում մշակվել է թափոնների կանխարգելման և աղբի սկզբնաղբյուրում տեսակավորման ազգային մոդել, որը պիլոտային ձևաչափով իրականացվում է Գեղարքունիքի մարզի Սևան համայնքում: ձեռք են բերվել անհրաժեշտ աղբամաններ և հատուկ աղբատար մեքենա, իրականացվել են իրազեկման աշխատանքներ, իսկ ծրագրի մեկնարկը տրվել է 2025 թվականի օգոստոսին:

Ծրագրի շրջանակում մշակվել է «Արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության մասին» օրենքի նախագիծը, որը գտնվում է կարգավորման ազդեցության գնահատման (ԿԱԳ) վերջնական փուլում: 2025 թվականին ՇՄՆ-ի, Հայաստանում ամերիկյան առևտրային պալատի և մասնավոր հատվածի հետ քննարկումների արդյունքում Հրազդանում մեկնարկել է արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության (ԱԸՊ) համակարգի գործնական կիրառման պիլոտային ծրագիրը: Այն հնարավորություն է տալիս բացահայտել ինստիտուցիոնալ և տեխնիկական բացերը, գնահատել համակարգի իրագործելիությունը և փորձը կիրառել ԱԸՊ համակարգի համապետական ներդրման իրավական հիմքերի ձևավորման ընթացքում: Պիլոտային ծրագրի շրջանակում հիմնվել է «Էկո-Պակ Հայաստան Արտադրողների Պատասխանատվություն» հիմնադրամը: Հիմնադիրներն են «Կոկա-Կոլա Հելլենիկ Բոթլինգ Արմենիա» ՓԲԸ-ն, «Ջերմուկ Ինթերնեշնլ Պեպսի Կոլա Բոթլեր» ՍՊԸ-ն և «Երևանի կոնյակի ընկերություն» ՓԲԸ-ն: Ծրագիրն ուղղված է փաթեթավածքի թափոնների տեսակավորված հավաքմանը ու վերամշակող ընկերություններին փոխադրմանը:

ԵՄ և դոնոր գործընկերների հետ համագործակցությունը

Հանրապետությունում առաջին սանիտարական աղբավայրը կառուցվել է Հայաստանի և ՎԶԵԲ-ի միջև կնքված համաձայնագրի հիման վրա՝ «Կոտայքի և Գեղարքունիքի կոշտ թափոնների կառավարում» ծրագրի շրջանակում: Ծրագրի ընդհանուր բյուջեն կազմում է 14.8 մլն եվրո, որից 5.5 մլն եվրոն՝ ՎԶԵԲ վարկային միջոցներ, 5.5 մլն եվրոն՝ դրամաշնորհային միջոցներ (2.0 մլն եվրո՝ E5P և 3.5 մլն եվրո՝ ԵՄ հարևանության ներդրումային գործիքի միջոցներ), իսկ 3.8 մլն եվրոյին համարժեք դրամը՝ ՀՀ պետական բյուջեի համաֆինանսավորում:

2027-2032 թվականների կապիտալ ներդրումային ծրագրերի նախապատրաստման շրջանակում նախնական պայմանավորվածություններ են ձեռք բերվել ԵՄ, ՎԶԵԲ, E5P, AFD և Համաշխարհային բանկի հետ: Նախատեսվում է հանրապետության ողջ տարածքում ներդնել կոշտ թափոնների կառավարման կայուն համակարգ՝ 3 կամ 4 սանիտարական աղբավայրերի և 8-12 փոխաբեռնման կայանների կառուցմամբ, տեսակավորված հավաքման համակարգի ներդրմամբ, վերամշակման գործարանների ստեղծմամբ, անհրաժեշտ մեքենասարքավորումների ձեռքբերմամբ, գործող աղբանոցների փակմամբ և սակագնային քաղաքականության բարելավմամբ: Քննարկման փուլում են նաև Կոտայքի և Գեղարքունիքի ծրագրի շրջանակում կառուցված սանիտարական աղբավայրի տարածքում երկրորդային տեսակավորման, կոմպոստացման և շինարարական աղբի կառավարման սարքավորումների ձեռքբերման և բիոգնեմ մոդելի մշակման հնարավորությունները՝ ՎԶԵԲ-ի, E5P-ի և SIDA-ի հետ: SIDA-ի հետ մշակվել է նաև աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման ինքնաձախսաձեռման մեթոդաբանության ու սակագնային քաղաքականության ծրագրային առաջադրանքը:

Հիմնական ազդեցությունը հանրության և տնտեսության վրա

2025 թվականի դեկտեմբերի 30-ի դրությամբ ԵՄ չափանիշներին համապատասխան աղբահանության ծառայություններ են մատուցվել շուրջ 300 000 բնակչի՝ երկու մարզի 71 բնակավայրում: Այս բնակավայրերում կենցաղային աղբը հավաքվում և տեղափոխվում է սանիտարական աղբավայր, ինչի արդյունքում նվազում են չկառավարվող աղբավայրերի բացասական ազդեցությունները մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա: Սանիտարական աղբավայրի տարածքում իրականացվում է նաև վերամշակելի թափոնների տեսակավորում և դրանց փոխանցում վերամշակման գործարաններ: Սևան և Հրազդան համայնքներում իրականացվող պիլոտային ծրագրերի շնորհիվ ներդրվում է աղբի սկզբնաղբյուրում տեսակավորումը, իսկ իրազեկման արշավները նպաստում են բնակչության մասնակցությանը և վերամշակման ենթակա թափոնների առանձին հավաքմանը:

Ջրային ոլորտի բարեփոխումների ընթացքը

ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզով ՏԿԵՆ ջրային կոմիտեի գործառույթների շրջանակում նախատեսված միջոցառումները հիմնականում առնչվում են քաղաքային կեղտաջրերի մաքրման և մարդու սպառման համար նախատեսված ջրի որակի՝ խմելու ջրի, վերաբերյալ ԵՄ դիրեկտիվների մոտարկմանը:

Քաղաքային կեղտաջրերի մաքրման ուղղությամբ նախատեսվում է վերանայել գործող օրենսդրությունը, սահմանել լիազոր մարմին կամ մարմիններ, գնահատել քաղաքային կեղտաջրերի հավաքման և մաքրման առկա իրավիճակը, որոշել զգայուն ոլորտներն ու ազդմերացիաները, ինչպես նաև հետազայում մշակել կեղտաջրերի մաքրման պահանջների իրականացման համար անհրաժեշտ տեխնիկական և ներդրումային ծրագրեր: Խմելու ջրի որակի ուղղությամբ նախատեսվում է ստեղծել սպառողներին տեղեկատվության տրամադրման մեխանիզմ: Նշված գործընթացները ներկայում գտնվում են մեկնարկային փուլում:

Նշված միջոցառումների իրականացումը կնպաստի կեղտաջրերի մաքրման ոլորտում ծառայությունների բարելավմանը, խմելու ջրի մատակարարման վերաբերյալ հանրությանը տրամադրվող տեղեկատվության հասանելիության բարձրացմանը, ինչպես նաև ջրային ոլորտի կառավարման առավել արդյունավետ մոտեցումների ներդրմանը:

Քաղաքային կեղտաջրերի մաքրման և մարդու սպառման համար նախատեսված ջրի որակի (Խմելու ջրի) դիրեկտիվներով նախատեսվող միջոցառումների իրականացման գործընթացում՝ կարձանագրվի կեղտաջրերի մաքրման ոլորտում բարելավված ծառայությունների մատուցման, խմելու ջրի մատակարարման վերաբերյալ հանրությանը տրամադրվող տեղեկատվության հասանելի տարբերակներ՝ հաշվի առնելով ոլորտների կառավարման առավել արդյունավետ մոտեցումները:

Նիտրատների նկատմամբ զգայուն գոտիներ և պատշաճ գյուղատնտեսական գործելակերպը

ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզով սահմանված նիտրատների նկատմամբ զգայուն գոտիների համար պատշաճ գյուղատնտեսական գործելակերպի գործողությունների ծրագրերի և կանոնների սահմանման միջոցառման կատարման նպատակով, հաշվետու տարում էկոնոմիկայի նախարարության կողմից մշակվել է «Բուսասանիտարիայի մասին» օրենքում լրացում և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը: Նախագծով նախատեսվում է սահմանել լիազորող նորմ, որի հիման վրա քաղաքականություն մշակող լիազոր մարմինը հնարավորություն կունենա հաստատել նիտրատների նկատմամբ զգայուն գոտիների համար պատշաճ գյուղատնտեսական գործելակերպի գործողությունների ծրագրերն ու կանոնները: Նման կարգավորումը անհրաժեշտ է, քանի որ գործող օրենսդրությամբ համապատասխան իրավական ակտի ընդունման համար լիազորող նորմը բացակայում է: Այս միջոցառումը կարևոր է ջրային ռեսուրսների աղտոտման կանխարգելման, էկոհամակարգերի կայունության և հողի որակի պահպանման տեսանկյունից: Այն կնպաստի ազդեցական միացությունների ներթափանցման նվազեցմանը ստորերկրյա և մակերևութային ջրերում, պարարտացման գիտականորեն հիմնավորված նորմերի կիրառմանը, ինչպես նաև կաջակցի կայուն և բնապահպանական առումով պատասխանատու գյուղատնտեսության զարգացմանը:

ԿԼԻՄԱՅԻՆ ԱՌՆՁՎՈՂ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

*Կլիմայական փոփոխությունների դեմ
պայքար՝ հանուն առողջ հասարակության*

Իրագործման առաջընթաց

ՀՀԳՀ իրագործման շրջանակում կլիմայի ոլորտում 2025 թվականին շարունակվել են օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումները: Մասնավորապես.

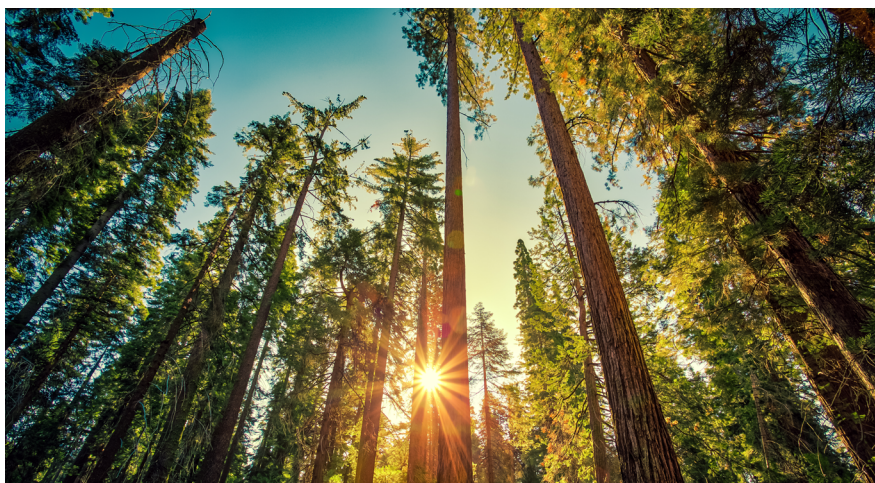
Օրենսդրական և ռազմավարական շրջանակը

Ընդունվել է «Կլիմայի մասին» օրենքը¹ և հարակից օրենքների փաթեթը, որով սահմանվել են կլիմայական քաղաքականության իրավական և ինստիտուցիոնալ հիմքերը, ներմուծվել կլիմայական ֆինանսավորման շուկայական և կարգավորիչ ինստիտուտները, ինչպես նաև միջազգային համագործակցության և տեղեկատվության հրապարակայնության մեխանիզմները:

«Փարիզյան համաձայնագրի ներքո Հայաստանի Հանրապետության 2026–2035 թվականների ազգային մակարդակով սահմանված հանձնառությունները և դրա իրականացման ծրագիրը»², նախատեսելով ամբողջ տնտեսությունը ներառող մեղմման և հարմարվողականության հստակ նպատակներ, սահմանել է ջերմոցային գազերի արտանետումների կրճատման թիրախներ (1990 թվականի մակարդակի նկատմամբ) 44% առանց պայմանների և 52% պայմանական:

Չափողականության, հաշվետվայնության և մշտադիտարկման համակարգերը

Նախադրյալներ են ստեղծվել չափման, հաշվետվայնության և հավաստագրման (MRV) առցանց հարթակի գործարկման համար՝ նպատակ ունենալով ձևավորել ջերմոցային գազերի արտանետումների, կլիմայական քաղաքականությունների ու ֆինանսավորման վերաբերյալ միասնական և թափանցիկ տվյալների շտեմարան: Հաստատվել են կլիմայական ֆինանսավորման, ջերմոցային գազերի արտանետումների մեղմման քաղաքականությունների և միջոցառումների վերաբերյալ տվյալների հավաքագրման, մշտադիտարկման և հաշվետվողականության ուղեցույցներ ու մեթոդաբանություններ, ինչպես նաև մշակվել են գյուղատնտեսության և ջրային ռեսուրսների ոլորտներում հարմարվողականության ցուցիչներ:

1 <https://arlis.am/hy/acts/220890/latest>

2 <https://arlis.am/hy/acts/218990/latest>

Կլիմայական ֆինանսավորումը և միջազգային հաշվետվողականությունը

Փորձնական ծրագրի շրջանակում իրականացվել է 2025 թվականի պետական բյուջեի կլիմայական ծախսերի նշագրում՝ նպատակ ունենալով նույնականացնել և քարտեզագրել տարբեր գերատեսչությունների ոլորտային զարգացման ծրագրերում ներառված այն բյուջետային միջոցառումներն ու ծախսերը, որոնք ուղղված են, կամ նպաստում են կլիմայի փոփոխության մեղմման և հարմարվողականության քաղաքականության նպատակներին: Արդյունքում գնահատվել է կլիմայի փոփոխությանն առնչվող պետական բյուջետային ծախսերի ծավալը, որը կազմել է 2025 թվականի պետական բյուջեի ծախսերի 3.4 %-ը:

Մշակվել և ՄԱԿ-ի «Կլիմայի փոփոխության մասին» շրջանակային կոնվենցիայի քարտուղարություն է ներկայացվել Հայաստանի առաջին երկամյա թափանցիկության զեկույցը և 1990-2022 թվականների ՀՀ ջերմոցային գազերի ազգային կադաստրի գույքագրման փաստաթուղթը:

Երիտասարդների ներգրավումը

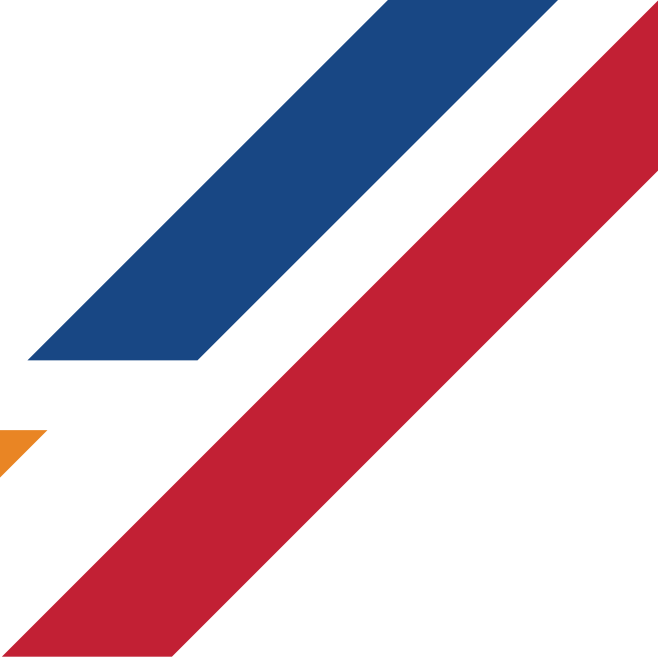
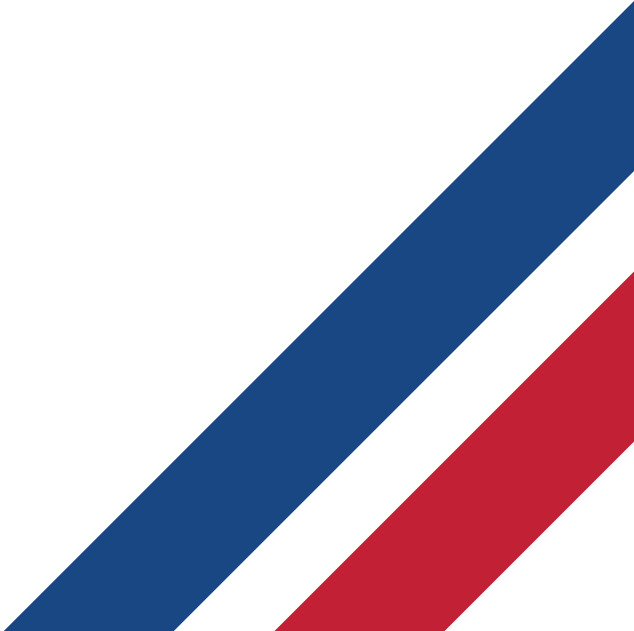
Շրջակա միջավայրի նախարարության և ՅՈՒՆԵՍԿՖ-ի հայաստանյան գրասենյակի աջակցությամբ ստեղծվել է Կլիմայի փոփոխության հարցերով 19 անդամից բաղկացած երիտասարդական խորհուրդ՝ նպատակ ունենալով ամրապնդել դեռահասների և երիտասարդների մասնակցությունը կլիմայական գործողությունների պլանավորման, որոշումների կայացման և կայուն լուծումների մշակման գործընթացներում:

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԵՎ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

*Բարենպաստ գործարար միջավայր,
ավելի շատ աշխատատեղեր*

Իրագործման առաջընթաց

Համաձայն ՀՀԳՀ-ի կողմերը պետք է մշակեն և ամրապնդեն իրենց համագործակցությունը արդյունաբերական և ձեռնարկատիրական քաղաքականության շուրջ՝ դրանով բարելավելով գործարար միջավայրը բոլոր տնտեսական օպերատորների համար՝ առանձնահատուկ շեշտադրելով փոքր և միջին ձեռնարկատիրությունը (ՓՄՁ):

2025 թվականին աշխատանքները շարունակվել են արդյունաբերական զարգացման հինգ գերակա ուղղություններով՝ սննդի արդյունաբերություն, ոսկերչություն և ադամանդագործություն, ծանր արդյունաբերություն (մետալուրգիա, քիմիա), սարքաշինություն՝ ներառյալ սարքեր, մեքենաներ և արևային տեխնոլոգիաներ, ինչպես նաև դեղագործական արդյունաբերություն: Առաջնահերթ են եղել արտադրական կարողությունների զարգացումը, արտահանման շուկաների ընդլայնումը, որակի ու համապատասխանության պահանջների կատարելագործումը և մասնավոր հատվածի մրցունակության բարձրացումը:

Դեղագործական արդյունաբերության մասով կարևորվել է տեղական արտադրության համապատասխանեցումը ԵՄ «Պատշաճ արտադրական գործելակերպի» (Good Manufacturing Practice, GMP) պահանջներին, ինչը ԵՄ շուկա մուտքի և առևտրի դիվերսիֆիկացման առանցքային նախապայման է: GMP համակարգը վերահսկում է արտադրական ողջ շղթան՝

ապահովելով արտադրանքի կայուն որակը, անվտանգությունն ու արդյունավետությունը և նվազեցնելով խաչաձև աղտոտման, սխալ պիտակավորման և այլ ռիսկերի հավանականությունը:

Հաշվետու տարում ԵՄ բարձրաստիճան խորհրդատուի, Էկոնոմիկայի և Առողջապահության նախարարությունների, «Դեղերի և բժշկական տեխնոլոգիաների փորձագիտական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի, «ՀՀ դեղ արտադրողների միություն» ՀԿ-ի և տեղական դեղագործական ընկերությունների մասնակցությամբ պարբերաբար քննարկվել են ԵՄ «Կրիտիկական դեղերի դաշինքին» (Critical Medicines Alliance, CMA) հայկական կառույցների հնարավոր անդամակցության հարցերը: Նախատեսվում է 2026 թվականի ընթացքում ապահովել CMA-ի և «ՀՀ դեղ արտադրողների միություն» ՀԿ-ի միջև համագործակցության փաստաթղթի կնքումը:

Հիմնական ձեռքբերումները և ազդեցությունը հանրության ու տնտեսության վրա

CMA-ին հայկական կազմակերպությունների ներգրավումը և արտադրական գործընթացների համապատասխանեցումը ԵՄ GMP պահանջներին կնպաստեն հայկական դեղագործական արտադրանքի արտահանմանը ԵՄ անդամ պետություններ, արտահանման ծավալների ավելացմանը և ԵՄ-ում կրիտիկական դեղերի պահանջարկի մասնակի բավարարմանը Հայաստանի արտադրողների ներուժի հաշվին: Սա կարևոր է նաև արտադրական ներդրումների, որակի ենթակառուցվածքների և անվտանգ դեղագործական արտադրանքի հասանելիության ընդլայնման տեսանկյունից:

Հայաստանի ազատ տնտեսական գոտիները

Ներդրումային և արդյունաբերական քաղաքականության համատեքստում շարունակել են գործել Հայաստանի ազատ տնտեսական գոտիները՝ Մեղրի» ԱՏԳ՝ արտադրաարդյունաբերական և լոգիստիկ, «ԷԿՈՍ» ԱՏԳ՝ արտադրական և տեխնիկական ծառայությունների մատուցում՝ հիմնականում զբոսաշրջային-ռեկրեացիոն, կացության, սննդի, միջոցառումների, սպորտի և հանգստի ոլորտներում:

Տեքստիլ արդյունաբերություն

Տեքստիլ ոլորտում շարունակվել է «Հայաստանի տեքստիլ արդյունաբերության զարգացման ծրագրի և դրանից բխող 2023-2026 թվականների գործողությունների ծրագրի» իրականացումը: Կառավարության որոշմամբ՝ ստեղծվել է «Տեքստիլ ոլորտի օպերատոր» հիմնադրամը, որը Էկոնոմիկայի նախարարության հետ համատեղ պատասխանատու է տեքստիլ արդյունաբերության զարգացմանն ուղղված պետական ծրագրերի և միջոցառումների իրականացման համար: Ծրագրի շրջանակում հաշվետու տարում պետական աջակցության միջոցառումներն ուղղվել են մշակող արդյունաբերության ոլորտում աշխատողների ներգրավմանը² (որի շրջանակներում 2025 թվականի ընթացքում ներգրավվել է 637 նոր աշխատող), կառավարման համակարգերի և արտադրանքի համապատասխանության սերտիֆիկատների ստացման աջակցությանը³, ինչպես նաև տեքստիլ ոլորտում մատակարարման շղթաների դիվերսիֆիկացիայի ապահովմանը⁴:

ԵՄ կողմից ներգրավվածություն ու աջակցությունը

ԹԱՅԵՔՍ գործիքի ներքո հաշվետու տարում Հելսինկիում կազմակերպվել է «Ստեղծագործական հաբերի կառուցվածքների և քաղաքականության մասին» ճանաչողական այց, որի շրջանակում ուսումնասիրվել են ստեղծագործական հաբերի կառավարման և զարգացման ԵՄ փորձն ու մոդելները՝ Հայաստանում ստեղծագործական արդյունաբերությունների և համապատասխան ենթակառուցվածքների զարգացման քաղաքականությունների մշակման նպատակով:

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման քաղաքականությունը

ՓՄՁ զարգացումը դիտարկվել է որպես կայուն տնտեսական աճի, նորարարության խթանման և տարածքային համաչափ զարգացման առանցքային ուղղություն: Այս քաղաքականության նպատակն է բարձրացնել ՓՄՁ-ների դերը ՀՆԱ-ում, խթանել մասնավոր նախաձեռնողականությունը և ստեղծել ավելի մրցունակ, ճկուն ու նորարարական բիզնես միջավայր: Բարձր արտադրողականությամբ, միջազգային մակարդակով մրցունակ և նորարարական ներուժ ունեցող ՓՄՁ-ների ձևավորման նպատակով ԱՄՆ ՄՁԳ-ի աջակցությամբ, ապա նաև Առևտրի միջազգային կենտրոնի (ITC) մասնակցությամբ, հաշվետու տարում մշակվել է Հայաստանի ՓՄՁ մրցունակության 2026-2030 թվականների ռազմավարական ծրագրի նախագիծը:

1 <https://arlis.am/hy/acts/219475>

2 <https://www.arlis.am/hy/acts/186288>

3 <https://www.arlis.am/hy/acts/207959>

4 <https://arlis.am/ru/acts/210482>

ԵՄ ներգրավվածությունը և աջակցությունը

2025 թվականի հունիսից մեկնարկել է ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «EU4Business: Empowering Trade and Competitiveness in Eastern Partnership countries» համատեղ ծրագիրը, որն իրականացվում է Առևտրի միջազգային կենտրոնի և ՏՀԶԿ-ի (OECD) հետ համատեղ: Ծրագիրը 2025-2029 թվականներին աջակցելու է ԱլԳ երկրներում տնտեսական մրցունակության և գործարար միջավայրի բարելավմանն ուղղված բարեփոխումներին: Սկզբնական փուլում նախատեսվում է յուրաքանչյուր երկրի կարիքներին համապատասխան մշակել գործողություններ, բացահայտել ազգային առանցքային գործընկերներին և շահառուներին և ապահովել դրանց ներգրավումը: Ծրագրի շրջանակում մեկնարկել է 2025-2026 թվականների Արևելյան Եվրոպայի և Հարավային Կովկասի երկրների մրցունակության հեռանկարի առաջին գնահատումը (Competitiveness Outlook assessment):

Արտահանման խթանումը

ՀՀ կառավարությունը հաստատել է Հայաստանի արտահանման խթանման 2025-2030 թվականների ռազմավարական ծրագիրը և դրա գործողությունների ծրագիրը⁵: Փաստաթուղթը մշակվել է USAID-ի կողմից ֆինանսավորվող Economic Foundations for a Resilient Armenia (EFRA) ծրագրի աջակցությամբ՝ ՎԶԵԲ-ի ներգրաված փորձագետների մասնակցությամբ:

Ռազմավարական ծրագիրը սահմանում է Հայաստանի արտահանման զարգացման տեսլականը և գործնական ուղիները՝ ելնելով առկա մարտահրավերներից, Կառավարության առաջնահերթություններից և պետության միջազգային շահերից: Այն համահունչ է Հայաստանի վերափոխման մինչև 2050 թվականի ռազմավարությամբ սահմանված արտահանման զարգացման նպատակին և «Խաղաղության խաչմերուկ» հայեցակարգին՝ անուղղակիորեն նպաստելով մարդկային կապիտալի զարգացմանը, գործազրկության և աղքատության նվազեցմանը:

5 <https://www.arlis.am/en/acts/210314>

ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ
ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆ,
ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ
ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ ԵՎ
ԱՌԻԴԻՏ, ԿՈՐՊՈՐԱՏԻՎ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

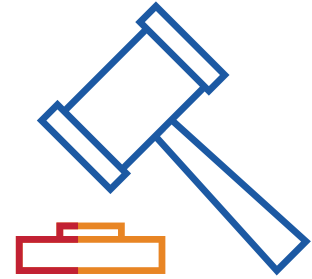
*Թափանցիկ գործարարություն,
պաշտպանված ներդրումներ*

Իրագործման առաջընթաց

Առևտրային կազմակերպությունների իրավական դաշտի արդիականացումը

ՀՀԳՀ-ով ՀՀ և ԵՄ ընդունում են ընկերությունների գործունեությունը կարգավորող իրավունքի և կորպորատիվ կառավարման, ինչպես նաև՝ հաշվապահական հաշվառման և աուդիտի, գործող շուկայական տնտեսության ոլորտներում գործուն նորմերի և գործելակերպերի փաթեթի կարևորությունը:

2025 թվականին շարունակվել է առևտրային կազմակերպությունների գործունեությունը կարգավորող իրավական դաշտի համակարգային արդիականացման ուղղությամբ աշխատանքը: Բարեփոխման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է կորպորատիվ իրավահարաբերությունների շարունակական զարգացմամբ, կազմակերպատիրավական տարբեր ձևերի կարգավորման անհամասեռության վերացման պահանջով, ինչպես նաև կապիտալի շուկայի զարգացման և ներդրողների համար առավել կանխատեսելի ու գրավիչ միջավայրի ձևավորման նպատակով:

Հաշվետու տարում Արդարադատության նախարարությունը մշակել է «Առևտրային կազմակերպությունների մասին» օրենքի նախագծի հայեցակարգը՝ միտված առևտրային կազմակերպություններին վերաբերող իրավական շրջանակի արդիականացմանը ու համախմբմանը՝ նոր օրենքի ընդունմամբ: Հայեցակարգով նախանշված հիմնական ուղղություններն են կազմակերպատիրավական տարբեր ձևերի գործունեությունը կարգավորող իրավական դաշտի անհամասեռության վերացումը, առևտրային կազմակերպությունների իրավահարաբերությունները կարգավորող համապարփակ օրենսդրության ձևավորումը և կորպորատիվ կառավարման ժամանակակից լուծումների ներդրումը: Ի վերջո, բարեփոխումները միտված են առավել կանխատեսելի և ներդրողների համար գրավիչ բիզնես միջավայրի ձևավորմանը:

Կորպորատիվ կառավարման զարգացումը Հայաստանում

2025 թվականին Էկոնոմիկայի նախարարության կողմից շարունակվել են նոր Կորպորատիվ կառավարման կանոնագրքի առաջխաղացման և գործնական կիրառելիության ապահովման աշխատանքները: Մշակվել և հրապարակվել են «Հետևի՛ր կամ բացատրի՛ր» սկզբունքին նվիրված ուղեցույցը, Կորպորատիվ կառավարման առաջընթացի մատրիցան/ուղեցույցը, ինչպես նաև կորպորատիվ կառավարման հայտարարագրի երեք ձևաչափեր: Վերջիններս հնարավորություն են տալիս կազմակերպություններին՝ ըստ իրենց կորպորատիվ կառավարման համակարգերի հասունության աստիճանի ընտրել և լրացնել համապատասխան ձևաչափը:

Ցուցակվող ընկերություններում Կանոնագրքի ներդրմանն օժանդակել է նաև ԵՄ ֆինանսավորմամբ ՎԶԵԲ կողմից և էն աջակցությամբ իրականացվող Հայաստանի կապիտալի շուկայի աջակցման ծրագիրը:

Հաշվապահական հաշվառման և աուդիտորական գործունեությունը

Հաշվապահական հաշվառման և աուդիտորական գործունեության ոլորտում շարունակվել է ԵՄ հաշվապահական հաշվառման և աուդիտի հրահանգներին համահունչ հանրային վերահսկողության համակարգի զարգացումը: Ընթացքի մեջ են աուդիտորական ծառայությունների որակի արտաքին գնահատման համակարգի կատարելագործման և կայունության հաշվետվողականության համակարգի ներդրման աշխատանքները: Գործող օրենսդրությունը պահպանում է ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտների (ՖՀՄՍ) և Աուդիտի միջազգային ստանդարտների (ԱՄՍ) կիրառման՝ 2011 թվականից Հայաստանում գործող պահանջը: 2025 թվականի օրենսդրական փոփոխություններով՝ բարձրացվել են ֆինանսական հաշվետվությունները օրենքով սահմանված կարգով կամ ժամկետում չհրապարակելու համար նախատեսված վարչական պատասխանատվության չափերը՝ մոտարկելով աուդիտի միջին արժեքին:

1 <https://www.arlis.am/hy/acts/203924>

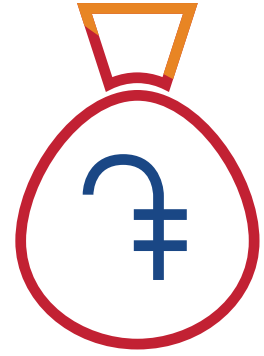
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ
ԲԱՆԿԱՅԻՆ,
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԵՎ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՅԼ
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՈԼՈՐՏՆԵՐՈՒՄ

*Անվտանգ բանկային ոլորտ,
հոլսալի ֆինանսական ծառայություններ*

Իրագործման առաջընթաց

2025 թվականին կրիպտոակտիվների շուկայի կարգավորման ոլորտում արձանագրվել է կարևոր օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ առաջընթաց: Ազգային ժողովն ընդունել է «Կրիպտոակտիվների մասին» ՀՀ օրենքը¹ (ՀՕ-159-Ն), որն ուժի մեջ է մտել 2025 թվականի հուլիսի 4-ին: Օրենքով սահմանվում է կրիպտոակտիվները և կրիպտոակտիվների հետ կապված շուկայական գործունեությունը կարգավորող համապարփակ իրավական շրջանակը: ՀՀ կենտրոնական բանկը (ԿԲ) հանդիսանում է կրիպտոակտիվների շուկայի հիմնական կարգավորող և վերահսկող մարմինը, իրավասու է ընդունել ենթաօրենսդրական իրավական ակտեր և սահմանել ոլորտը կարգավորող պրուդենցիալ չափանիշներ:

Օրենքը հիմնականում հիմնված է Կրիպտոակտիվների շուկաների մասին ԵՄ կանոնակարգի (MiCA)² կարգավորող սկզբունքների վրա և կարևոր քայլ է կրիպտոակտիվների շուկայի ոլորտում Հայաստանի իրավական շրջանակը եվրոպական կարգավորումներին մոտարկելու ուղղությամբ: Օրենքով ԿԲ խորհուրդը սահմանվում է որպես իրավասու լիցենզավորող և վերահսկող մարմին՝ կրիպտոակտիվների ծառայություններ մատուցող անձանց գործունեության կարգավորման նպատակով:

Ներդրվում է կրիպտոակտիվների հիմնական ծառայությունների լիցենզավորման ռեժիմ, որը ներառում է փոխանակման հարթակների գործունեությունը, հաճախորդների անունից կրիպտոակտիվների պահառությունն ու կառավարումը, ակտիվներով ապահովված թոքենների թողարկումը, ինչպես նաև դրանց առնչվող խորհրդատվական ծառայությունները:

Միաժամանակ, օրենքը նախատեսում է անցումային կարգավորումներ. մինչև 2025 թվականի հուլիսի 4-ը Հայաստանում գործունեություն իրականացրած ծառայություններ մատուցողները պարտավոր են մինչև 2027 թվականի հունվարի 31-ը ստանալ լիցենզիա, հակառակ դեպքում պետք է դադարեցնեն իրենց գործունեությունը: Սահմանվում են նաև Հայաստանում օտարերկրյա կրիպտոակտիվների ծառայություններ մատուցող անձանց մասնաճյուղերի հիմնադրման և գործունեության կանոններ: Կարգավորող շրջանակը ներառում է սպառողների պաշտպանության երաշխիքներ, ներառյալ՝ հաճախորդների ակտիվների առանձնացման պահանջները, ծառայություն մատուցողի շահերից ելնելով հաճախորդների միջոցների օգտագործման սահմանափակումները, ինչպես նաև գործարար վարքագծի հիմնական պարտավորությունները:

Այս կարգավորումները թույլ են տալիս շուկայում գործունեություն իրականացնել միայն ստուգված և թափանցիկ ընկերություններին՝ պաշտպանելով կրիպտոակտիվներ ձեռքբերողների իրավունքները և բարձրացնելով վստահությունը շուկայի նկատմամբ:

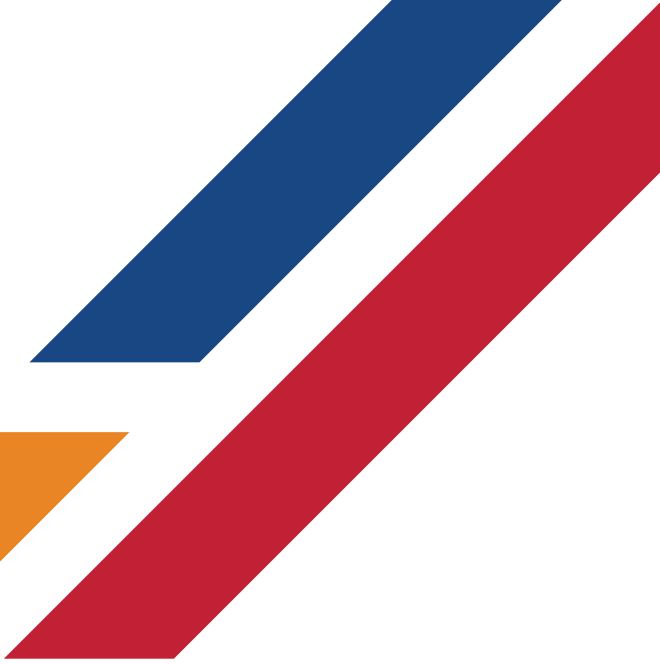
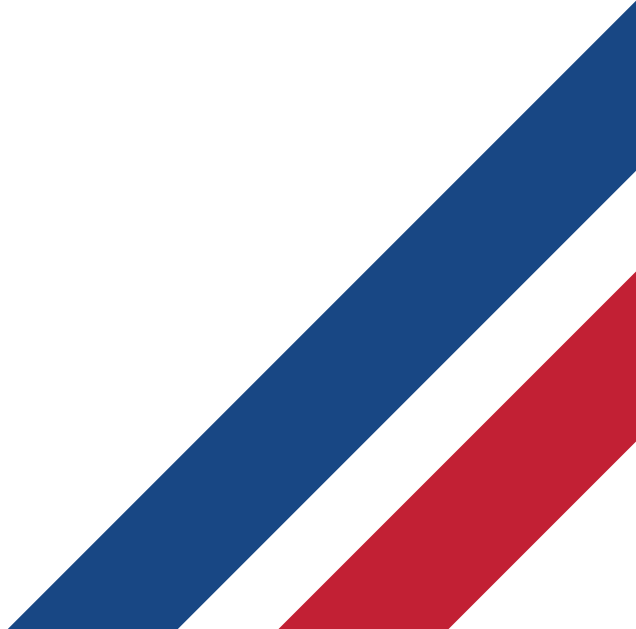
¹ <https://www.arlis.am/hy/acts/208599>

² <https://www.esma.europa.eu/esmas-activities/digital-finance-and-innovation/markets-crypto-assets-regulation-mica>

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Անվտանգ թվային ծառայություններ

Իրագործման առաջընթաց

Թվային ոլորտի կարգավորման բարեփոխումները և ԵՄ չափանիշներին մոտարկումը

ՀՀԳՀ-ի շրջանակում Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարությանը (ԲՏԱՆ) վերապահված միջոցառումները 2025 թվականին շարունակել են ուղղված լինել թվային ոլորտի կարգավորման կատարելագործմանը և եվրոպական չափանիշների աստիճանական ներդրմանը: Հաշվետու տարում ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզով սահմանված միջոցառումները հիմնականում վերաբերում են էլեկտրոնային առևտրի կարգավորմանը, ինչպես նաև էլեկտրոնային նույնականացման և վստահության ծառայությունների իրավական շրջանակի ձևավորմանը:

Էլեկտրոնային առևտրի ոլորտում, ԵՄ պահանջներին¹ համապատասխանեցման նպատակով, ԲՏԱՆ-ը «Միջազգային մասնավոր ձեռնարկատիրության կենտրոնի» (CIPE) հայաստանյան գրասենյակի և ԵՄ հետ համատեղ իրականացրել է Հայաստանում էլեկտրոնային առևտուրը կարգավորող համապարփակ օրենսդրական շրջանակի ուսումնասիրություն, ինչպես նաև ՀՀԳՀ-ի շրջանակում ստանձնած ԵՄ դիրեկտիվների մոտարկման համապատասխանության գնահատում: Արդյունքում, մշակվել են օրենքի նախագծի հայեցակարգային մոտեցումներ, որոնք նախատեսում են էլեկտրոնային առևտրային հարթակների նկատմամբ մի շարք պահանջների սահմանում՝ սպառողների և բիզնեսի պաշտպանության նպատակով:

Էլեկտրոնային նույնականացման և վստահության ծառայությունների ներդրման (eIDAS) ուղղությամբ մշակվում է «Էլեկտրոնային նույնականացման և հավաստագրման ծառայությունների մասին» օրենքի նախագիծը, որի հիմքում ԵՄ թիվ 910/2014 կանոնակարգն² է: Նախագիծը նպատակ ունի ձևավորել վստահելի ցուցակների կազմման և պահպանման, էլեկտրոնային ստորագրությունների ու առաջադեմ կնիքների կիրառման, որակավորված ստորագրության և կնիքի ստեղծման սարքերի անվտանգության գնահատման, ինչպես նաև փոխգործունակության ապահովման իրավական հիմքերը՝ հաշվի առնելով ԵՄ ոլորտային օրենսդրությունը³:

Կիբեռանվտանգության ոլորտում «Կիբեռանվտանգության մասին» օրենքում արդեն ներառվել են ԵՄ NIS2 հրահանգի պահանջները⁴: Միաժամանակ, դրանց խորքային ներդրումը նախատեսվում է իրականացնել մինչև 2027թ. երկրորդ կիսամյակ՝ ապահովելով ցանցային և տեղեկատվական համակարգերի անվտանգության պահանջների առավել ամբողջական կիրարկում:

1 <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/31/oj/eng>

2 <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/910/oj>

3 http://data.europa.eu/eli/dec_impl/2015/1506/oj, http://data.europa.eu/eli/dec_impl/2016/650/oj, http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2015/1501/oj

4 <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj>

Էլեկտրոնային հաղորդակցության բնագավառը

Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) 2025 թվականին շարունակել է էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերի բարեփոխումներն ու այդ ոլորտի զարգացմանն ուղղված նոր իրավակարգավորումների կիրառումը:

Ըստ այդմ, Հանձնաժողովը սահմանել է կարգավորումներ հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ծառայությունների մատակարարների կողմից բաժանորդներին մատուցվող ծառայությունների պայմանագրերի ժամկետների և դրանց դադարեցման հնարավորության, ինչպես նաև մատուցվող ծառայությունների որակի չափանիշների և դրանց վերաբերյալ հանրությանը տեղեկատվության տրամադրման ու հանրային թափանցիկության ապահովման վերաբերյալ⁵:

Միաժամանակ, սահմանվել են ամրակցված և շարժական կապի ցանցերով ինտերնետ հասանելիության ծառայությունների մատուցման որակի որոշակի չափանիշներ, ներառյալ՝ բաժանորդային պայմանագրերում ամրագրման ենթակա տվյալների հոսքի արագությունների նկարագրությունը, ծառայությունների միացման կամ ակտիվացման համար անհրաժեշտ ժամանակահատվածի սահմանումը, ծառայությունների որակի վերաբերյալ բաժանորդների բողոքներին արձագանքման ժամանակահատվածը, ինչպես նաև ծառայությունների մատուցման ժամանակահատվածի հաշվարկի և ծառայությունների ակտիվացման նկարագրությունը: Սահմանվել են նաև բաժանորդներից անկախ տեխնիկական պատճառներով ծառայությունների որակի անկման կամ ծառայությունների ընդհատման (խափանման կամ անսարքության) դեպքում՝ պատշաճ որակի կամ ընդհատված ծառայությունների վերականգնման համար անհրաժեշտ ժամանակահատվածը, այդ կապակցությամբ բաժանորդներին տրամադրվող փոխհատուցման դեպքերը և կարգը:

ԵՄ էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտի օրենսդրությանը մոտարկման նպատակով՝ վերոնշյալ կարգավորումները մշակելիս հաշվի են առնվել ԵՄ էլեկտրոնային հաղորդակցության եվրոպական օրենսգրքի⁶ և ազատ ինտերնետ հասանելիության վերաբերյալ կանոնակարգի⁷ դրույթները, ինչպես նաև էլեկտրոնային հաղորդակցության եվրոպական կարգավորողների մարմնի (BEREC) կողմից ընդունված ուղեցույցներով տրամադրված մեկնաբանությունները:

Ընդունված կարգավորումները կնպաստեն էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտում բաժանորդների շահերի առավել պաշտպանվածությանը և նրանց մատուցվող հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ծառայությունների որակի բարձրացմանը:

Ընդհանուր առմամբ, 2025 թվականին տեղեկատվական հասարակության ոլորտում արձանագրված առաջընթացը կենտրոնացել է թվային շուկայի կարգավորման, վստահության ծառայությունների զարգացման, կիբեռանվտանգության պահանջների ներդրման և էլեկտրոնային հաղորդակցության ծառայությունների որակի ու սպառողների պաշտպանության բարձրացման վրա՝ ԵՄ իրավական և կարգավորիչ մոտեցումներին համապատասխան:

5 Սահմանվել է, որ որոշակի ժամկետով և ինքնաբերաբար երկարաձգվող բաժանորդային պայմանագրերի դեպքում ծառայություններ մատուցողները պարտավոր են պայմանագրի ավարտից առնվազն 5 օր առաջ ծանուցել բաժանորդներին դրա ավարտի և երկարաձգման պայմանների մասին: Միաժամանակ, նման պայմանագրերի ինքնաբերաբար երկարաձգումից հետո բաժանորդներին տրվել է՝ այն 30 օրվա ընթացքում առանց հավելյալ վճարի (տույժ, տուգանք կամ հրաժարագին) միակողմանի դադարեցնելու հնարավորություն:

6 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/eu-electronic-communications-code>

7 <http://data.europa.eu/eli/reg/2015/2120/oj>

ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅՈՒՆ

*Տնտեսական աճ՝ պահպանելով
մշակութային ժառանգությունը*

Իրագործման առաջընթաց

ՀՀԳՀ-ի համաձայն Հայաստանը և Եվրամիությունը պետք է համագործակցեն զբոսաշրջության ոլորտում՝ նպատակ ունենալով ամրապնդել մրցակցային և կայուն զբոսաշրջային արդյունաբերության զարգացումը՝ որպես տնտեսական աճի, հզորացման, զբաղվածության շարժիչ ուժ:

2025 թվականին ընդունվել են «Զբոսաշրջության մասին» օրենքից բխող մի շարք ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր՝ ուղղված ոլորտի կարգավորմանը, ծառայությունների որակի բարձրացմանը, սպառողների իրավունքների պաշտպանությանը և զբոսաշրջային ենթակառուցվածքների զարգացմանը: Մասնավորապես, ընդունվել է ՀՀ կառավարության 2025 թվականին հունվարի 23-ի N 76-Ն¹ որոշումը՝ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտների կողմից ծառայությունների մատուցման կանոններն ու պահանջները սահմանելու մասին:

Հյուրանոցային տնտեսության ոլորտի կարգավորումների շրջանակում ընդունվել են նաև ՀՀ կառավարության 2025 թվականին սեպտեմբերի 25-ի N 1380-Ն² և N 1383-Ն³ որոշումները, որոնցով սահմանվել են հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտներին որակավորում տրամադրող զբոսաշրջային ծառայություններ մատուցող անձանց միավորման ընտրության չափանիշներն ու կարգը, ինչպես նաև հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների որակավորման տեխնիկական պահանջները, նկարագրերը, ընթացակարգերը, չափանիշները, որակավորման վկայականի ձևն ու ժամկետը:

Զբոսաշրջային փոխադրումների և համայնքային զբոսաշրջային զարգացման ուղղությամբ ընդունվել են ՀՀ կառավարության 2025 թվականի դեկտեմբերի 4-ի N 1765-Ն⁴ որոշումը՝ զբոսաշրջային ավտոբուսների որակավորման տեխնիկական պահանջները, ընթացակարգը, չափորոշիչները, վկայականի և նշանի ձևերը, վկայականի ժամկետը, տրամադրման կարգը և որակավորման դադարման հիմքերը սահմանելու վերաբերյալ, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության 2025 թվականի դեկտեմբերի 11-ի N 1820-Ն⁵ և դեկտեմբերի 25-ի N 1945-Ն⁶ որոշումները՝ համապատասխանաբար զբոսաշրջային գյուղեր և զբոսաշրջային կենտրոններ հայտարարելու մասին: Բացի այդ, ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարի 2025 թվականին սեպտեմբերի 10-ի N 2524-Լ հրամանով հաստատվել է զբոսաշրջային փաթեթի պայմանագրի ձևը:

Նշված իրավական ակտերի ընդունումը նպատակ ունի կարգավորել զբոսաշրջության բնագավառում գործունեությունը՝ ապահովելով ծառայությունների՝ միջազգային ստանդարտներին համապատասխան և բարձր որակ, սպառողների իրավունքների պաշտպանություն՝ կապված անվտանգ և որակյալ ծառայությունների, ճշգրիտ և հստակ տեղեկատվության տրամադրման, անհրաժեշտ ենթակառուցվածքներով ապահովման հետ:

1 <https://www.arlis.am/hy/acts/202530>

2 <https://www.arlis.am/hy/acts/212997>

3 <https://www.arlis.am/hy/acts/213020>

4 <https://www.arlis.am/hy/acts/217630>

5 <https://www.arlis.am/hy/acts/217854>

6 <https://www.arlis.am/hy/acts/218766>

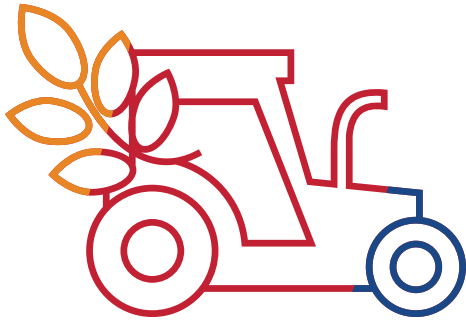
ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

*Ժամանակակից հողագործություն և
զարգացած գյուղական համայնքներ*

Իրագործման առաջընթաց

ԵՄ աջակցությամբ գյուղատնտեսության արդիականացումը (EU-GAIA ծրագիր)

Գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների զարգացումը խթանելու հարցում ՀՀ և ԵՄ պայմանավորվել են իրականացնել քաղաքականություններ և օրենսդրության աստիճանական մոտարկում և ՀՀԳՀ-ով սահմանել նպատակներ, այդ թվում՝ գյուղատնտեսական արտադրանքի կայունության և արդիականացման, օրգանական գյուղատնտեսության խթանում, գյուղատնտեսական հատվածի մրցունակության և շուկաների արդյունավետության ու թափանցիկության, ինչպես նաև գյուղատնտեսական համայնքների տնտեսական բարեկեցության բարելավում:

Գյուղատնտեսության արդիականացման, կայունության, մրցունակության և շուկայի արդյունավետության բարձրացման համար կարևոր է «ԵՄ-Կանաչ գյուղատնտեսության նախաձեռնությունը Հայաստանում» ծրագիրը¹ (EU-GAIA, 13,2 մլն եվրո), որի առաջին փուլը իրականացվել է 2019-2025 թվականներին: Ծրագրի երկրորդ փուլը (2025 թվականի դեկտեմբեր-2028 թվականի նոյեմբեր՝ 4.07 մլն եվրո) կիրականացվի Արարատի և Արմավիրի մարզերում՝ ընդգրկելով նաև Արագածոտնը, Շիրակը, Լոռին, Կոտայքը և միտված է սերմնաբուծության մրցունակության, հողի կայուն կառավարման գործելակերպի և օրգանական գյուղատնտեսության զարգացմանը:

Գյուղական համայնքների զարգացումը (LEAD ծրագիր)

Կենտրոնական և տեղական մակարդակներում վարչական կարողությունների բարելավման և գյուղական համայնքներում տնտեսական ակտիվության խթանման նպատակով 2020 թվականից մեկնարկել է «Տեղական դերակատարների հզորացում հանուն զարգացման» (LEAD) ծրագիրը²: Արդյունքում, 2025 թվականի դրությամբ ստեղծվել է 8 Տեղական ակտիվ խումբ (LAG), որոնք միավորում են պետական, մասնավոր և քաղաքացիական հատվածները: Տավուշում 25 նախաձեռնողական խմբեր ստացել են գյուղատնտեսական տեխնիկա, իսկ Լոռիում 67 խոցելի շահառու՝ անասնակեր և անասնաբուծական աջակցություն, իսկ 187 ֆերմեր՝ խորհրդատվություն դրամաշնորհային հայտերի պատրաստման համար: Ձևավորվել են 12 ֆերմերային խումբ (7-ը՝ կոոպերատիվ) և ներգրավվել է արտաքին ֆինանսավորում, իսկ 4 ագրովերամշակող արդիականացման արդյունքում ստեղծվել է մինչև 80 աշխատատեղ Լեռնային Ղարաբաղից տեղահանված անձանց համար:

¹ <https://eu4business.am/projects/eu-green-agriculture-initiative-in-armenia-eu-gaia/>

² <https://euneighbourseast.eu/hy/news/latest-news/teghakan-derakatarneri-zoreghacum-hanun-zargacman-lorru-ew-tavushi-marzerum-cragiry-sksum-e-ir-gorcuneutyuny/>

Ոռոգվող գյուղատնտեսության զարգացումը

«Հայաստան. ոռոգվող գյուղատնտեսության զարգացումը Արարատի և Արմավիրի մարզերում» ծրագիրը³ (IADAAM, 10 մլն եվրո) ֆինանսավորվում է ԵՄ, իսկ իրականացվում է Էկոնոմիկայի նախարարության կողմից՝ Զարգացման ֆրանսիական գործակալության (ԶՖԳ) աջակցությամբ: Այն միտված է ոռոգվող գյուղատնտեսության արդիականացմանը՝ ոռոգման ենթակառուցվածքների զարգացման, հողերի կոնսոլիդացիայի և խորհրդատվական ծառայությունների ուժեղացման միջոցով: Ծրագրի շրջանակում Արարատի և Արմավիրի մարզերում ստեղծվել է 3 խորհրդատվական թիմ, իրականացվել է 150-ից ավելի դաշտային այց, վերապատրաստվել է 92 մասնակից, կառուցվել է 9 ֆիլտրացիոն կայան, ինչպես նաև 2025 թվականին մեկնարկել են ջրային բաղադրիչը և խորհրդատվական ծառայությունների թվայնացման գործընթացը (առցանց հարթակի/բջջային հավելվածի հայեցակարգ):

Էկոնոմիկայի նախարարության կողմից իրականացվում են պետական աջակցության մի շարք ծրագրեր, որոնք նպաստում են նաև ոռոգվող գյուղատնտեսության զարգացմանը, օրինակ՝ ինտենսիվ գյուղատնտեսության զարգացման ծրագրերը, տնամերձ հողամասերում այգեհիմնման և ոռոգման արդիական համակարգերի ներդրման փորձնական ծրագրերը և այլն:

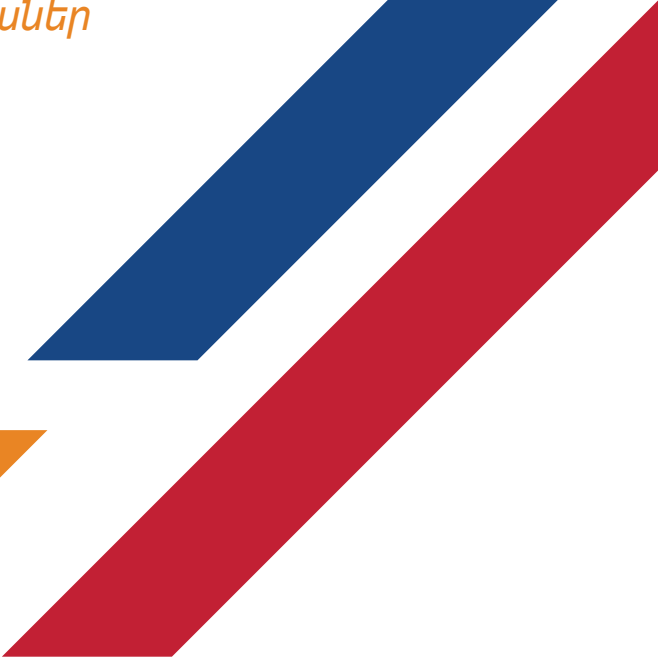

³ <https://armenpress.am/hy/article/1203767>

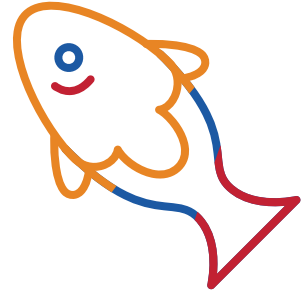
ՁԿՆԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Ձկնարդյունաբերության կայուն ռեսուրսներ

Իրագործման առաջընթաց

2025 թվականին շարունակվել են ակվակուլտուրայի ոլորտում կայուն և արդյունավետ կառավարմանն ուղղված բարեփոխումները՝ շեշտադրելով ջրային ռեսուրսների խնայողաբար օգտագործումը, արտադրության արդյունավետության բարձրացումը և ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրումը:

ՀՀ կառավարության 2003թ.-ի մայիսի 22-ի N 703-Ն որոշման մեջ կատարված լրացումներով Արարատյան դաշտավայրում գործող ձկնաբուծական տնտեսությունների համար սահմանվել են ջրօգտագործման և ձկնարտադրության տարեկան նվազագույն չափաքանակներ¹: Այս կարգավորումը նպատակ ունի խթանել ջրային ռեսուրսների առավել արդյունավետ կառավարումը, ինչպես նաև բարձրացնել ձկնաբուծական տնտեսությունների արտադրողականությունը:

Երկկողմ համագործակցության համատեքստում դիտարկվում է նաև Հայաստանի արդյունաբերական խեցգետնաբուծության զարգացման 2024-2029 թվականների ծրագրի իրականացմանն ուղղված հետագա համագործակցության հնարավորությունները:

Նշված միջոցառումները կնպաստեն ակվակուլտուրայի և ձկնարդյունաբերության ոլորտում ժամանակակից և կայուն տեխնոլոգիաների ներդրմանը, ջրային ռեսուրսների առավել արդյունավետ օգտագործմանը, տեղական արտադրության և պարենային անվտանգության ամրապնդմանը: Միաժամանակ, ակնկալվում է ոլորտի արտադրողականության և մրցունակության բարձրացում, արտադրանքի հետագծելիության բարելավում, մարզային համայնքներում զբաղվածության և տնտեսական ակտիվության խթանում, ինչպես նաև արտահանման ներուժ ունեցող արտադրության ձևավորում:

¹ 1 լ/վրկ ջրաելքով իշխան ձկնատեսակի համար՝ առնվազն 700 կգ, իսկ թառափ ձկնատեսակի համար՝ առնվազն 800 կգ արտադրանք:

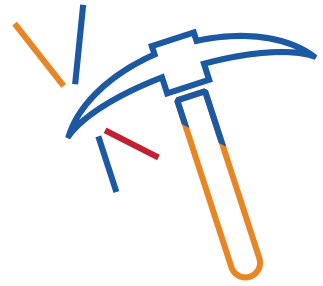

ՀԱՆՔԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

*Պատասխանատու հանքարդյունաբերություն,
պաշտպանված համայնքներ*

Իրագործման առաջընթաց

2025 թվականի ընթացքում շարունակվել են ՀՀԳՀ 76-77-րդ հոդվածներով նախատեսված՝ հանքարդյունաբերության և հումքի արտադրության ոլորտներում համագործակցության, տեղեկատվության փոխանակման, գործարար միջավայրի բարելավման, կայուն զարգացման, վերապատրաստման, հմտությունների զարգացման և անվտանգության ուղղություններով աշխատանքները: Շարունակվել է 2023 թվականին հաստատված հանքարդյունաբերության ոլորտի զարգացման ռազմավարությամբ¹ և դրանից բխող գործողությունների պլանով նախատեսված միջոցառումների իրականացումը: Իրականացվել են համակարգային նախապատրաստական աշխատանքներ՝ հանքարդյունաբերության ոլորտի թվային փոխակերպման ուղղությամբ:

2025 թվականին ակտիվ քայլեր են ձեռնարկվել նաև CRIRSCO միջազգային կառույցին անդամակցելու ուղղությամբ՝ օգտակար հանածոների պաշարների գնահատման ազգային համակարգը միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների և բորսաների կողմից ընդունելի հաշվետվողականության համակարգերին ներդաշնակեցնելու համար: Այդ նպատակով ձևավորվել է բազմաշահառու աշխատանքային խումբ, որը համակարգում է անդամակցության գործընթացի նախապատրաստական աշխատանքները:

Թափանցիկության և հաշվետվողականության ուղղությամբ Հայաստանը շարունակել է ակտիվ մասնակցությունը Արդյունահանող ճյուղերի թափանցիկության նախաձեռնությանը (ԱՃԹՆ/ EITI): ՀՀ-ն երկրորդ վավերացման արդյունքում ստացել է 89.5 միավոր՝ լիովին բավարարելով Ստանդարտի 24 պահանջ և գերազանցելով իրական շահառուների բացահայտման պահանջը: 2025 թվականին կազմվել և հրապարակվել է ԱՃԹՆ 6-րդ ազգային զեկույցը, որն ընդգրկում է 2023-2024 հաշվետու տարիները: 2025 թվականին Երևանը հյուրընկալել է ԱՃԹՆ Խորհրդի 64-րդ նիստը, իսկ մինչ այդ անցկացվել է Opening Extractives ծրագրի հնգամյա արդյունքների ամփոփման միջազգային աշխատաժողովը:

ԵՄ և միջազգային այլ գործընկերների հետ համագործակցությունը

ՀՀ-ԵՄ Գործընկերության խորհրդի 2025 թվականի դեկտեմբերի 2-ին կայացած 6-րդ նիստի շրջանակում ընդունված և ՀՀԳՀ-ի վրա հիմնված «ՀՀ-ԵՄ գործընկերության ռազմավարական օրակարգում» հատուկ կարևորություն է տրվել նաև կրիտիկական հումքի և հանքանյութերի ուղղությամբ համագործակցությանը: Մասնավորապես, կարևորվել են Հայաստանում կրիտիկական հումքի ներուժի ուսումնասիրությունը, բնական ռեսուրսների հաշվետվության և կառավարման գործող համակարգի ներդաշնակեցումը ՄԱԿ-ի Ռեսուրսների շրջանակային դասակարգմանը (UNFC), ինչպես նաև վերականգնվող էներգիային անցման համատեքստում կրիտիկական հանքանյութերի նոր հանքավայրերի հայտնաբերման և առկա հանքավայրերի շահագործման ուղղությամբ համագործակցությունը:

Հայաստանը կարևորում է նաև հանքարդյունաբերության կառավարման համակարգում միջազգային համագործակցության և գործընկերային ներգրավման ընդլայնումը: 2025 թվականին ՀՀ-ն ակտիվ մասնակցություն է ունեցել ոլորտային միջազգային հարթակներում, այդ թվում՝ Ժնևում կայացած IGF-ի 21-րդ տարեկան ընդհանուր ժողովին և Լոնդոնում անցկացված Resourcing Tomorrow 2025 համաժողովին, որոնք կարևոր հարթակներ են պատասխանատու հանքարդյունաբերության, կրիտիկական հումքի, մատակարարման շղթաների կայունության և ներդրումային համագործակցության հարցերի քննարկման համար:

¹ <https://www.arlis.am/hy/acts/196183>

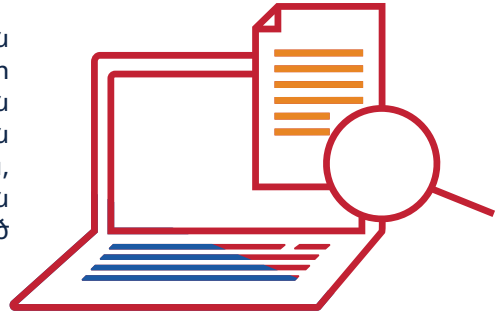
ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ, ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ ԵՎ ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

*Գիտությունն ու նորարարությունը՝
հանուն միջոցակ հասարակության*

Իրագործման առաջընթաց

2025 թվականին հետազոտության, տեխնոլոգիական զարգացման և նորարարության ոլորտում ԵՄ-ի հետ համագործակցությունը շարունակվել է գիտության համակարգային բարեփոխումների, միջազգային հետազոտական ծրագրերին մասնակցության ընդլայնման, Եվրոպական հետազոտական տարածքին ինտեգրման և ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզով նախատեսված միջոցառումների իրականացման ուղղություններով:

Գիտության և բարձրագույն կրթության համակարգային բարեփոխումները

ԵՄ «Հորիզոն 2020» ծրագրի Policy Support Facility գործիքի շրջանակում ներկայացված առաջարկությունների հիման վրա, հաշվետու տարում շարունակվել են պետական հետազոտական ինստիտուտների կատարողականի գնահատման, դրանց վրա հիմնված ֆինանսավորման և բարձրագույն կրթության ու գիտության կապի ամրապնդման միջոցառումները: ՀՀ կառավարության որոշմամբ¹ հաստատվել են գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության բազային, նպատակային-ծրագրային և գիտական դրամաշնորհային ֆինանսավորման նոր կարգերը:

2025 թվականի սեպտեմբերի 11-ին ԱԺ-ի կողմից ամբողջությամբ ընդունվել, իսկ հոկտեմբերի 20-ին ուժի մեջ է մտել «Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքը²:

Շարունակվել է նաև «Ակադեմիական քաղաք» ծրագրի իրականացումը՝ որպես որակյալ բարձրագույն կրթության և հետազոտության համար արդիական կամպուսային միջավայրի ձևավորման առանցքային նախաձեռնություն:

«Հորիզոն Եվրոպա» և Հայաստան-ԵՄ հետազոտական օրակարգը

«Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրին Հայաստանի ասոցացման շրջանակում շարունակվել է հայկական հետազոտական համայնքի մասնակցության ընդլայնումը: 2021-2025 թվականների ընթացքում Հայաստանից ներկայացվել է 183 հայտ, կնքվել ֆինանսավորման 25 պայմանագիր՝ շուրջ 8,325 մլն եվրո ընդհանուր բյուջեով: 2025 թվականի հոկտեմբերին կայացել է Հետազոտությունների և նորարարության հարցերով Հայաստան-ԵՄ համատեղ կոմիտեի չորրորդ նիստը, որի ընթացքում քննարկվել են ոլորտային բարեփոխումները, ծրագրին Հայաստանի մասնակցության ընթացքը, գալիք երկու տարիների աշխատանքային ծրագիրը, ինչպես նաև ԵՄ հետազոտությունների և նորարարության հաջորդ՝ 10-րդ շրջանակային ծրագրին առնչվող հարցերը:

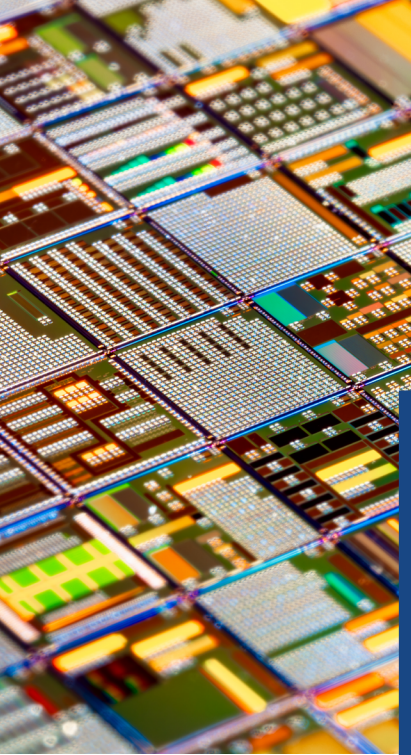
2025 թվականին հայ հետազոտողները ներգրավված են եղել նաև «Հորիզոն Եվրոպայի» շրջանակում COST-ի 119 գործողություններում՝ միգրացիայի, կրոնական բազմազանության, շրջակա միջավայրի, սննդի, գերիատրիկ բժշկության, էկոլոգիական քիմիայի և այլ թեմատիկ ուղղություններով:

Եվրոպական գիտական համագործակցություն և հետազոտական ցանցերը

Շարունակվել է նաև երկկողմ գիտական համագործակցությունը Գերմանիայի Հետազոտությունների, տեխնոլոգիաների և տիեզերքի դաշնային նախարարության և Իտալիայի Հետազոտությունների ազգային խորհրդի հետ: Տարեվերջի դրությամբ իրականացվել են Հայաստան-Գերմանիա 4 և Հայաստան-Իտալիա 10 համատեղ գիտական թեմաներ:

¹ <https://arlis.am/hy/acts/203155>

² <https://www.arlis.am/hy/acts/214346>

Հիմնական ձեռքբերումները և ազդեցությունը հանրության ու տնտեսության վրա

Ոլորտի բարեփոխումները նպաստել են գիտության ոլորտում պետական ֆինանսավորման արդյունավետության բարձրացմանը՝ թափանցիկ և կատարողականի վրա հիմնված չափանիշների, մրցութային դրամաշնորհային աջակցության և ազգային առաջնահերթություններին համահունչ ներդրումների միջոցով: «Փոխադարձության սկզբունքի» ներքո «Հորիզոն Եվրոպա»-ին համարժեք 5 ազգային մրցութային ծրագրերը հնարավորություն են ստեղծել ԵՄ գիտական կազմակերպությունների և գիտնականների ներգրավման համար: 2025 թվականի դեկտեմբերի դրությամբ այդ ծրագրերում ընդգրկված է 97 հետազոտող: Եվրոպական հետազոտական տարածքին ինտեգրումը խթանելու նպատակով Գիտական և նորարարական գործընկերությանն աջակցման կենտրոնը «Հորիզոն Եվրոպա» շահառուներին տրամադրել է 90 անհատական խորհրդատվություն, ինչպես նաև տարածել մոտ 200 տեղեկատվություն՝ եվրոպական և միջազգային դրամաշնորհային ծրագրերի, բաց մրցույթների, նախագծերի և մասնակցության հնարավորությունների վերաբերյալ:

Թվային կարգավորման և նորարարական էկոհամակարգի զարգացման ուղղությամբ ՀԸԳՀ-ից բխող միջոցառումներ

ՀԸԳՀ-ի «Հետազոտություն, տեխնոլոգիական զարգացում և նորարարություն» գլխի ընդհանուր նպատակներին համահունչ՝ 2025 թվականին շարունակվել են թվային ոլորտի կարգավորման բարելավման և եվրոպական չափանիշների աստիճանական ներդրման ուղղությամբ աշխատանքները նորարարական և վստահելի թվային միջավայրի ձևավորման ուղղությամբ՝ ներառելով էլեկտրոնային առևտրի օրենսդրական համապատասխանեցումը, էլեկտրոնային նույնականացման և վստահության ծառայությունների կարգավորումը, eIDAS սերտիֆիկացմամբ վստահության ծառայությունների ներդրումը, ինչպես նաև ցանցային և տեղեկատվական համակարգերի անվտանգության պահանջների կիրարկումը:

2024-2025 թվականներին «Միջազգային մասնավոր ձեռնարկատիրության կենտրոնի» (CIPE) հայաստանյան գրասենյակի և ԵՄ փորձագիտական ներուժի հետ համատեղ իրականացվել է էլեկտրոնային առևտրի օրենսդրական շրջանակի ուսումնասիրություն և ԵՄ համապատասխան կարգավորումներին մոտարկման գնահատում: Մեկնարկել է համագործակցության երկրորդ փուլը՝ ազգային փորձագետի ներգրավմամբ՝ համապատասխան օրենսդրական ակտերի մշակման նպատակով:

Միաժամանակ, ընթացքում է «Էլեկտրոնային նույնականացման և հավաստագրման ծառայությունների մասին» օրենքի նախագծի մշակումը, որը կնպաստի վստահության ծառայությունների իրավական հիմքերի ձևավորմանը և թվային փոխգործունակության ամրապնդմանը: Կիբեռանվտանգության ուղղությամբ «Կիբեռանվտանգության մասին» օրենքում արդեն ներառվել են ԵՄ NIS2³ հրահանգի պահանջները:

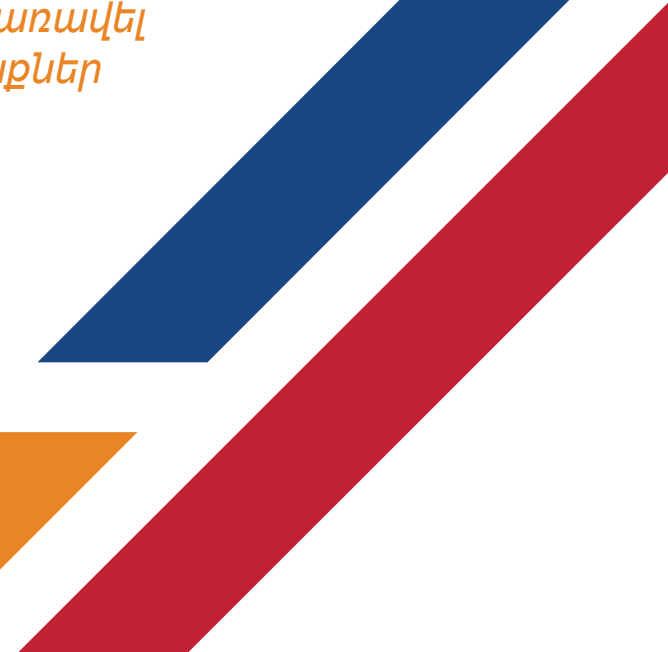
Այս գործընթացները կարևոր են հետազոտությունների, տեխնոլոգիական զարգացման և նորարարության համար անհրաժեշտ անվտանգ, կանխատեսելի և ԵՄ չափանիշներին համահունչ թվային միջավայրի ձևավորման համար:

3 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/nis2-directive>

ՍՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

*Անվտանգ ապրանքներ, արդար գներ, առավել
պաշտպանված սպառողների իրավունքներ*

Իրագործման առաջընթաց

ՀՀԳՀ-ով նախատեսվում է կողմերի միջև համագործակցություն՝ սպառողների պաշտպանության բարձր մակարդակ և սպառողների պաշտպանության համակարգերի միջև համատեղելիություն ապահովելու համար: 2025 թվականին սպառողների իրավունքների պաշտպանության ոլորտում արձանագրված առաջընթացն ի թիվս այլնի հիմնականում կենտրոնացած էր երկու ուղղությամբ՝ սպառողների շահերի պաշտպանության համակարգի բարելավում և հեռակա ու ձեռնարկության շենքից դուրս կնքվող պայմանագրերի դեպքում սպառողների շահերի պաշտպանության ուժեղացում:

Հաշվետու տարում ԱԺ կողմից ընդունվեց «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» և հարակից օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենքների նախագծերի առաջին փաթեթը: Փաթեթով սահմանվեցին սպառողների շահերի պաշտպանության կենտրոնական մարմինը¹, սպառողների նկատմամբ անարդար առևտրային գործելակերպի և այլ իրավախախտումների հասկացությունները, դրանց համար պատասխանատվության միջոցները և գների նշման կանոնները², ինչպես նաև Մրցակցության պաշտպանության հանձնաժողովի կողմից սպառողների շահերի դեմ ուղղված խախտումների վերաբերյալ նախաձեռնված վարույթների կոնկրետ ասպեկտներ՝ համաձայն ԵՄ համապատասխան իրավական ակտերի:

Օրենսդրական փոփոխություններով ամրապնդվեց Մրցակցության և սպառողների շահերի պաշտպանության հանձնաժողովի դերը՝ որպես սպառողների շահերի պաշտպանության կենտրոնական և հիմնական կոնտակտային մարմին: Հանձնաժողովին վերապահվեցին ընդլայնված լիազորություններ՝ սպառողների դեմ ուղղված իրավախախտումների բացահայտման, կանխարգելման և արդյունավետ արձագանքման ուղղությամբ: Սահմանվեցին նաև սպառողների շահերի դեմ ուղղված վարույթների հարուցման և քննության առանձնահատկությունները, ինչը հնարավորություն է տալիս առավել արագ և հասցեական արձագանքել սպառողների իրավունքների խախտումներին:

«Սպառողների իրավունքների պաշտպանության մասին» օրենքում կատարված փոփոխություններով համակարգը համալրվեց նոր սկզբունքներով և հասկացություններով: Մասնավորապես, ամրագրվեց սպառողի ազատ ընտրության իրավունքը, սահմանվեցին «միջին սպառող», «առևտրային հաղորդակցություն», «սպառողի տնտեսական վարքագծի վրա ազդեցություն», «ձեռքբերման վերաբերյալ որոշում» և այլ հասկացություններ, որոնք նպաստում են իրավակիրառ պրակտիկայի հստակեցմանը և իրավական որոշումների կանխատեսելիության բարձրացմանը:

«Առևտրի և ծառայությունների մասին» օրենքում կատարված փոփոխությունները միտված էին շուկայի թափանցիկության և տեղեկացված սպառման ապահովմանը: Տնտեսավարող սուբյեկտների համար սահմանվեց վաճառվող ապրանքի մեկ միավորի գնի պարտադիր ցուցադրման պահանջ, իսկ փաթեթավորմամբ վաճառվող ապրանքների դեպքում՝ նաև փաթեթում առկա ապրանքի մեկ միավորի գնի ցուցադրման կարգավորում: Այս փոփոխությունը սպառողներին հնարավորություն է տալիս կատարել առավել իրազեկ և համեմատելի ընտրություն:

2025 թվականին մշակվեց նաև սպառողների շահերի պաշտպանության օրենսդրական երկրորդ փաթեթը՝ ԵՄ չորս հրահանգների հետ մոտարկումն ապահովելու նպատակով և ներառում է ապրանքների անհամապատասխանության դեպքում սպառողի իրավական պաշտպանության միջոցներ, մոլորեցնող և համեմատական գովազդի դեմ պաշտպանության մեխանիզմներ, հեռակա և ձեռնարկության շենքից դուրս կնքվող պայմանագրերի կարգավորումներ, ինչպես նաև սպառողների հետ կնքվող պայմանագրերում անարդար պայմանների սահմանում: Փաթեթը համահունչ է 1999/44/ԵՀ, 2019/771/ԵՄ, 2006/114/ԵՀ, 2011/83/ԵՄ և 93/13/ԵՏՀ հրահանգների³ կարգավորումներին:

1 <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/22/oj> , <http://data.europa.eu/eli/reg/2004/2006/oj>

2 <http://data.europa.eu/eli/dir/2005/29/oj> , <http://data.europa.eu/eli/dir/1998/6/oj>

3 <http://data.europa.eu/eli/dir/1999/44/oj>

ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի միջոցառումների իրագործումը

ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզով նախատեսված արտադրանքի ընդհանուր անվտանգության ոլորտում ԵՄ նոր կարգավորումներին մոտարկման ուղղությամբ շարունակվել են վերլուծական աշխատանքները: Մշակվել է ԵՄ համապատասխան կանոնակարգի⁴ դրույթների և ազգային իրավական դաշտի համեմատական աղյուսակը: Հաշվի առնելով ԵՄ իրավական դաշտում կատարված փոփոխությունները և մոտարկման՝ 2026 թվականի առաջին եռամսյակով սահմանված վերջնաժամկետը՝ իրականացված վերլուծությունը հիմք կհանդիսանա նոր իրավական ակտի մշակման և ազգային օրենսդրությունում անհրաժեշտ փոփոխությունների ու լրացումների համար:

Թեև մշակվել էր «Ոչ պարենային արտադրանքի ընդհանուր անվտանգության մասին» օրենքի նախագիծը, ԵՄ իրավական դաշտի 2023 թվականի փոփոխությունների արդյունքում անհրաժեշտություն է առաջացել շարունակել վերլուծական աշխատանքները՝ նոր իրավական ակտում ներառվող դրույթները և ազգային օրենսդրությունում պահանջվող փոփոխությունները հստակեցնելու համար:

ԵՄ կողմից ներգրավվածություն և աջակցություն

ԵՄ «Աջակցություն ՀՀԳՀ մոնիթորինգի, իրականացման և հաղորդակցության» ծրագրի շրջանակում շարունակվել է «Աջակցություն սպառողների շահերի պաշտպանության օրենսդրության մոտարկմանը 2» տեխնիկական աջակցությունը՝ նպատակ ունենալով ապահովել ոլորտի օրենսդրության և իրավակիրառ պրակտիկայի շարունակական մոտարկումը ԵՄ իրավական ակտերին, ինչպես նաև ամրապնդել ինստիտուցիոնալ կարողությունները: Փորձագիտական թիմի աջակցությամբ մշակվել են օրենսդրական երկրորդ փաթեթի փոփոխությունները՝ սպառողական պայմանագրերում անարդար պայմանների, մոլորեցնող և համեմատական գովազդի, սպառողների իրավունքների և ապրանքի վաճառքի պայմանագրերի վերաբերյալ ԵՄ հրահանգներին համապատասխանեցնելու նպատակով: Ծրագրի երկրորդ բաղադրիչով իրականացվել են նաև Հանձնաժողովի պաշտոնական կայքում ներդրված «Սպառողի օգնական» գործիքի բարելավման աշխատանքներ:

Հիմնական ձեռքբերումները և ազդեցությունը հանրության ու տնտեսության վրա

Հաշվետու տարվա կարևորագույն ձեռքբերումներից է «Սպառողի օգնական» թվային հարթակի⁵ գործարկումը և զարգացումը, որը էապես արդիականացրել է անհատական սպառողական վեճերի քննարկման գործընթացը: Հարթակը հնարավորություն է տալիս սպառողներին պարզ և հասանելի եղանակով ներկայացնել բողոքներ Հանձնաժողովի պաշտոնական կայքի միջոցով: Բողոքը ավտոմատ փոխանցվում է համապատասխան տնտեսավարող սուբյեկտին, որը պարտավոր է 14 օրվա ընթացքում արձագանքել՝ խնդիրը լուծելով կամ ներկայացնելով հիմնավորված պարզաբանում:

<http://data.europa.eu/eli/dir/2019/771/oj>, <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/114/j>, <http://data.europa.eu/eli/dir/2011/83/oj> , <http://data.europa.eu/eli/dir/1993/13/oj>

⁴ <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/988/oj>

⁵ «Սպառողի օգնական» հարթակով արդեն իսկ ստացվել է 344 բողոք, որից տնտեսավարող սուբյեկտի կողմից լուծվել է 170 բողոք (մոտ 50 %), առկա է ընթացիկ 40 վարույթ: Հասարակական կազմակերպություններին է ուղարկվել ընդհանուր առմամբ ավելի քան 96 բողոք: Հանձնաժողովը իր հերթին «Սպառողի օգնական» հարթակով բողոքների հիման վրա հարուցել է 29 վարույթ, ընդ որում, վարույթներից 8-ի դեպքում խնդիրը լուծվել է հարուցման փուլում: Միևնույն ժամանակ Հանձնաժողովի կողմից 2025 թվականի օգոստոսի 1-ից դեկտեմբերի 31-ը հարուցվել է սպառողի շահերը խախտող գործելակերպի վերաբերյալ 53 վարույթ:

Այս գործիքը միաժամանակ ապահովում է սպառողների իրավունքների իրացման առավել մատչելի և թափանցիկ մեխանիզմ, խրախուսում է տնտեսվարող սուբյեկտներին վեճերը լուծել կամավոր և սահմանված ժամկետներում, նվազեցնում է վարչարարության բեռը և Հանձնաժողովին հնարավորություն է տալիս կենտրոնացնել վերահսկողական կարողությունները առավել համակարգային և բարձր ռիսկային խախտումների վրա: Բացի այդ, հարթակը նպաստում է սպառողների իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվող կազմակերպությունների ներգրավմանը միասնական համակարգում:

Մշակվել են նաև առավել տարածված բողոքների կատեգորիաների էլեկտրոնային ձևաթղթերի նմուշներ, այդ թվում՝ ապրանքների անհամապատասխանության, առաքման ծառայությունների, երաշխիքային ժամկետների խախտումների, թվային ծառայությունների, գովազդի և պայմանագրային վեճերի վերաբերյալ: Սա բարելավում է բողոքների մուտքագրման որակը և ապահովում տվյալների առավել համակարգված մշակումը: Համակարգային առումով իրականացված բարեփոխումները նպաստում են առավել թափանցիկ, կանխատեսելի և պատասխանատու շուկայի ձևավորմանը, սպառողների վստահության բարձրացմանը, ինչպես նաև տնտեսվարող սուբյեկտների վարքագծի բարելավմանը: Օրենսդրական և թվային գործիքների համադրումը ստեղծում է սպառողների պաշտպանության առավել արդյունավետ, ժամանակակից և ԵՄ չափանիշներին համահունչ համակարգ:

Ֆինանսական ծառայությունների ոլորտում սպառողների շահերի և մրցակցության պաշտպանությունը

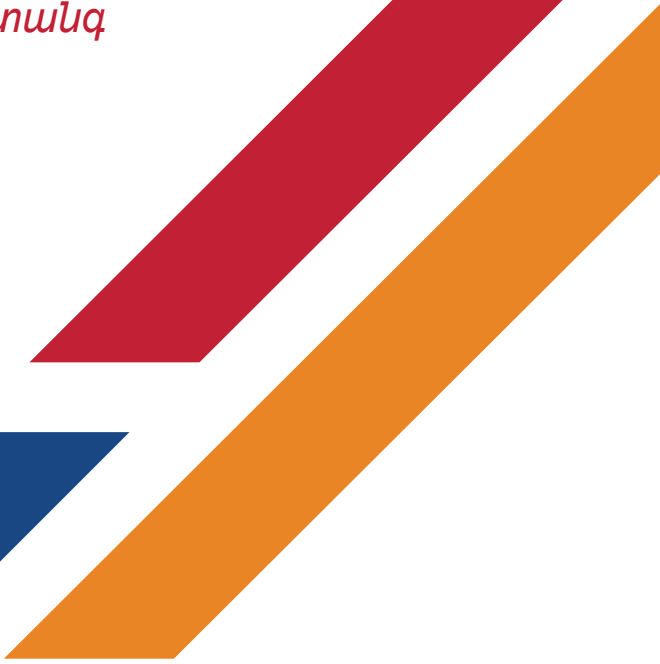
Կենտրոնական բանկի (ԿԲ) կողմից կարգավորվող և վերահսկվող ոլորտներում Մրցակցության և սպառողների շահերի պաշտպանության հանձնաժողովն իր լիազորություններն իրականացնում է ԿԲ-ի հետ համագործակցությամբ՝ համաձայն «Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի մասին» օրենքի⁶ 7.1 հոդվածի: Այս մոտեցումը կարևոր է հատկապես ֆինանսական ծառայությունների ոլորտում սպառողների շահերի պաշտպանության և մրցակցության հարցերի արդյունավետ համակարգման համար:

Հաշվետու տարում ԿԲ-ը և Հանձնաժողովը շարունակել են աշխատանքները համագործակցության հիմնական ուղղությունների և ընթացակարգերի վերաբերյալ համատեղ որոշման մշակման, ինչպես նաև գործող ներքին կանոնակարգերի վերանայման անհրաժեշտության գնահատման ուղղությամբ: Միաժամանակ, ԿԲ-ը Համաշխարհային բանկի հետ իրականացնում է տեխնիկական աջակցության ծրագիր, որի շրջանակում նախատեսվում է մշակել նաև համատեղ հրամանի նախագիծ: Սա լրացուցիչ հիմք է ստեղծում ֆինանսական ոլորտում սպառողների պաշտպանության և մրցակցային հարցերի ավելի հստակ և համակարգված կարգավորման համար:

6 <https://www.arlis.am/hy/acts/209966>

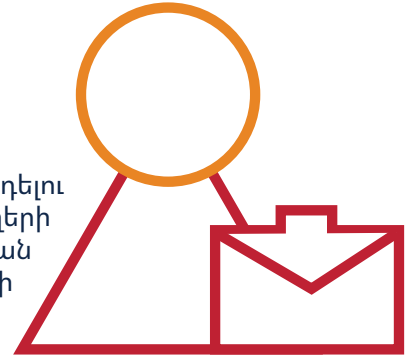
ԶԲԱՂՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ,
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ ՀԱՎԱՍԱՐ
ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

*Հավասար հնարավորություններ, անվտանգ
աշխատանք, ուժեղ հասարակություն*

Իրագործման առաջընթաց

Արժանապատիվ աշխատանք և աշխատանքային իրավունքների պաշտպանություն. ձեռքբերված առաջընթացի ամփոփումը

Ըստ ՀՀԳՀ-ի, Հայաստանը և ԵՄ-ն հանձնառու են ամրապնդելու համագործակցությունն ուղղված ավելի շատ և լավ աշխատատեղերի ստեղծմանը, աղքատության կրճատմանը, սոցիալական համերաշխության ընդլայնմանը, կայուն զարգացմանը և կյանքի որակի բարելավմանը: 2025 թվականին աշխատանքային հարաբերությունների կարգավորման և արժանապատիվ աշխատանքի իրավունքի իրացման ապահովման նպատակով ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքում 2024 թվականի դեկտեմբերին կատարվել են որոշակի փոփոխություններ, որոնք ուժի մեջ են մտել 2025 թվականի հուլիսի 1-ից: Փոփոխություններով ներդրվել է աշխատանքային պայմանագրերի կնքման թվային համակարգը՝ նախատեսելով պայմանագրերի էլեկտրոնային կնքում և պետական ու մասնավոր հատվածներում աշխատանքային պայմանագրերի աստիճանական թվայնացում: Մինչև 2027 թվականի հուլիսի 1-ը համակարգը կիրառվում է կամավոր սկզբունքով, իսկ դրանից հետո՝ աշխատանքային պայմանագրերի կնքումը, փոփոխումը և լուծումը կիրականացվեն բացառապես թվային համակարգի միջոցով:

Թվային համակարգի նպատակն է բարձրացնել աշխատողների իրավունքների պաշտպանության մակարդակը, ապահովել օրենսդրությանը համապատասխան աշխատանքային պայմանագրերի առկայությունը և ընդլայնել ՀՀ առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմնի վերահսկողական հնարավորությունները՝ պետական վերահսկողությունը դարձնելով առավել թափանցիկ, հաշվետու և իրավունքահեն:

2025 թվականի դեկտեմբերի 4-ին ընդունվել է «Արհեստակցական միությունների մասին» և «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» օրենքներում փոփոխությունների փաթեթը, որով վերացվել է զինված ուժերի, ոստիկանության, ազգային անվտանգության, դատախազության մարմինների ծառայողների, ինչպես նաև դատավորների և Սահմանադրական դատարանի դատավորների համար արհեստակցական կազմակերպության մասնակից լինելու բացարձակ արգելքը՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 11.04.2023թ. N ՄԴՌ-1683 որոշմամբ արտահայտված դիրքորոշմանը համապատասխան:

ԵՄ կողմից ներգրավվածություն ու աջակցությունը

«Աջակցություն ՀՀԳՀ մշտադիտարկմանը, կիրարկմանը և հաղորդակցությանը» տեխնիկական աջակցության շրջանակում միջազգային փորձագետների ներգրավմամբ կազմակերպվել են աշխատաժողովներ և անհատական հանդիպումներ՝ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության, ինչպես նաև շահագրգիռ այլ գերատեսչությունների մասնակցությամբ: Աշխատանքներն ուղղված էին ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի՝ 2025 թվականի ժամկետով 9 հրահանգների և ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի կարգավորումների համադրությանը:

Հիմնական ձեռքբերումները և ազդեցությունը հանրության ու տնտեսության վրա

Շարունակվել են զբաղվածության, արժանապատիվ աշխատանքի և անվտանգ աշխատանքային պայմանների ապահովմանն ուղղված ջանքերը՝ առողջության և անվտանգության չափորոշիչներին համապատասխան: Աշխատաշուկայի ակտիվ ծրագրերը թիրախավորել են գործազուրկ անձանց, այդ թվում՝ կանանց, երիտասարդներին, հաշմանդամություն ունեցող, տեղահանված, ռազմական գործողությունների մասնակիցներին և զորացրված անձանց: Իրականացվել են մասնագիտական վերապատրաստման և աշխատանքային փորձի ձեռքբերման, հմտությունների զարգացման, բիզնեսի աջակցության, աշխատավարձի մասնակի փոխհատուցման, աշխատանքի տեղավորման միանվագ աջակցության, ժամանակավոր զբաղվածության և աշխատանքին զուգահեռ երեխաների խնամքի կազմակերպման միջոցառումներ:

Խտրականությունից պաշտպանություն և հավասար հնարավորությունների ապահովումը

2025 թվականին շարունակվել է 2023–2025 թվականների Մարդու իրավունքների պաշտպանության ազգային ռազմավարությունից բխող գործողությունների ծրագրի իրականացումը՝ խտրականությունից պաշտպանության ոլորտում համակարգային օրենսդրական բարեփոխումների, իրազեկման և իրավապահ մարմինների ներկայացուցիչների վերապատրաստման ուղղություններով: Լրամշակվել է «Խտրականության կանխարգելման և խտրականությունից պաշտպանության մասին» օրենքի նախագիծը, որը սահմանում է խտրականության հասկացությունը և տեսակները, ինչպես նաև պաշտպանության իրավական և ինստիտուցիոնալ կառուցակարգերը:

Շարունակվել են նաև ազգային փոքրամասնությունների իրավունքների պաշտպանության ոլորտի օրենսդրական բարեփոխումները: «Ազգային փոքրամասնությունների մասին» օրենքի նախագիծը լրամշակվել է Վենետիկի հանձնաժողովի և Ժողովրդավարության ու մարդկային արժանապատվության գլխավոր տնօրինության համատեղ կարծիքի հաշվառմամբ և 2025թ. փոխանցվել պատգամավորական նախաձեռնության: Արդարադատության նախարարությունը շարունակում է ներգրավված մնալ նախագծի լրամշակման և ընդունման աշխատանքներում՝ որպես Կառավարության ներկայացուցիչ:

ԵՄ կողմից ներգրավվածություն ու աջակցություն

Բարեփոխումներին աջակցել են ԵՄ ֆինանսավորվող և ՄԱԶԾ-ի, ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ի ու ՄԱԲՀ-ի կողմից իրականացվող «Մարդու իրավունքների պաշտպանության խթանում և ազգային հաստատությունների հզորացում» ծրագիրը, ինչպես նաև ԵՄ և Եվրոպայի խորհրդի համատեղ «Գործընկերություն հանուն լավ կառավարման» ծրագրային ձևաչափի երրորդ փուլի «Հավասարության խթանումը և խտրականության բացառումը» ծրագիրը:

Հիմնական ձեռքբերումները և ազդեցությունը հանրության ու տնտեսության վրա

Իրավահավասարության և խտրականությունից պաշտպանության բարեփոխումները նպատակ ունեն ձևավորել խտրականության կանխարգելման և արդյունավետ արձագանքման համապարփակ համակարգ: Օրենսդրական նախաձեռնությունները կնպաստեն խտրականության ենթարկված անձանց իրավական պաշտպանության հասանելիության բարձրացմանը, խտրականության կանխարգելման և պաշտպանության մարմնի ստեղծմանը, Մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուցիոնալ կարողությունների ուժեղացմանը, հավասար հնարավորությունների ապահովմանը և Հայաստանի օրենսդրության մոտարկմանը մարդու իրավունքների պաշտպանության եվրոպական չափանիշներին:

2025 թվականին մշակվել և տարածվել են խտրականության արգելքի վերաբերյալ 3 տեսանյութ¹, ատելության խոսքի և դրա դրսևորումների վերաբերյալ տեղեկատվական պաստառներ՝ սոցիալական ցանցերում և հանրային վայրերում, այդ թվում՝ մետրոպոլիտենի կայարաններում, ինչպես նաև կանանց նկատմամբ ատելության խոսքի դրսևորումների վերաբերյալ իրազեկման նյութեր: Մշակվել են խտրականության, ատելության խոսքի և ատելության շարժառիթով հանցագործությունների քննության ուղեցույցներ, որոնք ներկայացվել են ՆԳՆ-ին, Գլխավոր դատախազությանը և Քննչական կոմիտեին, ինչպես նաև կազմակերպվել են թեմատիկ դասընթացներ: 2025 թվականի օգոստոս-սեպտեմբերին անցկացվել են երկօրյա դասընթացներ քրեակատարողական և պրոբացիոն ծառայությունների աշխատակիցների համար՝ գենդերային հավասարության թեմայով:

¹ Տեսանյութերը հասանելի են հետևյալ հղումներով՝ <https://www.facebook.com/mojofarmenia/videos/517045054667158/>; https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=956379066495263&id=853177663517518; <https://www.moj.am/media/view/article/576>

«Խտրականության կանխարգելման և խտրականությունից պաշտպանության մասին» օրենքի նախագծի ընդունումը կարևոր է նաև ՀՀ-ԵՄ վիզաների ազատականացման գործընթացի համար և ուղղակի ազդեցություն կունենա քաղաքացիների վրա՝ ամրապնդելով մարդու իրավունքների պաշտպանության համակարգը և նպաստելով ԵՄ երկրներ ազատ տեղաշարժի հնարավորությունների ընդլայնմանը:

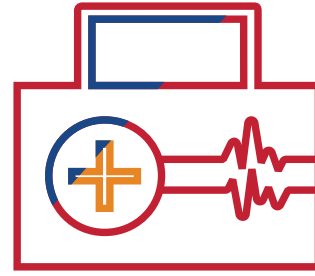
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

*Արդյունավետ կանխարգելում, առողջ
հասարակություն*

Իրագործման առաջընթաց

2025 թվականին առողջապահության ոլորտում ՀՀԳՀ իրագործման աշխատանքները շարունակվել են հանրային առողջապահության համակարգի ամրապնդման, համընդհանուր առողջապահական ծածկույթի ապահովման, ծառայությունների որակի բարձրացման, վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելման և վերահսկման, ինչպես նաև առողջապահական համակարգի ինստիտուցիոնալ կարողությունների զարգացման ուղղություններով:

Հաշվետու տարում կարևոր առաջընթաց է արձանագրվել առողջապահական համակարգի համապարփակ բարեփոխումների ուղղությամբ: 2025 թվականի դեկտեմբերի 17-ին ընդունվել է «Առողջության համընդհանուր ապահովագրության մասին» ՀՀ օրենքը¹, որով ստեղծվել է Առողջության համընդհանուր ապահովագրության հիմնադրամը (UHIF): Վերջինիս հիմնական առաքելությունն է՝ ապահովել առողջապահական ապահովագրության համակարգի գործարկումը, ինչպես նաև ներկայացնել և պաշտպանել ապահովագրված անձանց շահերը: Նշված գործընթացին նախորդել էր ԵՄ փորձագիտական աջակցությունը՝ ուղղված ապագա հիմնադրամի իրավական կարգավորումների և գործառնությունների վերանայմանը, ինչպես նաև Պետական առողջապահական գործակալությունից նոր ինստիտուցիոնալ մոդելի անցման պլանավորմանը:

ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզով նախատեսված պարտավորությունների կատարման շրջանակում Առողջապահության նախարարությունը շարունակել է միջոցառումները հանրային առողջապահության անվտանգության, լաբորատոր կարողությունների, հիվանդությունների հսկողության և իմունականիսարգելման ոլորտներում: Միջգերատեսչական համագործակցության շրջանակում ամրապնդվել է «Մեկ առողջություն» մոտեցման կիրառումը՝ նպաստելով մարդկանց, կենդանիների և բույսերի վարակիչ հիվանդությունների բռնկումների կանխարգելման, վերահսկման և արագ արձագանքման համակարգերի զարգացմանը:

2025 թվականին հաստատվել է նաև «Հանրային առողջապահության անվտանգության գործողությունների ծրագիրը», որի իրականացումը նախատեսված է մինչև 2029 թվականը: Բացի այդ, սեպտեմբերի 18-ին հաստատվել է «Համաճարակի և համավարակի պատրաստվածության պլանը»: Հաստատվել է նաև հաղորդման և հաշվառման ենթակա հիվանդությունների ստանդարտ բնորոշումների վերաբերյալ հանրային առողջապահական նորմատիվը՝ ԵՄ համապատասխան որոշման դրույթներին համահունչ:

Շարունակվել են հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման կարողությունների զարգացումը: Առողջապահության նախարարության հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոնի շուրջ 15 մասնագետներ մասնակցել են ԵՄ առողջապահական անվտանգության նախաձեռնության, ԱԳ-ում առողջության դիմակայունության, ինչպես նաև MediPIET ծրագրերի շրջանակում կազմակերպված դասընթացներին և աշխատաժողովներին: Վերանայվել է նաև ՀՀ-ում մատուցվող բժշկական օգնության և սպասարկման տեսակների ցանկը, իսկ լաբորատոր ծառայությունների որակի բարելավման նպատակով իրականացվել են վերապատրաստումներ:

Իմունականիսարգելման ոլորտում 2025 թվականին ներդրվել է ջրծաղիկի դեմ պատվաստումը 12 ամսական երեխաների և 15–16 տարեկան նախազորակոչային տարիքի անձանց շրջանում: Մինչև 2025 թվականի դեկտեմբերի 31-ը պատվաստվել է թիրախային խմբի 76.7%-ը՝ գերազանցելով 2025 թվականի 50% նպատակային ցուցանիշը: Միաժամանակ ընտանեկան բժիշկների, թերապևտների և մանկաբույժների համար իրականացվել են «Միջանձնային հաղորդակցություն» իմունականիսարգելման վերաբերյալ՝ թեմայով դասընթացներ, որոնց երկու փուլերին մասնակցել է համապատասխանաբար 843 և 397 մասնագետ:

1 <https://www.arlis.am/hy/acts/218650>

Առողջապահական ծառայությունների մատչելիության և խոցելի խմբերի աջակցության տեսանկյունից շարունակվել է մանկական պալիատիվ բժշկական օգնության զարգացումը: Մինչև 18 տարեկան երեխաների համար նախատեսված շարժական պալիատիվ բժշկական օգնության պիլոտային ծրագիրը 2025 թվականին ընդլայնվել է և հուլիսի 1-ից գործում է որպես շարունակական ծրագիր՝ շահառուների թիվը 40-ից հասցնելով 70-ի:

Ծխախոտի դեմ պայքարի նպատակով մշակվել է «Ծխախոտային արտադրանքի ապօրինի առևտուրը վերացնելու վերաբերյալ արձանագրությունը վավերացնելու մասին» օրենքի նախագիծը: 2025 թվականի հոկտեմբերին Հայաստան է այցելել Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության (ԱՀԿ) Ծխախոտի դեմ պայքարի շրջանակային կոնվենցիայի քարտուղարության (WHO FCTC Secretariat) առաքելությունը: Այցի շրջանակում անցկացված միջգերատեսչական աշխատաժողովում քննարկվել են ծխախոտի վերահսկման ռազմավարական ուղղությունները՝ ներառյալ հարկային քաղաքականությունը, ապօրինի առևտրի դեմ պայքարը և հանրային առողջապահության քաղաքականությունների նկատմամբ միջամտությունների կանխարգելումը:

Ծխախոտի դեմ պայքարի մասին օրենքի կատարման մշտադիտարկման նպատակով նախարարությունը ներգրավել է մասնագիտացված կազմակերպություն, որը պարբերաբար հաշվետվություններ է ներկայացնում արձանագրված արդյունքների վերաբերյալ: Միաժամանակ մշակվել է բջջային հավելված, որի միջոցով քաղաքացիները կարող են հաղորդել օրենքի խախտումների մասին՝ նպաստելով վերահսկողության առավել արդյունավետ իրականացմանը:

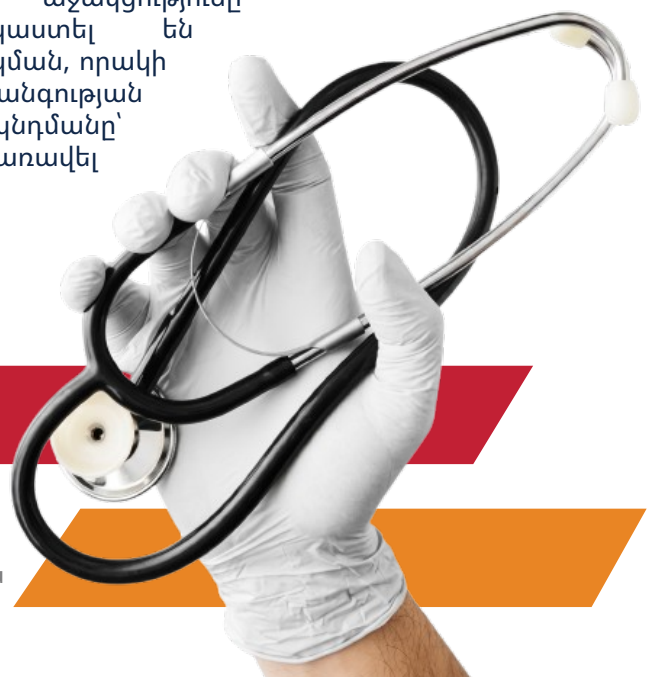
Ինստիտուցիոնալ զարգացման ուղղությամբ հաստատվել և հրապարակվել են առողջապահության բնագավառի հիմնական մասնագիտությունների, նեղ և լրացուցիչ մասնագիտացումների կազմակերպման սկզբունքներն ու ցանկերը: Ստեղծվել է նաև առողջապահության ոլորտում մարդկային ներուժի ռեգիստր, որը կարող է նպաստել ոլորտի մարդկային ռեսուրսների առավել արդյունավետ պլանավորմանն ու կառավարմանը:

Համագործակցությունը ԵՄ-ի հետ

2025 թվականին ԵՄ աջակցությունը շարունակել է նպաստել ՀՀԳՀ պարտավորությունների իրագործմանը՝ տեխնիկական աջակցության, կարողությունների զարգացման և փորձագիտական խորհրդատվության միջոցով: Կարևոր միջոցառումներից էր 2025 թվականի մարտին իրականացված ԹԱՅԵՔՍ փորձագիտական առաքելությունը, որը նվիրված էր Հայաստանի առողջապահական ծառայությունների որակի բարելավման ռազմավարության իրականացմանն աջակցությանը:

Միաժամանակ, հաշվետու տարում ԵՄ անդամ պետություններին է ներկայացվել Հայաստանում առողջության համընդհանուր ապահովագրության բարեփոխումների իրականացման աջակցությանն ուղղված ԵՄ ԹՎԻՆԻՆԳ ծրագրի ֆիշը՝ 2026 թվականին ծրագրի իրականացման համար պատասխան առաջարկներ ստանալու նպատակով:

Ընդհանուր առմամբ, ԵՄ տեխնիկական աջակցությունը և մասնագիտական փոխանակումները նպաստել են առողջապահության ոլորտում քաղաքականության մշակման, որակի կառավարման, հանրային առողջապահական անվտանգության և ինստիտուցիոնալ կարողությունների ամրապնդմանը՝ աջակցելով ՀՀԳՀ-ով նախատեսված բարեփոխումների առավել համակարգված և արդյունքահեն իրականացմանը:

**ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ,
ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԵՎ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆՆ
ԱՌՆՉՎՈՂ ՀԱՐՑԵՐԸ**

Որակյալ կրթություն սերունդների համար

Իրագործման առաջընթաց

Ընդհանուր առաջընթացը և հիմնական բարեփոխումները

2025 թվականին կրթության, վերապատրաստման և երիտասարդության ոլորտներում շարունակվել են ՀՀԳՀ իրագործմանը, կրթության հասանելիության ընդլայնմանը, որակի բարձրացմանը, մասնագիտական կարողությունների զարգացմանը և երիտասարդական քաղաքականության ինստիտուցիոնալացմանը միտված բարեփոխումները: Աշխատանքները հիմնականում ուղղված են եղել կրթական ենթակառուցվածքների արդիականացմանը, նոր չափորոշիչների ներդրմանը, մասնագիտական կրթության և ուսուցման համակարգի վերափոխմանը, բարձրագույն կրթության օրենսդրական դաշտի բարելավմանը, օտար լեզուների ուսուցման խթանմանը, հեռավար և ոչ ֆորմալ կրթության գործիքների զարգացմանը, ինչպես նաև երիտասարդական քաղաքականության նոր իրավական հիմքերի ձևավորմանը:

Նախադպրոցական կրթությունը և հանրակրթությունը

Կառավարության 2021–2026 թվականների միջոցառումների ծրագրի շրջանակում շարունակվել են 500 մանկապարտեզի, նախակրթարանի, և 300 դպրոցի կառուցման, վերանորոգման և հիմնանորոգման աշխատանքները: 2025 թվականի դրությամբ շինարարական աշխատանքներն ավարտվել են շուրջ 280 նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում, որոնք ապահովվում են նաև նոր գույքով: Նախադպրոցական կրթության չափորոշիչը ներդրվել է հանրապետության բոլոր նախադպրոցական հաստատություններում: Նախադպրոցական մանկավարժների պարտադիր վերապատրաստման ծրագրին մասնակցել է շուրջ 5 600 մանկավարժ, որից 1 100-ը՝ 2025 թվականին:

Հանրակրթության ոլորտում շինարարական աշխատանքներն ավարտվել են ավելի քան 100 դպրոցներում: 2025թ. սեպտեմբերից հանրակրթության նոր չափորոշիչը ներդրվել է հանրապետության բոլոր դպրոցների 1–11-րդ դասարաններում, իսկ Տավուշի մարզում՝ 1–12-րդ դասարաններում: Չափորոշիչի ներդրմանը զուգահեռ ստեղծվել են նոր դասագրքեր, մշակվել՝ ուսումնական նոր բովանդակություն: Ուսուցիչների կամավոր ատեստավորմանը 2025թ. մասնակցել է 7 228 անձ, որոնցից 4 982-ը հաղթահարել է 60%-ի շեմը և ստացել դրույքաչափի փոփոխության հնարավորություն: Ծրագրի մեկնարկից ի վեր ատեստավորումը հաջողությամբ հաղթահարել է 9 602 ուսուցիչ, այսինքն՝ համակարգի շուրջ յուրաքանչյուր երրորդ ուսուցիչը:

Նախադպրոցական ծառայությունների հասանելիության բարելավման արդյունքում հանրապետության 1011 բնակավայրերից միայն 87-ում դեռևս առկա չեն նախադպրոցական ծառայություններ, 2025 թվականին 3–5 տարեկան երեխաների ընդգրկվածությունը նախադպրոցական կրթության համակարգում կազմել է 81%՝ 2021 թվականի համեմատ աճելով շուրջ 17%-ով:

Մասնագիտական կրթությունը և ուսուցումը

Մասնագիտական կրթության և ուսուցման (ՄԿՈՒ) ոլորտում հաշվետու տարում շարունակվել են համակարգային բարեփոխումները: Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերության՝ GIZ-ի հետ համագործակցությամբ մշակված և 2024թ. ուժի մեջ մտած «Մասնագիտական կրթության և ուսուցման մասին» օրենքով անցում է կատարվում կրթական չափորոշիչներից դեպի որակավորումների ազգային շրջանակ, ոլորտային որակավորումների շրջանակներ և դրանց բնութագրեր: Քննարկման փուլում է ՄԿՈՒ 5 ոլորտային որակավորումների շրջանակների ցանկը, իսկ մշակված և վերանայված կրթական չափորոշիչների թիվը հասել է 476-ի:

«ՄԱՎԵՏԱ» ծրագրի շրջանակում մասնագիտական և մեթոդական վերապատրաստումներ են կազմակերպվել ծրագրի 6 գործընկեր քոլեջների շուրջ 100 վարչական և մանկավարժական աշխատողների, ոլորտային միությունների առնվազն 31 ներկայացուցչի համար:

Բարձրագույն կրթությունը

2025 թվականի հոկտեմբերի 20-ին ուժի մեջ է մտել «Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքը, որը համահունչ է «ՀՀ կրթության մինչև 2030 թվականի զարգացման պետական ծրագրի» թիրախներին և միջազգային չափորոշիչներին: Օրենքը ստեղծում է բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ինքնավարության, ակադեմիական ազատությունների, հաշվետվողականության և թափանցիկության ամրապնդման հիմքեր:

Օտար լեզուներ և հեռավար կրթությունը

Օտար լեզուների ուսուցման ոլորտում շարունակվել է համագործակցությունը Բրիտանական խորհրդի, «Հայաստանի մանուկներ» հիմնադրամի (COAF) և ԵՄ գործընկերների հետ: 2025թ. մարտի 1-3-ը կազմակերպվել է «Դասավանդում հանուն հաջողության» համաժողովը, իսկ սեպտեմբերի 28-ին ամփոփվել է անգլերեն դասավանդող ուսուցիչների շարունակական մասնագիտական զարգացմանն ուղղված «Ուսուցիչների առցանց համայնք» քառամյա ծրագիրը, մասնակցել են ավելի քան 1 500 անգլերենի ուսուցիչ, 200-ից ավելի ուսանող: «Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքով սահմանվել է, որ կրթական ծրագիրը, դրա ակադեմիական մոդուլները, առանձին դասընթացները, թեմաները կամ հետազոտական աշխատանքը կարող են դասավանդվել կամ իրականացվել օտար լեզվով՝ բուհի սահմանած կարգով:

Հեռավար կրթության շրջանակում շարունակվել է «Էլեկտրոնային ուսուցում. Մենթոր դպրոցներ» ծրագիրը, որի նպատակն է լուծել գյուղական համայնքներում ուսուցիչների բացակայության խնդիրը: Գործում են 43 մենթոր դպրոցներ:

Ոչ ֆորմալ և ինֆորմալ կրթությունը

2025 թվականին հաստատվել է «Լրացուցիչ կրթության մոդուլային ծրագրերի երաշխավորման կարգը», որով կանոնակարգվում է լրացուցիչ կրթության ծրագրերի երաշխավորման գործընթացը: 2022-2025 թվականներին երաշխավորվել է 803 լրացուցիչ կրթական ծրագիր, որից 703-ը՝ 2025 թվականին: Ավարտվել են «Ուսուցման ազգային ռեեստրի» մշակման աշխատանքները, կիրարկումը նախատեսվում է 2026 թվականից:

Պաշտոնապես բացվել է «ԿրթաԲԱՏ Ստեփանավան» կենտրոնը, որը համալրում է Հայաստանում գործող մեծահասակների ուսումնառության և կրթության կենտրոնների ցանցը՝ դրանց թիվը հասցնելով 6-ի:

Մշակման փուլում է «Ոչ ֆորմալ և ինֆորմալ ուսուցման արդյունքների գնահատման և ճանաչման կարգը», որով նախատեսվում է կարգավորել նախընթաց գիտելիքների, հմտությունների և կարողությունների ճանաչումն ու վկայագրումը:

Երիտասարդության ոլորտը

Երիտասարդության ոլորտում 2025 թվականին արձանագրվել է կարևոր ինստիտուցիոնալ առաջընթաց: «Երիտասարդական քաղաքականության մասին» օրենքը¹ ընդունվել է 2025թ. մարտի 5-ին: ԹԱՅԵՔՍ-ի շրջանակում ԿԳՄՍՆ-ին տրամադրվել է գործնական տեղեկատվություն՝ օրենքի ընդունման և ներդրման գործընթացի վերաբերյալ: ԵՄ-ի և «Կոնրադ Ադենաուեր» հիմնադրամի կողմից ֆինանսավորվող «Երիտասարդները գործելիս. Հայաստանում երիտասարդների զորեղացման և առաջնորդության խթանման» ծրագրի շրջանակում մշակվել է «Երիտասարդական միջավայրի» ուղեցույց, և հաստատվել՝ ԿԳՄՍ նախարարի հրամանով²:

«Erasmus+ Youth in Action» և Եվրոպական համերաշխության կորպուսի կամավորության ծրագրերի շրջանակում մինչև 200 երիտասարդ հյուրընկալվել է ԵՄ երկրներում՝ կամավորական աշխատանքներ իրականացնելու, երիտասարդական աշխատողի վերապատրաստման ծրագրերին մասնակցելու նպատակով:

Քաղաքացիական ծառայության վերապատրաստում և CAF գործիքի ներդրումը

Քաղաքացիական ծառայության գրասենյակը (այսուհետ՝ Գրասենյակ) 2025 թվականից պաշտոնապես մեկնարկել է Գնահատման ընդհանուր շրջանակի՝ CAF որակի կառավարման եվրոպական գործիքի կիրառումը: CAF-ը մշակվել է Եվրոպայի պետական հատվածի հաստատությունների համար և հնարավորություն է տալիս իրականացնել կազմակերպության համակողմանի ինքնագնահատում՝ 9 չափորոշիչների և 28 ենթաչափորոշիչների հիման վրա: Գործիքի կիրառումը նպաստում է կազմակերպության ուժեղ կողմերի, բարելավման կարիքների և հետագա առաջնահերթությունների բացահայտմանը:

CAF-ի հետ Գրասենյակի առաջին ծանոթությունը մեկնարկել է 2025 թվականի ապրիլին՝ Վարչապետի կազմակերպված վարպետության դասընթացին մասնակցությամբ: 2025 թվականի հունիսին OECD/SIGMA-ի և GIZ-ի ԱլԳ հանրային կառավարման բարեփոխումների ծրագրի հետ համագործակցությամբ, Հանրային կառավարման եվրոպական ինստիտուտի (EIPA), Եվրոպական CAF ռեսուրս կենտրոնի կողմից կազմակերպվել է երկօրյա վերապատրաստում՝ Գրասենյակի աշխատանքային խմբի համար: Արդյունքում իրականացվել է ինքնագնահատման գործընթաց, անցկացվել է երկօրյա կոնսենսուսային քննարկում, սահմանվել են առաջնահերթություններ և մշակվել է երկամյա գործողությունների պլան:

2025 թվականին քաղաքացիական ծառայության համակարգում տեղի ունեցած օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում Քաղաքացիական ծառայության գրասենյակին է վերապահվել նաև համապատասխան մարմինների աջակցող կառուցվածքային ստորաբաժանումներում համանման գործառույթներ իրականացնող քաղաքացիական ծառայողների մասնագիտական գիտելիքների վերապատրաստման կազմակերպումը: Միաժամանակ, քաղաքացիական ծառայողներին՝ իրենց մասնագիտական գիտելիքներն ու կոմպետենցիաները զարգացնելու համար, իրավունք է վերապահվել ընտրելու տարեկան կտրվածքով 2 վերապատրաստման ծրագիր՝ նախկին 1 ծրագրի փոխարեն:

1 <https://www.arlis.am/hy/acts/204846>

2 <https://escs.am/files/files/2025-09-24/2bd3d1debde11347c7440f1d6870c9d0.pdf>

ԵՄ և միջազգային այլ գործընկերների հետ համագործակցությունը

2025 թվականին ոլորտային առաջընթացին նպաստել է ԵՄ-ի և դոնոր գործընկերների ֆինանսական, տեխնիկական և փորձագիտական աջակցությունը: Կրթության և ՄԿՈՒ ոլորտներում կարևոր դեր են ունեցել GIZ-ը, «ՄԱՎԵՏԱ» ծրագիրը, Բրիտանական խորհուրդը, COAF-ը, Ֆրանսիայի դեսպանատունը և DVV International-ը: Երիտասարդության ոլորտում աջակցություն է տրամադրվել ԹԱՅԵՔՍ գործիքի, ԵՄ-ի և Կոնրադ Ադենաուեր հիմնադրամի ծրագրերի, Erasmus+ Youth և Եվրոպական համերաշխության կորպուսի միջոցով: Քաղաքացիական ծառայության ոլորտում կարևոր նշանակություն են ունեցել OECD/SIGMA-ի գնահատումները, ԵՄ Թվինինգ ծրագրի խորհրդատվությունը, GIZ-ի PAR ծրագրի աջակցությունը և EIPA-ի Եվրոպական CAF ռեսուրս կենտրոնի փորձագիտական ուղղորդումը:

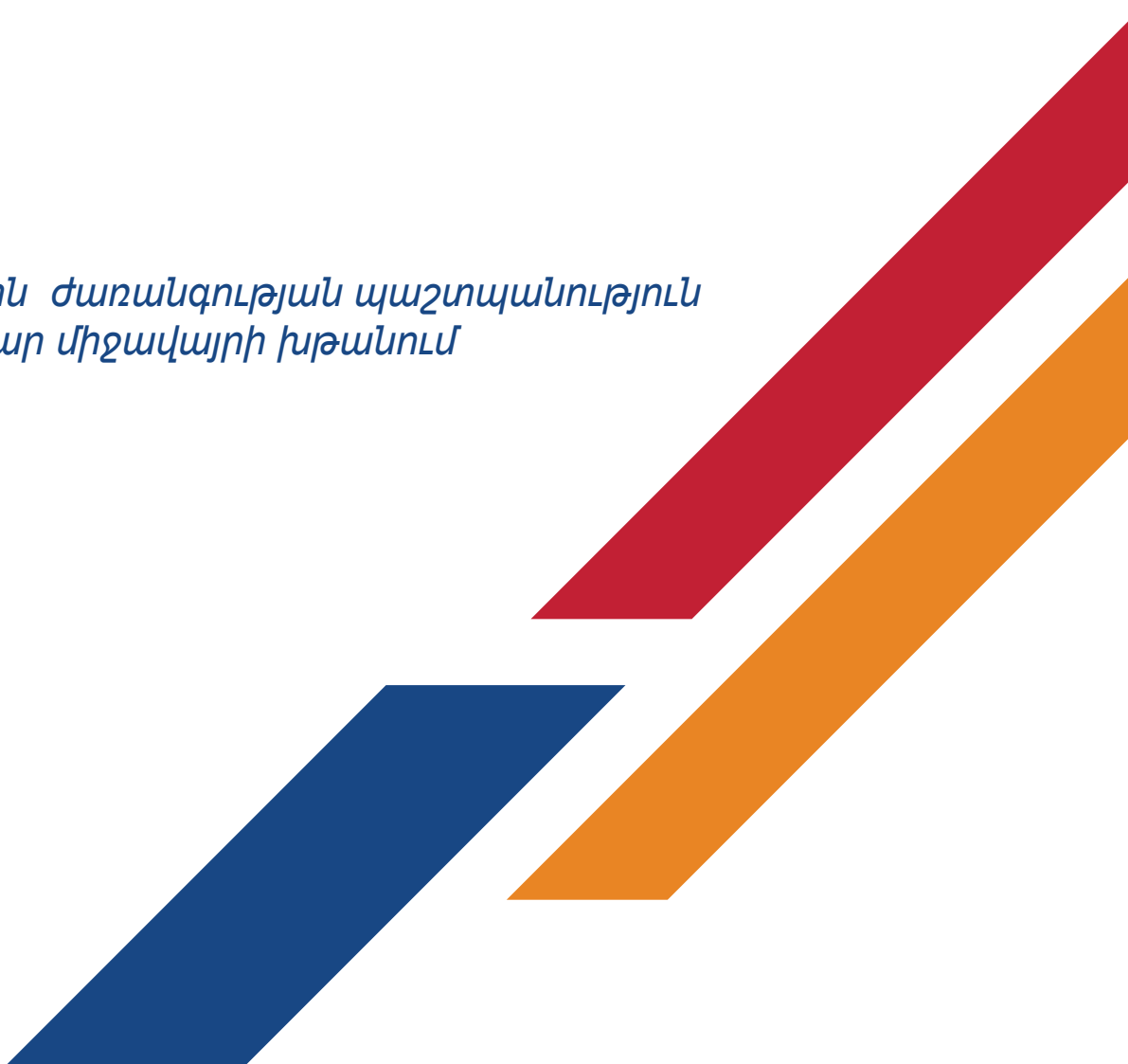
Այս աջակցությունը նպաստել է ոչ միայն առանձին ծրագրերի իրականացմանը, այլև համակարգային բարեփոխումների, օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ զարգացումների, որակի կառավարման և կարողությունների զարգացման գործընթացների առաջընթացին:

ՄՇԱԿՈՒՅԹ

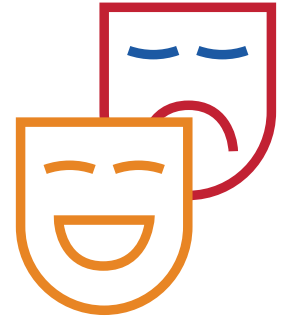
*Մշակութային ժառանգության պաշտպանություն
և ստեղծարար միջավայրի խթանում*

Իրագործման առաջընթաց

Ոլորտային քաղաքականության և ռազմավարական շրջանակի իրականացումը

ՀՀԳՀ-ով կողմերը պայմանավորվել են իրականացնել քաղաքական կանոնավոր երկխոսություն՝ փոխադարձ հետաքրքրություններ կայացնող, այդ թվում՝ ԵՄ և ՀՀ մշակութային արդյունաբերության զարգացման ոլորտներում՝ խթանելով միջմշակութային երկխոսությունը: 2025 թվականին մշակույթի ոլորտում շարունակվել է «ՀՀ մշակույթի պահպանության, զարգացման և հանրահռչակման 2023-2027 թվականների ռազմավարության» գործողությունների ծրագրի՝ իրականացումը: Այն սահմանում է մշակութային քաղաքականության հիմնական ուղղությունները՝ մշակույթի պահպանություն և հանրահռչակում, մշակութային և ստեղծարար ոլորտների զարգացում, մշակույթի և ժամանակակից արվեստի հասանելիության ընդլայնում, սոցիալական ներառականություն, ինչպես նաև ժողովրդավարական արժեքների ամրապնդում:

Հայկական մշակույթի միջազգային հանրահռչակումը և ոլորտային շարժունակությունը

Հաշվետու տարում շարունակվել են հայկական մշակույթի միջազգային ներկայացվածության, մշակութային կապերի ընդլայնման, տաղանդավոր երիտասարդների մասնագիտական զարգացման և փորձի փոխանակմանն ուղղված ծրագրերը: «Մեկնարկ» տաղանդի զարգացման նպատակային ծրագրի շրջանակում 15 պատանի երաժիշտներ մասնակցել են շուրջ 61 միջազգային նախագծերի, մրցույթների և փառատոների: «Կինեմատոգրաֆիայի ծրագրի» շրջանակում ՀՀ պատվիրակությունը և կինոգործիչները ներգրավվել են 14 միջազգային կինոփառատոներում, 3 կինոշուկաներում և 1 կինոմրցանակաբաշխությունում: «Արվեստների ծրագրի» շրջանակում աջակցություն է տրամադրվել 58 ինքնագրադ արվեստագետների և 22 ստեղծագործական խմբերի, որոնք մասնակցել են 15 մրցույթի, բիենալների, երաժշտական, պարի, թատերական փառատոների և այլ մշակութային միջոցառումների:

Այս ծրագրերը նպաստել են հայ արվեստագետների միջազգային շարժունակությանը, հայկական մշակույթի ճանաչելիության բարձրացմանը, ԵՄ հետ միջմշակութային երկխոսության ամրապնդմանը և ՀՀ-ում ոլորտային կարողությունների զարգացմանը:

ԵՄ և միջազգային այլ գործընկերների հետ համագործակցությունը

2025 թվականին շարունակվել է ԵՄ-ի և միջազգային այլ գործընկերների հետ մշակութային համագործակցության ընդլայնումը: Հայաստանում ԵՄ պատվիրակության հետ համատեղ կազմակերպվել է քննարկում՝ նվիրված ՀՀ մշակույթի պահպանության, զարգացման և հանրահռչակման 2023-2027 թվականների ռազմավարության դրույթների կիրարկմանը և ԵՄ-ի հետ մշակութային համագործակցության շրջանակների ընդլայնմանը:

Շարունակվել են նաև «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի շրջանակում իրականացվող աշխատանքները՝ մասնավորապես «European Cooperation Projects», «Circulation of European Literary Works» և «Culture Moves Europe» ուղղություններով: 2025 թվականի մարտի 25-ին կայացած առցանց նիստի ընթացքում ԵՄ ներկայացուցիչները ներկայացրել են 2025 թվականի ծրագրերը, 2026-2028 թվականների ծրագրային գործունեությունը, ինչպես նաև «Մեդիա» բաղադրիչի ուղղությամբ կատարված աշխատանքների ընթացքը: Հայաստանում «Ստեղծագործ Եվրոպա» գրասենյակը շարունակել է աշխատանքները «Մեդիա» բաղադրիչին միանալու ուղղությամբ՝ կազմակերպելով հանդիպումներ թիրախային խմբերի հետ, պատրաստելով միանալու

1 <https://www.arlis.am/hy/acts/185185>:

փաթեթը, ձևավորելով աշխատանքային խումբ և փորձագիտական ուսումնասիրության միջոցով գնահատելով Հայաստանի մեդիա ոլորտի համապատասխանությունը ԵՄ չափորոշիչներին: Արդյունքում պատրաստվել է վերլուծական զեկույց, որը նախանշում է հետագա քայլերը:

Հաշվետու տարում «Ստեղծագործ Եվրոպա» հայաստանյան գրասենյակը խորհրդատվություն է տրամադրել 280 անհատի և կազմակերպության՝ ներկայացնելով ծրագրի հնարավորությունները, դիմելու ընթացակարգերը և քննարկելով ծրագրային գաղափարներ: Գրասենյակի աշխատակիցները մասնակցել են ավելի քան 20 առցանց տեղեկատվական հանդիպումների ԵՄ գործընկերների հետ, իրականացվել են կարողությունների զարգացման դասընթացներ՝ դրամաշնորհային հայտերի և ծրագրային առաջարկների պատրաստման վերաբերյալ:

2025 թվականին բանակցություններ են ընթացել շվեդական «ArtNexus» ծրագրի շարունակականությունն ապահովելու շուրջ: Հունիսի 26-ին Երևանում կայացել է ծրագրի ենթահամակարգողների հետ հանդիպում, որի ընթացքում քննարկվել են համագործակցության հիմնական ուղղությունները: Նույնօրին անցկացված «Մշակութային խաչմերուկ. Երևանյան միջազգային համաժողովի» շրջանակում շվեդական կողմի և ԿԳՄՍՆ միջև ստորագրվել է ժամանակակից արվեստի ոլորտում առաջիկա երեք տարիների համագործակցության հուշագիր:

Ստեղծարար ոլորտների զարգացումը և կարողությունների ամրապնդումը

Մշակութային և ստեղծարար ոլորտների զարգացմանը նպաստել են նաև նորարարական և մասնավոր նախաձեռնությունները: «Creative Armenia» նորարարական արվեստի հիմնադրամի «Artbox» ստեղծարար ինկուբատորը վերապատրաստել է ստեղծարար բիզնեսի և ձեռներեցության ոլորտների 500 ներկայացուցիչների, աջակցել 50 արվեստագիտի ծրագրերի և 100 արվեստի ձեռնարկատերերի զարգացմանը, ինչպես նաև հմտությունների փոխանցմամբ օժանդակել 8 ստեղծարար կենտրոնների:

2025 թվականի աշնանը պաշտոնապես մեկնարկել է նաև «Արվեստի ջատագովների համայնքի» նախաձեռնողական խմբի՝ ASA-ի գործունեությունը, որի նպատակն է՝ նպաստել մշակույթի ոլորտի զարգացմանը և հայաստանյան մշակութային դաշտի միջազգային ներգրավվածության ընդլայնմանը: Նախանշվել է նաև հնարավոր համագործակցություն ԿԳՄՍՆ գործընկերների և «Մշակույթի զարգացման» հիմնադրամի հետ:

Իրավական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումները

Մշակույթի ոլորտի իրավական դաշտի ամրապնդման ուղղությամբ 2025 թվականի դրությամբ հաստատվել են «Թանգարանների մասին» ՀՀ օրենքի² կիրարկումն ապահովող 26 ենթաօրենսդրական ակտեր: Բացի այդ, «Գրադարանների և գրադարանային գործի մասին» ՀՀ օրենքում³ լրացումներ կատարելու մասին օրենքից բխող 2 իրավական ակտերի ընդունմամբ ստեղծվել են նոր պայմաններ գրադարանների գործունեության և զարգացման համար: Նշված իրավական ակտերը նպաստում են թանգարանային և գրադարանային համակարգերի արդիականացմանը, մշակութային ծառայությունների որակի բարձրացմանը և հանրության, կրթական հաստատությունների համար մշակութային ռեսուրսների հասանելիության ընդլայնմանը:

2 <https://www.arlis.am/hy/acts/191085>

3 <https://www.arlis.am/hy/acts/198732>

Ընդհանուր ազդեցությունը

Հաշվետու տարում մշակույթի ոլորտում իրականացված միջոցառումները նպաստել են մշակութային և ստեղծարար ոլորտների կարողությունների ամրապնդմանը, արվեստագետների միջազգային շարժունակությանը, հայկական մշակույթի հանրահռչակմանը, մշակութային բազմազանության և միջմշակութային համագործակցության խթանմանը: ԵՄ-ի և նրա անդամ պետությունների, հետ համագործակցությունը կարևոր դեր է ունեցել ոլորտի ինստիտուցիոնալ զարգացման, նորարարության, սոցիալական համախմբվածության և մշակույթի՝ որպես տնտեսական ու հասարակական զարգացման գործոնի ամրապնդման գործում:

ՏԵՍԱԼՍՈՂԱԿԱՆ ԵՎ ՄԵԴԻԱ ՈԼՈՐՏՆԵՐ

*Բազմազան և որակյալ մեդիա,
տեղեկացված քաղաքացիներ*

Իրագործման առաջընթաց

2025 թվականին տեսալսողական և մեդիա ոլորտներում շարունակվել են ՀՀԳՀ-ից բխող օրենսդրական մոտարկման, ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների և ԵՄ չափանիշներին համապատասխանեցման աշխատանքները՝ կենտրոնանալով տեսալսողական մեդիա ծառայությունների կարգավորման, ԶԼՄ-ների ինքնակարգավորման և մեդիա դաշտի թափանցիկության բարձրացման վրա:

Տեսալսողական մեդիայի ոլորտային օրենսդրական մոտարկումը և միջգերատեսչական աշխատանքը

Հայաստանի տեսալսողական մեդիայի օրենսդրությունը ԵՄ համապատասխան կարգավորումներին մոտարկելու նպատակով Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության (ԲՏԱ) նախարարությունը դեռևս 2024 թվականին նախաձեռնել էր համապատասխան հրահանգների՝ թարգմանությունը և դրանք փոխանցել Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովին: 2025 թվականի սկզբին անկախ փորձագետի կողմից իրականացվել է ՀՀ մեդիա օրենսդրության և ԵՄ կարգավորումների համեմատական վերլուծություն, որի արդյունքներով պատրաստվել է վերլուծական եզրակացություն: Դրա հիման վրա ԲՏԱ նախարարի 2025 թվականի հուլիսի 30-ի հրամանով ձևավորվել է աշխատանքային խումբ՝ ԲՏԱ, ԿԳՄՍ նախարարությունների և Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ, որի շրջանակներում մշակվել է «Տեսալսողական մեդիայի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը, որը գտնվում է ներպետական քննարկումների և պետական-իրավական փորձաքննության փուլում:

ԶԼՄ-ների ինքնակարգավորում և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումներ

Արդարադատության ոլորտում հաշվետու տարում շարունակվել է 2022 թվականին մեկնարկած մեդիա օրենսդրական բարեփոխումների գործընթացը: Առաջընթացը հիմնականում վերաբերում է ԶԼՄ-ների ինքնակարգավորման համակարգի ներդրմանը և «Զանգվածային լրատվության մասին» օրենքում հասկացությունների սահմանմանը՝ համապատասխանեցնելով դրանք միջազգային չափանիշներին: Լրամշակվող փաթեթով նախատեսվում է ձևավորել Մեդիա խորհրդի և ճանաչված ինքնակարգավորման մարմինների համակարգ՝ լրատվամիջոցների էթիկական չափանիշների հետևողական կիրառումը, պետական միջամտության նվազեցումը և լրագրողների անկախության ամրապնդումը ապահովելու համար: Միաժամանակ հստակեցվում են «զանգվածային լրատվության միջոց», «լրագրող» և «լրատվական գործունեություն» հասկացությունները, ինչպես նաև ստեղծվում են լրագրողների և մեդիասպառողների համար տեղեկատվության որակի երաշխիքներ: Վերոնշյալի ուղղությամբ առաջընթացը վերաբերում է նաև Վենետիկի հանձնաժողովի կարծիքի քննարկմանը և օրենսդրական փաթեթի լրամշակմանը:

1 <http://data.europa.eu/eli/dir/2010/13/oj>, <http://data.europa.eu/eli/dir/2018/1808/oj>

Հիմնական ձեռքբերումները, ազդեցությունը հանրության ու տնտեսության վրա

Ինքնակարգավորման համակարգի և Մեդիա խորհրդի ստեղծումը կարևոր քայլ է մեդիա ոլորտում էթիկական չափանիշների հետևողական կիրառման, պետական միջամտության նվազեցման և լրագրողների անկախության ամրապնդման ուղղությամբ: Օրենսդրական փոփոխությունները նախատեսում են լրացուցիչ երաշխիքներ լրագրողների և մեդիասպառողների համար՝ նպաստելով տեղեկատվության որակի բարձրացմանը և գնահատման ու վերահսկողության առավել համակարգված ընթացակարգերի ձևավորմանը:

ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում համագործակցությունը նպաստում է տեսալսողական արդյունաբերության և լրատվության ծառայությունների օրենսդրության կատարելագործմանը՝ ԵՄ չափանիշներին համապատասխանեցման և Հայաստանի մեդիա դաշտի եվրոպական ինտեգրման խորացման ուղղությամբ:

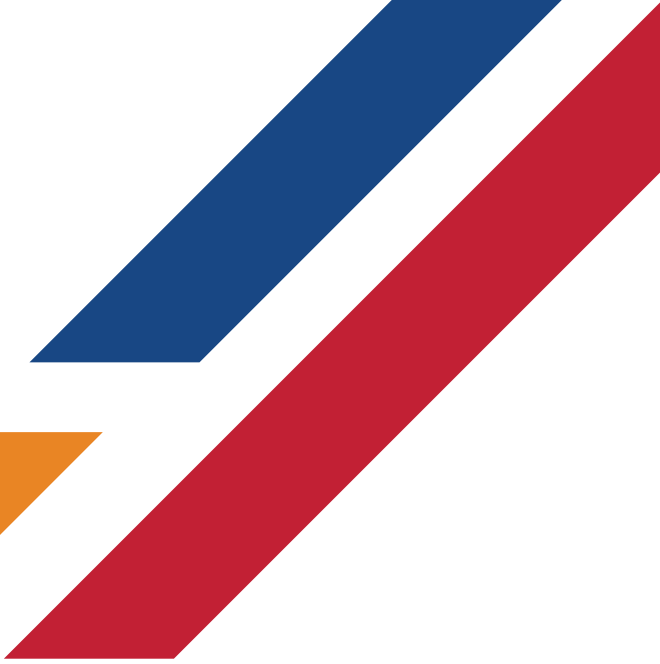
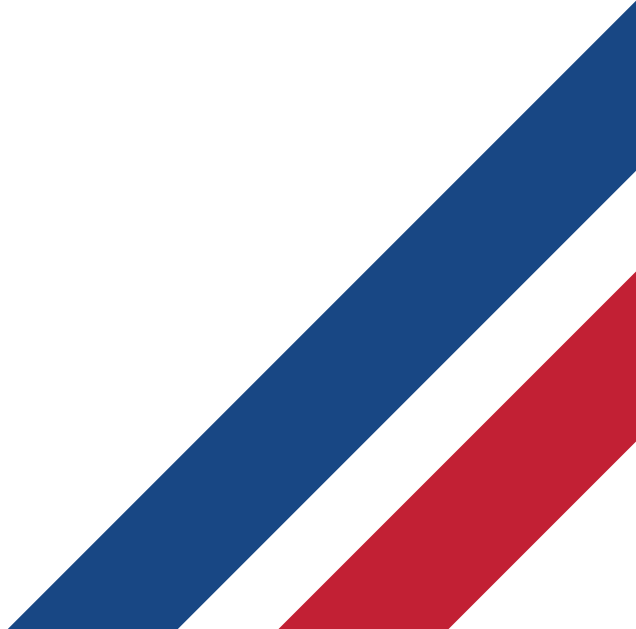
ՀՀ համապատասխան օրենսդրության՝ ԵՄ չափանիշներին մոտարկումը կխթանի տեսալսողական բովանդակության մատչելիությունը, այդ թվում՝ հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար, ինչպես նաև եվրոպական և տեղական ստեղծագործությունների առաջխաղացումը: Այն կնպաստի հայկական մշակույթի և բովանդակության ավելի լայն ներկայացմանը, տեղական տեսալսողական արդյունաբերության զարգացմանը, հայկական ֆիլմերի միջազգային տեսանելիության բարձրացմանը, ինչպես նաև եվրոպական շուկայի հետ համագործակցության, ֆինանսավորման, վերապատրաստման և գործընկերային կապերի ընդլայնմանը:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԱԿՏԻՎՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

*Ակտիվ կենսակերպ և
հաղթանակող մարզիկներ*

Իրագործման առաջընթաց

2025 թվականին սպորտի և ֆիզիկական ակտիվության ոլորտում առաջընթացը ձևավորվել է ռազմավարական պլանավորման, օրենսդրական և հակադոպինգային միջոցառումների, մարզական ենթակառուցվածքների զարգացման, խոշոր միջազգային միջոցառումների կազմակերպման և մասսայական սպորտի խթանման ուղղությամբ:

Ռազմավարական և ծրագրային շրջանակը

Շարունակվել է ՀՀ ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտների 2024-2030 թվականների զարգացման ռազմավարության և գործողությունների պլանի¹ իրականացումը: Ռազմավարության հիմնական նպատակներն են ֆիզիկական ակտիվության և առողջ ապրելակերպի խթանումը՝ որպես ազգային կենսակերպ, ինչպես նաև Հայաստանի դիրքավորումը՝ որպես մարզական բարձր նվաճումների երկիր: 2025 թվականի տարեկան ծրագիրը հաստատվել է ԿԳՄՍ նախարարի հրամանով և սահմանել ոլորտում պետական քաղաքականության տարվա առաջնահերթ միջոցառումները, որոնք բխում են ռազմավարությունից: Ավարտական փուլում են 3 մարզադպրոցի նոր շենքերի կառուցման աշխատանքները:

Օրենսդրական և հակադոպինգային միջոցառումները

Գործող «Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի մասին» օրենքում² ամրագրված հակադոպինգային դրույթները համապատասխանում են Համաշխարհային հակադոպինգային գործակալության (WADA) չափանիշներին: Հաշվետու տարում ՀՀ «Հակադոպինգային գործակալությունը» շարունակել է հակադոպինգային ծրագրերը, ուսումնական նյութերի հրապարակումը և դոպինգ-թեստերի իրականացումը՝ ապահովելով Հայաստանի արդար մասնակցությունը եվրոպական, համաշխարհային առաջնություններին և Օլիմպիական խաղերին: Տարվա ընթացքում իրականացվել է 454 դոպինգ-թեստ, ինչը 3.5 անգամ գերազանցել է 2022 թվականի ցուցանիշը:

Միջազգային միջոցառումներ և մասսայական սպորտը

2025 թվականին Հայաստանում անցկացվել են Կարատեի Եվրոպայի մեծահասակների առաջնությունը՝ 49 երկրի շուրջ 1,000 մարզիկի և պատվիրակի մասնակցությամբ, Բասկետբոլի Եվրոպայի մինչև 20 տարեկանների Բ դիվիզիոնը՝ 21 երկրի շուրջ 1,000 մասնակցով, Վոլեյբոլի Եվրոպայի երիտասարդների առաջնության եզրափակիչ փուլը՝ 16 երկրի 1,500 մասնակցով, ինչպես նաև Տափօղակով հոկեյի աշխարհի Դ դիվիզիոնը՝ 6 երկրի 200 մասնակցով: Տարվա ընթացքում անցկացվել է նաև 4 մասսայական մարզական միջոցառում՝ ավելի քան 38,700 մասնակցով, ինչը 2.2 անգամ գերազանցել է 2022 թվականի ցուցանիշը³:

1 <https://www.arlis.am/hy/acts/186978>

2 <https://www.arlis.am/hy/acts/67146>

3 https://drive.google.com/file/d/1raCAPwb1p3QG2tR6gSoPI_Hx4JLDiD-6/view?usp=drivesdk

Հիմնական արդյունքներ և ազդեցությունը

Ոլորտի միջոցառումները նպաստել են առողջ ապրելակերպի խթանմանը, ակտիվ հանգստի տարածմանը, մարզիկների մրցունակության բարձրացմանը և Հայաստանի միջազգային հեղինակության ամրապնդմանը: 2025 թվականին Հայաստանը ներկայացնող մարզիկները տարբեր մարզաձևերում նվաճել են 357 մեդալ՝ 114 ոսկե, 113 արծաթե և 130 բրոնզե: Մեդալներից 42-ը նվաճել են կանայք, իսկ հաշմանդամություն ունեցող մարզիկները՝ 37 մեդալ: 2024 թվականից սկսած նվաճած մեդալների համամասնության մեջ գերակշռում են ոսկե մեդալները՝ կազմելով 32%, իսկ կին մարզիկների նվաճած մեդալների թիվը կրկնապատկվել է:

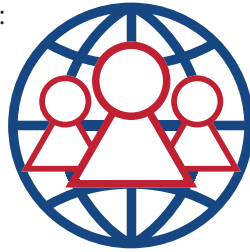
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

*Քաղաքացիների ձայնը՝ որոշումների
կայացման գործընթացում*

Իրագործման առաջընթաց

ՀՀ կառավարությունը, մասնավորապես փոխվարչապետ Մհեր Գրիգորյանը հաշվետու տարվա ընթացքում մասնակցել է քաղհասարակության հետ հանդիպումներին և քննարկումներին՝ ՀՀԳՀ-ից բխող բարեփոխումների իրականացման գործընթացներում առանձնահատուկ կարևորություն տալով թափանցիկությունը և հաշվետվողականությունը, որոնց ապահովման գործում քաղաքացիական հասարակության դերն անփոխարինելի է: ՀՀ գերատեսչությունների մասնակցությամբ ամենամյա բաց, ներառական և արդյունքահեն քննարկումները հնարավորություններ են ընձեռել կառավարությանը՝ համադրելու պետական քաղաքականությունը և քաղաքացիական հասարակության փորձագիտական ներուժը: Անկախ գնահատականները, առաջարկությունները և քննադատությունները նպաստել են գործադիրի կողմից առավել ընդգրկուն և արդյունավետ քաղաքականությունների մշակման գործընթացին:

Արտաքին գործերի նախարարությունն (ԱԳՆ) էլ իր հերթին 2025 թվականին շարունակել է սերտորեն համագործակցել քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հետ՝ խթանելով նրանց մասնակցությունը որոշումների ընդունման գործընթացներում և ներգրավվածությունը ՀՀ-ԵՄ գործընկերության օրակարգում՝ ՀՀԳՀ 103-րդ հոդվածի շրջանակում՝ ապահովելով նաև նրանց ներգրավվածությունը խորհրդակցություններին և քաղաքացիական ու սոցիալական գործընկերների հետ երկխոսությանը:

ՀՀ-ԵՄ հարաբերությունների համատեքստում քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցությունը համակարգվում է երկու ձևաչափով՝ ՀՀԳՀ 366-րդ հոդվածով ստեղծված ԵՄ-Հայաստան քաղաքացիական հասարակության հարթակ և ԱԳ քաղաքացիական հասարակության ֆորում: ԱԳՆ-ը մշտապես մասնակցում է այս երկու ձևաչափերի շրջանակներում կազմակերպված միջոցառումներին և հանդիպումներին՝ ընդգծելով քաղաքացիական հասարակության՝ ՀՀ-ԵՄ հարաբերությունների հետագա խորացման և զարգացման գործում ունեցած կարևոր դերը: Ավելին, նախարարությունը պարբերաբար հանդիպումներ է

կազմակերպում քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ՝ ներկայացնելով ՀՀԳՀ իրագործման առաջընթացը:

2025 թվականի հունիսի 23-ին Արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Վահան Կոստանյանը քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ անցկացրել է հանդիպում-քննարկում «ՀՀ-ԵՄ գործընկերության նոր օրակարգ» (այդուհետ վերանվանված՝ «ՀՀ-ԵՄ գործընկերության ռազմավարական օրակարգ») փաստաթղթի նախագծի վերաբերյալ՝ ներկայացնելով դրա կառուցվածքը, հիմնական ուղղությունները, ինչպես նաև բանակցությունների ընթացքը՝ պատասխանելով բարձրաձայնված հարցերին:

Հայաստան-ԵՄ քաղաքացիական հասարակության հարթակի վեցերորդ և յոթերորդ հանդիպումները տեղի են ունեցել համապատասխանաբար Երևանում և Բրյուսելում՝ 2025 թվականի ապրիլի 1-ին և դեկտեմբերի 5-ին¹: Նիստերի արդյունքում ընդունվել են համատեղ հայտարարություններ՝ վերահաստատելով քաղաքացիական հասարակության մասնակցության կարևորությունը Հայաստան-ԵՄ գործընկերության խորացման և ՀՀԳՀ-ի արդյունավետ իրագործման գործընթացում:

2025 թվականի դեկտեմբերի 2-ից 4-ը Բրյուսելում կայացել է ԱԳ քաղաքացիական հասարակության ֆորումի երկրորդ զագաթնաժողովը², որտեղ բացման խոսքով հանդես է եկել Արտաքին գործերի նախարար Արարատ Միրզոյանը, իսկ քննարկումներին բանախոսի կարգավիճակով մասնակցել է նախարարի տեղակալը:

Առհասարակ, քաղհասարակության հետ քննարկումների առանցքում մշտապես եղել են ՀՀԳՀ իրագործման ընթացքը, իրավունքի գերակայության, հակակոռուպցիոն, մարդու իրավունքների, անվտանգության, սոցիալական երկխոսության, աշխատանքային իրավունքների, տնտեսական և ոլորտային համագործակցության հարցերը, ինչպես նաև քաղաքացիական հասարակության դերը ՀՀԳՀ-ի մշտադիտարկման և բարեփոխումների առաջնության գործում:

¹ <https://eu-armenia.am/news-platform/f/6th-meeting-of-the-eu-armenia-civil-society-platform?blogcategory=English>

² <https://eap-csf.eu/articles/2025-eap-civil-society-summit-report/>, <https://armla.am/en/9637.html>

**ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ ԵՎ
ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ
ՄԱԿԱՐԴԱԿՈՎ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ**

*Համաչափ զարգացում և համագործակցություն,
կենսունակ համայնքներ*

Իրագործման առաջընթաց

Տարածքային համաչափ զարգացումը

ՀՀԳՀ-ով Հայաստանը և ԵՄ-ն պետք է խթանեն տարածքային զարգացման քաղաքականության ոլորտում փոխադարձ ըմբռնումը և երկկողմ համագործակցությունը: ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի շրջանակում 2025 թվականին շարունակվել են Հայաստանի տարածքային համաչափ զարգացմանն ուղղված ռազմավարական պլանավորման աշխատանքները: ՀՀ տարածքային զարգացման 2026-2030 թվականների ռազմավարությունը ներկայացվել է Վարչապետի աշխատակազմ: Միաժամանակ մշակվել և շրջանառության մեջ է դրվել ռազմավարական ծրագրի իրականացումն ապահովող միջոցառումների նախագիծը:

ԵՄ աջակցությամբ դրամաշնորհային սխեմաները և տեղական զարգացումը

Շարունակվել է ԵՄ աջակցությամբ տարածքային զարգացման դրամաշնորհային սխեմաների կիրառումը: ԵՄ ֆինանսավորմամբ 2020 թվականից ՀՀ Լոռու, Շիրակի և Տավուշի մարզերում իրականացվում է «Տեղական դերակատարների հզորացում հանուն զարգացման» (LEAD) ծրագիրը: LEAD4Shirak ծրագրի շրջանակներում հաղթած դրամաշնորհային ծրագրերի թիվը կազմում է 81, ծրագրի շրջանակներում ընդհանուր առմամբ ստեղծվել է 83 աշխատատեղ: LEAD4Lori and Tavush ծրագրի շրջանակներում հաղթած դրամաշնորհային ծրագրերի թիվը կազմում է 203, ծրագրի շրջանակներում ընդհանուր առմամբ ստեղծվել է 200 աշխատատեղ:

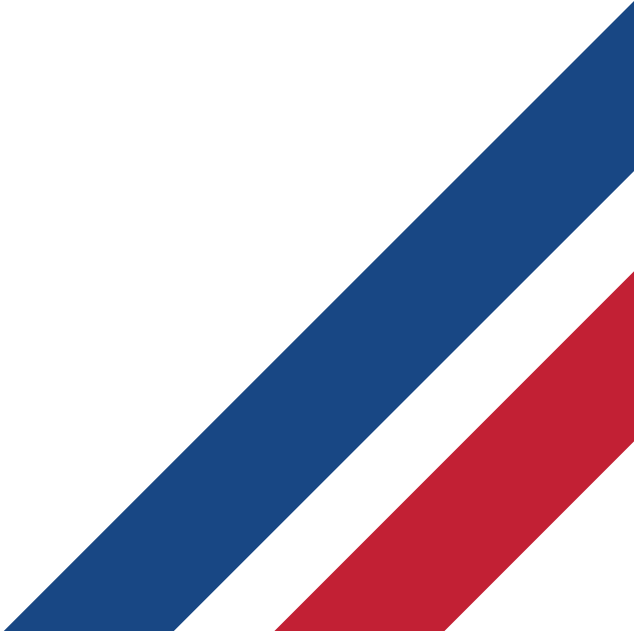
Հայաստանի տարածքային զարգացման 2026-2030 թվականների ռազմավարական ծրագրի միջոցառումների շրջանակում դիտարկվում է նաև տեղական ակտիվ խմբերի համար կայուն ֆինանսավորման մեխանիզմների ձևավորման հնարավորությունը, ինչը կարևոր է ԵՄ աջակցությամբ փորձարկված տեղական զարգացման մոտեցումները ինստիտուցիոնալ հիմքի վրա դնելու համար:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

*Պաշտպանելով մարդկանց
և շրջակա միջավայրը*

Իրագործման առաջընթաց

ՀՀԳՀ սահմանում է երկուստեք հանձնառություն Հայաստանի և Եվրամիության համար՝ մշակելու և ամրապնդելու համագործակցությունը բնական և տեխնաժին աղետների դեմ պայքարի հարցերում:

Ազգային Ժողովի կողմից 2025 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունվել է «Աղետների ռիսկի կառավարման և բնակչության պաշտպանության մասին» օրենքը¹, որով Աղետների ռիսկի կառավարման (ԱՌԿ) միջոցառումները համակարգվել են ըստ ենթաբաղադրիչների՝ աղետների ռիսկերի նվազեցում, արագ արձագանքում և վաղ վերականգնում, հետադետային վերականգնում: Օրենքով հստակեցվել են ԱՌԿ և բնակչության պաշտպանության համակարգի սուբյեկտների լիազորությունները և գործառույթները, սահմանվել են նաև արտակարգ իրավիճակի մակարդակի որոշման հիմքերը և այդ որոշման ընդունման հնարավորությունը հանրապետական, մարզային, համայնքային և տեղային/օբյեկտային մակարդակներով: Միաժամանակ, բոլոր մակարդակներում Օրենքով կանոնակարգվել են ԱՌԿ և բնակչության պաշտպանության պլանավորման գործընթացը, որը նախկին կարգավորումներում ամբողջական ձևով նախատեսված չէր: Օրենքի լիարժեք կիրարկման նպատակով՝ ներկայումս տարվում են աշխատանքներ ՀՀ վարչապետի N 705-Ա որոշմամբ հաստատված

միջոցառումների ցանկի² համաձայն շուրջ 45 ենթաօրենսդրական իրավական ակտերի ապահովման ուղղությամբ, որոնց կատարման վերջնաժամկետ է սահմանվել 2027թ.-ի հունվարի 1-ը: Օրենքով հստակեցվել և ընդլայնվել են բնակչության պաշտպանության կազմակերպման և իրականացման գործում պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությունների շրջանակը, ինչպես նաև ոլորտային հասկացությունները: Օրենքով ամրապնդվում է նաև ԱՌԿ ապակենտրոնացումը՝ սահմանելով արտակարգ իրավիճակների հանրապետական, մարզային, համայնքային և տեղային/օբյեկտային հանձնաժողովների, ինչպես նաև հետևանքների վերացման, կառավարման և ազգային աջակցման միջգերատեսչական աշխատանքային խմբերի ստեղծման իրավակարգավորումները:

ԵՄ և միջազգային այլ գործընկերների հետ համագործակցությունը

2025 թվականին մեկնարկել է «Հաշվետու, արդյունավետ և գենդեր-պատասխանատու Ոստիկանության և Փրկարար ծառայության ինստիտուցիոնալ համակարգերը Հայաստանում» ծրագիրը, որի նպատակն է՝ հասցեագրել Փրկարար ծառայության կարողությունների առանցքային բացերը և բարձրացնել դրա գործառնական արդյունավետությունը:

Միաժամանակ, ՆԳՆ-ի և Շվեդիայի Արտակարգ իրավիճակների գործակալության (MSB)³ միջև իրականացվել են համագործակցության խորացմանն ուղղված աշխատանքներ՝ ի շարունակություն «Տարերային և տեխնաժին աղետների կանխարգելում, պատրաստվածություն և արձագանքում» ԱլԳ երկրներում (PPRD East 3) ծրագրին:⁴

1 <https://www.arlis.am/hy/acts/206798>

2 <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=130249>

3 2026 թվականի հունվարի 1-ից Շվեդիայի Արտակարգ իրավիճակների

գործակալությունը անվանափոխվել է Շվեդիայի Քաղաքացիական պաշտպանության և դիմակայունության գործակալության:

4 <https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/projects/pprd-east-3-programme>

ԱՌԵՎՏՈՒՐ ԵՎ ԱՌԵՎՏՐԻՆ ԱՌՆՋՎՈՂ ՀԱՐՑԵՐ

*Ավելի որակյալ ապրանքներ, լայն ընտրություն,
ապահով շուկաներ, նոր հնարավորություններ*

Իրագործման առաջընթաց

Ընդհանուր ինստիտուցիոնալ երկխոսություն և ՀՀԳՀ Մաս VI-ի ճանապարհային քարտեզները

2025 թվականին շարունակվել է ՀՀ-ԵՄ առևտրատնտեսական համագործակցության համակարգված առաջմղումը՝ ՀՀԳՀ «Առևտուր և առևտրին առնչվող հարցեր» Մաս VI-ի շրջանակներում: Հունիսի 17-18-ին Երևանում տեղի է ունեցել Առևտրի հարցերով գործընկերության կոմիտեի 7-րդ նիստը, որի ընթացքում քննարկվել են առևտրի և ներդրումների ոլորտներում վերջին զարգացումները, ԵՄ կողմից Հայաստանին տրամադրվող ոլորտային աջակցությունը, ՀՀԳՀ 237-րդ հոդվածով ամրագրված պարտավորությունների կատարումը, աշխարհագրական նշումների պաշտպանության իրավական կիրարկումը, ինչպես նաև ՀՀ-ԵՄ առևտրատնտեսական համագործակցության հետագա ուղղությունները: Կոմիտեի շրջանակում ամփոփվել են նաև Աշխարհագրական նշումների և Մաքսային հարցերով ենթակոմիտեների նիստերի արդյունքները և դրանցում ձեռք բերված պայմանավորվածությունները:

Նույն թվականի հունիսի 17-ին Երևանում կայացած Աշխարհագրական նշումների ենթակոմիտեի 6-րդ նիստի ընթացքում քննարկվել են օրենսդրական բարեփոխումները, փոխանակվել են նոր գրանցված աշխարհագրական նշումների ցանկերը, ինչպես նաև անդրադարձ է կատարվել ոլորտում փորձի փոխանակման և ընթացակարգերի կատարելագործման հարցերին: Մայիսի 13-ին Բրյուսելում տեղի է ունեցել Մաքսային հարցերով ենթակոմիտեի 5-րդ նիստը, որը կարևոր հարթակ է հանդիսացել մաքսային վարչարարության, փոխադարձ վարչական աջակցության և առևտրի դյուրացման ուղղությամբ երկկողմ քննարկումների համար:

Հաշվետու տարում թարմացվել են ՀՀԳՀ Մաս VI-ի 12 գլուխների ներքո գործող 12 ճանապարհային քարտեզները՝ ապրանքների առևտուրը, մաքսային ոլորտը, առևտրի տեխնիկական խոչընդոտները, սանիտարական և բուսասանիտարական միջոցառումները, ծառայությունների առևտուրը, հիմնադրումը և էլեկտրոնային առևտուրը, ընթացիկ վճարումները և կապիտալի տեղաշարժը, մտավոր սեփականությունը, պետական գնումները, առևտուրը և կայուն զարգացումը, մրցակցությունը, պետական ձեռնարկությունները և թափանցիկությունը:

Մաքսային ծառայություն և առևտրի դյուրացումը

Մաքսային ոլորտում 2025 թվականին աշխատանքները կենտրոնացել են վարչարարության պարզեցման, ռիսկերի կառավարման, թվայնացման և ենթակառուցվածքների արդիականացման վրա:

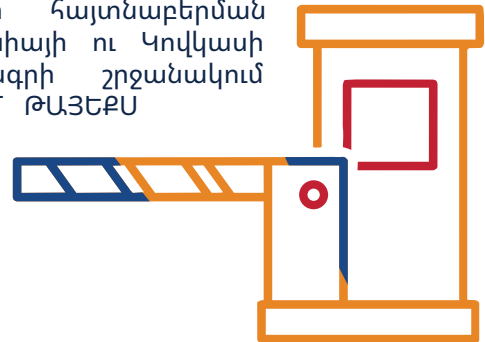
ՊԵԿ-ի կողմից լայնածավալ աշխատանքներ են կատարվել սակագնային, ոչ սակագնային և թիրախային հսկողության ռիսկի պրոֆիլների վերանայման ուղղությամբ՝ մաքսային վարչարարությունն առավել հասցեական դարձնելու համար: Թեստավորման փուլում է մաքսային գործառնությունների համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը համախմբող EXIM էլեկտրոնային հարթակը, որը արտաքին տնտեսական գործունեության մասնակիցներին հնարավորություն կտա ստանալ մաքսային ընթացակարգերի վերաբերյալ ամփոփ տեղեկատվություն: 2025 թվականի օգոստոսի 12-ի ՊԵԿ նախագահի հրամանով մեկ գերատեսչական ակտով սահմանվել են մաքսային ոլորտի վարչական միասնական ստանդարտ ընթացակարգեր: Գործարկվել է նաև ապրանքի հայտարարագրի լրացման, ներկայացման և գրանցման համակարգում էլեկտրոնային ծանուցումների մեխանիզմը, ինչի շնորհիվ մաքսային հայտարարագրերի ընթացքն առավելապես ապահովվում է էլեկտրոնային եղանակով՝ նվազեցնելով հայտարարատուների ֆիզիկական այցելությունների անհրաժեշտությունը:

Երկակի և/կամ ռազմական նշանակության ապրանքների վերահսկողության արդյունավետության բարձրացման նպատակով ձևավորվել է մասնագիտացված աշխատանքային խումբ, որն անվճար հիմունքներով իրականացնում է ապրանքների նախնական ուսումնասիրություն և կարճ ժամկետում գնահատում դրանց՝ երկակի կամ ռազմական նշանակության չհանդիսանալու կամ լրացուցիչ փորձաքննության անհրաժեշտության հարցը:

ԵՄ-ի և ՎՋԵԲ-ի աջակցությամբ շարունակվել են մաքսային ենթակառուցվածքների արդիականացման ծրագրերը: Սեպտեմբերի 19-ին Հայաստանի և ՎՋԵԲ-ի միջև ստորագրվել են «Երևանի մաքսային և լոգիստիկ կենտրոն» ծրագրի վարկային և դրամաշնորհային համաձայնագրերը: Տարվա վերջին ավարտվել են «Սյունիքի մաքսային և լոգիստիկ կենտրոն» ծրագրի համաձայնագրերի ուժի մեջ մտնելու և վարկային միջոցների օգտագործման համար անհրաժեշտ ընթացակարգերը, իսկ ծրագիրը գտնվել է խորհրդատուների ներգրավման փուլում: Մեղրիի սահմանային անցակետի արդիականացման ծրագիրը 2025 թվականին գտնվել է շինարարական աշխատանքների փուլում:

ՀՀԳՀ շրջանակում շարունակվել է նաև մաքսային ոլորտում փոխադարձ վարչական աջակցությունը և տեղեկատվության փոխանակումը. ԵՄ անդամ պետությունների մաքսային ծառայություններից ստացվել է 34 հարցում, իսկ ՀՀ մաքսային մարմինները ԵՄ անդամ պետությունների մաքսային ծառայություններին հասցեագրել են 28 հարցում: Կարողությունների զարգացման ուղղությամբ Համաշխարհային մաքսային կազմակերպության աջակցությամբ կազմակերպվել են թմրանյութերի հայտնաբերման կարողությունների զարգացման և Կենտրոնական Ասիայի ու Կովկասի մաքսային վարչարարության անվտանգային ծրագրի շրջանակում վերապատրաստումներ: ՊԵԿ-ը դիտարկում է նաև ԵՄ ԹԱՅԵՔՍ

գործիքի ներքո տեխնիկական աջակցություն ստանալու նպատակով՝ ժամանման նախնական տեղեկատվության փոխանակման հարթակի ստեղծման և թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության կանխարգելման փորձի ուսումնասիրության թեմայով:

Առևտրի տեխնիկական խոչընդոտներ և որակի ենթակառուցվածքները

Առևտրի տեխնիկական խոչընդոտների նվազեցման և որակի ենթակառուցվածքի զարգացման ուղղությամբ 2025 թվականին արձանագրվել է նշանակալի առաջընթաց: Հավատարմագրման եվրոպական համագործակցության (EA) հետ բազմակողմ ճանաչման համաձայնագրի կնքման գործընթացի շրջանակում նոյեմբերի 24-28-ը EA անդամ պետությունների հավատարմագրման մարմինների ներկայացուցիչները իրականացրել են «Հավատարմագրման ազգային մարմին» ՊՈԱԿ-ի (ԱՐՄՆԱԲ) փորձագիտական գնահատումը: Գնահատման արդյունքում արձանագրվել է ԱՐՄՆԱԲ-ի համապատասխանությունը ISO/IEC 17011 միջազգային ստանդարտին, ինչպես նաև EA, ILAC և IAF փաստաթղթերի պահանջներին: Միաժամանակ մատնանշվել են որոշ անհամապատասխանություններ և բարելավման առաջարկներ, որոնց հիման վրա մշակվել են «Հավատարմագրման մասին» ՀՀ օրենքում և Էկոնոմիկայի նախարարի համապատասխան հրամանում փոփոխությունների նախագծեր:

ԵՄ չափանիշներին մոտարկման գործընթացին աջակցել է Գերմանական չափագիտության ինստիտուտը (PTB), որի աջակցությամբ, նախքան EA գնահատումը, միջազգային աուդիտորների ներգրավմամբ անցկացվել է ներքին աուդիտ՝ ԱՐՄՆԱԲ-ի համապատասխանությունը ԵՄ 765/2008 կանոնակարգի և ISO/IEC 17011:2017 ստանդարտի պահանջներին գնահատելու նպատակով: EA-ի կողմից ԱՐՄՆԱԲ-ի հետ բազմակողմ ճանաչման համաձայնագրի կնքման վերաբերյալ որոշման ընդունումը նախատեսվում է 2026 թվականի դեկտեմբերից մինչև 2027 թվականի մայիսն ընկած ժամանակահատվածում:

Չափագիտության ոլորտում շարունակվել է ազգային կարողությունների զարգացումը: «Չափումների միասնականության ապահովման մասին» օրենքում կատարված փոփոխություններին զուգահեռ՝ «Ստանդարտացման և չափագիտության ազգային մարմին» ՓԲԸ-ում հիմնված զանգվածի և ջերմային չափումների տրամաչափարկման լաբորատորիաները 2025 թվականի մայիսին ստացել են միջազգային ճանաչում՝ հավատարմագրվելով Հունաստանի հավատարմագրման համակարգի (ESYD) կողմից: ՄԱԿ-ի Արդյունաբերական զարգացման կազմակերպության (UNIDO) «Աջակցություն Հայաստանի որակի ենթակառուցվածքին» ծրագրով շարունակվել են գծային/անկյունագծային, էլեկտրական մեծությունների, ժամանակի և հաճախականության, քիմիական մեծությունների, ուժի, ճնշման և պտտման մոմենտի ուղղություններով լաբորատոր կարողությունների ստեղծման աշխատանքները. սարքավորումների գերակշիռ մասը ձեռք է բերվել, իսկ համապատասխան մասնագետների

համար կազմակերպվել են միջազգային փորձագետների մասնակցությամբ դասընթացներ: 2025 թվականին ESYD-ի և ԱՐՄՆԱԲ-ի կողմից իրականացվել են նաև լաբորատորիաների գնահատման և հավատարմագրման ոլորտների ընդլայնման գործընթացներ, որոնց նախնական և առանձին ուղղություններով վերջնական արդյունքները դրական են:

Միջազգային հավատարմագրում ունեցող տրամաչափարկման լաբորատորիաների զարգացումը կարևոր ազդեցություն ունի հայկական արտադրանքի արտահանման և տնտեսավարողների ծախսերի նվազեցման տեսանկյունից. այն ապահովում է Հայաստանում կատարված չափումների և փորձարկումների արդյունքների միջազգային ճանաչելիությունը, նվազեցնում կրկնակի տրամաչափարկման անհրաժեշտությունը, բարձրացնում Հայաստանի՝ որպես վստահելի տնտեսական գործընկերոջ հեղինակությունը և ձևավորում հուսալի չափագիտական հիմք արդյունաբերության, բարձր տեխնոլոգիաների, առողջապահության, էներգետիկայի և գիտության համար: ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի շրջանակում 2025 թվականի սեպտեմբերի 29-ին գործողության մեջ է դրվել նաև թվային ստորագրության ստեղծման սարքի անվտանգ կիրառման պաշտպանության պրոֆիլներին վերաբերող ազգային ստանդարտը:

Սանիտարական և բուսասանիտարական միջոցառումներ և սննդամթերքի անվտանգությունը

Սանիտարական և բուսասանիտարական միջոցառումների ոլորտում 2025 թվականին առաջնահերթ են եղել գիտահեն քաղաքականության, ԵՄ շուկա արտահանման հնարավորությունների ընդլայնման և պետական վերահսկողության արդյունավետության բարձրացման հարցերը: ՀՀ կառավարության մայիսի 8-ի N 563-Ն որոշմամբ սահմանվել է գիտական կազմակերպությանը ռիսկի գնահատում իրականացնելու լիազորություններ տալու, կասեցնելու կամ դադարեցնելու կարգը: Դրա հիման վրա Էկոնոմիկայի նախարարի նույն օրվա 14-ի հրամանով «Սննդամթերքի անվտանգության ոլորտի ռիսկերի գնահատման և վերլուծության գիտական կենտրոն» ՓԲԸ-ն հինգ տարով լիազորվել է ռիսկի գնահատում իրականացնել անասնաբուծության ոլորտում՝ վիրուսային և մանրէային հիվանդությունների ցուցանիշներով:

Հայաստանի համար կարևոր ձեռքբերում է 2025 թվականի մարտից Հանձնաժողովի (ԵՄ) 2025/354 կիրարկող կանոնակարգում ներառվելը, ինչը թույլատրում է Հայաստանից ակվակուլտուրայի արտադրանքի՝ ձկան և ձկնամթերքի արտահանումը ԵՄ երկրներ: Հունիսի 2-6-ը Երևանում ԵՄ հանձնաժողովի Առողջապահության և սննդի անվտանգության գլխավոր տնօրինության (DG SANTE) փորձագետների մասնակցությամբ կազմակերպվել են արտահանման վերաբերյալ վերապատրաստումներ, որոնց մասնակցել են Տեսչական մարմնի աշխատակիցները և բիզնեսի ներկայացուցիչները: Իրականացվել են նաև ԵՄ փորձագետների հետ տեսաքննարկումներ և մշակվել իրավական ակտերի նախագծեր: ԵՄ ֆինանսավորմամբ և Միջազգային առևտրային կենտրոնի (ITC) կողմից իրականացվող ծրագրի շրջանակում մշակվել է Հայաստանից ԵՄ ձկան և ձկնամթերքի արտահանման ուղեցույցը և ստուգաթերթը, իսկ համապատասխան կառավարության որոշման նախագիծը շրջանառվում է Էկոնոմիկայի նախարարության կողմից:

Սննդամթերքի անվտանգության, անասնաբուժական և բուսասանիտարական պետական վերահսկողության թվայնացման հարցը Տեսչական մարմնի առաջարկով ներառվել է ՀՀ-ԵՄ Առևտրի հարցերով գործընկերության կոմիտեի 7-րդ նիստի օրակարգում: Դրա հնարավոր իրականացումը կարող է զգալիորեն բարձրացնել ոլորտային բիզնես գործընթացների արդյունավետությունը և վերահսկողության որակը:

Կառավարության 2025 թվականի նոյեմբերի 27-ի N 1702-Ն որոշմամբ թույլ է տրվել ԵՄ անդամ երկրների, Միացյալ Թագավորության, Իսլանդիայի, Նորվեգիայի, Շվեյցարիայի, ԱՄՆ-ի և Կանադայի կենդանական ծագման մի շարք սննդամթերքի տեսակներ արտադրողներին առանց երրորդ երկրների ձեռնարկությունների ռեեստրում ընդգրկման պայմանի իրենց արտադրանքն արտահանել ՀՀ՝ մինչև 2026 թվականի դեկտեմբերի 31-ը: Վերոնշյալ պետություններին ՀՀ կողմից տրված այս արտոնության շնորհիվ մեծացել է այդ պետությունների արտահանման, իսկ Հայաստանի՝ ներմուծման հնարավորությունները: Սա նպաստում է ներմուծման դիվերսիֆիկացմանը և ԵՄ արտադրողների ավելի լայն հասանելիությանը հայկական շուկա: Սեպտեմբերի 9-ին TRACES համակարգում գրանցվել է ԵՄ կենդանական ծագման արտադրանք արտահանելու իրավունք ունեցող Հայաստանի առաջին մեղր արտադրող ընկերությունը՝ «Բյուրեղ նեկտար» ՍՊԸ-ն, և շարունակվում են այլ ընկերությունների գրանցման աշխատանքները: Բացի այդ, նոյեմբերի 6-ի N 1546-Ն որոշմամբ Հայաստանը պարտավորվել է արգելել Հանձնաժողովի (ԵՄ) 2022/1255 կիրարկող կանոնակարգի հավելվածում թվարկված հակամանրէային միջոցների օգտագործումը:

Մտավոր սեփականություն և աշխարհագրական նշումները

Մտավոր սեփականության ոլորտում 2025 թվականին շարունակվել են իրավական և ռազմավարական բարեփոխումները: «Հեղինակային իրավունքի և հարակից իրավունքների մասին» նոր օրենքի նախագիծը վերջնականացվել և ներկայացվել է կառավարություն և Ազգային ժողով: Նոր կարգավորումը նպատակ ունի ազգային օրենսդրությունը մոտարկել միջազգային չափանիշներին և խթանել ստեղծարար ոլորտների զարգացումը:

Մտավոր սեփականության ոլորտի զարգացման ռազմավարության նախնական նախագիծը պատրաստվել է Մտավոր սեփականության համաշխարհային կազմակերպության (WIPO) աջակցությամբ, սակայն ոլորտում վերջին զարգացումների պայմաններում այն վերանայվում է Առևտրային իրավունքի զարգացման ծրագրի (CLDP), ԱՄՆ արտոնագրերի և ապրանքային նշանների գրասենյակի (USPTO) փորձագետների և տեղական փորձագետի մասնակցությամբ: Ռազմավարության առանցքային ուղղություններից են մտավոր սեփականության իրավունքների կիրարկման մեխանիզմների ուժեղացումը և կեղծարարության կանխարգելումը:

Աշխարհագրական նշումների ուղղությամբ 2025 թվականի հուլիսի 29-ին Մտավոր սեփականության գրասենյակում գրանցվել են «Հայկական մածուն», «Հայկական լավաշ», «Հայկական բաստուրմա» և «Հայկական սուջուխ» աշխարհագրական նշումները, որոնք մշակվել էին USAID-ի աջակցությամբ: Դրանց գրանցումը նպաստում է հայկական ավանդական արտադրանքի ճանաչելիության բարձրացմանը և պաշտպանությանը ներքին ու արտաքին շուկաներում:

ԵՄ աջակցությամբ շարունակվել է հայկական կոնյակի վերաբեռնման և «Հայկական բրենդի» աշխարհագրական նշման ստեղծման տեխնիկական աջակցության ծրագիրը: Ծրագրի շրջանակում իրականացվել են արտադրական տարածքների գոտիավորում և քարտեզագրում, ՀՀ օրենսդրության մոտարկում ԵՄ կանոնակարգերին, օրենսդրության մոտարկման գործողությունների ծրագրի մշակում, է համապատասխան հաստատությունների և կազմակերպությունների գնահատում և աշխարհագրական նշման վերահսկողության և սերտիֆիկացման համակարգի վերաբերյալ առաջարկությունների ներկայացում, 20 հնարավոր արտահանման շուկաների նախնական նույնականացում, ինչպես նաև տեխնիկական հատկորոշումների և հսկողության պլանի մշակում: Ծրագրի ավարտը նախատեսված է 2026 թվականի հունիսին: Ակնկալվում է, որ «Հայկական բրենդի»-ի գրանցումը որպես աշխարհագրական նշում կնպաստի արտադրանքի որակի վերահսկման ստանդարտների բարձրացմանը և միջազգային դիրքավորման ամրապնդմանը:

Պետական գնումները

Պետական գնումների ոլորտում 2025 թվականին իրականացվել են օրենսդրական փոփոխություններ՝ ուղղված մրցակցության, թափանցիկության, հաշվետվողականության և իրավական որոշակիության ամրապնդմանը: Հուլիսի 22-ին ուժի մեջ մտած ՀՕ-242-ն օրենքով արդիականացվել են հանրային ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների գնումների կանոնները, հատկապես այն դեպքերում, երբ այդ կազմակերպությունները ապրանքներ, աշխատանքներ կամ ծառայություններ ձեռք են բերում իրենց վերահսկողության կամ ազդեցության տակ գտնվող ընկերություններից: Սահմանվել է, որ նման դեպքերում ազդեցության տակ գտնվող ընկերությունները իրենց կարիքների համար գնումները պետք է իրականացնեն «Գնումների մասին» օրենքով սահմանված կարգով՝ ապահովելով մրցակցություն, թափանցիկություն և հաշվետվողականություն: Նախատեսվել է նաև Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովին նախնական տեղեկացնելու պահանջ, բողոքների քննության համապատասխան ընթացակարգեր, մասնակիցների «սև ցուցակի» կիրառման պարտադիրություն և քաղաքացիական հասարակության ու ԶԼՄ-ների կողմից պայմանագրերի կատարման նկատմամբ հանրային հսկողության հնարավորություն:

Նոյեմբերի 12-ին ուժի մեջ մտած ՀՕ-336-ն օրենքով հստակեցվել են գործող օրենքի մի շարք դրույթներ՝ իրավակիրառ պրակտիկայում տարբեր մեկնաբանությունները նվազեցնելու նպատակով: Հստակեցվել է, որ պատվիրատուն չի կարող փոխել կնքված պայմանագրով նախատեսված գնման առարկան, իսկ տեխնիկական բնութագրերի, մատակարարման և վճարման պայմանների փոփոխման դեպքերը և կարգը կսահմանի Կառավարությունը: Կառավարության կարգավորմանը վերապահվել է նաև հեղինակային, հարակից, հատուկ կամ բացառիկ իրավունքներով պայմանավորված մեկ անձից գնումների կատարման պայմանների կիրարկման կարգը:

Ֆինանսների նախարարությունը մշակել է նաև «Գնումների մասին» օրենքում լրացում կատարելու և Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու նախագծեր, որոնք Կառավարության 2025 թվականի դեկտեմբերի 4-ի N 1732-Ա որոշմամբ արժանացել են հավանության և ներկայացվել Ազգային ժողով: Նախագծերը նպատակ ունեն հանրային, պաշտպանության կամ ազգային անվտանգության շահերով պայմանավորված առանձին գնման գործընթացներում բացառել բողոքարկման հետևանքով գործընթացների կասեցումը՝ Կառավարության նախնական համաձայնությամբ, ինչպես նաև կանխել բողոքարկման հիմքով կազմակերպման ժամկետների անհարկի երկարաձգումը:

Առևտուր և կայուն զարգացումը

Առևտրի և կայուն զարգացման օրակարգի շրջանակում 2025 թվականին կարևոր զարգացում է եղել աշխատանքի ոլորտում միջազգային չափանիշների ամրապնդումը: Ազգային ժողովի կողմից սեպտեմբերի 11-ին ընդունվել է «Բռնության և ոտնձգության մասին կոնվենցիա, 2019 թ. (թիվ 190)» կոնվենցիան վավերացնելու մասին օրենքը, որն ուժի մեջ է մտել հոկտեմբերի 7-ին: Հաշվի առնելով, որ ՀՀ օրենսդրությամբ արդեն իսկ ամրագրված են պարտադիր կամ հարկադիր աշխատանքի, խտրականության, աշխատավայրում բռնության և սեռական ոտնձգության արգելող նորմեր, կոնվենցիայի վավերացումը լրացուցիչ իրավական հիմք է ստեղծում միջազգային չափանիշներին համահունչ ընթացակարգերի սահմանման համար:

Մրցակցությունը

Մրցակցության մասով ՀՀԳՀ-ով ամրագրված պարտավորությունները ամբողջովին կատարված են: Օրենսդրական կարգավորումների ամբողջ շրջանակը տեղայնացված է և իրականացվում է Մրցակցության և սպառողների շահերի պաշտպանության հանձնաժողովի (այսուհետ նաև՝ Հանձնաժողով) կողմից: Միևնույն ժամանակ օրենսդրական դաշտի մշտական լավարկման իմաստով ԱԺ կողմից ընդունվել է «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի և հարակից օրենքների նախագծերի փաթեթ, որով սահմանվում են մի շարք առանցքային փոփոխություններ Հանձնաժողովի լիազորությունների և մրցակցության պաշտպանության իրավակարգավորումների մասով: Մասնավորապես՝

1. Նախատեսվել է հակամրցակցային համաձայնության կնքման, գերիշխող դիրքի չարաշահման և գնումների առնչությամբ պետական մարմինների և դրանց պաշտոնատար անձանց հակամրցակցային գործողությունների առերևույթ հատկանիշներ պարունակող գործողության կամ վարքագծի հետևանքով հնարավոր անդառնալի կամ ծանր հետևանքները կանխելու նպատակով Հանձնաժողովի կողմից միջանկյալ միջոցներ կիրառելու հնարավորությունը և միջանկյալ միջոց կիրառելու վերաբերյալ որոշման ընդունման առանձնահատկությունները:

2. Կատարելագործվել են գյուղատնտեսական արտադրանքի ձեռքբերման ոլորտում բանակցային ուժեղ դիրքի չարաշահման հատկանիշներին առնչվող կարգավորումները:

3. Կատարելագործվել են նաև համակենտրոնացումների գնահատման վերաբերյալ կարգավորումները: Մասնավորապես, հստակեցվել է համակենտրոնացում չհամարվող գործարքների շրջանակը, համակենտրոնացումն արգելելու հիմքերը, արագացված վարույթի կիրառման առանձնահատկությունները: Փոփոխվել են նաև համակենտրոնացման գնահատման շրջանակում մասնակիցների կողմից կեղծ, ոչ հավաստի, ոչ ամբողջական տեղեկատվություն ներկայացնելու կամ պահանջված տեղեկատվությունը չներկայացնելու դեպքում վրա հասնող իրավական հետևանքները՝ նախատեսելով դիմումն անհետևանք թողնելու վերաբերյալ որոշում կայացնելու հնարավորություն:

Պետական մասնակցությամբ ընկերություններ, կորպորատիվ կառավարում և հաշվետվողականությունը

Պետական մասնակցությամբ ընկերությունների կառավարման ոլորտում 2025 թվականի հիմնական առաջընթացը «ՀՀ պետական մասնակցությամբ ընկերությունների և միներրիտար մասնակցությամբ ընկերությունների սեփականության քաղաքականության մասին» ՀՀ կառավարության որոշման ընդունումն է¹: Փաստաթուղթը սահմանում է պետական և միներրիտար մասնակցությամբ ընկերությունների նկատմամբ պետության՝ որպես բաժնետիրոջ, սեփականության իրավունքի իրացման միասնական, հստակ և թափանցիկ քաղաքականություն: Այն ուղղված է պետական մասնակցության դերի հիմնավորմանը, ռազմավարական նպատակների ձևակերպմանը, կառավարման կառուցվածքների և գործառնությունների հստակեցմանը, ինչպես նաև հանրային միջոցների արդյունավետ, հաշվետու և մրցակցային չեզոք սկզբունքներով կառավարմանը: Քաղաքականությունը մշակվել է ֆինանսների նախարարության

¹ ՀՀ կառավարության 2025թ. նոյեմբերի 14-ի N 1617-Ն որոշում (<https://arlis.am/hy/acts/216577/latest>)

կողմից՝ Արժույթի միջազգային հիմնադրամի և Ասիական զարգացման բանկի հետ համագործակցությամբ: Որոշմամբ հաստատված գործողությունների ծրագիրը նախատեսվում է իրականացնել 2026-2028 թվականներին:

Հաշվապահական հաշվառման և աուդիտորական գործունեության ոլորտում շարունակվել է ԵՄ հաշվապահական հաշվառման և աուդիտի հրահանգներին համահունչ հանրային վերահսկողության համակարգի զարգացումը: 2025 թվականի փետրվարի 12-ին ընդունված ՀՕ-29-Ն օրենքով բարձրացվել են ֆինանսական հաշվետվությունները օրենքով սահմանված կարգով կամ ժամկետում չհրապարակելու համար նախատեսված վարչական պատասխանատվության չափերը՝ մոտարկելով դրանք աուդիտի միջին արժեքին: Շարունակվել են նաև աուդիտորական ծառայությունների որակի արտաքին գնահատման համակարգի կատարելագործման և կայունության հաշվետվողականության համակարգի ներդրման ուղղությամբ աշխատանքները: Միաժամանակ արձանագրվել է, որ այս ենթաոլորտը դեռևս գտնվում է ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի գործողությունների շրջանակից դուրս:

Ընդհանուր ազդեցությունը

Ընդհանուր առմամբ, 2025 թվականին առևտրի և առևտրին առնչվող ոլորտներում առաջընթացը բնութագրվել է ՀՀԳՀ Մաս VI-ի ճանապարհային քարտեզների թարմացմամբ, ԵՄ-ի հետ ինստիտուցիոնալ երկխոսության խորացմամբ, մաքսային և որակի ենթակառուցվածքների արդիականացմամբ, ԵՄ շուկա արտահանման հնարավորությունների ընդլայնմամբ, աշխարհագրական նշումների և մտավոր սեփականության պաշտպանության ամրապնդմամբ, պետական գնումների և պետական մասնակցությամբ ընկերությունների կառավարման բարեփոխումներով: ԵՄ-ի, ՎԶԵԲ-ի, PTB-ի, UNIDO-ի, WIPO-ի, ITC-ի, USAID-ի, ԱՄՀ-ի, ԱԶԲ-ի և Համաշխարհային մաքսային կազմակերպության հետ համագործակցությունը նպաստել է ինչպես իրավական մոտարկմանը, այնպես էլ գործնական կարողությունների զարգացմանը՝ ստեղծելով առավել կանխատեսելի, թափանցիկ և մրցունակ առևտրատնտեսական միջավայր Հայաստանի համար:

ԵՄ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Թափանցիկ աջակցություն և գործընկերություն

ԵՄ ֆինանսական աջակցությունը 2025 թվականին

Եվրամիության աջակցությամբ 2025 թվականին շարունակվել են ՀՀ կառավարության բարեփոխումների, դիմակայունության ամրապնդման և տնտեսության արդիականացմանն ուղղված աշխատանքները՝ հիմնվելով նախորդ շրջանում արձանագրված առաջընթացի վրա:

Հաշվետու շրջանում մեկնարկեցին և ամփոփվեցին ԵՄ-ի հետ «Բազմոլորտ բյուջետային աջակցության պայմանագիր» ֆինանսավորման համաձայնագրի շուրջ բանակցությունները, որը նախատեսվում է իրականացնել Հայաստանի համար ԵՄ Դիմակայունության և աճի պլանի (ԴԱՊ) ներքո 2025 թվականի սեպտեմբերին ԵՄ կողմից հայտարարված երկրորդ մասհանման շրջանակում և կոչված է աջակցելու ինչպես ՀՀԳՀ-ից բխող բարեփոխումների ընթացքին, այնպես էլ հաշվետու տարում հաստատված ՀՀ-ԵՄ գործընկերության ռազմավարական օրակարգով սահմանված կարճաժամկետ առաջնահերթություններին:

Համաձայնագրով ԵՄ ֆինանսավորման ընդհանուր ծավալը կազմում է 143 միլիոն եվրո, որից 90 մլն եվրոն նախատեսված է որպես ուղիղ բյուջետային աջակցություն 2026-2028 թվականների համար, իսկ 53 մլն եվրոն՝ որպես տեխնիկական աջակցություն՝ Հայաստանի ինստիտուցիոնալ կարողությունների զարգացման և հզորացման նպատակով: Բյուջետային աջակցությունը կուղղվի հանրային ֆինանսների կառավարման և ներքին վերահսկողության, արտահանման դիվերսիֆիկացիայի, վիզաների ազատականացման երկխոսության և իրավունքի գերակայության, ինչպես նաև զբաղվածության, հմտությունների և սոցիալական ներառման ոլորտներին:

Նախատեսված ֆինանսական միջոցները տրամադրվելու են Հայաստանին բացառապես դրամաշնորհի տեսքով, ինչը նշանակում է, որ բարեփոխումների իրականացումը պետական բյուջեի համար լրացուցիչ պարտքային պարտավորություններ չի առաջացնելու: Համաձայնագիրը, որը մշակվել էր փոխվարչապետ Մ. Գրիգորյանի գրասենյակի, Եվրահանձնաժողովի և ոլորտային գերատեսչությունների համատեղ ջանքերով, ամբողջությամբ բխում է կառավարության 2021-2026թթ. ծրագրից և ԵՄ կողմի հետ նախատեսվում է ստորագրել 2026 թվականի առաջին եռամսյակում:

Միաժամանակ, ընթացիկ բյուջետային աջակցության ծրագրերի առնչությամբ, հարկ է նշել, որ 2025 թվականին Հայաստանն «Աջակցություն Հայաստանում արդարադատության ոլորտի բարեփոխումներին. փուլ II» ծրագրի շրջանակում ստացել է 5.5 մլն եվրո բյուջետային աջակցություն¹: Բացի այդ, «Հայաստանում ԵՄ աջակցությունը կրթությանը» և «Պետության և դիմակայունության ամրապնդման պայմանագիր Հայաստանի Հանրապետության համար» ընթացիկ ծրագրերի շրջանակում նախատեսված ընդհանուր շուրջ 34 մլն եվրո աջակցությունը ստանալու նպատակով հայկական կողմը հաշվետու տարում մշակել և ԵՄ-ին է ներկայացրել համապատասխան ֆինանսավորման համաձայնագրերի նախապայմանների կատարման վերաբերյալ ինքնազնահատման զեկույցներն ու հիմնավորումները:

2025 թվականին ստորագրվել է նաև «Միջուկային անվտանգության և ճառագայթային պաշտպանության ամրապնդումը Հայաստանում» տեխնիկական աջակցության 5 մլն եվրո արժողությամբ ֆինանսավորման համաձայնագիրը՝ ուղղված միջուկային անվտանգության մակարդակի և Հայաստանի միջուկային անվտանգության կարգավորման ու տեխնիկական կարողությունների ամրապնդմանը:

¹ ԵՄ-ի կողմից 5.5 միլիոն եվրոյի փոխանցումը ՀՀ պետական բյուջե իրականություն է դարձել՝ շնորհիվ «Աջակցություն Հայաստանում արդարադատության ոլորտի բարեփոխումներին. Փուլ II» ծրագրի 100% կատարողականի, <https://www.moj.am/article/4488>:

Եվրոպական ֆինանսական կառույցների հետ համագործակցությունը

Հաշվետու տարում ստորագրվել են նաև մի շարք կարևոր ֆինանսական համաձայնագրեր եվրոպական ֆինանսական կառույցների հետ: ԵՆԲ-ի և ՀՀ կենտրոնական բանկի միջև 2025 թվականի հոկտեմբերի 28-ին ստորագրվել է 100 մլն եվրո արժեքով վարկային պայմանագիր՝ «Հայաստանի տնտեսական դիմակայունություն» ծրագրի երկրորդ փուլի իրականացման համար՝ ուղղված ՓՄՁ-ների, կանաչ ներդրումների, կանանց ձեռներեցության և մարզային ներդրումների խթանմանը²: Վարկային ծրագիրն իրականացվելու է գերմանահայկական հիմնադրամի կողմից՝ ծրագրի գործընկեր ֆինանսական կազմակերպությունների միջոցով:

ՎՋԵԲ-ի հետ կնքվել են 39 մլն եվրո վարկային և 6 մլն եվրո դրամաշնորհային համաձայնագրեր՝ Երևանի արտաքին տնտեսական գործունեության կենտրոնի կառուցման նպատակով, որը հնարավորություն կտա մատուցել մաքսային և լոգիստիկ բարձրակարգ ծառայություններ՝ «մեկ կանգառ, մեկ պատուհան» սկզբունքով³:

Բացի այդ, 2025թ-ի հուլիսի 16-ին փոխվարչապետ Գրիգորյանի Լյուքսեմբուրգ այցի ընթացքում ՀՀ-ի և ԵՆԲ-ի միջև ստորագրվեց 50 մլն եվրո արժեքով «Հայաստան. Դիմակայուն Սյունիք» ֆինանսական համաձայնագիրը, որը 2026 թվականից կուղղվի Սյունիքի մարզում կրթության, առողջապահության և խմելու ջրի ենթակառուցվածքների զարգացմանը:

ՀՀԳՀ-ով Հայաստանն ու Եվրամիությունը պայմանավորվել են ստեղծել տնտեսական հարաբերությունների, ու առավելապես առևտրի և ներդրումների զարգացման համար նոր միջավայր՝ խթանելով մրցակցությունը, որոնք Հայաստանի տնտեսության վերակառուցման և արդիականացման համար մեծ նշանակություն կունենան: Այդ համատեքստում, կարևորվում է Հայաստանի համար 2021 թվականից մեկնարկած ԵՄ տնտեսական և ներդրումային պլանը (ՏՆՊ), որը սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական նշանակություն ունի, քանի որ եվրոպական գործընկերների մասնակցությամբ իրականացվող ներդրումներն անխուսափելիորեն հանգեցնում են նաև միջազգային լավագույն ստանդարտների ներմուծմանն, ինչպես նաև կորպորատիվ և պետական կառավարման լավագույն մշակույթի ամրապնդմանը Հայաստանում՝ ստեղծելով կայուն զարգացման նոր հնարավորություններ:

ՏՆՊ-ի շրջանակներում 2021-2025թթ. հանրային հատվածի հետ փաստացի իրականացվող, ինչպես նաև ստորագրված, հաստատված և առաջիկայում մեկնարկող ծրագրերի հանրագումարը կազմել է շուրջ 900 մլն եվրո՝ ուղղված կայուն, նորարար և մրցակցային տնտեսության ստեղծմանը, հյուսիս-հարավ ճանապարհի կառուցմանը, թվային վերափոխման և տեխնոլոգիաների ոլորտում առաջընթացի ապահովմանը, երկրի հարավային շրջանների դիմակայունության ամրապնդմանը, ինչպես նաև խելացի և կանաչ ներդրումների իրականացմանը Երևանում: Ավելին, 2025 թվականի վերջի դրությամբ ՀՀ ֆինանսական կազմակերպությունների հետ կնքվել են ավելի քան 1 մլրդ եվրոյի վարկային համաձայնագրեր:

Քննարկելու համար ՏՆՊ-ի շրջանակներում գրանցված առաջընթացը և, ընդհանուր առմամբ, «Գլոբալ դարպասի» ներքո նախատեսվող ներդրումային ծրագրերը, 2025 թվականի հոկտեմբերի 29-ին կայացել է ՀՀ-ԵՄ ներդրումների համակարգման հարթակի չորրորդ հանդիպումը⁴:

2 <https://www.eib.org/en/projects/all/20250342>

3 <https://www.ebrd.com/home/work-with-us/projects/psd/54835.html>

4 <https://www.gov.am/am/news/item/16215/>

«Դիմակայուն Սյունիք» Թիմ Եվրոպա նախաձեռնությունը

«Դիմակայուն Սյունիք» Team Europe նախաձեռնության շրջանակում 2025 թվականի վերջին եռամսյակի տվյալներով գեներացվել է շուրջ 200 մլն եվրոյի ֆինանսավորման փաթեթ, որից 65 մլն եվրոն՝ դրամաշնորհային միջոցներ, իսկ 135 մլն եվրոն՝ վարկային ռեսուրսներ⁵: Նախաձեռնությունն իրականացվում է ԵՄ, ԵՆԲ, ՎԶԵԲ, ԵՄ անդամ մի շարք պետությունների՝ Ավստրիայի, Բելգիայի, Չեխիայի, Էստոնիայի, Ֆինլանդիայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Լիտվայի, Նիդերլանդների, Լեհաստանի, Շվեդիայի և Շվեյցարիայի համագործակցությամբ՝ ուղղված Սյունիքի մարզի կայուն սոցիալ-տնտեսական և ինստիտուցիոնալ զարգացմանը: Նախաձեռնությունը ներառում է ինչպես բյուջետային աջակցության, այնպես էլ դրամաշնորհային, վարկային, տեխնիկական աջակցության և համայնքային զարգացման ծրագրերը: Հիմնական ուղղություններն են՝ ՄՓՄՁ-ների և ձեռնարկատիրության զարգացումը, զբաղվածության և մասնագիտական հմտությունների խթանումը, կրթության և սոցիալական ու առողջապահական ծառայությունների հասանելիության բարելավումը, կանաչ և կայուն ենթակառուցվածքների զարգացումը, տեղական ինքնակառավարման և մասնակցային կառավարման կարողությունների հզորացումը, ինչպես նաև գյուղատնտեսության, բնական ռեսուրսների և շրջակա միջավայրի կայուն կառավարումը: Նախաձեռնությունը ճկուն մեխանիզմ է, այն կարող է ընդլայնվել և բաց է ԵՄ անդամ պետությունների համար՝ միանալու և իրականացնելու Սյունիքի մարզի զարգացմանն ուղղված նոր նախաձեռնություններ⁶:

Աջակցություն Լեռնային Ղարաբաղից տեղահանված անձանց

Հաշվետու տարվա դեկտեմբեր ամսի դրությամբ (2023 թվականից ի վեր) Եվրամիությունն ավելի քան 78 մլն եվրո աջակցություն է տրամադրել Լեռնային Ղարաբաղից տեղահանված անձանց հրատապ կարիքների արձագանքման և երկարաժամկետ սոցիալ-տնտեսական ինտեգրման նպատակով: Աջակցությունը ներառել է Եվրոպական քաղաքացիական պաշտպանության և մարդասիրական օգնության գործառնությունների գլխավոր տնօրինության (DG ECHO) խողովակով 21.5 մլն եվրո հումանիտար օգնությունը՝ ուղղված առաջնային կարիքների, առողջապահության, սոցիալական պաշտպանության և իրավական աջակցության հասցեագրմանը, 40 մլն եվրո բյուջետային աջակցություն ՀՀ կառավարությանը՝ տեղահանված անձանց սոցիալական, առողջապահական, բնակարանային և կենսապահովման միջոցառումների ֆինանսավորման նպատակով, 9 մլն եվրո՝ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների միջոցով իրականացվող աջակցության ծրագրերին, ինչպես նաև 8 մլն եվրո՝ ՎԶԵԲ-ի կողմից իրականացվող Հայաստանի համար Փախստականների արձագանքման պատուհանի (RRWA) շրջանակում՝ տեղահանված անձանց զբաղվածության և ինտեգրման հնարավորությունների ընդլայնման համար⁷:

5 Ֆինանսավորման փաթեթը ներառում է ինչպես հատկացված, այնպես էլ նախատեսվող ֆինանսավորման միջոցները, ընդ որում՝ «Դիմակայուն Սյունիք» Թիմ Եվրոպա նախաձեռնության ընդհանուր բյուջեն կարող է հետագայում ևս աճել:

6 <https://eu4armenia.eu/resilient-syunik-team-europe/>

7 <https://eu4armenia.eu/eu-support-for-displaced-karabakh-armenians/>

2025 թվականը ՀՀԳՀ-ի իրագործման տեսանկյունից առանձնացել է որպես Հայաստանի և Եվրամիության միջև գործընկերության խորացման, բարեփոխումների օրակարգի ընդլայնման և ինստիտուցիոնալ կարողությունների ամրապնդման կարևոր փուլ: Հաշվետու ժամանակահատվածում արձանագրված զարգացումները վկայում են, որ Համաձայնագիրը շարունակում է պահպանել իր առանցքային նշանակությունը՝ որպես Հայաստանի եվրոպական օրակարգի, իրավական մոտարկման, ինստիտուցիոնալ զարգացման և պետական կառավարման համակարգի արդիականացման հիմնական շրջանակ:

2025 թվականին ՀՀ-ԵՄ հարաբերությունները թևակոխել են առավել խոր և բազմաշերտ համագործակցության փուլ: Քաղաքական երկխոսության ակտիվացումը, ռազմավարական և ոլորտային քննարկումների շարունակականությունը, համագործակցության նոր ուղղությունների զարգացումը վկայում են գործընկերության որակապես նոր փուլի անցման մասին: Այս զարգացումները կարևոր են ոչ միայն արտաքին հարաբերությունների, այլև ներքին բարեփոխումների շարունակականության ապահովման տեսանկյունից, քանի որ դրանք ձևավորում են եվրոպական չափանիշներին և լավագույն փորձին համահունչ առավել հստակ ու գործնական բարեփոխումների օրակարգ: Այս առումով առանձնահատուկ կարևորություն ունի ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի նորացման գործընթացը՝ հաշվի առնելով ԵՄ օրենսդրության փոփոխվող բնույթը, Հայաստանի ներքին բարեփոխումների դինամիկան և ՀՀ-ԵՄ գործընկերության ձևավորվող ռազմավարական օրակարգը:

Ընդհանուր առմամբ, 2025 թվականի արդյունքները վկայում են, որ ՀՀԳՀ-ն շարունակում է մնալ Հայաստանում հանրային բարեփոխումների կարևորագույն հենասյուներից մեկը՝ միտված կառավարման համակարգի արդիականացմանը, իրավունքի գերակայության ամրապնդմանը, տնտեսության մրցունակության բարձրացմանը, հանրային ծառայությունների որակի բարելավմանը և որպես արդյունք ԵՄ-ի հետ առավել սերտ ու կանխատեսելի գործընկերության ձևավորմանը:

ՀՀԳՀ-ն շարունակել է հանդես գալ որպես բարեփոխումների համակարգային շրջանակ՝ ապահովելով պետական քաղաքականությունների առավել նպատակային ուղղորդում, ԵՄ չափանիշներին մոտարկման շարունակականություն և Հայաստանի Հանրապետության ու Եվրոպական միության միջև գործընկերության խորացման ամուր հիմք:

